

"Farfars erindringer".

Denne kopi, der er en afskrift af originalmanuskriptet, har tilhørt Minna Tang Petersen.

Af samme kopi er for år tilbage taget en fotokopi, der danner grundstammen i Esther Tang Merlits slægtsbog.

LEKTOR PARMO CARL TANG PETERSENS ERINDRINGER.

Jeg er født den 30. december 1875. om min indtræden i verden har min kære plejemor, faster, fortalt mig, at jeg annoncerede den den 29. om aftenen. Den 29. var min broders Evalds 2-års fødselsdag, som fejredes med et gilde, som mors slægtninge fra Vosborg selvfølgelig var de mest selvskrevne deltagere i. Da spisningen var ved at nærme sig afslutningen, idet man var ved desserten, under hvilken fødselsdagsbarnet gav gæsterolle med bordet og fra fasters skød med høj røst bekendtgjorde: Det er Ninne (sådan kaldte han hende det skulle forestille kusine, faster var nemlig hans kusine) der har lavet det alt sammen" blev moder dårlig og måtte trække sig tilbage, og kl. 4 næste morgen arriverede jeg. Jordemoderen var ikke helt tilfreds med min ~~opførsel~~ opførsel, da jeg ikke syntes at ville forhastemig med at trække vejret, og moder, som i oktober 1874 havde bragt en dødføt lille dreng til verden, havde været meget angstelig for denne fødsel. Et brev fra hende til bestemoder på Vosborg fra oktober 1874 vidner om den store sorg, det lille barns død var for hende. Jordemoderen greb imidlertid denne gang ind og tildelte mig en kraftig afstraffelse, som jeg vægrede mig imod ved et magtigt vræl, min kære moder erklærede, at det lød som hendes ører som den lifligste musik. Et andet ord af min moder, som faster. der elskede og beundrede mor i allerhøjeste grad, har meddelt mig, lyder sådan: Er børnene dyrekøbte, s, er de sandelig også dyrebare". Faster havde af min gudfader, Dr. Bang fra Struer (Struer havde fået sin første læge i 1872, da han slog sig ned der) fået lov til at overvære fødslen, efter at han havde forhørt sig om hendes alder (26 år), og gik rundt på gæstekamrene og meddelte den glædelige begivenhed, som hun og moster Molly fejrede ved at danse på loftet i deres natkjoler. Næste dag blev Evald underrettet om begivenheden og forlangte straks, at lillebroder skulle have "gaga" kaffe, som han anså for livets største nydelse, og senere på dagen kom han med sin træhest og algde den på lillebroders vugge, Om Gimsinghoved, min fødegård, hvor jeg tilbragte de første 7 1/2 år af mit liv, og som jeg har meget kær, har jeg ikke meget at fortælle med hensyn til gårdens historie. Dens navn betegner sikkert en landsby i sognet Gimsing. Gimsing Kirke er åbenbart bævnet bygget mellem flere landsbyer, men først nu i de allersidste år, er der begyndt at opstå bebyggelse omkring kirken, altså det, man kalder en kirkeby ~~og~~ og navnet Gimsing med endelsen -ing (i Jylland -ing, på øerne -inge Bregning ved Vejle, Bregninge på Tåsinge) hører til, den grubbe af stednavne som man anser for de ældste, ig der er højst rimeligt, at dette skønne sted med den frødige jord og den heldig beliggenhed ved den sejlbare, fiskerige Venø bugt tidligter blevet opdaget af vandrende mennesker. Gimsing betyder efter den anstet typograf Oluf Nielsens mening: Beboelse ved bugten (Gima=Åbning, bugt- -ing: Bostad (~~sammenlign~~ sammenlign Kolding),. Da den mest højtliggende

del af strøget var nu ved min fødegård, Gimsing Baunehøj 49 meter, sognets højeste punkt ligger på Gimsinghoveds areal, eller i hvert fald lige ved markskellet, var det naturligt at bruge navnet Gimsinghoved i modsætning til det lavtliggende Østerby.

I 1660 lå der i landsbyen Gimsinghoved 3 gårde, af hvilke der betaltes skat af 27 tdr hartkorn; de hørte alle under herregården Kvistrup; i 1770 var der fire gårde, som skattede af 21 tdr. I 1875 lå der i den del af sognet 4 gårde: Gimsinghoved, Kjeldsmark, Sødergård og Vestergård. Jeg formoder at disse fire gårde er identiske med de fire gårde af 1770, idet de tre er blevet udflyttede og Gimsinghoved er blevet liggende. Jeg har dog også hørt, at gården skulle være sammenkøbt (Peter Holmgård).

Da far i 1858 kom til Gimsinghoved, var denne en trelænget gård med lade mod øst, en nordlig sidelængde med kostald og svinesti og en sydlig sidelængde med hestestald, yognport og beboelseslejlighed, Gården kaldes forresten hyppigt Gimsinggård, og jeg har den forestilling, at far egentlig foretrak dette navn som mere anseligt. Han kaldtes i sognet Petersen på Gimsinggård, og da han senere satte lærerinden, Gamma, som vi kaldte hende, til at skrive navne i de bøger, han ejede lod han hende skrive F C Petersen, Gimsinggård. Når far slog sig ned på Gimsinghoved i en egn han ikke havde nogen berøring med skyldtes det sikkert hans bekendtskab med forretningsmanden, kornhandler Dessauer i Thisted. I årene 1854-58 var far bestyrer af en mindre gård, Kronborg, som ligger et lille stykke udenfor byen i nordøstlig retning, og har antagelig solgt korn til ham.

Far var født den 30. juli 1830 i store Kongensgade i København.

Hans slægt kan på fadrenes side føres tilbage til hans tipoldefader ~~xxxxxxxxxxxx~~ skredermester Carl Petersen, som døde i København 1715.

Han var fra Glückstadt i Holsten ved Elben 46 km neden for Altona.

Han har sikkert været af tysk slægt, hans søster Adelgunde, som blev medgik med en til København indvandret Meckelborger politifuldmægtig Christian Reiser og ved ham blev moder til den mærkelige forfatter

kirurg Chr. Fr. Reiser, var fuldstændig tysk, og kirurgen udgik fra et helt tysk hjem. I sit ægteskab med Birgitte Nielsdatter havde han;

altså Carl Petersen, ihvertfald to sønner, en af dem var fars oldfar Niels Frederik Petersen født i København 24. januar 1710, som i

1727 fik bestalling som hækbarber og kirurg. Hvordan han er

"strandet" i Gjøttrup i Vesterhan Herred i Thisted amt, 35 km, øst-nordøst for Thisted og 10 km. nord for Løgstrup, det mest af-

sidesliggende sted i Danmark, er ikke godt at vide, men at han boede

der i 1738 fremgår af denskildring, som hans fætter kirurgen Carl

F Reiser har givet af et besøg hos ham som han aflægger hos ham i

følge med en broder til ham i det nævnte år. ~~XXXX~~ F Petersen var

gift med Hette Speitzer, datter af major Barne Gregers Speitzer.

Om denne, den første bærer afnavnet Barne jeg kender, ved jeg, at

at han var født i Fredericia den 9. april 1665 og at han var af tysk

eller rettere af østrigs afstamning. Han var gift med Maria Jakobsdatter

og ejede jordegods i Gøttrup sogn og sognets kirke. I denne er der et epitafium af sandsten i koret i kirken med følgende indskrift:

Her under
er begravet
velb. hr. major
Parmo Speitzer
som bergsmelig tjente sin
konge
udi 50 år
og døde
1735 d 21, juni
udi sin alders 70 år
Herhos er begravet
hans kjære frue
Marie Jakobsdatter
som døde 1736 d 2. november
udi sin alders 76 år
De begge venter Jesu tilkommelse,
da de opstår til glæde.

Om majorens militære karriere vides følgende. Han blev kanzak kronet i livgarden til hest 23. marts 1710, premierløjtnant 18. januar 1713, major i Poulsens georne dragonregiment 27. marts 1719 afsked 18. november 1720. Slægten vedblev længe at eje jordegods der på egnen. Mads Gregersens Speitzer, (vel en søn af majoren) forpagter på Kys, + 1753, købte 1718 Aggersborggård, hans søn Chr Madsen Spitzer g m Anne Margrethe Lund, gjorde den til stamhus 1767 døde samme år, enken + 1777. Højesteret omstyrkede eræktionen af stamhuset i 1780. Mads Speitzer ejede gården til 1804. Niels Fr. Petersen ejede kirken efter svigerfaderen, og Keiser omtaler at han holder dengodt (" Probert repareret "), og skildrer ham og Hette Marie som livlige og elskværdige mennesker. Den gik i arv til en af hans sønner. Det morsomme billede af N Fr Petersen har, så vidt jeg ved min farfar fået., da han anstillede undersøgelser angående slægten i Gøttrup, og jeg kan huske at en ungdomsven af min far, broder til fars svoger, onkel Albrecht, Chr. Sørensen, fortalte, at han som præst i Aggersborg havde kendt en mand som hed Parmo Bøje. Billedet kom efter farfars død til min faster, onkel Albrechts kone, Dorteia, Det hang i Jerslev præstegård i spisestuen. Nu er det endt hos Ravnkilderne, idet en datter af min faster, bagermester Martin Ravnkilde, har fået det og ladet det tilfalde en datter. Min halvkusine Anna Hagerup født Geill, har forgæves søgt at få det til sin broder, sindsygelægen Geill. Niels Fr. Petersens søn, min oldefar Parmo Carl Petersen, blev født i gøttrup den 14. juli 1741. Haner altså opkaldt efter sine to bedstefædre, skræderen og majoren, han far døde som nævnt 1751, hvorimod moderen først døde 1771 i København. Sønnen gik i Ålborg

lærde skole hvorfra Han dimitteredes 1760. Ålborg lærde skole havde
havde den gang lokaler i en fløj af helligåndsklosteret, hvor jeg
som dreng har haft herlige feriedage hos min onkel Barfod, som var
hospitalsforstander. Hans have omsluttedes af tre af klosterets
fløje, af hvilke han selv beboede den ene, hospitalskirken udgjorde
den anden, og den gamle latinske skole den tredje. En af oldefars kamme-
rater fra Ålborg var Johan Henrik Tauber, hvis far var en fra tyskland
udvandret kobbersmed i Ålborg. I sine udførlige erindringer omtaler
Tauber flere gange oldefar. Da Tauber i 1768 for tredje gang vender
tilbage til København, slår han sig ned hos ham, der boede på fjerde
gang på regensen og Oldefar skaffer Tauber et værelse hos sin fars
fætter C G Reiser. De har fælles boglige interesser, går sammen til bog-
auktioner, hvor de ikke overbyder hinanden. Tauber udtaler sin forun-
dring over at oldefar med alle sine interesser og sin store begavelse
stadig kun er residerende kapellan. I Kender hans billede, et
fotografi efter et maleri. som jeg sidste gang så, da jeg som
~~nybagt student~~
nybagt student besøgte fars ældste søster Parmone i Vester Assels
på Mors. Det var et temmelig lille billede, omtrent på størrelse med
det lille maleri af stiftsprovst Boesen som ung præst. På bagsiden
stod der: Visio neglecta virum non dedecet = det skønne udseende
sømmersig for manden. Som det lærde studerekammermenneske, han var,
har slobrokken og nathuen formentlig været hans ynglingsdragt
og derfor har han ladet sig forevige i det kostume. Tauber omtaler
ham som en trofast ven, pastor Fyhn, som har skrevet en bog om
Kolding, omtaler ham som ejer af et fortræffeligt bibliotek og
som en meget sprogkyndig mand. Når Vilh. Andersen kalder ham
ham Carl Plougs bibelfrome morfars, sigter han til hans modstand
mod rationalismen. En anden af hans venner var forfatteren Søren
Gyldendal, som første gang fik sit navn på et titelblad, da
Parmo ~~Carolus Petersenius~~ Carolus Petersenius-disputats-cum Severino
Gyldendalio, d. s. v. at Gyldendal er Respondent ved en disputats,
hvor P. C. P. er disputator. Oldefars liv falder i tre afsnit,
skolegangen i Ålborg til 1760, studietiden i København til
1772 og præstetiden i Kolding til 1803. Han boede på Torvegade
(nu Adelgade) nr. 133 i Kolding nord for st. Nicolai Kirke,
som dengang lignede en landsbykirke og var omgivet af en kirkegård.
Som sognepræst i Almind måtte han hver søndag køre ud gennem
Låsbygade og af den stejle, gamle Vejlevej til annekset, og da
han i 1793 blev provst i Bruskerred kom han i en løjerlig stilling
til sin sognepræst, idet han blev sin foresattes foresatte. Han
giftede sig i 1773 med enken Anna Dorothea Sennin, enke efter
landsdommer Hans Albrecht Sennin. Hun døde 26. juli samme år. Den
13. maj 1775 - 100 år før jeres mor blev født - søgte han Inger
Nielsdatter, datter af murermester Niels Andersen i Kolding og
Inger Kirstine Chrestansdatter, født 1727. Fru Hagerup kunde en
historie om, at Inger, som tjente hos præsten, da hun Hellig 5 konger-

aften ville se, hvem der skulle blive hendes mand og foretog de hertil hørende ceremonier, til sin forbløffelse så sin husbond i det spejl, hun skulle se i, Hun blev ~~kækk~~ ham en dygtig kone, der passede sit hus udmærket, men de levede under ret knappe kår. En stor børneflokk var der, 4 sønner: Niels Frederik Parmo Carl, Josef og Christoffer, og 5 døtre: Adelgunde, Parmone Caroline, Anne Dorothea, Meete Marie - hvad den 5. hed ved jeg ikke. Fra oldemors hånd har jeg kun et stambogsblad, hun har skrevet til min farfar, til hvem også broderen Niels Frederik og søstrene Adelgunde og Anna Dorothea har skrevet stambogsblade.

Oldemor skriver:

Gaae og kom min sidste bøn ihu
Gavnlig nyd en hver af dine dage
Gaae ! og kom om foye aar tilbage
Uden brøde, skyldfri, god som nu !

Din moder I. Petersen. Kolding d. 10. maj 1806

Inger Nielsdatter, gennem hvilken vi altså nedstammer fra en Koldinghåndværker, døde den 8. september 1816 i Carl Plougs hjem. Dr. med. Geill ejede breve fra hendes hånd.

Om oldefars personlighed ved jeg ikke meget Han skal have været ret streng som fader, men det var vist almindeligt gengang. Af de tekster, han har valgt for de prædikner, han har udgivet, har jeg fået det indtryk at han har været en noget pietistisk præget præst, og hans polemik mod rationalisten Bartholm tyder, som alt nævnt, på gammeldags ortodoksi. Jeg tænker mig, at farfars strenge religiøsitet er nedarvet fra ortodokse stilfærdige lærde fader.

Farfar, Parmo Carl Petersen, var den næstældste af sønnerne og var ~~fækk~~ født 28. januar 1786, Han gik i Kolding lærde skole, der fortælles, at han måtte stille til latinundervisning hos sin strenge lærde fader kl. 6 om morgenen. Han blev student 1804. Blandt hans lærere har Christian ~~Kækk~~ Frederik Ploug, der senere blev hans svoger, været. Af ham har han også fået et stambogsblad, skrevet med den tydeligste håndskrift, jeg har set, lydende således: *Observa hanc legem in amicis legendis, amici ponderande, non nominandi sunt* = Iagttag den regel ved valgfæ venner, venner bør vejes, bør ikke talles. Jeg ejer et sølvur, som har tilhørt ham, og som jeg som skoledreng fik lov til at gå med. Det udmærkede sig ~~kækk~~, ikke ved pålidelighed, og jeg opgav at gå med det. Jeg var således i den beklagelige situation, at eje to ure, af hvilket det ene kunde gå, men det måtte jeg ikke gå med, det andet måtte jeg gå med, men det kunne ikke gå. Derfor var jeg glad ved min confirmation af min gudmoder, moster Christine, at få et ur, som jeg måtte gå med, og som kunde gå, Det gik senere i arv til Noe, som jo også var hendes gudsøn, så det har sandelig gjort nytte.

Om farfar ungdom ved jeg, at han oplevede Koldinghuses brand i 1808, og det fik som tilskuere, men som meget virksom deltager i redningsarbejdet hvorved han fik sit tøj stærkt forbrændt.

Samme år fik han huslærerplads hos pastor Ferslev i Jellinge. Der var fire børn: Hans, Jens, Marie og Søren. I et selvbiografisk digt, som han i 1845 skrev til Marie, som han da holdt sølvbryllup med, siger han:

End mindes jeg så grønt som fæ fra i gaar
deh vinterdag for 37 aar
da første gang i gamle kongeby
i præstens hus gullokked pige bly
fra arnekrogen, hvor hun ensom stod
saa tankefuld i sind, i hu saa mod
frimodig dog paa bud af moder sin
bød mig det første brød til maden min.

For den 10 årige piges vedkommende var det kærlighed ved første øjekast, for hans vedkommende var vejen heller ikke i den henseende den slagne. Farfar syntes at have forladt Kolding i 1806, Af de 43 stambogsblade, hans pøssibog, som man nu ville kalde dem, består af, er ikke mindre ~~xxxxxxxx~~ end atten fra dette aar. Det er afskedsord fra hans mor, som førnavnt, fra hans breder Niels Frederik, fra søstrene Adelgunde og Anna ~~Santka~~ Dorothea fra rektor Bech, fra overlærer Ploug og fra Koldings gamle byhistoriker Fyhn. Hans huslærervirksomhed i Jellinge varede kun eet år - hint alt for korte skolemesterår - og København bliver hans opholdssted i mange år. Oldefar var ikke godt stillet i økonomisk henseende og døde jo allerede 1803. Farfar har måtte arbejde for at eksisterer og undervise og studere teologi samtidig. En god skoleforbindelse havde han i København i den bekendte skolemand, skolebestyrer ved Borgerskolen i København, Michael Nielsen! Han var født i 1775 i Sønder Vilstrup ved Kolding blev student fra Kolding 1. rde Skole 1801, og blandt hans velyndere var oldefar, hvilket Michael Nielsen aldrig glemte. Blandt de papirer han har efterladt sig, er et brev fra farfar, som denne sender ham tillige med en kvittering for husleje, som skolebestyreren åbenbart har betalt for ham. Farfar begynder at studere teologi, Han var meget religiøs og opdraget i gammeldags ortodoksi og meget fjendtlig stemt mod den rationalistiske teologi, som doceredes ved universitetet. Han var fanatiker og kom ind på at det var urigtigt at lade sig eksaminere af "vantro" professorer. Skønt den velmenende professor Jens Møller indtrængende tilrådede ham at tage eksamen, opgav han det og besluttede at leve af lærervirksomheden. Af sølvbryllupsdigtet fra 1845 fremgår det, at han har været forlovet med en anden, som slog op med ham af konfessionelle grunde - troløs brud sveg og mig forlod -
for verden levevis jeg ej forstod -
da al min trøst i hjertesorgen min -
var den gullokkede mø med trøsten sin.
Præsten fra Jellinge Christian Lunov Ferslev var født den 26,

januar 1760 og var søn af sognepræst Søren Jensen Ferslev, og tipoldefar Søren Jensen Ferslev var søn af skipper Jens Sørensen og Johanne Christensdatter. Skipperen boede i Aalborg, men stammede fra Ferslev, en landsby 14 km. syd for Aalborg. S. J. Ferslev var født 1693, og blev student fra Aalborg 1715. 16. februar 1723 blev han teologisk kandidat med non, og den 18. december 1733 udnævnt til sognepræst for Varde, Fiskebæk og Romlund, 10 km. N.N.V. for Viborg, ordineret 10/11-1734. Han ægtede 3/12-34 Bodil Mikkelisdatter Lunge datter af stiftsskriver Mikkel Lunge og Maren Sørensdatter. Hun druknede sig i 1740 i en brønd under en bispevisitats. S. J. Ferslev ægtede derefter Marie Kirstine Christiansdatter Lunov, datter af foged i Fausing (13 km. Ø. f. ~~Rand~~ Randers) Christian Lunov, født 1723 - begravet 31. marts 1772 - og med hende havde han sønnen Christian Lunov Ferslev. S. J. F. døde 23/4-1775. C.L. Ferslev blev altså tidligt foreldreløs, idet han blev født i 1760. Hans far ~~hvx~~ skal have sagt til ham: Hvis du bliver en knaat (knast) i vo aat (æt), vil a ett vøde a dæ å sejt. Han blev student 1782 - cand theol. 9/10-1786, var i 3 år huslærer, 1789-92 kateket~~ix~~ ved Nicolai Kirke i København, 1792-1801 sognepræst i Linnerup og Hammer, 1801-2 res. kapellan ved Frue Kirke i Aalborg og sognepræst ved S. Tranders, og 1802-31 sognepræst i Jellinge og Hover. Som fattig cand.theol. søgte han plad som huslærer hos den velstillede brygger Jørgen Hansen Hjorth, født i Aalborg 9/8-1739, søn af skomagermester Hans Jørgensen Hjorth, død 17/6-1767, og Ane Cathrine Mortensdatter Brandt, og gift med Dorthe Marie Ørmland. Da C.L.F. skulle søge pladsen, lånte han overløj hos sine venner, og de lånte ham en lys sommerfrakke og en stråhat, skønt det var snevej. Da husets ældste datter Hanna Dorthea født 13. august 1772, lukkede døren op for dette gespenst, gav hun et skrig fra sig. Dette har hendes ældste søn Hans Ferslev fortalt til seminarielærer Marius Sørensen i Jellinge, og han sluttede beretningen med : Dette var mine forældres første møde." (Fra M.S. har jeg historien). Hjorth havde 4 døtre, som alle ægtede præster (Ferslev, Hald, Møller og Barfod). Gennem Hjorths er vi i familie med Barfederne også på fadrenes side, onkel Barfod og far var halvfætre. Hjorth lod sine døtre male i brudedragt og søg å deres mænd, og dette eksempel har oldefar Ferslev fulgt med hensyn til sin eneste datter, Ellers var fars forældre næppe blevet malede. Spørgsmålet interesserer mig, fordi jeg selv er blevet malet som 70-årig på en kærlig søns foranledning. Oldeforældrene blev imidlertid ~~skkktæ~~ atter malede som gamle folk, og det er disse billeder vi har gengivelser af. (Brylluppet stod i Vor Frelseres Kirke d. 24. juni 1792.) C.L. Ferslev var en meget virksom, åndslivlig mand, praktisk og udadvendt, udpræget rationalist, stærkt interesseret for at

udbrede oplysning og derfor ivrig skolemand, altså en modsætning til den lærde, indagvendte provst i Kolding. Han tog sig meget af den unge Rasmus Sørensen i Jellinge, som berømmer ham i sine erindringer, hans konfirmationer var berømte, ved dem strømmede folk til kirken for at høre, hvordan de unge kunne svare. Han var selskabsmand, der fejrede sin fødselsdag d. 26. januar med et mægtigt gilde, der varede til langt ud på natten, I 1814 var stemningen på fødselsdagen særlighøj i anledning af freden i Kiel, som trods tabet af Norge Føltes som en stor lettelse, og præsten havde skrevet en fremad fredssang. Til Jellinge bragtes fredsbudskabet af præstens yngste søn, den 14-årige Søren, men man ville ikke tro ham og dængede ham til med sne. Moster Christine kunne en historie om freden i 1814. En mand fortalte en anden, at han havde været til fredsgudtjeneste. "Hvad foregik der ved den?" spørger den anden. "Præsten takker Gud for freden." Så sagde Gud vel: "Ingen årsag". Jeg ejer et brev fra præsten i Jellinge til svigersønnen i anledning af den andendatters fødsel.

Hr studiosus P C Petersen
på hjørnet af Vimmelskiftet og
og Klosterstræde nr 13 øverste
sal, København.

Brevet er dateret 6. marts 1823. Han fortæller om den rædsomme vinter med masser af sne og strenge ture til annekset Hover. Hans kone dør med gigt i hovedet, som volder hende voldsomme smerter- Ofte har jeg frygtet for hendes forstand. En gammel mand fra Hover forsvænder i snestormen og liget findes først 14 dage efter den 2. marts. Han omtaler den nye undervisningsmetode den lancasterske (indbyrdes), som breder sig meget "nescio gratularne Daniae an timean" (Jeg ved ikke om, jeg skal lykønske Danmark eller være bekymret for det) og slutter endeligt med at ønske dem mange år, og at disse må tilbringes med en munter sjæl i et sundt legeme: "Gid børn lig oliekviste vokse om Eders bord og vorde sølvlokkede forældres håb, trøst og glæde". Svigerfar og svigersøn var meget forskellige.

Af børnene i Jellinge præstegård blev den ældste, Hans 1794-1868 landmand han var far til Christian Lunov Låsby Ferslev 1817-1883, kgl skuespiller og operasanger og Søren Parmo Ferslev 1819-83, Procurator i Ribe. Jens 1796-1868 var købmand i Ålborg. Søren 1800-1875 var købmand og senere fæstemand i Vejle, gift 3 gange, hans sidste kone var hans søsterdatter Marie, med hvem han havde 4 børn, døtrene Marie (faster) Parmone og M Christiane og sønnen Albrect.

Farfar og farmor lærte altså tidligt hinanden at kende, og i 1814. da farmor var 16 år, blev de forlovede, I 1818 opgav farfar definitivt at tage eksamen og den 28. juli 1820 giftede den 34-årige mand sig med den 22-årige præstedatter. Fra sit kære hjem, som hun til sin høje alderdom bevarede i kærlig erindring medbragte hun den møbletræskommode med fire skuffer, 1 flad og 3 dybe, som i alle kender den er lavet af et træ i præstegårdshaven. Den meget smukke empire-

sukkerkål med datering og mahognispillebordet stammer også fra 1820. Ingermanns Løveridderen og Ewald; samtlige skrifter I bind har x også tilhørt farfar, som i sin ungdom fulgte godt med i litteraturen og læste meget for sin unge kæreste under ferieopholdene i Jellinge. Det fortæller Rasmus Sørensen om i sine erindringer, han hørte også på denne oplæsning.

I det sidste forlovelsesår måtte farmor fortælle sine forældre, at kæresten ikke ville være præst og ikke ville tage eksamen, en efterretning som sikkert ikke har gjort lykke hos den Jellingepærest, som jo også i brevet af 1823 titulerer svigersønnen: studiosus. I sølvbryllupsdigtet omtaler farfar de 10 første ægteskabsår som lykkelige, lyse år i modsætning til de tunge år i trediverne. End mindes jeg ~~XXXXXX~~ så grant som fra i går vort ægtesamlivs første halv snes år, der som minutter fløj i Arilds by i mezzaninetagen højt i sky, hvorpå Amagertorv vor arne stod så pæn og net, så hyggelig og god - hvor al min lyst og glæden min var mütterchen med børneflokkens sin. Fra denne periode stammer altså også maleriet af det unge ægtepar. Oldfars formand i Jellinge var Rasmus Møller, Poul Møllers far. Rasmus Sørensen fortæller om en fest i Jellinge præstegaard, hvor de to præster begge er til stede, og hvor Ferslev ved sit livlige, udadvendte væsen ganske anderledes gør sig gældende end den stille, indesluttede Rasmus Møller. De to familier Møller og Ferslev har altså kendt hinanden, og familietraditionen om at Poul Møller i "Glæde over Danmark" 1820 har brugt det unge par som model kan altså godt være sand. Under lyse bøg den danske bejler-med sin herligt voksne pige går-over deres hoved månen sejler-svanen i det dybe vand sig spejler-nattergalen højt i busken slår.

Om forlovelsestiden hedder det i tilbageblikket: de sidste seks skilsmisssens prøveår da hist ved Codans kyst i Arilds by-jeg søgte dagligt brød, min muse ly-hvor mangan heftig kamp jeg da bestod-fordi jeg præstevejens spor forlod-hvordan mit bedste skjold i kampen min-var min trolovet brud med trøsten sin. Rationalisten, den brave, virksomme præst kunne selvfølgelig ikke følge de unge på deres flugt og fandt svigersønnen lidt forskruet. Helt almindelig var farfar jo ikke, og at den ømme fader var bekymret for sin datters fremtid er forståeligt. På et stambogsblad kalder præsten svigersønnen (på latin): Studiernes ven, vennernes stolthed, venindens eet og alt, familiens håb. Kort sagt: stor i lærdom, større i oprigtighed størst i fromhed. Svigermoderen skriver: når i videnskabens hellige rejse som musens søn - steget så på kundskabs skønne stiger - nyd da flidens løn - gid du snart med elsket pige dele fremtids skjulte kår - lykkelige med hinanden leve - indtil sølvgrå hår. Frederik Barfod var jo farmors fætter. Hans far, pastor Hans Peter Barfod, gift med oldemoders yngste søster Marie Cathrine skriver som præst i Lyngby ved Grenå på et stambogsblad af 14-september 1820, altså kort efter brylluppet:

Flygtigt er livet og kort når i letsindigheds dands
jagne som avner for vind timerne fare fort
Dådrigt er livet og langt når dets besidder har sands
kun for pligt, sandhed og ret søger sin glæde dær
Carl og Marie I fik begge som gave fra Gud
sands for pligt, sandhed og ret anlæg til længere liv
Du som anlægget gav kærlig forjættelse Gud

i langt og frydefuldt liv dem din opfyldelse giv.

Så ønsker en oprigtig og hengiven ven

Lyngby præstegaard den 14. sept.

H. P. Barfod

Bagpå har Barfods anden hustru, (han var gift tre gange Marie Catrine Hjort, døde 1816) Kirstine Charlotte Guldberg skrevet: Hvad erfaring lærte mig at kende - som den ægte livslyksalighed - Eder her tilønsker en vininde: stille husligt held og hjertets fred.

Dette ønsker af hjertet en veninde

C. Barfod.

Frederik Barfod fortæller, at farfar og farmor i deres ægteskabs første år en lørdag, da farfar var færdig med sine timer, gid fra København til Fræstø (11 mil) for at høre Grundtvig, men de gentog ikke turen, der var for drøj for farmor. Da Grundtvig året efter blev kapellan hos Rasmus Fenger, blev han naturligvis farfars og farmors præst og indsættelsen af ham, som mormor har fortalt om i sine erindringer, har antagelig også farmor overværet. I 1872 var de samme to kvinder atter under samme tag den 13. september på Nørre Vosborg ved mine forældres bryllup, begge som enker, mormor som brudens mor ført af onkel Noe, farmor som brudgommens mor, ført af onkel Carl Koefoed (morfars halvbroder). FASTER har fortalt mig, hvor nydelig farmor så ud den dag. Da Grundtvig efter striden med H.N. Clausen tog sin afsked som præst, blev farfar og farmor hjemløse i kirkelig henseende. De flyttede efter fars fødsel fra Kongensgade til Christianshavn, og i præsten ved Frederiks tysesek kirke (nu Christianskirken) Heinrich Egge og efter ham Lorenz Siemonsen, fandt de præster, de kunne bruge. Jeg ejer en tysk salmebog af den sidste: Geistliche gesänge und Lieder med: befal du dine veje- og: Nu hviler mark og enge af Poul Gerhard på tysk. Jeg tror at der blandt andet har været den forskel på mine bedsteforældre, at morfar har været mere national dansk end farfar, hvilket hænger sammen med, at han var yngre. Modsætningen mellem danske og tyske var ikke kommet frem før hen i trediverne. I farfars stembog er der mange tyske vers, farfar bruger tyske kælenavne til farmor, hvilket sikkert ikke bare skyldes, at han var tysklærer. Det kunne sikkert aldrig falde morfar ind at bruge tyske kælenavne til mormor, selv om han fik sin landmandsuddannelse i Holsten.

Årene 1830-37 omtaler farfar i "tilbageblik" som modgangens år. 1831 mistede farmor sin far, og kort før havde hun mistet sin ældste søn Christian. Den 30. juli blev far født. Børneflokken bestod nu af døtrene Parmone, født 16/1 1822, Dorthea, født 22/2 23 og Marie, født 23/3 1825, og far. Samtidig med de to dødsfald begyndte det, som farfar kaldte "opvækkelsens de strenge prøveår", de vakte begyndte at holde gudelige forsamlinger i private hjem. Det var J.K. Lindberg, der begyndte, og farfar sluttede sig til ham og fik øgenavnet Lindbergs degn, fordi han ved de gudelige forsamlinger bar indgangs- og slutningsbønnen. Da han som lærer var meget hård og undervist på en meget gammeldags måde og nu også blev udskreget som religiøs fanatiker, blev det vanskeligere og vanskeligere at skaffe sig arbejde, så han kunne underholdt familien. Fra Store Kongensgade, hvor far blev født, flyttede familien til Christianshavn til en lejlighed, som far ikke rigtig syntes om, skønt den var rummeligere. En stor oplevelse for familien var sommerferiebesøgene på Sorø akademi hos enkefru-Garnæs, som var økonoma der, og som farfar kendte fra Kolding. Fru Garnæs var enke efter præsten Jens Johan Garnæs, født i Bergen 1772, student fra Bergen 1790, cand.theol. 1796, res. kapellan i Ouedal i Valdars, Aggershus stift 1803, o

oldefars eftermand som kapellan i Kolding og Bl3-17 sognepræst i Kolding. Fru Garnæs var en præstedatter fra Helgenæs, født Boserup. To af deres døtre var gift med pastor Østergård, som havde været i huset hos farfar sammen med Carl Ploug. Disse to pensionærer stod ~~Xavxar~~ farfar fader til far og forærede ham i faddergave en bornholmer, som i min barndom stod i køkkenet på Gimsinghoved, ~~XH~~, og som vi desværre efterlod der. Evald søgte senere forgæves at få fat i den. Østergård var en bondesøn fra Hee ved Ringkøbing, som 20 år gammel henvendte sig til missions-selskabets stifter med anmodning om at blive uddannet som missionær. Da han ikke kunne få plads på missionsskolen i Basel, kom han til København og blev privat under-vist. Han blev student 1828 og cand. theol. 1832. Han rejste til Grønland som mis-sionær, og en af fars tidligste barndomserindringer er hans afrejse, som fandt sted 1833. Far kan huske at han sammen med sine forældre fulgte Østergård og fru Østerg-gård til skibet. Han var missionær i Grønland 1833-40, kom tilbage til Danmark 1842, blev præst i Sdr. Felding og Arnborg og var 1850-77 sognepræst i Husby og Sdr. Nis-sum. Han blev boende i Husby, døde 1883. Jeg kan dunkelt huske, at han besøgte far på Gimsinghoved. Vi arvede Luthers huspostil efter ham. Han har oversat: Heinrich Müller: åndelige hviletimer og foræret far den. Carl Ploug boede hos sin morbroder i sit første studenterår, men han syntes ikke om at bo der, da han skulle deltage i så mange kristelige forsamlinger, og dette gav ham afsky for theologien. Han blev filolog og flyttede, men vedblev at spise til middag i hjemmet og holdt grum-me meget af farmor. Han har fortalt mig, at når han og farfar var ude med deres skøjter, blev han sendt i forvejen for at prøve isens bæreevne, idet farfar sagde til ham: Løb du først, du har ikke kone og børn hjemme. Da faster og jeg i 1893 flyttede til København, var Carl Ploug en dag på vej ud til Fredensgade, hvor vi boede, fordi han gerne ville se malerierne af fars forældre, men opgav det, da han havde glem-t numret. Far har åbenbart som ganske lille tænkt sig, at han skulle være præst. Han kunne ikke lide grøn sønekål, og sagde derfor, at når han blev stor skulle der stå ved hans flør: "Den præst spiste ikke kål". Den lille tegning, jeg har af far og gaster Ma-rie minder, synes jeg om fars ældste søn Evald og fasters yngste datter Christiane. Sommerbesøgene i Sorø var som sagt lyspunkterne i familiens liv i de sidste år i København. Faster i Vejle har fortalt mig om Ingemanns venlighed mod hende og de andre børn, om roture over til Ingemanns ø, For far fik besøgene betydning ved at vække hans kærlighed til landliv og landbrug. Rejsen derud foregik i reglen på den måde, at en bonde fra sorøegnen, som var kørende til København, tog dem med. En gang kørte de først fra København ved aftenstid og kørte det meste af natten, "da vi holdt ved en kro, for at hestene kunne bade, tog far mig ved hånden og gik omkring med mig, og da jeg så en pumpe ved vejen, sagde jeg til far, at jeg var meget tørstig, med der var jo ikke noget at drikke af. Far mente, at det var der råd for, han lod mig drikke af sin hånd, og der var så megen mildhed og kærlighed i hans stemme og aldrig ved jeg at vand har smagt mig som den gang."

Jeg anfører det, fordi det viser, at min barske farfar, som jeg egentlig ikke har så megen sympati for, også havde sine gode sider og kunne være mild og kærlig. Faster har skildret mig ham som en venlig gammel mand, der tog hende med over til kirken,

når han skulle ringe solen ned, da hun sammen med sin mor besøgte sine bedsteforældre i Hillerslev. Jeg vil gerne bedømme min brave og grundredelige bedstefar retfærdigt. Fru Garnæs boede i den underste etage d. v. s. kælderetagen på akademiet, men der var lyst og livligt, og det var rart, at man kunne få lov til om morgenen at springe ud af vinduet, og der var en stor grøn plads og i nærheden søen, hvor en stentrappe førte ned til en båd. Far holdt fødselsdag, 30. juli, i sommerferien, og der blev gjort mere ud af den, end der ville være blevet gjort hjemme.

Han fik også lov til at køre med den gamle røgter og en pige ud at malke kørerne. Fru Garnæs ejede en bondegård i Knudstrup ca. 8 km øst for Sorø, som de undertiden spadserede ud til. Stien man gik ad gik gennem skoven, og den førte over noget, man kaldte flomen, hvor jorden gyngede og stedet ansås for farligt, så det var rart at være kommet over flommen. Hjemrejsen til København sørgede fru Garnæs for.

Den sidste sorøtur fandt sted 1836, da var farmor ikke med, og hende savnede far, der elskede sin mor, i høj grad, og hjemturen det år huskede far så godt, at hvor rart det var at være hos hende igen og hvilke dejlige blomster, hun havde i vinduet. "Det var en evne, mor havde, at hun viste at gøre hjemmet hyggeligt og rart, og det var en stor velsignelse for børnene at have kendt, følt og smagt den hygge og det velvære, som en god og from moder udbreder i sit hjem, det er en duft, som følger en, så det er en dyb sandhed om den fromme, gode, gudfrygtige moder og hustru at

Hun er en blomst i Edens bed
som blomstrer i al evighed.

I sin ligtale over farmor omtaler hendes svigersøn, onkel Albrecht, også det særlige præg, der var over dette hjem, som han karakteriserer med ordene "blomsterduft og gamle melodier". Grunden til at farmor ikke var med i Sorø 1836, har sikkert været, at hun ventede et barn, tante Jane (gidt Ravnkilde), der fødtes 22. august dette år. Fra Christianshavn flyttede farfar tilbage til København og han flyttede der en gang til. En af disse lejligheder var gammel Strand nr. 14, stuen til gården. Han klager i et brev over at værelserne var mørke om vinteren, højt var der til loftet som i et slot, så de slugte meget brændsel. Onkel Anton har fortalt mig, at han klagede over, at han et sted i København havde så lidt plads, at han måtte have sine bogreoler stående på en åben trappegang, så der blev stjålet bøger fra ham. Det forklarer mit, at der blandt hans bøger fandtes første del af Evalds samlede skrifter og første del af Rahbecks fortællinger. Blandt bedsteforældrenes omgangsvener nævner far justitsråd Hansgård i Badstuestræde og cancelliråd Andersens, hvor han som lille drang kunne løbe hen på egen hånd og var genstand for meget opmærksomhed. I samme gård som Hansgårds boede tre gamle damer, søstre til justitsrådinden, og hos dem fik han undertiden lov til at være en hel dag og havde måske temmelig megen frihed. Både Hansgårds og Andersens var barnløse, men far morede sig godt hos dem. Det blev stadig vanskeligere og vanskeligere for farfar at klare sig økonomisk. Skolebestyrer Michael Nielsen svigtede ham ikke helt, men turde ikke benytte ham ret meget af hensyn til skolens trivsel. Borgerdydsskolen i København, som Michael Nielsen havde modtaget med 11 elever var under hans ledelse blevet drevet op til 300 elever, men var så på retur, ledelsen var streng og gemmeldags. Farfars helbred var dårligt, nogen elskværdig og morsom lærer havde han aldrig været og nu gjorde

sygelighed og det økonomiske tryk ham vel endnu mere umedgørlig. Hans læge, regimentskirurg Heinrich Hahn, som i følge fars skudsmålsbog havde vaccineret ham, måtte ty til allopathi (homoepathi) for at kurere ham. Far fortæller, at hans mor en dag så så bedrøvet ud, og da han spurgte hende, hvad hun var ked af, svarede hun ikke, men dagen efter fortalte hun hem, at hun havde manglet penge til at købe brød for, men nu havde vorherre hjulpet hende. Familiens gode venner trådte til. Pastor Brammer i Snedsted (senere biskop i Århus-død 1881, stiftprovst Boesens lille, men myndige foresatte) ydede således megen hjælp ved at sende fødemidler, og denne hjælp blev altid ydet på den fineste, mest hensynsfulde måde, så det ikke var ubehageligt at modtage den. Farfars venner rådede ham til at søge skolelærerkald på landet og farmor tilskyndede ham også til det. En anden af farfars venner var biskop Fogtmann i Ålborg (han var først biskop i Ribe, det var hem der hævdede, at man altid burde og kunne sige sin mening ret ud, og da oldemoders mand stiftprovst Koefoed spurgte Fogtmann: "Hvad synes De om mig" (Koefloed var et stort asen), svarede ham: "ikke synderligt" og han fik farfar kaldet til skolelærer i Hvidbjærg på Thyholm i 1838 den 9. marts.

I marts 1838, 100 år efter at Christian Frederik Reiser begav sig til søs fra København til Ålborg for at besøge sin fætter kirurgen Niels Frederik Petersen, sejlede dennes sønnesøn altså fra København til Ålborg for ad denne vej at nå det så fjerne Thyholm. Både Reisers overfart, som begyndte 16. august, og farfars var meget besværlig, far fortæller, at de brugte 3 dage til overfarten, og at den første nat vist var temmelig nær ved at blive deres sidste.

Da de nåede Ålborg, var det blevet solskin og de fik en meget venlig modtagelse af farmors næstældste broder, oldermand i købmandslauget i Ålborg Jens Ferslev, der kom op på dækket og varmede fars hænder. De blev i Ålborg ikke så kort, og far blev gode venner med den yngste af sønnerne, Mikael 1831-57, prokurist i firmaet Pontoppidan & co. i Hamborg. De to andre sønner var Christian Lunov 1828-1901, landmand, senere husejer i København, gjorde visit hos faster og mig i København 1893, far til kapelmester Ejner Ferslev f. 1873 og Rasmus Winther Assens Ferslev 1829-65, sognepræst i Hylke. I Ålborg blev farmor og lille Jane en tid, hvorimod farfar og de fire andre børn fortsatte rejsen. Ad hvilken vej denne gik, kan far ikke huske, men han kan erindre at han i Thisted var med sin far henne hos provst Hertel, som 1624-31 havde været kapellan i Kolding, og at de logerede hos købmand Werum. ~~XXXX~~ På vejen fra Thisted til Hvidbjærg besøgte de i nogle dage dr. Brammer i Snedsted og provst Ingerslev i Vestervig.

I Hvidbjærg stiftede far grundigt bekendtskab med landbruget, som jo for en del var en landsbylærers levevej. Han fik et stykke jord at råde over i haven og fik i god tid lagt nogle kartofler, som kom til god nytte i husholdningen. Formandens køer var der endnu, og det blev en herlig adspredelse for ham at stå i stalden og se på dem. En dag fik han lov til at gå med sin far hen til en mand, der hed Christian Hilligsøe for at købe en ko. I Hvidbjærg sogns nordøstlige del ligger en lille herregård, Hindsels, hvor min tipoldefar, Peder Tang, var skriverdreng for Peter Isager fra Ringkøbing, inden han kom i købmandslærer hos Christen Noe i Ringkøbing. Både denne og Peter Isager var gode bekendte af Peter Tangs far, Laust Tang, idet de alle tre var påvir-

kede at Hernhutismen. På Hindsels fik farfar og hans familie megen venlig af ejeren Niels Overgård. Han hjalp dem ved at give dem mælk til at fæde den kalv, som den nykøbte ko fik, med og far var meget forbløffet over Niels Overgårds løfte om at lade en karl "ride over med et par fade mælk" til skolen. Hvordan i al verden kunne man ride med et par fade mælk? Til Hindsels hørte den gang en fuglesø, hvor der samledes æg. Vejen til Hindsels var så smuk med Lyng på begge sider af vejen så høj, at hunden kunne jage en 3-4 harer op på samme tur. Lejligheden var god og hyggelig i skolen, men embedet havde kun små indtægter på grund af en uforholdsmæssig stor inkepension. I Hvidbjærg havde farfar besøg af morfar, Tang fra Nørre Vosborg, som dengang var ung ægtemand, og som altså har set den lille drang, som blev ægtefælle til Tangs 3die datter, Nielly, født 25. januar 1841. Provst Sørensen, onkel Albrechts far, som dengang var præst i Solbjærg på Mors, var farfars ungdomsven fra studenterdagene, dog 10 år yngre, og han foreslog at datteren Marie skulle komme til Solbjærg og hjælpe til i huset, således fik hun sit hjem der og blev der til hun i 1848 blev gift med sin morbroder Søren og kom til at bo i Vejle, hvor hun døde, højt bedaget i december 1913. Jeg kan huske, at da jeg i 1890 blev konfirmeret, kom bispinde Balslev i Ribe på gratulationsvisit, og at hun under denne satte sig hen til min gamle faster og talte med hende om Solbjærg præstegård, hvor biskop Balslev, mens han 1833-50 var præst i Vejerslev på Mors, ofte havde været. Gamle faster blev inviteret til middag i bispegården, hvor hun beundrede den gamle bisps færdighed i at skære steg for, noget som faster som professionel kogekone i Vejle i mange år havde særlig forstand på. Senere kom den næstældste datter, Dorteia i huset hos provst Sørensen, som 1844 forflyttedes til Karby på Mors, og i 1857 blev hun gift med husets ældste søn, Albrecht.

Farfars virksomhed som skolelærer i Hvidbjærg blev ikke langvarig. Havde de sidste år i København været trange, så blev den ny stilling som folkeskolelærer også brydsom for ham. I en bog om borgerdydsskolen i København, som en af skolens lærere en yngre mand, som døde ung, og som min kollega lektor H. H. Nissen omtaler som overordentlig sympatisk, H. Lund skrev i anledning af skolens 100-års jubilæum 1887, omtales farfar som et eksempel på at Michael Nielsen ikke altid var lige heldig med sine læreansættelser. Farfar omtales som en barbarisk streng, ganske åndløs herre, der terpede tysk grammatik paragraf efter paragraf uden forklarende eksempler, bearbejdende elevernes hoveder med knyttede næver eller med sine rædsomme negle eller kløer, var griset, ~~KK~~ sjusket med sin påklædning og halvgal af religionskrupler. Det er jo "eine grausame salbe". Jeg tror denne skildring er meget tendentiøs og noget uretfærdig. Farfar har jeg fået skildret som en meget ordentlig mand, nærmest pillen, med blanke sko og snehvidt linned, men tarveligt klædt og meget nøjsom. Om det i de sidste år i København har knebet lidt med at holde tøjjet i orden og sygeligheden har fået ham til at slå lidt af på properheden, er selvfølgelig muligt, men billedet er sikkert fortegnet. Da farfar skulle rejse var onkel Benzom sammen med en kammerat oppe hos ham for på den klasses vegne, hvis tysklærer han var, at overrække ham en afskedsgave og han huskede at ~~mæ~~ kammeraten sagde, da de kom ned på gaden: "Det er da fandens køn kone, Peter Barhals har". Han sagde at når man ikke kunne sin gram-

matik, så lød det: "Du skal have nødder", og så blev man dunket oven i nødden, men når jeg tænker på hvor kritisk onkel Benzon var overfor sin kones madlavning, ~~overfor~~ overfor sin svigerindes dispositioner vedrørende Vosborg, hvilket helvedes vrøvl han kunne lave ved alle mulige lejligheder, så tror jeg ikke han ville have undladt overfor mig, at gennemhegle min arme bedstefader, hvis han havde været, som Lund skildrer ham. Han omtaler ham nærmest med sympati. Han blev forresten fra Thisted, hvor han var læge i 1859 kaldet til farfars sotteseng og omtalte den ældste dat-det som meget smuk, "skabningens ypperste" var en prominent Thistedembedsmands udtryk om faster Parmone. I Hvidbjærg fik han også store vanskeligheder, idet befolkningen klagede over, at han var for streng mod eleverne. Det kom til en politesag, hvor farfar måtte indrømme at han var gået for vidt og måtte betale en bøde for en afstraffelse foretaget i hidsighed. Præsten i Hvidbjærg, Winther, havde øndket at få en stud. theol. som lærer, da en sådan var berettiget til at prædike og derfor kunne hjælpe den svagelige præst ved af og til at prædike. Nu klagedes der over hans voldsomhed som prædikant, han slog i prædikestolen, så man kunne frygte, den ville falde ned. Hans provst Ingerslev giver ham et smukt vidnedsbyrd og tager ham i forsvar. Han betegner ham som en grundkristelig mand i tro, lærdom og levned, en udmærket duelig kirkesanger (han havde en mægtig basstemme) og skolelærer, som vil holder en streng disciplin, hvilket heller ikke i Hvidbjærg kan undværes, men ej er barsk eller tyrannisk mod børnene. Han måtte underkaste sig en pædagogisk prøve ved Snedsted seminarium, som han bestod med glans. Han blev ikke fastansat ved Hvidbjærg, men konstitutionen blev forlænget, og Fogtmann kaldte ham så til lærer i Hillerslev ved Thisted 1839. I Hvidbjærg blev de tre ældste døtre konfirmeret af pastor Winther. Dorthea var i Hvidbjærg temmelig svag, så far var bange for, at han skulle miste sin kæreste søster. De to, far og Dorthea, holdt særlig meget af hinanden, og faster Dorthea var altid særlig god og kærlig mod mig, når jeg besøgte hende og min elskede onkel i Jerslev præstegård, så jeg ret mærkede, at jeg var handes elskede broders søn, hvilket jeg også fortalte hende, da jeg skulle skrive til hende efter onkels død "Hvis du har varme tanker, spar ej på blide ord"- Skolen var far ikke glad ved, "der vankede ikke så fa stribs". Far var vist temmelig tungnem, hans ortografi er temmelig mangelfuld, men landlivet tiltalte ham og hos naboerne var han en velkommen gæst. Særlig Ole Nielsens kone var hans veninde, hun forærede ham et lam, som hed Nolly (dette navn til et får husker jeg fra Gimsinghoved og Janking) og som far holdt så meget af, at han helst ville spise sin mellemmad sammen med det, men da det opdagedes, at de var to om at spise, måtte mellemmaden spises hjemme. I Hvidbjærg lærte far også familien Sørensen i Solbjærg at kende, og Albrecht og far blev meget gode venner, medens han først senere lærte af værdsætte den yngre broder Christian. Et hverv som far fik i Hvidbjærg var at drive de 4 gæs, de havde, til vands ved naboen, Niels Nielsens dam. Han ville gerne snakke med Niels Nielsens kone, medens gæssene vaskede sig, derfor skulle de i en fart til dammen og far gennede stærkt på dem. Pigen klagede til farfar og farmor over at far ikke var god mod dyrene. Niels Nielsens kone bagte en kage til far. Vinteren 1838-39 var streng. Fastelavns søndag var far og hans søskende til bryllup hos den mand, farfar havde købt koen af. De måtte blive der natten over, og om mandagen nåede de ikke længere

end til præstegaarden, hvor Winther beholdt dem natten over og kørte dem hjem næste dag.

I Hvidbjærg fødtes farfars og farmors yngste barn, Hartvigia den 29. maj, gift 21/10 - 65 med realskolebestyrer Peter Baldur Hass, hun døde 1876. Til hende skrev farfar et kærligt brev 1859, måske det sidste, han har skrevet. Han sender i dette hilsner til de yndige piger på Nørre Vosborg.

Den 8. maj 1839 blev farfar af biskop Fogtmann kaldet til skolelærer og kirkesanger i Hillerslev i Thy fra 1 juli at regne. Han var da 53 år. Jeg har tidligere når jeg tænkte på ham, og han har tit beskæftiget mine tanker, mest tænkt på ham som landsbysskolelærer, men hans virke som sådan spænder jo ikke over mere end en snes år af de 73, han levede. Lærervirksomheden har han øvet fra 1808, så hans virksomhed som huslærer og timelærer i København spænder over et betydeligt længere tidsrum. Hillerslev ligger 7 km nord for Thisted, et mere afsides sted i Danmark kan man ikke tænke sig. Da jeg i 1893 som nybagt student stod ved farfars grav og besøgte stedets præst, den ærværdige 72-årige provst Bøggild, onkel til min kollega i Kolding, som modtog mig med den største elskværdighed omtalte han, da han havde beværtet mig med kaffe og fulgte mig hen til landevejen til Ålborg, egnen som det mest ensomme og verdensfjerne på jorden og sagde, at det havde præget befolkningen meget. Det interesserede ham at det fjerne Jerslev i Vendsyssel var mit mål, der havde han virket i 50erne. Vi mødte en gammel kone: "God aften, mor" sagde den venlige gamle præst. Han tog først sin afsked i 1899, flyttede til Thisted og døde der i 1900.

I juni 1839 flyttede farfar så for sidste gang. Rejsen gik over Vestervig og Snedsted. Brammers halvlukkede vogn kørte dem det sidste stykke fra Snedsted til Hillerslev. Skolen var i en jammerlig forfatning, der var hverken vinduer eller døre, så lærerfamilien måtte foreløbig bo i præstegården, men der var også fælt at være. Præsten var en islænding, Poul Brynjulfsen Petersen, som to år efter fik pålæg om at søge sin afsked. Han havde holdt sin kone arresteret i præstegården i 3 uger, hun var kommet ud af arresten dagen før, og imedens hun var arresteret havde præsten solgt alt hvad der var i præstegården, for at få en gæld, han havde pådraget sig ved et ryggesløst liv, betalt. Lærerens måtte bo i præstegården i 3 uger, først da var lærerboligen i orden. Der var hos præsten en søn på fars alder, som slog far med en pisk og kastede med sten. Degneboligen lå kønt øst for kirkegården, så at denne hegnede mod vest, og kirkegården var bevokset med syrener, så der var læ i haven og i denne var der et dejligt kejderindepærretræ.

I 1841 kom der en ny præst til Hillerslev, Bertel Langballe Obel, vistnok brodersøn af den Christian Winther Obel, som 1787 grundlagde Obels tobaksfabrik i Ålborg. Præstens søn, apoteker og senere sparekassedirektør i Randers var omgangsven med mine svigerforældre og meget venlig imod mig, da jeg var i Randers. Han omtalte lærerhjemmet med megen varme, og hans billede sad i fars album. Pastor Obel havde meget svært ved at forliges med farfar og havde en gang i sinde at klage over ham

til biskop Fogtmann, men det første denne sagde, da han kom på visit i præstegården var: "Nu skal jeg allerførst over at se hvordan min gamle ven Parmo Petersen har det", så præsten opgav at føre klage over ham. Også i Hillerslev var det galt med

farfars strenge skoletugt. I 1839, altså enenu i pastor Petersens tid, ~~hækk~~ blev der klaget over ham. Farfar var en stor beundrer af den indbyrdes undervisning. En elev af ham ~~ækk~~ skildrer den således: Ved indmeldelsen i skolen får eleven et nummer, som han beholder i hele sin skoletid. Hver morgen råbes numrene op, og hvis et nummer mangler, råber eleverne: vakant. Fløjten spiller en stor rolle. Efter regelen kræver en normal halv dags undervisning 19 pibestød. Lad os kigge ind i Hillerslev-skole, når der "formeres" regneskole. Fløjten lyder første gang, børnene griber griflen, 2. gang: de holder griflen i vejret, 3. gang: griflen lægges ned og de må begynde. Samtidig marcherer de mindre fremskredne efter fløjtens kommando med bihjælperne som anførere til vægtabellerne eller sandbordene, hvor der skrives med en pind i vådt sand, al regning var ganske mekanisk, og der nåedes ikke ret vidt. Ved stavning og læsning anvendtes også bihjælpere og vægtabeller, som havde nummer, i Hillerslev skole havde man dog for de mere fremmelige "Hjorths børnevers" en ret god læsebog i sammenligning med mange af den tids hjælpemidler ved læsning, dog fandtes der kun 2 eksemplarer, så det ene måtte under læsning gå fra hånd til hånd, i øvrigt var læsning det fag, der var mest fremgang i. Birchs bibelhistorie og balles lærerbog var også her de almindeligst undervisningsmidler. Skønt farfar var en discipel af Grundtvig, brugte han næsten aldrig den fortællende metode. Midt i 40erne fik han af kancelliet pålæg om at følge en bestemt angiven undervisningsmetode. Når han havde prædiget eller talt skulle tilhørerne nok komme igen, de ville gerne høre ham.

Han var en høj og rank mand, skægløs og noget langhalset. Hals og bryst var altid blottede (Peter Barhals). Han gik gerne med træsko, da han dårligt tålte at gå med støvler. Med sin påklædning var han meget omhyggelig, skoene skulle være blanke, og linned og krave (Byronkrave?) skulle være skinnende hvidt, sirligt og rent skulle det være. Der var ikke svig i hans mund, over hele hans væsen noget redeligt og jævnt. I sine yngre år havde han en del tilbøjelighed til det salvelsesfulde, det ceremonielle. Der var noget, han kaldte "sand salvelse" - "Simonsen prædiker med sand salvelse". J.C. Lindberg skriver i et brev til Østergård i trediveerne: "Petersen, ved De, har en stor hang til det ceremonielle, grandiose og den militære holdning" FASTER skildrer ham i 50erne som en smuk gammel mand, en ualmindelig personlighed. Han havde gode venner i Hillerslev, han blev ofte opkaldt. Som en øvet fodgænger havde han let ved fra Hillerslev at nå over Virksund til Solbjærg til Sørensens. Han døde den 31 maj 1859, 73 år gammel. To dage forud havde han modtaget brev om, at hans afskedsansøgning var bevilliget fra 1 juni. I sine senere år holdt han medhjælper, "substitut". En af dem har fortalt, at farfar ved en misforståelse havde fået det indtryk, at han var utilfreds med kosten, og derfor givet ham en ordentlig overhaling. Da farfar fik at vide, at det ikke var tilfældet og at han tværtimod var særdeles tilfreds med den, gik han hen til den unge lærer, lagde armen om hans hals og bad ham om forladelse. Hans sidste substitut var onkel Anton, som holdt bryllup med faster Parmone samme år, som farfar døde. Han har fortalt mig om den smukke, gamle mand med den smukke brud under armen kæmpende sig frem mod den stærke blæst. Ved begravelsen talte provst Sørensen og kapellan Fåborg

og de havde begge som tekst valgt Jesu ord til Natanael: Se det er sandelig en Israe-
list, i hvem der ikke er svig.

I 1857 var faster Dorthea og onkel Albrecht blevet fix gift og havde slået sig ned på
Staby højskole. Hos dem tilbragte farmor resten af sit liv, hos dem var min pleje-
mor, fra hun i 1863 om efteråret tog hjemme fra for at gå til præst hos pastor As-
sens i Staby, til hun i 1869 ved tante Marianes død kom til Gimsinghoved.

I 1868 afløste onkel Albrecht pastor Assens som præst i Staby, og i 1874 blev han
forflyttet til Jerslev, 7 km øst for Brønderslev. Her døde farmor 28. august 1877.
Carl Ploug skrev til far i den anledning: Tante Mariane var en god og trofast sjæl
en hengiven hustru for din far og en øm moder for alle sine små børn, så de visse-
lig velsigner hende i hendes grav. Onkel Albrecht talte overordentlig smukt ved
hendes grav. I de sidste år gik hun nærmest i barndom, og sidste gang far talte med
hende, kaldte hun ham for sin kære lille broder.

Vi har fulgt far fra han i 1839 flyttede til Hillerslev. Men her slutter hans erindringer.
19. april 1846 blev han konfirmeret i Hillerslev kirke og fik i den anledning et testa-
mente af sin far, hvori denne har skrevet et længere religiøst digt. De to følgende år
må han have tilbragt på sin hjemegn, hvadenten han nu har hjulpet sin far med at pas-
se den landbedrift, som udgjorde en del af lærerlønnen, eller har haft plads som
dreng ved andre landbrug i sognet.

I fars skudsmålsbog står følgende om ham: Carl Parmo Petersen, en søn af candida-
tus philosophiae og skolelærer Carl Parmo Petersen i Hillerslev er efter dåbsattest
fra pastor Thomsen født i København den 30. juli 1830 og vaccineret 21. november 1831
af regimentschirurg Hahn i København. Efter at være udskrevet af Hillerslev skole er
han af mig konfirmeret første søndag efter påske 1846 med følgende vedtegning i kirke-
bogen: "Særdeles god religionskundskab, udmærket sædelige forhold" Anden søndag
efter påske var han første gang gæst ved Herrens bord i Hillerslev kirke. Gid han må
bevare sit hjerte fremfor alt det, som foregår; Thi livet udgår af det. Hillerslev
præstegård den 28. april 1846 Obel-sognepræst.

De glade forhåbninger jeg fattede om denne elskelige yngling ved hans konfirmation
har han indtil dette øjeblik på det fuldkommeste opfyldt, og jeg nærer aldeles ingen
tvivl om, at han også i fremtiden vil opfylde dem og blive lige så elsket i den kreds,
hvori han nu skal vandre, som han er elsket i den kreds, han forlader. Han var
til Herrens bord i Hillerslev kirke på skærtorsdag dette år, og mine bedste ønsker,
mine varmeste bønnet ledsage ham. Hillerslev præstegård 2. juni 1848 Obel, sogne-
præst. 12 juni 1848 kommer far som landvæsenselev til Haraldskær i Skibet sogn, 7
km vest for Vejle hos den meget dygtige godsejer Søltoft, der mærglede, drænede og
plantede med stor iver. Det er omkelen og svogeren Førslev i Vejle, der ordner det,
han skal være elev i 3 år. Men allerede den 20. juni 1849 forlader han pladsen med
Søltofts tilladelse for at tiltræde en forvalterplads på herregården Tirsbæk i Engum
sogn ca. 7 km øst for Vejle hos forpagter Holst, som på grund af krigen har mistet
sin forvalter. Han er så her til 1. maj 1850 og får en god anbefaling, særlig i betragt-
ning af, at han ikke er ældre. Fra maj til november opholder far sig i Kollerup sogn,

nord for Jellinge, og fra november 1850 til 1. maj 1853 er han forvalter på herregården Merringgård (ejes nu af "røde Ingers" søn) ved Horsens hos godsejer O.F. Serene d'Aqueria. Fra denne er der et meget smukt brev til far, med hvilket har fulgt billeder af godsejeren, fru og børnene, som sidder i fars album. I brevet takker S.d'A. far for et billede af Gimsinghoved. Mens far var der fik han besøg af sin fætter, skuespilleren Parmo Petersen, hvilket denne har fortalt mig. Han syntes far var en tørvetriller. Grunden til, at far forlader Merringgård, er den at han skal være soldat. Han kom til at ligge i København og besøgt Carl Ploug, som har fortalt mig, at han og hans kone (de var nygifte) var glade for hans besøg. I årene 1854-58 opholder far sig i nærheden af sit hjem i Hillerslev, idet han var bestyrer af gården Kronborg, liggende et par km. øst for Thisted, og derfra kom han altså til Gimsinghoved som forpagter af grosserer Dessauers gård. I denne stilling var han ved faderens død. Et brev af 11 februar 1882 fra Dessauer til far lige 7 mdr. før fars død viser, at Dessauer på denne dato i Daverodde kro i Ydby, ikke ret langt fra Hvidbjærg på Thyholm sammen med de herrer Lauritsen og Thomsen har underskrevet købekontrakten for Gimsinghoved. Jeg kan huske, at der den gang Evald boede på Moesgård, i Holstebro var en mand, der hed Lauritsen, som havde ejet Gimsinghoved, hvem Thomsen var, aner jeg ikke. Dessauer omtaler i brevet, at han tydeligt erindrer den dag i 1858, da besætning og inventar blev overdraget til far som forpagter, faster Parmone måtte agere værtinde. Han siger, at når det har glædet ham at være ejer af Gimsinghoved, "skyldes det næst Guds bistand Deres flid og arbejdsdygtighed". Han fejrer jubilæumsdagen ved at forære faster (Ninne) 50 kr.

I 1862 købte far Gimsinghoved. "Den langnæsede forpagter på Gimsinghoved" blev til "Petersen på Gimsinggård", om hvem det hed i sognet, at når han sagde om et eller andet, at det ikke kunne betale sig, så stod man sig bedt ved ikke at indlade sig på det. Han gav 27000 rd for den. Han havde som forpagter i de fire år tjent 5000 rd, han ejede kun 50 rd da han kom der. "At Dessauer betroede mig meget efter den udbetaling, jeg kunne præstere, så meget mere, som han satte næsten de samme penge, som jeg kunne udbetale i et stykke jord, som blev lagt til og senere hjalp mig meget med at få 8 tdr land lagt til. Gården har altså altid forrentet sig, som er og bliver den bedste anbefaling for dens godhed".

Samme år som far købte Gimsinghoved, købte proprietær Kvistgård, som fra 1839 til 1862 havde ejet Kvistgård i Vejrum, men nu solgte den til forpagter Steenstrup, Tornegård syd for Struer. Han havde én datter Mariane, en køb ung pige, født 1839 og med hende giftede far sig den 14. juni 1865 (Psalmer ved hr. proprietær P.C. Petersen og kr. M. Kvistgårds ægteforening: Det er så yndigt at følges ad hør alle slægters gud Lyksalig hvo som frugter Gud og Huset som Gud har bygt). Færs ven onkel Christian viede dem, antagelig i Gimsing kirke. Tante Mariane var kusine til onkel Valeur, idet deres ~~Kvister~~ mødre var søstre, født Munk.

Jeg fandt en gang mellem dækketøjet noget som var mærket med M. som efternavn, og jeg fandt da ud af, at det måtte være noget, som tante Marianes mor har ladet gå videre til datteren. Le nygiftes lejlighed lå altså i den sydlige sidelænges vestlige ende. Syd for var der en have, som far havde anlagt. Da han kom til gården., var en etikkelsbærbusk øst for laden alt, hvad der var af have, men i "den gamle have" som

vi i min barndom kaldte haven mod syd var der gode frugttræer og en smuk rødtjørn. Fars første kone havde fået et godt udstyr, således et smukt magognimøblement til dagligstuen, bestående af en god sofa som tante Karen nu har, en piedestal, som findes samme sted, chiffonieren og det ovale bord, som jeg har ovenpå og 6 stole, som også er i Ribe. Så havde hun et taffelformet klaver. Af bøger havde hun den i sin tid meget læste svenske forfatterinde Emilie Carlen, s :Et købmandshjem i skærgården, Elisabeth Werthorsel: Den vide, vide verden, en smuk bog: Danmark i billeder indeholdende bekendte digte om Danmarks byer og egne er udkommet i 1866. Tante Mariane har øbenbart slev skrevet det, Mariane Petersen - hun skrev særdeles pænt - som står i den. Hun var sine forældres eneste datter, der var to sønner, Ivar og Henrik, af hvilke Ivar ejede Moesgård til 1897, da Evald købte den af ham og han og fru Mette købte en mindre gård, Alstrup i Naur og Henrik en tid boede mellem Viborg og Langå på Højbjerggård ved Rødstensbro, hvor jeg en gang har været på besøg. Senere kom han til gården Visgård i Sinding sogn (Kvistgård på Visgård). Jeg har det indtryk af brødrene, at Henrik var meget sympatisk, en ikke videre dygtig, Ivar hverken særlig dyrtig eller sympatisk, men i høj grad komisk både frivilligt og ufrivilligt. De gamle boede til sidst hos Ivar i Moesgårds vestlige sidelænge, det var et ganske smukt par, hun venlig og smilende, han rank og formel. Der var vist i begyndelsen temmelig stor forskel på fars og tante Marianes standpunkt i religiøs henseende, men hun nærmede sig far på det område og fandt trøst i hans standpunkt, hvorfor han satte på hendes ligsten: Syng og tro så skal du stige syngende til Himmerige. I fars skrivebord har jeg også fundet følgende hjertesuk: Tanker på min så inderligt kjære Marianes dødsdag den 26. maj 1870.

Farvel, farvel da hjertenskære kvinde,
som vandred stille med os her på jord
du gik derhen hvor freden evigt bygger
hvor øjet ser, hvad sjælen her har skuet
der skal du evigt frydes ved hans nåde
der skal dit ædle hjerte ret få liv,
fordi du troede på den store gåde,
gik du i døden hjem til paradis .

Far havde jo da han købte Gimsinghoved købt mere jord til gården. Han og tante Mariane lagde planer om et nyt stuehus, vis a vis laden, så gården blev firsidet. Dog blev de fire fløje ikke sammenbyggede, men det ny stuehus kom til at ligge noget vestligere. En vej førte gennem gården lige vest for gavle af de to sidefløje og vest for den lå så et stykke gårdsplads, som mod nord begrænsedes af tørrehuset, mod vest af det ny stuehus og mod syd af stakittet om den nye have, som blev anlagt lige overfor den gamle have. Tante Mariane opnåede ikke at komme til at bo i det ny hus, idet hun døde af tuberkulose den 25. maj 1865 og blev begravet den 2. juni. Onkel Albrecht talte smukt om hende både i hjemmet, i Gimsing kirke og ved graven. Gamle lærer Lindbæk fra Strandhuse imponerede mig ved at omtale far og tante Mariane, som et ægtepar, han havde kendt, da han som ung mand var huslærer hos konsul Mads Schov

i Stuer . Samme år, som tante Mariane døde, fik tante Marie i Vejle en datter, som blev opkaldt efter far og tante Mariane og kom til at hedde Christiane Laurentine Mariane Caroline. Da far fandt det meget trist at være alene uden nogen af familien om sig, fik han faster Marie i Vejle til at lade sin ældste datter Marie Birgitte Elise Dorthea til at flytte fra Staby præstegård til Gimsinghovedn. Ninne, som vi kaldte hende, har fortalt mig at far undertiden fra Gimsinghoved med to hvide heste, om det var dem der hed Syl og Slagter er jeg ikke vis på, kom førende til Vejle og tog sin søster med hjem. Ninne var født den 31. august 1849 og var altså 20 år gammel da hun begyndte sin gerning i hjemmet hos far, en gerning som egentlig først blev afsluttet, da jeg i 1902 stiftede mit eget hjem den 3. januar. Da hun kom til far havde han en ældre, noget skrap husholderske, som ledede husvæsenet til Ninne ~~hvor~~ selv overtog det.

Far var kun enkemand i 3 år. Gennem onkel Albrecht kom han i forbindelse med familien Tang på Nr. Vosborg. Pastor Schøler i Staby begyndte i 1852 at holde ungdomsskole i præstegården, og i 1853 oprettede en kreds af egnens mænd en højskole i hvis bestyrelse morfar havde sæde. Som bestyrer af denne højskole ansattes i 1857 onkel Albrecht. Han var født den 21. februar 1827 i Sønderhav præstegård i Ty og var søn af provst Sørensen og opkaldet efter dennes svigerfar bagermester Albrecht Kreutzkam. Han blev student privat 1845, studerede teologi, deltog i krigen 1848 som frivillig ved tredje r. jægerkorps, gjorde 1850-51 tjeneste som værnepligtig, blev cand. teol. 20-1-1854, var 1855-57 lærer ved Hindholm højskole og blev 1857 forstander i Staby. Han kom i denne stilling i forbindelse med Tang og fik stor betydning for de unde døtre på Vosborg, hvis gode ven han blev. Da far havde megen forbindelse med Staby, hvor hans elskede gamle mor opholdt sig, hvor hans yndlingssøster Dorthea og hans gode ven Albrecht havde deres hjem, kunne far og mor ikke undgå at lære hinanden at kende.

Familien Tang havde sit navn af fæstegaarden Nørtang, som ligger i den nordlige del af Ulfborg sogn og hørte under Nr. Vosborg, men slægten stammer egentlig fra gården Meldgård og Holm, som ligger sydligere i sognet. I Meldgård boede i 1683 to fæstere Simon Simonsen og Eskild Christensen, men ti år senere 2 ~~svogre~~ svogre, som havde Meldgård i fæste i forening. Peter Simonsen og hans kone Maren boede i den vestlige del af stuehuset, Marens broder i den østlige. Peter var en stilfærdig, venlig og velvillig mand, hvis kone var livlig og køn, hendes broder ondskabsfuld og intrigant. De to søskende kunne ikke med hinanden. En søndag havde Maren været i kirke iført sin bedste stads, røde hoser, bræmmet kåbe af damask og gyldenstyks-hue. Da hun skulle gennem broderens del af gården, skubbede han til hende, så hun faldt i møddingen og fik sin stads ødelagt. På denne tid ejedes Vosborg af generalmajor Herman Frans von Schwanwede, som var rytteroberst og havde nogle ryttere indkvarteret i sognet. Disse yndede at gå på besøg hos bønderne og lade sig traktere af dem. En dag kom tre af dem til Meldgård og gik først ind til Marens broder. Han var ikke særlig flot med traktementet og fik dem til at gå over til Peder og Maren. Peder gav dem også en venlig modtagelse, men da de begyndte at blive nærgående mod den smukke og indtagende Maren, kastede han dem i møddingen. Om aftenen var Peder

dog noget beklemmt ved tanken om den ilde medfart, rytterne havde fået, men Maren erklærede at hun nok den næste dag skulle gå til herremanden og klare den affære. Det gjorde hun også og fik en god modtagelse af herremanden, der boede på Sdr. Vosborg. Hun talte sin sag eller rettere mandens sag så godt, at Schwanwede lovede at der ikke skulle ske hendes mand noget, endvidere lovede han hende, at hendes mand skulle få den første fæstegård, der blev ledig. Da kort efter Nørtang blev ledig, flyttede Peder og Maren fra Meldgård til Nørtang. De første år, de boede der, havde de det temmelig småt. I 1709 var der misvækst, de såede 10 tdr rug og høstede kun 6 tdr 2 skp. En aften da Maren sad i sit køkken, kom der en underlig lille kone og bad om hun ikke måtte låne et rugbrød. Maren gav hende et brød og sagde: "Der har I et brød og I skal ikke betale mig det tilbage, det skal være jer givet". Den lille kone sagde: "Det brød skal komme dig og din slægt til gode i 4de og 5te led". Hvem er I jeg kender jer ikke" spørger Maren. "Kender I ikke mig?" vi har endda været naboer i flere år - jeg er bjærgmandens kone i Sortehøj" lød svaret. Peder og Maren havde den sorg, at et par af deres sønner var vanføre og en datter døde, men datteren Maren Pedersdatter, som fødtes i Nørtang 1713 blev en gammel kone, der først døde den 24. marts 1795. Hun blev gift med en mand på hvis gravsten i Ulfborg kirke der står:

Herunder hviler

den i livet fordum agtbare og velfornemme

i døden sahl. mand

Laurits Christensen Tang

fød i Holm i Elfborg a. 1710

af ærlige christelige forældre

faderen var den i live nu salige mand

Christen Christensen Holm

Moderen var sahl Sidsel Lauritsdatter

Var i ægteskab 42 år med den endnu i live dydige og gudfrygtige kone

Maren Pedersdatter

I samme ægteskab blev de velsignede af Gud med 6 sønner og 7 døtre.

Fik dødens bud den 19. maj 1774 efter at den sahlig mand havde levet ~~64 1/2~~

64 1/2 år.

I en gammel bibel (trykt 1740), som har tilhørt den ældste af disse 6 sønner, Peder Tang, står på forsiden:

Vi sødskende er født i Nør Tang.

1733 d 12. august søster Ane

1734 3 november søster Mette

1736 d 28de maj søster Sidsel

1737 d 21 juni er Peder

1739 d 9 sept. broder Christen Holm

1742 20 juni broder Jens

1743 25 maj broder Søren

nok en fød, som er død, blev dødfødt

1746 5 nov. broder Laurits

1749 d 10 februar søster Marta

1751 d 16 marts søster Margrethe

1753 d 3 februar broder Christen Tang

1755 d 23 april søster Sara

Gud bevare dem alle af nåde for Jesu skyld.

Således har jeg fundet dem alt af sahl. fader optaget.

På bagsiden af biblen står: 1766 d 23 oktober havde jeg bryllup med min kjære Karen Mette Bagers Kjær. 1767 d 2 august eftermiddag kl. 3 velsignede Gud os med et barn, kaldet i dåben Niels Kjær Tang. 1767 den 11 august kl. 3 morgen døde min allerkæreste kone udi hendes alders 25de år.

Senere tilskrift af Peder Tangs sønnesøn pastor Peder Tang: 1826 d 18 maj døde denne mand Peder Lauritsen Tang, næsten 89 år gammel. Gud give ham en god og salig evighed og velsigne hans slægt i åndelig, legemlig og timelig henseende, Amen. Det ske i navnet faderens sønnens og den hellige ånd. Biblen tilhører nu slægten Harboe, af hvilken mors kusines søn Nikolaj Harbos var gift med pastor Peder Tangs plejedatter Lise Haisted.

Om Holm, som min tiptipoldefar var fra, og som ligger i den sydlige del af Ulfborg omtrent hvor Lemviglandevejen og Holstebrolandevejen skilles, hedder det sig at den tidligere var en fri gård. 1853 skødede brødrene Milter, Oluf og Christen Simonsen gården til kongen (Fr 7). Oluf Simonsen var herredsfoged og vedblev at bo på gården. 1537 skriver Ghr. III at han vil voernatte hos Oluf Simonsen på Holm. 1839 klager han til kongen over, at nogle har købt sig ind i gården og sidder ham til trængsel. Han får de af kongens særdeles nåde ret at nyde Holm udelt, men skal yde landgilde til kronen. Oluf Simonsen beviste, at han ikke havde været med i bonderejsningen under grevens fejde, og i 1545 bor kongen hos ham, han bliver sat i skat med adelsmænd. Det samme gælder Niels Olufsen og Simon Olufsen, der siden en årrække boede på Holm. I 1688 ejedes Holm (21 tdr hartkorn) af Schwanwede på Nørre Vosborg. Min tiptiptipoldefar, som nævnes på Laurits Holms gravsten som Christen Christensen Holm hørte rimeligvis til den ansete slægt, som kan føres tilbage til reformations-tiden, og som var, hvad man kalder halvadelig d. v. s. en slægt som er adelig, men af økonomiske grunde bliver ufri (jvf. slægten Barfod). På Holm træffer vi altså ligesom på Meldgård slægten Simonsen. Det morede mig da Ib blev gift med Minna Simonsen, at dette navn atter kom ind i familien - men Simon er jo et ret udbredt navn. Laurits Holm, som altså ved at gifte sig med Maren Pedersdatter i Nørtang, fik denne gård i fæste, var en frimodig mand ligesom hans svigermoder Skønmaren havde været en rast kvinde. ~~Laust~~ Laust var heller ikke bange for herremanden skønt denne var betydeligt skrap, men gik op til Nørre Vosborg til Henrik Leth og sagde det til ham, når han fandt ham for fordringsfuld overfor bønderne. Henrik Leth tog altid godt imod ham, den ene dygtige mand kunne anerkende den anden og herremanden lod fæste bonden spise med ved sit borg.

Gravverset over Laurits Holm, som vidner om, at både han og hans efterlevende enke var påvirkede af det 18. århundredes pietisme, lyder således: O død hvad est du kær

for dem, som Jesu ene i hjertet kun begier og kun til ham alene har al sin længsel sat-og som kun attråer-at få ham ganske fat- i evig, egig år - ekskværdig sjælehuus - du længes efter hvile - ja jordens muld og grus - din rolig bolig blive- indtil din salig sjæl - med dig forenes skal - ved din Immanuel - i evig salig sal. Bort hedensk sorg fra hver - fra moder, børn og venner - hvad kiender I hvor kjær - hans frelser mod ham sender - til lykke mere sig - og ene kun begier- at blive ham der lig - da salig du vist er.

Laurits Holm og Maren Simonsen holdt bryllup 1732, manden var 22 og konen 19. Af deres mange børn blev den ældste datter Ane gift med manden på herregården Uldæsund i Nees Peder Christensen Harpøth, den næstældste Mette med Niels Christensen Vad, der ejede de gamle herregårde Øgilstrup og Stenumgård. Den ældste søn tangslægtens store mand Peder Lauritsen Tang blev født den 21. juni og døbt i Ulfborg kirke den 25. juni 1837 og døde i Ringkøbing den 18. maj 1826 - han manglede altså kun en måned og tre dage i de 89. De meget religiøse forældre, der var stærkt påvirkede af Hernhutterne tog sig meget af deres børns uddannelse. De blev i hjemmet holdt til bogen og lærte både at læse og skrive.

1742 fik Ulfborg sit skolevæsen i orden, sådan som skoleloven af 1730 påbød og børnene i Nørtang har sikkert gået i skole der. Peder var så vel undervist, at han allerede i konfirmationsalderen kunne påtage sig en plads som skriverdreng hos faderens gode ven Peter Isager, en gårdmandssøn fra Rindum, på gården Hindsels på Tyholm, som han havde købt. Indtil da havde han vogtet kvæget på faderens gård. Når han som hjordedreng så over mod den gamle herregård Nørre Vosborg, tænkte han ofte: "Hvem der dog kunne komme til at bo på sådan en gård". En dag kom han drivende med sin faders stude gennem ladegården på Vosborg fra engen, hvor de havde græsset. I lade gården holdt en gammel kone fra østjylland med æbler som hun falbød til hævbonderne, som var samlede i gården. Drengen løb hen til hende, rakte hånden frem og sagde: "Mor, mor giv mig et æv". Konen, der var synsk, svarede: "Du styge dreng vil du have et æble til gave af mig, fattig kone? Ser du ikke det store guldeæble, der ligger i din hånd?". I 1751, da Peder næsten var 15 år, kom han til Ringkøbing i handelslære hos købmand Christen Iversen Noe. Men man kunne ikke sådan uden videre flytte hjemmefra dengang, man var bundet til godset, man var født på. Følgelig måtte Laust Holm en dag op på "gården" til "manden" den dygtige men strenge Henrik Leth for at få et fribrev til sønne. Han havde da 100rdl i lommen, som fribrevet kostede, men herremanden sagde: "Pengene er gode nok, men du kommer til at afstå det stykke eng, som ligger i Øglstrup vad midt inden i Vosborgs jord" - Laust Holm indvendte, at han ikke kunne undvære dette stykke, men måtte gå ind på det, men da han gik over det på vejen hjem, havde han tårer i øjnene.

Fribrevet lyder sådan: Kiender jeg underskrevne Henrik Leth til Nørre Vosborg, at nærværende pasviser Peder Lauritsen Tang herved lovligen dimitteres fra mig og mit gods, så han uden min eller mine arvingers tiltale tiener, reyser, bygger og bor, hvor hannem best siunes. Til hvilken ende jeg og herved vil have ham til alle forekommende recommanderet, at de hannem på hans lovlige reyser passere og repassere ubehindret. Og beder i lige måde tjenstligt, at vedkommende siælesørger efter

forlangende derom Peder Lauritsen Tangs forfald herpå vil behage at meddele, Dette til bekræftelse under min hånd og signete. Nørre Vosborg d 28. februar 1750 H. Leth. I slutningen af 1751 kom Peder Tang så til Ringkøbing, var 1 1/2 år på grøve, og i april 1753 bestemtes det, at han skulle stå i lære i 4 1/2 år, have kost og klæder i læretiden, og når han blev svend skulle han have en hæderlig klædning eller i dens sted 30 rdl., og dersom principalen forlangte det skulle han tiene ham for en årlig løn af 20 rdl. Kontrakten findes på Vosborg, den er underskrevet af faderen og Peter Isager på Hindsels. I Peder Tangs læretid begyndte en god tid for Ringkøbing. Da Nymindegab var nogenlunde sejlbar for mindre skibe, kunne der drives en del handel på Holland og Norge, og for en vågen ung fyr som tipoldefar var der noget at lære. En dag kom byens borgmester ind til Noe og sagde: "Min kære Noe, hvad er det dog for vin, De har sendt mig, den er langt fra så god som den, De plejer at sende mig, den må De sandelig bytte mig". Straks kalder han af Peder Tang og siger: "Din slyngel, hvor kunne det falde dig ind at give borgmesteren af den ringeste tønne. Gå straks ned og byt den. P. Tang fjernede sig straks med flasken og kommer igen med en anden Borgmesteren og hand bud forlader huset tilfredse, og dagen efter kommer borgmesteren igen og takker for den gode vin, som var aldeles til hans tilfredshed. Men i købmandes eje var kun et og det samme fad vin, der altså blev god eller slet efter som man havde mening om den. Det var ikke med en hver dreng, man uden varsel kunne opføre en sådan komedie. Chr. Iversen Noe var født 1722 og var søn af Laurits Jakobsen Noe og Ane, datter af Chr. Iversen. Laurits Jakobsen Noe var søn af Margrethe Noe, fra sognet Noe ved Ringkøbing. Laurits og Ane var "respekterlige borgerfolk"- Chr. Noe var gift med Martha Bjerregård fra gården Nørre Vinkel ved Lemvig, datter af Niels Nielsen Bjerregård og Kirstine Mikkelsdatter Riis. Vi vil senere træffe på disse mennesker og da få nærmere besked om dem. Både Chr. Noe og hans kone var Hernhutter. Det var ikke så nemt for en forretningsmand at klare sig mellem kunderne på den ene side og statsmagten på den anden side. Erhvervs livet var stærkt hæmmet af den enevældige statsmagt. Der var så mange varer, som man ikke måtte forhandle, men som hunderne forlagte at få. Derfor førte købmændene disse forbudne varer og søgte så gennem de stedlige toldembedsmænd at få at vide når "de fra København" var kommer for at inspicere. Når man så ved nattetid var blevet purret ud, gjaldt det om at få de farlige varer gemt godt medens eftersynet var der, men undertiden varede et eftersyn så længe at de i møddingen eller på et andet godt sted gemte varer blev fordærvede. De uro, der sådan opstod i købmandens liv og vel også samvittighedsnag gjorde, at den fromme Chr. Noe blev ked af at drive forretning i Ringkøbing og i året 1761 flyttede han til København. Forretningen overdrog han til Peder Tang. Flytningen foregik for bohavets vedkommende søværts, rullen som også skulle med slæbte efter skuden. Noes familie mand, kone og en eneste datter flyttede til lands med ophold undervejs hos slægt og venner. Peder Tang købte fire år efter, 1765, bygningerne af Anders Christensen for 950 rdl slesvig-holstens courant og 15 dukater, svarende til 1600 rdl rede sølv. I København købte Chr. Noe en bryggergård på Christianshavn, liggende på hjørnet af Lille Torvegade og Lille Kongensgade, hvor

han drev forretning som legebrygger, d. v. s. han bryggede for folk, men ved siden af dette drev han også en commisions- og grossererforretning. Under Peder Tangs ledelse gik forretningen i Ringkøbing betydeligt frem. I Frosts beretning om Ringkøbing, som udkom 1817, står der, at i 1774 havde byens handlende 12 skibe, og i de fleste af dem havde købmændene Peder Tang og Jens Degn anpart. Disse mænd har gjort epoke i Ringkøbings handelshistorie.

Inden ret mange år var Peder Tang en holden mand og han vandt sig tillige et godt navn i byen. 1766 ægtede han Mette Bagger Kjær, datter af borgmester Niels Mikkelsen Kjær og dennes hustru Susanne Marie Eilertz, datter af sognepræst, mag. Johan Joconsen Eilertz, død 1721 og Mette Baggesen. Mette Baggesen var fra Ribe og var datter af købmand, rådmand Jens Lauritsen Baggesen og Susanne Pedersdatter Vedel og født 1684 i den gamle købmandsgård på hjørnet af Storegade og Sortebrødregade. Over porten, der fører ~~ix~~ ud til sidstnævnte gade, står der J L B 1681 S P W. I dette år har ejeren ombygget gården. Han var født 1650 10. november søn af Laurits Baggesen, blev handelsmand og rådmand, ægtede 1680 Susanne Pedersdatter Vedel, hvis far Peder Sørensen Vedel var sognepræst i Reisby. J. L. Baggesen var en formuende mand, han døde 10/3 1702, hans enke 11/4 1721. Over dem fandtes i Ribe domkirke både en ligtavle og en ligsten. På dem begge fremhæves, at han førte til den ældgamle baggesenstamme, som også Jens Baggesen var runden af. På ligtavlen siges det om ham, at han levede i sin gudsfrygt ivrig, i sin forretning vindskibelig, i råd retsindig, i handel oprigtig, af alle elsket og æret. Foruden Mette havde de en datter Margrethe, som blev gift med den navnkundige ribelektor Chr. Falster. Det må have været to livskraftige pigebørn, der voksede op i den gamle gård, Mette blev 86, Grethe 90, Provst Eilertz blev født i København 1666, 7/4 søn af rådmand i København Jakob Eilertz og Birgitte Claudatter Lodberg, 1686 blev han rektor i Ringkøbing, 1689 rektor i Kolding og 1690 sognepræst i Ringkøbing og Rindum, Bølling og Sædding. Hvordan han har kunnet passe de to sidste sogne, som ligger over 20 km fra Ringkøbing, begriber jeg ikke. I 1703 havde han i anledning af en skyld til nogle umyndige børn og en gæld til en mand i København en kontrovers med en stridbar kvartermester i Askov i Nr. Omme. Affæren kulminerede efter den 20. marts 1703, da provsten havde mobiliseret herredsfogeden for at føre indførsel hos kvartermesteren. I den skriftdelge stævning, som blev udfærdiget allerede dagen efter, læser man, at præsten "høflig skal være forårsaget" at indstævne kvartermesteren til at påkalde syn og vidner den 28. marts fordi: "I ermeldte provst udi eget hus voldeligt og meget uforskammet skal have overfaldet, ilde medhandlet, slået og såret" og i det næste retsmøde den 4. april agtede provsten dernæst ifølge samme stævning "at erhverve en retmæssig dom over Eder". Den 28. marts mødte provsten da slev med sin stævning, der ifølge påtegningen var behørigt forkyndt, og som det første vidne "vandt" skriveren Claus Tang med ed efter loven, at han den 20. marts havde været hos kvartermesteren i Askov i Omme sogn. Han var i selskab med provsten og herredsfogeden, som var mødt frem sammen med to mænd for at æske betaling efter dom af 14. juni 1702, og "som herredsfogeden havde oplæst sentensen for kvartermesteren og hans kærester og spurgte om han den med rede penge ville betale, så svarede kvartermesteren

steren mig, hanhav de ingen penge at betale med, ikke heller ville han betalt til præsten". Allerede på dette tidspunkt havde stemningen været lidt ophidset, thi adspurgt af provsten, bekræftede Claus Tang nu endvidere at han hørte "herredsfogeden bad kvartermesterens kæreste og hannem - de ville give hannem lyd at forrette hans forretning" -men endnu værre blev det, da provsten derpå "begærede herredsfogeden ville gøre indførsel efter dommen" og hvis man nu foreløbig lader den formelle Claus Tang være og i stedet holder sig til herredsfogedens søn Mathias, får man lidt oplysning om den selskabelige side ved et sådant foretagende og om den ~~er~~ sørgelige afslutning på denne specielle affære. Hidtil havde man nemlig siddet forholdsvis hyggeligt bænket i kvartermesterens stue, men da provsten omsider fandt at nu kunne det være nød, og derfor rejste sig fra bordet for at gå ud "tren kvartermesteren efter hannem til døren, greb fat på ham, sagde han skulle bie og drikke en gang". Kvartermesteren havde oven i købet et glas med brændevin i hånden og da den utaknemmelige provst svarede "nej han ikke ville drikke og ville skyde kvartermesteren fra sig" sådan en karl" og dermed stødte kvartermesteren provsten op i ansigtet med glas og brændevin, så glasset gik i stykker udi provstens ansigt, så provsten blev skamferet i ansigtet af glasset".

Kvartermesteren blev oven i købet skåret i hånden, men ikke desto mindre "greb" han provsten i håret med den ene hånd og slog til med den anden, og i den samme tummel kom de ud af døren med hinanden, så jeg ej videre så deraf". Da Mathias således havde udtømt sin viden, blev det endelig Christen Thuesens tur til at berette, hvordan den gejstlige og den militære herre var kommet ud i fremmerset og hvordan kvartermesteren atter greb fat på hannem i håret igen og slog ham i baljen". Den arme provst kom ganske vist atter af baljen, men da greb han fat i provstens kæp - og fik den fra ham med magt, så kom provsten ud af døren" - og til slut hørte man, at det omsorgsfulde vidne" tog - hans hue, som lå på jorden og bar ud i gården til provsten, så som han ikke ville, at han skulle gå barhovedet ud i gården."

Det siger sig selv, en provst ikke giver anledning til slagsmål og vist helst nøjes med at vende den anden kind til, hvis han uforskyldt blev indblandet i sådant, men at have alle formaliteter i orden, var det alligevel bedst at lade Claus Tang og endnu et par vidner bekræfte provstens fredsommelige adfærd under hele affæren, og trods alt burde man vel også sikre sig, at retten fik den rigtige opfattelse af tilfældets alvorlige karakter. Man begyndte allerede at få det på fornemmelsen, da der nu måtte to af de fire synsmænd, som for otte dage siden "synede" provsten, og de havde set, at han da var såret og blodig på begge sider af ansigtet. Men da de på grund af blod ikke havde kunnet tælle sårene, havde provsten desuden ladet den tilkaldte bartskeer og to andre mænd attestere, at der foruden 6 lange sår på venstre side tillige var tre på højre side, og at enhver tvivl måtte forstumme, da provsten oven i købet fremviste sin krave, som endnu fandtes blodig. Når alt kom til alt, var det derfor med al mulig grund, at han til slut sigtede og sagde kvartermesteren for gerningen, og denne saggivelse blev i retsmødet den 4. april først uddybet gennem en skriftlig opregning af de forskellige overgreb med tilsvarende lovparagraffer og dernæst supleret med en specificeret regning på 31 rigs-

daler over procesudgifterne. Det drejer sig om stævningsgebyr, betaling for forkyndelse, forseglingspenge, skriverpenge, vognleje o. s. v.

Trods vidners forklaring ville kvartermesteren i retsmødet den 4. august lægge skylden på præsten og efter at han havde fået 6 ugers udsættelse til at skaffe sig et forsvar beklagede han sig oven i købet i et den 16. maj fremlagt iddlæg fordi "jeg fattige krigsmand" var blevet efterstræbt af provsten, provsten havde selv ved "tilrige ords veksler med mig givet anledning til striden, og skønt han ikke havde noget at gøre i huset var han kommet i "hans drukkenskab" - for at få kæk klammeri med mig og søge min ruin. På herredsfogeden herr Blanchberg, gjorde disse betragtninger dog heldigvis ikke noget dybt indtryk. Efter at Niels Tommesen fra Holstebro havde sat i rette på provstens vegne henviste dommeren den 16. maj til de klare beviser for, at provsten var overfaldet og "uden ringeste given årsag, da han var indkommet med rettens middel" d. v. s. betjente "at ske fornøjelse for en dom". Overfor de "forhen lovlig ved ed afhjælmede vidner" hjalp det derfor ikke, at kvartermesteren sigtede provsten for at have givet anledning til striden, og da kvartermesteren havde sat sig til modværge under en lovlig fogedforretning, måtte han efter 1-24-29 bøde 60 lod sølv" 121 1/2 lod sølv, samt efter bemeldte kap. 8 art. for nævehug 18 lod sølv og desuden betale badskærreløn ... med 10 rdl samt til denne således mutvillig forvoldte prøves en bekostning 10 rdl" - der var forlangt 21 rdl - "og det alt inden 15 dage eller lide nam i hans bedste gods, hvor det findes efter loven".

Kvartermesteren havde ikke haft megen glæde af sit indlæg, og den ubesindige udtalelse om præstens drikkeri skaffede ham endda en ekstra ydmyghed på halsen. Da en provst trods alt måtte føle sig krænket over en beskyldning af den art, blev der nemlig den 15. august ført nogle vidner, som under hin bevægede fogedforretning" så ganske ingen drukkenskab på hannem" og da en landstingsdom af 12. oktober 1703 dernæst kendte kvartermesteren at gøre afbigt på tinge, endte det med at provsten den 26. marts 1804 kunne fremlægge og bekendtgøre en ydmyg skrivelse fra sin modstander; den hidtil så stødige kvartermester erklærede at han "af hjertet haver angret og endnu inderligt fortryder" sine tidligere gerninger og udtalelser, som måtte skyldes ubesindighed eller - minsandten - drukkenskab fra hans egen side, og i fremtidig omtale af provsten vil han altid kun bringe sådanne ord, som kan tilkomme "en retsindig præstemand".

Man ser, at en præst i hin tid var udsat for et eller andet. Som allerede nævnt var Eilertz's hustru fra Ribe og om hans far Jens Lauritsen Baggesen har vi hørt. Hans far var Laurits Baggesen, født 1606 og fra 1634 selv besiddende skatteborger i Ribe, hvor han beboede den anselige gård på hjørnet at Storegade ot torvet, hvor nu hotel Dagmar, tidligere Greisens hotel, findes. Han var gift med Mette, Jensdatter, datter af borgmester Jens Olufsen i Ringkøbing, de havde 12 børn, de fleste døde som små. Laurits Baggesens far var Bagge Pedersen født 1578, gift med Margrethe Lauritsdatter Thøgersen, datter af borgmester Laurits Thøgersen i Ribe. Bagge Pedersen var rødmænd fra 1616 - død 1637. Hans far var Peder Baggesen født 1546 - gift 1572 med Dorthea Sørensdatter, datter af borgmester Søren Jakobsen Stage, hvorved han blev svoger til historiografen Hans Svaning, til biskop Poul Madsen i Ribe, Hals Tausens

efterfølger, død 1569 som Sjællands biskop, og til Anders Sørensen Klyne, efter hvem klynborg, det nuværende rådhus i Ribe, er opkaldt. Peder Thøgersen byggede Porsborg, den store sjendom på hjørnet af torvet og Stenbogade. Det siges, at han var en meget rig mand, men at han forbyggede sig "Prosborg hin røde lagde Peter Bagges guld øde. Han var søn af Bagge Jensen født 1511, som 1544 nævnes som en af byens 24 mænd og var meget rig. Han boede på Nederdammens sydside og døde 1578. Jens Lauritsen Baggesens hustru Susanne Pedersdatter Vedel var en præstedatter fra Reisby i vestslesvig. Hendes fader Peder Sørensen Vedel var ripenser, søn af stiftsprovst Søren Andersen Vedel og denne var søn af historikeren Anders Sørensen Vedel 1542-1616 og Mette Laugesen. Den sidste var datter af biskop Hans Laugesen, som var søn af rådmand Lauge Steffensen og hans hustru Mette Laugesen og denne var datter af den meget rige vardeborger borgmester Kristen Nielsen som i årene 1505, 1511, 1518 og 1519 omtales som en af de største kvægopkøbere på markederne i Ribe. Han siges at have haft forretningsforbindelse med selveste kong Hans. Han er den ældste af vor slægt, man kender navnet på. Biskop Hans Laugesen, som 1569 efterfulgte Poul Madsen som biskop i Ribe og beklædte dette embede i 25 år, omtales som en brav gammel mand. Han var gift med Hans Tausens datter Dorthea. Hans Tausen, hvis far hed Markvar menes at have sit navn Tausen efter sin mor Karen Tausen og Kristen Nielsen begynder altså slægtens historie. Mette Laugesen havde en broder Jens Nielsen, som var den første protestantiske præst ved Sct. Catharinae kirke i Ribe.

Om Peder Tangs svigerfar borgmester Niels Kjær i Ringkøbing står der i Ringkøbing kirkebog: 1738 den 14. januar døde borgmester Niels Kjærs hustru Ane Marie Boesen, begravet den 22. samme måned. 1739 den 17. marts borgmester Niels Kjær og jomfru Susanne Eilerts bryllup. Bruden omtales i kirkebogen som født 30. maj 1703 og døbt 6. juni samme år. Mormoderen Susanne bar barnet. 1742 den 15. august født herr borgmester Kjærs datter Mette Bagers, døbt den 19. 1766 23/10 blev hr. Peder Tang og jomfru Mette Bager Kjær viiede. Den kjole, bruden var iført eksisterer endnu, det var en gul sikkekjole med brogede buketter. Jeg ejer et amatør fotografi efter et maleri af min fætterdatter Karen Barfod iført denne fornemme kjole. Derimod eksisterer der hverken billede af Peder Tang eller hans kone.

I Ringkøbing kirkebog står der endvidere: 1767 den 7. august blev herr Peder Tangs søn døbt. den 15. august 1767 blev herr Peder Tangs klæreste begravet 25 år gammel. Over hendes grav står:

Kom see og skøn dog her, hænd hos mig er passeret.

Min dejlig ungdomskjær har døden så trakteret

Bær kun mit legem ud, hen til sit hvilested

Jeg er dog selv hos Gud, i evig herlighed.

Peder Tangs hustru overlevedes af sin mormor og navne i mange år. ~~den~~ 1770 blev provstinde Eilertz begravet 86 år gammel, 1791 døde moderen 88 år gammel.

1826 døde Peder Tang, næsten 89 år gammel. Han glemte aldrig sin unge kone.

Det manglede ikke på tilskyndelser til ham til giftermål af folk, der mente ham det godt, og som syntes, det var urimeligt, at en så velstillet flink og elskværdig mand ikke del-

te sine gode kår med en anden. Undertiden spøjte han også selv med sine gode chancer som ægteskabskandidat og talte om den lange række af giftelystne kvinder, der ville stå for hans dør, hvis han bekendtgjorde, at han tænkte på at forandre sig. Men det skal han være blevet vænnet af med ved følgende hændelse. Tre prangere, der besøgte ham og snakkede giftemål med ham omtalte dette på følgende måde, da han havde forladt stuen et øjeblik og mod deres vidende og vilje hørte ordskiftet:

Den første: a tow di ham eer for ant, så tow di ham wal for hans pæng

den anden: De tint wal osse, te han ku æt løw læng

den tredje: Næj, den som løwe læng han løve til træng.

Bortset fra denne hjertesorg, som altså remte tipoldefar som en 30-årig nygift mand i god stilling, påskønnet og velanset som borger i en forholdsvis blomstrende by førte han et lykkeligt liv. Han fortrød sikkert aldrig at han var brudt op hjemme fra og havde slået sig på et andet metier end det hans forfædre havde øvet. Men han vedligeholdte sin forbindelse med sin fødeegn på enhver måde.

Hans yngre broder Søren født 1743 blev også købmand i Ringkøbing, hvor han købte en hjørneejendom på hovedgaden (Adelgade - nu Bredgade). Allerede 1784 kunne han købe hovedgården Timgård, 13 km nord for Ringkøbing for 28000 rdl. og 1785 overlod han forretningen til en søstersøn, en Harpøth fra Uldsund. De to brødre var meget forskellige. Søren høj af vækst, munter af sind, klædt som herremaand i reglen i lange støvler, Peder lille og spinkel, stilfærdig, klædt som borger, med knæbenklæder, hvide strømper og sko. De drillede hinanden. Engang bar Søren Peder et stykke ud i fjorden og satte ham i vandet med de ord: "Nu vil jeg gerne se hvad din pænhed dur til". I forening købte de efter Linds-Fridenreichs død Nørre- og Sønder Vosborg for 77,100 rdl. 1789 solgte de Sdr. Vosborg til Schack Holsceh von Hoffmann for 39.000 rdl. 1793 blev Peder eneejer af Nr. Vosborg. Søren døde barnløs 1795. 1797 overlod Peder Tang Nørre Vosborg til sønnen den 30-årige cand. jur. Niels Kjær Tang. Peder Tang ejede altså Nr. Vosborg i 10 år. Da han overtog den var den i en dårlig forfatning. Hovedbygningen - især den nordre fløj - var meget forfalden. Den gamle frue Sofie de Leth født Linde boede i den nordre fløj, som var hendes enkesæde. Hun kendte den ny ejer fra hans barndom og glædede sig over, at han var blevet ejer af gården og sagde: "I skal begynde med at skaffe mig tag over hovedet". Og det han først tog sig af var da også at gøre den nordre fløj i stand, skønt forvalter Stenum rådede ham til først at tage sig af laderne, der næsten lå på jorden, "så dør kællingen vel imens". Han rådførte sig med den gamle frue, som var ham en god rådgiver.

Han blev boende i Ringkøbing, og der var han de søgne dage, men om søndagen tog han i reglen til Vosborg, kørte først til en af de tre kirker nord for storåen, som hørte til godset og gid så ud og besøgte bønderne, opmuntrede de flinke og irettesatte de efterladende. Han bestræbte sig for at få dem til at dyrke kartofler og tilbød dem læggekartofler, men det var bønderne meget træge til. De sagde, at når det endda havde været morreder (gulerødder) husbond ville give dem, men kartoffer det var svineføde. Da morfar overtog godset traf han tit folk, der sagde til ham: "Sådan sagde gammel husbond altid."

Om min oldefar på Vosborg, Niels Kjær Tang har familiesagaen ikke ret meget at fortælle. Han var altså sine forældres eneste barn og født i Ringkøbing den 7. august 1767. Sin mor mistede han straks, faderen omfattede ham med stor kærlighed. Han tilbragte sin barndom i Ringkøbing, og da Peder Tang selv var blevet vel pplært og havde råd til også at lade sønnen lære noget, kom han til bogen.

Af ydre var han vel ved magt i modsætning til den lille spinkle far, han slægtede sin morfar på, denne var en meget svær mand. En gang var Peder Tang på Vosborg og han og Niels Kjær og dennes ældste søn Peder skulle sammen på besøg på Nørremarks-gård. Lille Peder troede imidlertid at turen gjaldt Øgelstrup og styrtede af sted i nord-østlig retning. Da det gjaldt om at få fat på ham, var det ikke den mavesvære Niels Kjær men den lille vimse bedstefar, der indhentede ham. Senere morede den gamle Peder sig med at drille sønnesønnen ved at sige til ham "ka du hove, da du vil skjenne (løbe løbsk), den gang, vi skulle til Nørmark.

Når onkel Peder fortalte historien tilføjede han: Min farfar var en simpel mand. Det var vel farfaderens dialektik sønnesønnen opholdt sig over. Jeg synes denne lille historie giver sådan et morsomt billede af de tre generationer.

Om Niels Kjærs barndom og første ungdom ved jeg kun, at en Justinus - romersk historiker - jeg har fået af moster Christine, viser mig at skolebørn fordum og nu er så temmelig ens, thi occulta ville man nu oversætte skjult og ikke forborgent. Endvidere kunne store latinske O. er også dengang friste til at tegne i timen, så de kom til at ligne ansigter. Niels Kjær er ret tidligt blevet sendt til København. At han blandt sine latinske bøger har en bog, hvis forfatter Oluf Franck under tilegnelse til kong Fr. den V underskriver sig som rådmand udi Ringkøbing, behøver jo ikke at betyde, at han har brugt den i Ringkøbing. Han har erhvervet den i 1781 og har måske 14 år gammel fundet de "romerske antikviteter" lige så lidt spændende som majestætet, der vist ikke var nogen læsehest. Han har således tilbragt en række studieår i København, hvor han i begyndelsen boede hos A. E. Meinert. Mormor omtaler dette i sine erindringer og siger om oldefar, at han var af et pirreligt og melankolsk sind - åbenbart også i åndelig henseende forskellig fra den livlige og praktiske far, ligesom de legemligt var kontraster og at husets frue ikke forstod at vinde den unge mand ved venlighed, hun fandt ham kold og egoistisk. Følgen var, siger mormor, at han måtte søge sine fornøjelser ude af huset, hvilket måske var ham mindre tjenligt. Da han flyttede derfra og tog afsked med husets små døtre, som han efter tidens skik kyssede til afsked, kyssede han også den næstældste, som da lå syg i sin lille seng; hun blev senere hans hustru, men det blev ikke i hendes eget, men i hendes bedsteforældres hjem, hos brygger Noes, hun traf ham thi der var han som Peder Tangs søn en kær gæst. I den Meinertske familie omtales han ikke meget, men kaldes et godt parti. Han har haft boglige interesser og disse er blevet plejet af faderen. I Vedels oversættelse af Saxo fra 1575, den ældste bog, jeg ejer står skrevet, at han har fået den af sin far. Det samme gælder Holbergs Heltehistorier L-II fra 1763.

I en udgave af Horats: Samlede skrifter fra .

Købt en Herr Schouvs auktion af N K Tang (præseskriveren Schou døde 1799). Endelig ejer jeg første del af samlede digte 1803 med et meget sirligt N K Tang. Præseskrivebordskøl, som jeg har arvet efter moster Christine, som stod i biblioteket på NørreVosborg, den har oldefar fået af sin kone, som syntes at manden skulle have en magelig stol. Da N K. Tang var færdig med sine juridiske studier gav hans fader ham valget mellem Nørre Vosborg kvit og frit, eller dens værdi i penge, hvis han ville søge embede. Han valgte det første og giftede sig 1797.

IX I de 10 år Peder Tang ejede Nørre Vosborg, gjorde han meget for gården. På en tværbjælke i den nordre lade står : Anno 1788 lod Peder Tang de syv østre gulve & flytte fra sønderladen herover samt reparereres og 1789 de seks vesterske gulve af nyt tilbygge og alt sammen tid grundmure. I de første år var der misvækst, så den ny ejer måtte hjælpe fæstebønderne både med føde og sædekorn, men det var jo i den gyldne handelsperiode, " den florissante tid", så han havde råd til det. Sin gamle mor tog han til sig, hun døde hos ham 1795, 84 år gammel, og blev begravet 7. august. Giftermålet mellem Christen Noes datter og Peder Tangs søn var xx xxx til både for hendes morfar og hans far, og forholdet mellem svigerfar og svigerdatter var meget hjerteligt. Hun kaldte ham far og da de engang fangede en usædvanlig stor laks på Vosborg, sender hun gåsepigen til Ringkøbing med hoved, at "far kan få sin livret". IX 8 mil må den arme pige altså gå i den anledning, den det var måske morsommere en at passe gæs. Da brylluppet blev holdt den 22. februar 1797 var der gjort meget for at forbedre lejligheden. Porten gennem den østre fløj var tilmuret og "nystuen" (kongestuen) indrettet. Der var lavet indgangsdør ved siden af nystuen, idet der var lavet dør, der hvor det mest nødligste fag vender mod gården er. Spisestuen var der til gården en mindre stue " den gule stue" hvor man drak morgenthe, bag den salgstrappen, bag den ud til haven et gæstekammer. Porttårnet med muren der afslutter ladegården mod øst var opført, .Hele gården var bragt i den mest gennemførte xxx orden, møddingerne var så regelmæssige, som de var slikkede, da det unge par kom xxx til det nye hjem, han for at dø i sin bedste alder 1811, hun for at blive der med få afbrydelser til hun næsten var 80 (1855, hun var født i 1776). Nystuen var møbleret med et smukt møblement, der endnu står i kongestuen med de store spejle. Da kårene var gode og den unge frue havde stor livslyst, tænker jeg mig at livethar formet xxx sig ret livligt med omgang med egnens honeratiories f.eks. herremanden fra Sdr. Vosborg Schaak Holchen de Hofmann om hven jeg har hørt moster Christine fortælle, at han i anledning af en indbydelse til Nørre Vosborg sagde til sin tjener " Nå, nu skal jeg jo til fadderstads på Nørre Vosborg, skal jeg tage min brune eller min blå kjole på?". Den gang var jo ikke alle mandfolkekjolersorte. Præsten i sognet magister Janus Karl Schou var af god familie - hans mor var en

de Leth fra Nørre Vosborg, hans far var hans forgænger i embedet. Der er epitafium over dem i kirken, Egteparret fik den 5 december 1897 en søn, den førnævnte Peder opkaldt efter den gamle i Ringkøbing hvis dåb lige har været omtalt. To år efter var oldemors gamle bedstefar på besøg hos sin datterdatter og stod fadder til hendes ældste datter Mette Christine, født 4/5-1799. Den gamle mand 77 år, blev syg på Vosborg og døde. Han blev begravet den 26 27. juni 1799 på Ulfborg kirkegård, der hvor nu gravhøjen er, som rummer de oldeforældrene, bedsteforældrene, onkel Peder og tante Anna, moster Christines og moster Thildes kister. Den 23. maj 1801 fødtes det tredje barn Christen Noe, den 26. maj 1803 det fjerde Andreas Evald ~~Max~~ Meinert og den 2. maj 1805 det femte og sidste Susanne Mathilde. Den sidste levede til 20. ~~september~~ september 1899. Af de fem søskende har jeg kendt onkel Noe, som jeg har besøgt flere gange i Viborg, hvor han var justitiarius i landsretten og som jeg så sidste gang ved mormors begravelse i Februar 1885 og tante Mathilde. Hendes fødselsdag har jeg et par gange været til i Bianco Lunos alle i København, hvor hun boede hos sin søn, registrator i rigsarkivet Frederik Krarup. Hun var den sødeste, elskeligste gamle dame, jeg har set. Hun kunne fortælle mig om Nørreport i Ribe, som blev nedbrudt 1843, fordi fragtvognene ikke kunne komme igennem den med deres høje læs. Ribenserne fortrød det, da den var blevet revet ned.

Jeg havde fået tiden for hendes begravelse at vide, men kunne ikke møde, da jeg netop havde fået et vikariat ved vestre Borgerdydsskole, hvilket jeg som nybegt cand.mag. ikke burde forsømme.

En dag var onkel Peder og ude og spadserer med sin far, Han så, at der lå en mand bag et gærde og sov, men da han ville løbe hen til ham sagde faderen "lad være med det, det er ikke noget for dig". Niels Kiær var nemlig klar over, at det var sognepræsten fra Ulfborg, Klaus Berthelsen. Efter magister Schouvs død blev den residerende kapellan i Holstebro, som herredsfoged Tranberg yndede, da han var engod taler og en livlig selskabsmand, præst i Ulfborg. Da Schack Holchen de Hofmann døde købte et konsortium Sdr Vosborg og dette konsortium købte også kaldsretten, hvis et medlem af konsortiet var rangsperson. Så fik herredsfoged Tranberg en regimentskvartermester Grøn til at lægge navn til, og således blev Klaus Berthelsen sognepræst. Han forfaldt til drik og døde 1807. Hos hans eftermand Philip Heinrich Stegmann kom Vosborgdrengene til at gå i skole. Stegmann var fra Altona, blev 25 år gammel sendt som missionær til Trankebar, hvor han var nogle år, Han var en ubetydelig, meget indbilsk mand og en dårlig lærer for de tre drenge, Engang blev Evald og Noe trakteret med rabarbergrød i præstegården. Så hittede de på at komme salt op i stedet for sukker, det ~~blev~~ ^{blev} rædselsfuldt, ~~men~~ ^{men} Noe tog sig sammen og fik sin potion spist i en fart for at få en anden ovenpå, men Evald tilbød ham så resten af sin, så det kom Noe uheldigt fra.

1814 døde oldefar, den 19. juni, 47 år gammel. Pastor Stegmann kalder ham i sin ligtale for en ædel og ejegod mand, som blev begravet

af mange, hvis ven og velgører han var. Oldemor skal på sine gamle dage have sagt, at hun ved sit første giftermål lod i forstand, ved sit andet sit hjerte råde, men hun vidste egentlig ikke, hvad der havde være det bedste. Hun var nu enke efter oldefar kun 38 år, så ogdt ud, var livlig og velhavende. Stiftprovst Koefoed i Ribe blev enkemand 1815, i han var ligesom oldemor fuld af livsløst, en stor beundrer af kvindeskønnet og ret pågørende. I 1816 blev de gift. Om giftermålet er følgende at berette. Oldemor fik på samme tid besøg af sin kærester og herskabet fra stamhuset Nørholm ved Varde, ~~Rosenørns~~ Rosenørnerne kom fra det andet vestjydske stamhus Ausumgård, hvor de besøgt stamhusbesidder Jermin, Jermin, den gamle ritmester, havde lige haft fest, idet han havde fejret sin fødselsdag og bryllupsdag ved på denne ~~xxx~~ at lade en ~~K~~ karl og en pige holde bryllup. Denne festivitas havde Rosenørns lige overværet, og det havde været så morsomt, at de foreslog oldemor og stiftprovsten at holde bryllup medens de var der, hvad stiftprovsten straks var med på. Skønt oldemor ikke var for det, var man ufin nok til at forsøge på at overtale hende, hvilket også lykkedes. Der blev sendt bud efter den nærmeste præst, pastor Weile i Gørding og i nystuen fandt brylluppet sted. Den højtærværdige nygifte ægtemand fik de hverv at meddele gamle peder Tang i Ringkøbing det, hvilket han også gjorde, For den gamle købmand, der var bedrøvet over sin eneste søns død, var det mest ubehagelige at få at våde, at hans højtækkede svigerdatter så hurtigt havde glemt sin første mand, og da han nok forstod, at hun ikke havde været helt ~~xi~~ villig til det forhastede bryllup, blev hans svar alt andet end venligt. Dokumenterne findes på Vosborg. Ægteskabet blev ikke lykkeligt. Oldemor havde haft sine tvivl og havde rådført sig med sin ældste søster Martha Helene Fenger, men denne var så længe om at svare på det vanskelige spørgsmål, at sagen var afgjort inden. Man sagde om oldemor at hun, når hun i stiftprovstegården i Ribe og senere i Dispegården var sammen med sin mand, var hun lige så angstelig og usikker, lise så formel og konventionel, som hun på sit elskede Vosborg var fri og naturlig, værdig og sikker. Hvad pastor Wile har sagt til det pludselige krav om virke, ved jeg ikke, men han var nu vant til lidt af hvert. Et af hans sognebørn var en stor ynder af den ædelige drik brandevin, som bønderne i vestjylland på den tid (han var præst i Gørding., Vembog Buur 1802-17) selv brændte, skønt det var forbudt. Manden havde imidlertid en betydelig skrap kone, der hed Maren og hun gemte nøglen til forrådsammeret hvor brandevinen var. Ved et ulykkestilfælde fik manden fat i den og benyttede lejligheden til at få sig en mægtig rus. Da han var uvant til dette vellevned, blev han meget dårlig bagefter, så dårlig at Maren fandt det fraktisk at gøre ham rigtig bange, og derfor støttede hun ham i den opfattelse, at han næppe overlevede det. Hun gik derpå til pastor Wile og hentede ham. Men medens hun hentede Weile indtrådte en betydelig bedring i patientens befindende, og da Maren og " vor far" arriverede, befandt manden sig på det stadium, hvor man ser alt i

rosenskær. Da præsten begyndte at tale syndere til, kunne han næppe til orde for den syge, der udmalede sine fortjenester som landbruger: A seier han te det, migueh pastor Weile - " Det er ikke disse jordiske anliggender det kommer an på, når man ligger som i ligger" lød det med fasthed fra præsten. " A hâmi biwl å æ forklaring , å dam stuer evangelister a dem små evangelister ligh å mi tommelfinger, Hva sæjer han te de, mi gue pastor Weile". "Det er ikke kundskab, det gælder om, men syndsbekendelse, anger og tro, nu I ligger o, skal dø " "Dø ? åhr de æ Maren hinner påfund".

Weiles efterfølger 1817-25 var Maaberg. Han havde tidligere været præst påVeng og var søn af en skrædder og havde selv været skrædder, Han var vant til, at når folk bestilte vielse hos ham, bestilte de med det samme stadstøjet, vielsen Krævede, og klagede over, at man ikke ville det i Gårding. Hans efterfølger Rønsholt 1825-43 var også en venskabelig mand, der lavede halmsimer i sin fritid. Da hans kone i nådensåret skulle holde hus for hans efterfølger, pastor Sveistrup (1836-41) bebrejdede hun ham at han altid læste og ikke gjorde "nøj te nst, bandt en kon sin", og da Svejstrup ~~klagede~~ klagede over konen og ville have kødmat, sagde madam Rønsholt: "Kjødmat, får han et kjødmat, ahå da slautet æ kok".

Om Svejstrups pragtfulde efterfølger Corydan skal det ~~fortælles~~ fortælles i morfars historie.

Biskop Koefoed var fra København, hvor han blev født 1863. Hans far var direktør for det militære uldmanufactur konferansråd Hans Koefoed. Student 1783, cand. theol. 1786 - studerede i tyskland, 178 skibspræst, 1791-96 sognepræst i Brørup-Lindknud, 1796-1805 i Vissenbjerg, 1825-1825 stiftsprovst i Ribe, 1825-31 biskop over Ribe stift. Han var hverken kundskabsrig eller begavet, men praktisk dygtig, interesseret for den indbyrdes undervisning og i det he taget af skolevæsenet, men imod seminarier, idet han holdt på, at præsterne skulle uddanne lærerne. Han var gift 1793-1815 med Dorothe Frisch, en l.gedatter fra Ribe og havde med hende to sønner Carl (1795-1879) og Conrad (181 -73) og en datter Christence (1798-1869) . Carl var landmand, ejede fra 1840 Tingård, var med til mine forældres bryllup, hvor han havde farmor til bords. Hans kone hed Ingeborg, Sine sidste år levede han i Ringkøbing. Conrad var skolelærer i Holbæk og var en dygtig lærer, der betød meget for ~~my~~ ungdommen. Med oldemor havde Koefoed to sønner Niels Tang Sofus Koefoed 1818-79, som ~~får~~ 1843-55 havde Viungård som arvefæstegård og døde som toldkontrollør i Vestindien, og Sofus Kofod 1820-50, cand jur højtelstet af morfar, forlovet med Mathilde Meinert. Ved sit giftermål med oldemor var Koefoed blevet ~~my~~ ejer af Vosborg. I 1824 blev der truffet en ordning, ifølge oldemors søn af første ægteskab Andreas Evald Meinert Tang født 26. maj 1803 opkaldt efter sin morfar renteskriver og grosserer Andreas Evald Meinert 1742-1809, overtog Vosborg.

XXXXXXXXXXXX

Gamle Peder Tang havde været en god støtte for sin søn, for sin svigerdatter og tog sig nu af sønnesønnen. Her findes et brev fra den gamle til morfar, hvori P. Tang takker for et brev, " afhvilket jeg ser, at din forfatning er skidt". Morfar havde i de første år store økonomiske vanskeligheder, og det havde han forresten også senere. Den gamlemand var en mand af få ord og korte breve.

Koefoed tog sig af sine stiftsønner. Han var klar over, at Stegmann var en uduelig lærer, mormor kaldte Stegmann for en vindbeutel. Den ældste søn, Peder, kom til København, hvor han boede hos sin mormor, der var blevet enke 1809. Hendes søn Nicolaj Jonathan Meinert, født 1791, overtog faderens forretning, som handrev i mange år. 6. august 1819 ægtede han sin søsterdatter den kønne stine Tang, og med hende havde han 10 børn. Sønnen Evald (præst), Konrad (læge), Adolf (borgmester i Ribe, senere herredsfoged i Holbk), Alfred (præst), og Frederik (cand.theol.) zoolog, inspektør ved zoologisk museum) og døtrene Marie, Mathilde (forlovet med Conrad Koefoed), Helene, Emma, (gift med sin fætter Niels Tang Krarup, cand Theol. adjunkt Flensborg, død 1862) og Nanna.

Nicolaj Meinert var en dygtig, meget anset mand, politiker, nationalliberal. Ved ægteparrets Guldbryllup 1869 skrev Carl Ploug en sang, og Roes malede et smukt dobbelt portræt af dem. Han døde 1877, hun 1887.

Min morfar "bette dres", som oldemor kaldte ham blev tillige med min broder Noe på Koefoeds initiativ sat i Ribe Katedralskole. Om onkel Peder hørte vi, at han kom til København, Han blev student som privatist, cand theol 15/1 1823 med laud. Han havde gode evner og en fenomenal hukommelse, men var vist lidt magelig. Han blev personlig kapellan hos sin stiftfar stiftprovsten i Ribe d 21/2 1824, 29/8-1827 sognepræst i Rind og Herning. 17/6 1828 blev han gift med sin halv-kusine, jomfruen på Vosborg Anna Cathrine Harpøth hvis far fuldmægtig @ Chr Harpøth var fra Uldsund i Ness, søn af Peder Tangs ældste søster og var gift med Louise Frederikke Adler. Tanke Anna var født 16. august 1806. 10/7 1841 blev onkel Peder sognepræst i Velling, tog sin afsted 1852 og flyttede til Vosborg, hvor morfar byggede Vosborglille til ham. Her levede han resten af sit liv optaget af læsning. Han var en ivrig Grundtvigianer og Nationalliberal, "fædrelandet var hans livsorgan. Hjemmet på Vosborglille omtales som særdeles hyggeligt, og dets beboere havde mange venner . Onkel Peder var meget omstændelig, hans prædikener var umådeligt lange , og moster Dorteas fortalte om hans langsomhed ved bordet, " onkel Peder

tager søvs " var et udtryk for ikke at kunne blive færdig med noget. Tante Anna- "Asse" kaldte han hende - var genstand for hans store beundring. Han døde 16. februar 1876, tante Anna døde 8. august 1880.

Onkel Noe blev student fra Ribe skole med udmærkelse 1821. Jeg ejer et smukt brev til ham fra rektor P N Thorup, i hvilket han takker ham for meddelelsen om hvordan examen artium er forløbet, og opfordrer ham til at studere historie. Han studerede jura, blev kandidat 1826, volontær i det danske kancelli, kancellist 1833, surnummerær assessor i Viborg landsoverret 1839, assessor 1847, justituarium 1859, tog sin afsked 1878 og udnævntes til konferensråd, død 12/3 1886. Han ægtede den 23. maj 1834 Nanna Pouline Amalie Hjorth, datter af biskop V K Hjorth. Hun var født i København 12/5 1805 og døde i Viborg 19/5 1876.

Det var i årene 1817 til 1821, de to brødre Tang gik i skole i Ribe. De boede i stiftprovsteboligen, som lå på hjørnet af skolegade og Sønderportgade. Det var den gamle kannikereresidens, Snogdal, som i mange år var embedsbolig for stiftprovsten, der var sognepræst ved domkirken. Nu er der hotel, Klubbens hotel. På hjørnet af Skolegade og Grydergade lå latinskolen. Fra den ene af skolegade til den anden gik altså de to disciples korte skolevej. Rektoren var en yngelmand P N Thorup, som først 1816 var blevet rektor. Jeg ejer bedstefars karakterbog foran i den stære Denne, som består af 35 blade, autoriseres herved til karakterbog for disciplen A E M Tang, Ribe 4. nov. 1817. P N Thorup.

Skoleåret begyndte ved 1. november. I de første to år deltager morfar i latinundervisningen, men da han ville være landmand, blev det ordnet således i det tredje og fjerde år at han i latintimerne arbejdede på et snedkerværksted, det var stiftprovstens ide, det er det første eksempel på sløjt-undervisning, jeg kender. Skoledagen var i gamle dage lang. " De som i ~~morgenen~~^{morgenen} stund med skildpadden kryber til skole, springer som harer i kvæld, når det går hjemad igen" hedder det i et middelalderligt epigram. Først i firserne gik man i Ribe over til samlet skoletid. I bedstefars tid var skoletiden 8-12 og 2-5. På en måde var lærerne fritstillede den gang, idet de på egen hånd kunne give eleverne fri en time. Bedstefars ynglingsfag var geografi, geografilæreren var en islænding, Mathiessen. Morfar var derfor i kridhuset hos Mathiessen og spadserede ture med ham, hvor de, som Mathiessen sagde studerede mennesker. En sommerdag havde morfars klasse kun en eftermiddagstime, geografi. Så fandt man på, at morfar skulle få læreren med på studietur og morfar gik i middagspausen op til ham og foreslog, at de i det gode vejr skulle ud at studere mennesker. Mathiessen vægrede sig i begyndelsen, men til sidst

høvede han kun den indvending at ~~kæmpe~~ klassen ventede ham, og da morfar påtog sig at underrette kammeraterne, slog han til. Det kunne han ~~måske~~ nemt, da de ventede på næste gadehjørne, Ekspeditionen skulle gå modsyd, og da man nåede Sdr. Farup var man så heldig at møde en sønderfarupper, som Mathiessen straks gik løst på: "Hvor mange indbyggere er der i denne by?" "Hva sæjer di?" "Hvormange indvånere er der i denne by?" "Hva. Så blander bedstefar sig i det og spørger på dansk om hvormange mennesker, der er i byen." No minnesker, de ve a såmænd æt, men de æ sgu eet så fo når do får dem mej både stur og smo". Berigede med denne værdifulde oplysning drog de to forskere vædere. Da bedstefar i næste geografitime var oppe, og Mathiessen ~~spurgte~~ spurgte ham om hvor mange indbyggere der var i Barcellona, svarede han som manden i Sdr. Farup. "Da æ et så fo, når jen for dem mej både smo og stuer". Efter timen sagde Mathiessen til morfar: "Kære Tang, De ønsker nok ikke at examineres". Mathiessen sværmede for en ribedame, og det havde han betroet Tang. En dag fortalte han glædestålende, at den skønne havde vist ham sin gunst, ved at tillade, at han lagde hånden på ryggen af hendes stol, mens han konversede hende.

Morfar var ret forvoven, oppe på domkirketårnet balancerede han på balustraden. I hans ribetid håndte det, at en vognmands lukkede vogn sporløst forsvandt nytårsaften. Man ledte forgæves alle vegne, Langt om længe fandt man den på det øverste loft, hvor man havde båret den op stykke for stykke og så ~~endelig~~ sat den sammen igen. I Årene efter 1821 lærte morfar landvæsen på forskellige gårde i Holsten. Han var en ivrig rytter i de år. På en af gårdene var de betjenede, der kaldte ham til bords, meget forskellige i deres titulatur, en af dem indskrænkede sig til: Tang, æten. Enogtyve år gammel overtog morfar så Vosborg. Kofoed havde bortsolgt en del af bøndergods~~et~~, men de ny selvejere havde ondt ved at klare sig, og bønderne solgte nu gårdene til morfar, så de igen blev fæstegårde. Han var en tilhænger af fæstevæsenet og anså det for en god ordning af landbruget. Han var i det hele taget en god, elskværdig og meget human godsejer, ligesom "gammel husbond". Da oldemor 1831 blev enke for anden gang, slog hun sig med på det kære Vosborg for stedsø og tilbragte 24 år der som bispinde. Forholdet mellem hende og "bette dres" var megt hjerteligt. Om Vosborgs udseende på den tid morfar overtog gården ved man besked, idet en ung slægtning af ham, der gavs sig af med at male, samme år som Peder Tang døde, 1826, kom på besøg hos sin moster, bispinden. Det var Marie Elise Fenger fra København, hun malede to billedere et af gården set fra øst, fra avlsgården, et andet af den set fra nord. Denne kusine af morfar var mormor, som skulle komme til at bo på Vosborg 47 år.

Hun hørte altså til den kendte Fengerske slægt. Denne slægt hvis navn egentlig er Fånger (Fanger-fuglefanger) kan føres tilbage til Peter Fenger fra Stralsund, som 1682 i Hamborg ægtede Elisabeth Freymuth, datter af Michael Freymuth og døde i Hamborg 1712. Hans søn, som også hed Peter Fenger var skibsfører og gift med Magdalene Margrethe Seeländer, datter af Ernst Seeländer, død 1718, og Anna Schleföth, død 1708, Skibsfører Fenger døde pest 1737 på sit skib i havnen på Christiansø og ligger begravet der. Hans søn Peter Fenger 1719-74 var født i Lybeck 18/8 1719. Han kom tideligt til København, fik plads hos den kendte storkøbmand etatsråd Wever, hvor han var i 14 år, blev faktor i asiatisk compagnis tjeneste for chinafareren Julian Moritzog i 1752 blev han groshandler på Kristianshavn. Hos grosserer Gram lærte dennes kones søster Else Broch at kende og blev gift med hende 1758. Hun var datter af handelsmanden Rasmus Broch i Randers og født den 18. juni 1737. Hendes mor var Marie Kirstine Andersdatter Knudsen. 1755 gik Peter Fenger i kompagni med agent Peter Borre, drev sammen med ham en stor blandet købmandsforretning på Kristianshavn. Han blev 1762 optaget blandt grossererens ældste og var fra 1772 en af stadens 32 mænd. Han interesserede sig også for sæbesyderi, som de første år kun producerede grøn sæbe, men fra 1772 også finere sorter. Han døde juleaften 1774. Billede af ham og hans familie er malet af Beenfeldt og er fra 1769. Skønt han var nordtysker, var ældste for Frederiks tyske menighed og selv helst hørte prædiken på tysk, var hans hjem fuldstændig dansk og han førte sine bøger på dansk. Han kunne ikke komme ud af det med sin svoger, Niels Broch. Denne var gerrig, Fenger var flot. Når Fenger skulle på børsen, gik han ikke, men kørte i karet med sort tjener. Juleaften 1774 var han sammen med sin familien sidste gang. Sønnen Johannes, mormors far mindedes tydeligt, hvordan han stod med en lille pisk og skulle ramme sin far i hånden, men den behændighånd smuttede immer bort. Men næppe havde familien sat sig til julenadveren, før den elskede husfader segnede om, et apoplektisk tilfælde var indtruffet, og kl 11 drog han sit sidste suk. Fenger havde nogle år efter sit giftermål købt Reventlows gård på Kristianshavn, hvor han indrettede sæbesyderiet. Enkens broder stillede sig meget uvilligt overfor hende og ville at gården skulle sælges og sagde: "Nu skal jeg vel føde dig og dine unger", men hun svarede: "Nejså wahrhaftig skal du ej". Hun blev boende i gården. Heste og vogn beholdt hun, kusk og tjener også på en stor og næsten splendid fod vedblev hun at leve, og dog vidste hun at ordne sine sager således, at hun kunne få otte børn ivej og ved sin død efterlade sig en jævn velstand. Else Fenger havde foruden de besværligheder, forretningen voldte hende også andre sorger. Hendes ældste søn Peter, som var født 1759, og

som var på Borres kontor og vel skulle have holdt tilsyn med hvordan det gik med forretningen, faldt som 20-årig yngling i en våge under et skøjteløb og omkom. Hendes ældste datter Marie Christine, som 19/8 79 var blevet gift med en skibskaptajn Mortiz With, døde 5/3 1780 kun 19 år gammel, With gægtede 12 år senere en yngre søster Magdalene. Så gik Borre fallit, og hendes stilling var derved rokket. Niels Borch villeigen have ejendommen solgt og ville ikke selv have med hende at bestille. Men så tilbød 6 ~~købmænd~~ købmænd på Kristianshavn at forstækkehende med 8000 rdl., hvorved kun ~~et~~ klarede fordringerne. 1796 blev den ældste søn Rasmus forlovet med den ældste datter af Meinert Martha Helene og ved deklara-tionen stiftede en anden søn af Peter Fenger Johanne bekendtskab med den 16-årige Christine Lorentze, som han 10 år efter ægtede. 1798 døde ~~en~~ Nicolai Ernst Fenger, som var bestemt til at tage familiegården i besiddelse og som bestyrede moderens kontorforretninger. ~~En~~ Han var en fortræffelig mand og hans yngre broder Johannes sagde om ham: " Er jeg blevet en brav karl, så er det hans skyld". Nu skulle Johannes træde i Nicolajs sted som sin moders støtte. Moderen var i aller højeste grad æret og elsket af sine børn, der anså hende for jordens ypperligste kvinde. 1806 blev Johanne Fenger og Christine Lorentze Meinert gift. Til deres udstyr fik de det møblement, som konsol-spejlet i dagligstuen, mors sybordsstol og tre af stolene ovenpå hører til. Pastellerne i daligstuen forestillervdem og 3-bind-udgaven af Walther Scott: Quintius Duvart, den første oversættelse til dansk af denne bog, fra 1825 har tilhørt Johannes Fenger - hans ~~navn~~ navn står på titelbladet af ~~den~~ tredje del. Om sin far skriver mormor: Af Fenger var min far det 7. barn. Den frommeste, den ædleste af sine søskende, men uden udmærkede vener og noget længsom var de tiders lektie-remseri ikke i stand til at udvikle ham, så hans ~~klager~~ klager var altid senere, at han havde lært for lidt. Imidlertid læsthan selv i sin ældre alder og var blandt andet ikke uden sprog-talent. Dahan var kopfirmet sattes han på Blanch og Compagnis kontor og senere på Eriksens, hvor han 7-8 år tjente entemmlig inhuman principal. Senere kom hantil Suhr og ~~Sørensen~~ Sørensen, og denne forandring gjorde epoke i hans liv, dahan her nød en ~~velviljig~~ velviljig velvilje både af sin principal og dennes familien, som han aldrig før havde kendt og som passede til hans ædle og milde karakter, Fru Suhrs adfær mod ham midedes han alle ~~sin~~ sine dage med kærlighed og taknemmelighed, og de år, ~~hans~~ han tilbragte der var som glanspunktet i hans ungdomsliv. Mormors forældre blev viede af Rasmus Fenger i hans stue. Da gik derhen og brudens yngre broder Nicolaj bar hendes roser i et kræmmerhus. Johannes Fenger havde sit kontor og passede sin forretning i den fengerske famkliegård, Strandgade 55, medens det nygifte par boede på hjørnet af børnehustorvet og Ovengaden i en stor trist lejlighed. De havde kin 800 rdl. at leve af, med de kom

godt ud af det, thi han havde få fornødenheder og kun var økonomisk. I efteråret 1809 flyttede de til Torvegaden i en mindre men muntre lejlighed, 1811 døde Else Fenger. Hun var meget affældig, men hun havde også fra 1759 til 1774 født sin mand 13 børn. Hun var skæv i ryggen efter det tde barn. Denne skævhed skyldtes, at hun som halv voksen pige havde båret en dyresteg ind, som var tung for hende. Mormors mor mindedes kun sin svigermor som en aldeles krumbøjede lille kone. Dygtig var hun og genstand for egen ærbødighed, man kyssede hende på hånden når man kom og gik,

Ved hendes død flyttede mormors forældre allter, idet de nu flyttede ind i familiegården, Strandgaden 55,

Mormor skriver om denne " Jeg har ofte mine elskede, talt med eder om dette forstryllende sted ved det gammeldags og ved fædrenes minde patriakalske udseende, beliggende iden øverste ende af Strandgade, med kun en gård mellem den og Frederiks ~~Tyske~~ tyske kirke, med facade både til strand- og Kongensgade (nu Wildersgade), stødende op til den forrige præstebolig ved Frederikskirken, der senere solgtes til Borgerdydsskolen på Kristianshavn (nu Østry Borgerdydsskole) - farfar var lærer ved Bogerdydsskolen i København (nu Vestre Borgerdydsskolen). Denne gård havde min farfar købt 1762 af grev Reventlow, og den benævnes i gamle skøder " en ~~hovedgård~~ hovedgård, da den jo med have, stor gårdsplads og bygninger til to gader indtager et betydeligt større areal end de fleste andre københavnske gårde. Før grev Reventlow havde en baron Lehn til Hvidkilde ejet den, og hos ham havde vor berømte Tordenskjold boet i øverste etage, hvor den 18 alen lange og 13 alen brede sal var. Damin far i 1818 delte denne sal i to værelser og gjorde flere nødvendige forandringer blev panelet ved vinduet opbrudt og man så nedenunder den røde mur med snirkler og figurer.

I Følge overenskomst med sine søskende, af ~~hvilke~~ ~~hvilke~~ 1811 følgende var i live Rasmus (kapellan ved Frelsers Kirke), Jørgen (landmand), Christian (Fr. den VI's livslærer) og magdalene With, medens Christian og Elisabeth var døde ~~som spæde~~ som spæde, Zacharias, Peter og Kristine som unge og Andreas (kirurg) og Nicolaj Ernst som yngre, overtog mormors far sin mors gård for den den gang moderate sum 30.000 rdl. Dog benyttede han for sig og sin husstand kun den beskedne bolig i sidebygningen, medens de tvende mere herskabelige lejligheder i forhuset beboedes af tante With (den øverste) og onkel Rasmus (den nederste hvor tipoldemors stadsverelse havde været) . De levede begge frit, tante With til sin død 1818, onkel Rasmus til han blev sognepræst 1822. I den gamle familiegård boede altså to familier Fenger og tante With. For mormor betød det, at hun lærte ~~sine~~ sine fætre og kusiner at kende, men hun fandt ikke behag i disse fætre der var hende for vilde og drilleverne. Dog indrømmer hun at Ferdinand Fengers røverlege var udmærkede." Han var nemlig en stor

læsehest og gennemsled den ene røverroman efter den anden, og disse mest glimrende scener blev senere udført i haven af ham selv, hans yngre broder og mig, der i alder var midt imellem dem" (Ferdinand Fenger født 1805, mormor 1807 og ~~Christen~~ Noe 1808) . Særlig Christen Noe var mormor legekammerat .

Om sin mormor, eller som hun benævnedes hende "grandmama", medens bedstemor Fenger kaldtes farmor, fortæller mormor: "Grandmama var født 52 år før jeg, og altså har jeg kun mindet om den ældre kone, men det var et meget livligt og behagligt minde, En fin lille skikkelse nydelige fødder med de altid kridhvide strømper, de raske lette bevægelser, de noget store hænder, ikke af naturen, men del havde gigten, dels hendes store dygtighed, der aldrig tillod hende at spare dem, berøvet dem det udseende og den blødhed, som en kone i hendes stilling ellers har, det livlige, regelret smukke ansigt med de blonde hår, der dog snart blegedes af tiden, den altid travle virksomhed, den store nøjagtighed i alt hvad der var under hendes område, de altid oprykkede stuer, kort sagt : Man så hendes dygtighed overalt, men hun beherskede også sin kreds, og det var ikke altid, at hendes åg var let at bære, skønt der var ægte kærlighed i hendes hjerte. Karen Kirstine Noe var født i Ringkøbing den 2. marts 1755. Hendes forældre var den tidligere nævnte købmand Christen Iversen Noe og Martha Bjerregård. Noes bedstemor var Margrethe Noe, død 16/9 1723 født i Noe sogn, deraf navnet. Hun var mor til Laurits Jakobsen Noe i Ringkøbing, som den 7. juli 1709 ægtede Maren Nælsdatter, død 26/6 1710 og Ane, datter af Chr Iversen, L J Noe var ~~xxxxxxx~~ værtshusholder Nicolaj Meinert fortæller at Chr Iversen Noes forældre var reputerlige borgerfolk. ~~XXXXXXXXXXXX~~ Chr Iver Lauritsen Noe bar altså sin morfars navne, han var som før nævnt påvirket af Hernhutismen og blandt hans ~~menigsfæller~~ menigsfæller var Laust Holm i Nørtang, som ~~derfor~~ derfor valgte ham til principal for sin søn Peder. " Man har" siger Nicolaj Meinert" og det vist nok ikke ~~uden~~ uden grund bebrejdet hernhutterne at de gerne ville blande sig i familieforholdene, og på en sådan indgriben strandede også Martha Bjerregårds beslutning om at forblive i den ugifte stand. En ung købmand, en stenrig Hernhut, skulle have sig en kone, og nu blev det af forstanderne, måske uden at udspørge nogen af de pågældende bestemt, at han og Martha Bjerregård skulle være mand og kone, og de 17. august 1753 stod deres bryllup på Nørre Vinkel. De var begge født 1723, han den første juni. Chr I L Noe havde tre søstre, af hvilke de to blev gift med brøderne Isager, den ene Peder ejede Hindsels, hvor Peder Tang Tjente som skriverdreng. Martha Bjerregård var fra Nørre Vinkel ved Lemvig og var ~~xxxxxxx~~ datter af Niels Nielsen Bjerregård og Kirsten Riis. Niels Nielsen Bjerregård var søn af købmand i Lemvig Niels Bjerregård og var født 1676 Da han skulle være købmand blev han sendt til Hamborg for at uddannes,

hvorfor han som en god mand, der "talte tysk" blev anset. Hans far mistede imidlertid ved en ildebrand, der 1684 lagde Lemvig i aske, alt hvad han ejede, og sønnen, der ikke havde lyst til handlen og ikke befandt sig vel i Hamborg, vendte hjem og slog sig på åndbrug. Han forpagtede gården Gudum kloster i Dudum sogn, 10 km øst for Lemvig. 22 år gammel giftede han sig med Kirsten Mikkelzdatter Riis fra Nordenkjær i Lomborg sogn 6 km s.sv. for Lemvig. Hun nedstammer fra den kendte astronom, Tyge Brahes elev, Kristen Sørensen Longbjærg (Longomintanus) 1562-1647 og var en nær slægtning af Ole Borch 1626-90 (Borchs kollegium). Forpagteren på Gudum kloster var en stille, gudfrygtig mand, der tyede til Guds hjælp under enhver begivenhed. Husfruen derimod var en ung og handlekraftig kvinde, som dog også var både dygtig og christelig. Hun var født 1684 og ved sit giftermål 1698 altså ganske ung.

På den tid regnede ulvene svært i Jylland, især over moserne, hederne og bakkerne, og således også over den store Gudumklosterhede (fra Gudum hentede vi i min barndom tørv på Gimsinghoved). Således traf det sig en aften at en ulveflokk havde fået fåreflokken på Gudum kloster skilt og endel af den drevet ud på heden, hvor den nu let kunne blive bytte for ulvene. Niels Bjerregård gik i sit lønkammer og bad sin Gudom hjælp, men Kirsten! Mikkelzdatter satte sig uden betænkning på en hest og smutte af sted over heden med æm en svøbe i hånden og tvang ulvene til at vige, så fårene kom uskadt tilbage til gården. Ikke længe efter så Niels Bjerregård sig istand til at købe Nørre Vinkel, en af de små, gode avlsgårde, der ligger nord vest for Lemvig på høje bakker i Heldum sogn. Hans drev sit landbrug med forstand og iver, men glemte dog ikke sin gudfrygt, og når han på een og samme søndag kunne besøge de tre kirker i Lemvig, Heldum og Hou, syntes han, at det havde været ret en god søndag. Hans hustru stod ham troligt bi. De fik i løbet af 20 år 11 børn 4 sønner og 7 døtre. Det ældste barn var en datter, hvem børnekopperne gjorde til krøbling både på sjæl og legeme, da hun døde i en temmelig ungalder skænkede hendes forældre til Heldum Kirke den messinglysekrone som endnu hænger der, fordi Herren nådigt havde udløst barnet. De andre børn var sunde og stærke. Dog døde en søn i sin tidlige barndom og en anden forspiste sig i blommer i sit 16. år og døde. De andre to blev præster i Norge. Af de tilbageblevne døtre blev de 5 gifte, de 4 i København.

Nørre Vinkel var en proprietærgård på størrelse med Gimsinghoved (13 1/2 tønne hartkorn). Niels Bjerregård skyldte penge på den og var bange for, at de skulle blive sagt op, hvorfor hans kreditor blev behandlet med megen hensyntagen. Det var en kammerråd Pedersen (Peersen) Kammerråden og fru kammerråden var meget hovne og stolte af deres rang. I

Da fru Kammerråden engang lå i barselsseng efter et barn, som skreg uafsladeligt og jordemoderen i den anledning sagde "Der vil nok blive en præst af den bitte monsieur, han har så god en stemme" svarede fruene: "Gud Forbyde at vor søn ikke skulle blive andet end en præst". Men gud forbød det, han blev degn. Børnene på Nørre Vinkel blev godt opdraget. Sønnerne blev holdt til bogen og døtrene oplærtes vel i at gå til hånd i husholdningen i alle slags kvindelige arbejder og i boglig kundskab, så de skrev godt for sig og kunne tage plads som lærerinder i Lemvig og Holstebro, Orden og nøjagtighed, streng tarvelighed i klædedragt og levemåde og ~~færd~~ fornemmelig guds frygt var ~~kædet~~ hovedstykket i deres opdragelse. Ellers havde det også været vanskeligt at forstå, hvordan ~~skik~~ en lille gård som Nørre Vinkel, der endda ikke var fri for gæld på en tid hvor kvægsygen nu og da kunne ødelægge en hel besætning, hvor ulfene ikke sjældent trods al årvågenhed var i stand til at gøre et godt greb i fåreflokken, ja endog af og til kunne snappe selv et ~~fæg~~ føl, en ko eller kvie - hvorledes denne lille avlsgård under sådanne omstændigheder kunne kaste så meget af sig, at forældrene var i stand til på en gang at holde to sønner til studeringerne, at lade døtrene undervise i forskellige kundskaber og dog føre et glatfrit hus for naboerne, Lemvigfolk, præster en gang imellem ogs, for en adelig familie i egnen.

Af sønnerne var den ene født 1706, den ~~anden~~ anden 1708. De sattes begge i skole, først vel i Lemvig, senere i Viborg, hvor de var i 1726 under den store ildebrand, der ødelagde den største og smukkeste del af byen, Fra Nørre Vinkel og bakkerne ved Lemvig havde man et par dage set en ualmindelig stærk røg i øst, ~~post~~ ~~der~~ gik der ikke den gang, men rygten bragte senere efterretning om Viborgs brand. Just som familien ville sende en karl til hest efter sønnerne, kom de begge to på en lejet bondevogn. De havde ingen skade lidt, men alt ~~dets~~ tøj var brændt. Kort tid derefter blev de studenter og ~~den~~ ~~den~~ ældste, Niels, blev senere sognepræst i Laurdal i Kristiania stift, hvor han blev sat hele liv igennem. Han var to gange gift og havde en del børn. Fra ham nedstammer familien Bjerregård i Norge. Den anden broder Lauritz var mag. filosofiae, lærer ved kristiania Latinskole, senere sognepræst i Eidsberg.

Af døtrene var den ældste, Maren, gift med konrektoren ved latinskolen i Lemvig Peder Jakobsen Wilse. Daskolen i 1739 blev nedlagt, blev han 1740 degn og klokker i Lemvig. 1743 blev han sognepræst for Søndbjerg og Ødby, 1774 byttede han med sin søn Niels Bjerregård Wilse, der var sognepræst på Jegindø. En ældre søn Jakob Nicolaj Wilse endte som sin ~~store~~ ^{store} broder ~~kædet~~ Lauritz Bjerregård ~~s~~ efterfølger i Eidsberg., og fra ham nedstammer den kendte ~~ix~~ slægt Wilse i Norge, som morfars på sin rejse 1865 traf på

medlemmer af. Datteren Marie var gift i København 2 gange, først med sølvpop Kejser, derefter med købmand Larsen, Margrethe døde ugift i København og Kathrine var gift med brygger Jens Hostrup. Martha Bjerregård var stærkt påvirket af sin fromme far. Hun omtaler hans død på følgende måde: " Da jeg var i mit 11. år behagede det Herren at hjemkalde min far den 1. februar 1733. I sin sygdom formanede han sit hus efter sig at bevare Herrens vej. Hans formaninger og idelige opfordringer til at vandre i et Gud hongivent sind har immer stået mig i minde, og han var mig en uforglemmelig fader. Ofte har det faldet mig ind, hvad fryd det ville blive, når vi engang i evigheden skal se hinanden for læreme ter trone". Da konfirmationen var indført 1736, var hun en af den første som konfirmeredes, hvad hun altid omtalte som en hende særlig tildelt velsignelse. Hun var en del hjemmefra og havde en tid pigeskole i Holstebro. Hun gjorde 21 år gammel en rejse til Norge for at besøge sine brødre, præsterne der. Den 13. juli 1744 gik hun med et skib fra Lemvig og kom først den 6. august august, altså efter 24 døgn sejlads til Holmestrand i Norge. Efter at have besøgt sine brødre tog hun atter med skib fra Kristiania og nåede først efter 20 døgn sejlads Nykøbing Mors. Hun fortalte gerne om sine ungdomsdage til sine børnebørn, først om " vi små 6 piger i vort kammer på Nørre Vinkel"- senere da søstrene blev gift om " mit eget lille rara kammer" og " så var det engang, da vi om aftenen kom op på vort kammer, at vi så et rør stående på himlen (komet), ret så jævnligt jævligt, ret så gjørlig (livagtig), men så kom også den store kvægsyge efter" og " vi små piger skulle være flittige og det var vi også.

Til mikkelsdag kom de 7 rammer op på loftet og de 7 spinderokke ned og så spandt vi hele vinteren til kl. 12 om aftenen, men når så foråret kom, så kom de 7 rokker igen op på loftet og de 7 rammer ned. Med de ikke alene spandt og broderede i rammer (man brugte den gang de mange broderier med kulørte blomster o s v foruden den berømte hvidsøm med tråd på kammertøj og lærred), de gjorde også andet husligt arbejde, således syede de meget ud af huset og havde meget travlt med det. Engang havde de således grumme travlt, da sendte fru kammerråden i Lemvig dem en betydelig del sytøj, som det i al korthed blev forlangt" straks" skulle gøres færdigt. "Vi små piger blev da meget forlegne for vi havde lovet det andet arbejde færdigt til en bestemt tid, men fru kammerråd ville jo have sit arbejde færdigt først, og hun havde jo penge i gården. Men så sagde mama, at det skulle de ikke bryde sig om, hvad vi havde lovet , det skulle vi holde, og mama pakkede tøjet ind med den besked, at det var os umuligt at gøre det i stand, men fru kammerråden blev meget vred derover". Alt det tøj, som børnene gik med var hjemmegtjort og blev spundet og forarbejdet hjemme, hver en trevl og det første stykke " krambodstøj", de ejede, fik de da deres brødre var kommet til København og da sendte hver af deres søstre et stykke sirts til en kjole. Ved samme lejlighed fik moderen forærende et fjerringspund the med seks par ~~kopper~~ små kopper, som også var det første af den

slags, som nogensinde havde været på Nørre Vinkel.

Ulvne var også farlige på Nørre Vinkel. Dem var Martha og hendes søstre tit bange for. En sommer aften gik to af dem nede ved fjorden under de høje bakker da en ulf kom imod dem, de fik benæ at gå på og kom hjem i en fart. En anden gang, en efterårsdag i skumringen, da Niels Bjerregård var død, kom avlskarlen ind og meldte at fårene havde "forløbet sig" og var ikke kommet hjem. Der blev sendt folk ud med lygter at lede efter dem, ofte kunne de høre fårene bræge, men efter flere timers møje med at finde dem kom de dog tilbage med uforrettet søg. Da sagde mama: "Ja nu skal I se, at ulvene river os dem i stykker, men lad døren til fårestien stå åben, så hvis de kommer af sig selv, de da kunne finde ind". Om natten kl. 2 hørte avlskarlen fårene bevæge sig inde i stalden. Han var snart ude og lukkede døren for dem og tog lygten for at tælle dem; ti manglede og der var ~~større~~ store blodpletter på en del af dem, der var kommet hjem. Senere viste det sig, at de savnede får var blevet revne af ulvene.

Kort før brylluppet den 17. august 1753 blev en datter af søster Wilse syg, og hun døde to dage før brylluppet. Der var da ikke andet for, end at se og få hende begravet i en fart, bruge en del af bryllups-maden til begravelsen og sørge for en anden fortæring til brylluppet. Dette dødsfald virkede stærkt på bruden.

Det 11. og sidste barn på Nørre Vinkel var Ane Marie, der i København blev gift med cand. theol. Niels Holm. Da de ikke yndede at blive præstefolk forpagtede de Københavns største gæstgivergård, den såkaldte "Postgård". Hendes eneste datter blev gift med brygger Hostru brodersøn af den tidligere nævnte (Kathrines mand) og senere med direktør hof- og universitetsbogtrykker Schultz. Af første ægteskab havde hun en søn og en datter af hvilke sønnen antog stiftaderens navn og trådte ind i hans forretning, da hun ingen børn havde med Schultze. Ane Marie blev således stammoder til den Hostrup-Schultzske familie i København.

Martha Bjerregård flyttede altså til Ringkøbing som Chr Iver Laurfisen Noes kone og boede der til 1781, da Noe flyttede til København, hvor han virkede som brygger på den måde, at han bryggede for folk, "bryggede på omgang". Men denne virksomhed var ikke nok til at fylde den virksomme mands liv, og han fortsatte derfor sin virksomhed som skibsreder og handlede med islandske og kinesiske varer, som man på den tid købte på de auktioner, som handelskompagnierne lod afholde og uddetailerede med betydelig fordel. Endvidere havde en del kommissionshandel. Dog havde han ingen handelsforbindelse med sin hjemegn, hvorimod han havde en del norske forbindelser, fornemmelig med Hernhutterne. Med dem vedblev ægteparret nemlig at have forbindelse hvilket prægede deres liv. Brodersocietetet spillede en stor rolle for dem. Jeg har et sted i et tidsskrift fundet følgende notits: I det københavnske brodersocietet overdrages det den 17./12. 1765 broder Noe at overtage "Die jähliche absendung nach Grönland" efter ~~brøder~~ broder Schade. Familien bevarede sit jyske præg, en dattersøn af Noe, Nicolaj

Meinertz, siger, at datteren Maren Kirstine Meinert født Noe, lige til sin høje alderdom - hun døde 1842 - bevarede sin jyske anccent. Det var et stille hjem Maren Kirstine voksede op i. Bryggergården lå på hjørnet af lille torvegade og lille kongensgade på Kristianhavn. Den var rummelig, men indretningen var så upraktisk, at der ingen lejlighed var at leje ud til stadig beboelse for familier, derimod havde amtsforvalteren for Københavns amt og Amager en tid kontor og aftrædelsesværelse her. Enkegrevinde Stolberg, der havde forbindelse med Hernhutterne i København, boede hos Noes, når hun var i staden. Da hun engang ønskede at se husets datter, måtte jomfru Stine altså optræde og blev præsenteret syende. Enkegrevinden spurgte: Was hast du da mein kind?" "Ein tükleid" sød svaret. Tipoldemor var jo eneste barn, et meget livligt og viljestærkt barn, der blev ~~en~~ en del ~~forkælet~~ forkælet. Trods sin religiøsitet var Martha Bjerregård Noe en del forfængelig og hendes klædedragt var udsøgt elegant (jvf frøkaerne Godtfredsen, som hører til hvad jeg kalder den mondane indremission. Vilhelm Bechs hyperelegante cylinderhat). Hun var, når hun var pyntet, næsten mere ~~end~~ ^{end} borgerlig og prægtigere om ikke kostbarere, end hendes mand billigede. Datterens dragt var altid pyntelig og yderst moderne. Det livlige pigebarn morede sig med at krybe om på tagene, ud af den ene loftluke og ind af den anden, kigge ned i nabogårdene, liste sig ud i porten og så ud på gaden. Som ganske ung pige ~~morede~~ morede hun sig med, medens forældrene fik sig en middagslur, sammen med jomfru Thorup, en jævnaldrene som var der i huset, at tage ~~forklæde~~ forklæde og kåbe på og agere tjenestepige, som snakkede om deres herskabsmadammer og således tage sig en promenade på Lille Torvegade over Knippelsbø forbi børsen gennem slottet og tilbage igen.

Blandt dem der kom til at bo hos Noe var også sekretær og kontorchef Meinert. Han var født 1742 i Dagebøl den 20. august. Hans far hed Meinert Meinertz eller Maysen. Moderen hed Helene Elisabeth Prætorius. Farfaderen hed May Momsen var født 1671 og blev begravet i Dagebøl 1732. Farmoderen hed Rebecca. Helene Elisabeth Prætorius's moder var af slægten Evald og ~~kvartkusine~~ kvartkusine (førstefrønde) til Johannes Evald. Hendes familie var meget anset, hendes broder Loranz Prætorius var kommitteret i rentekammeret i København og døde som konferensråd. Derimod var Meinert Meinertz en ganske jævn mand. Konferensråden tog sig af søstersønnen og 13 år gammel blev han sendt til København.

Morbroderen protegerede ham, så han, da han kom til at bo hos Noes var i en god stilling, som ~~kontorchef~~ kontorchef i et af kollegierne, skønt han ikke var mere end godt 30 år. Han forelskede sig i den skønne, elegante jomfru Noe, og hun som kedede sig ved at gå hjem ~~interessere~~ interessere sig for den noble kontormand. Forældrene havde det imod Meinert, at han ikke hørte til societetet. Nicolaj Meinert siger om sin fars ~~kirkelige~~ kirkelige standpunkt. "Min far var en religiøs mand, og så længe, jeg kan mindes gik han i kirke ~~hver~~ hver søn- og helligdag, så længe vinteren varede, thi sommeren om søndagen tilbragte han på landet. Han holdt sig til den Augsburgske confession og sig selv fri for al sektereti,

ja selv en elsket brud ville han ikke vinde ved at slutte sig til brødrene" -. Disse gjorde hvad de kunne for at hindre partiet, men da de unge var standhaftige gik de deres vilje. 5. maj 1774 stod brylluppet i vor frelsers kirke. De nygifte kom til at bo ved Nybørs. Omtrent samtidig blev Meinert chef for et nyoprettet kontor for de vestindiske sager og kammerråd. Han havde en vellynder i A G Moltke og kunne måske være blevet kolligiehære, hvis denne ikke var død. Han tænkte på at købe en bryggergård, men opgav det atter og tog i stedet for atter fat på de handelsforetagender, han tidligere ved siden af kontorarbejdet i kollegiet havde arbejdet med. Liggssom hos Fengers var der også hos Meinerts en stor børneflokk. Hos Fengers var sønnerne i majoriteten, hos Meinerts døtrene. De fik fire ældste børn hos Meinerts var døtre; Martha, Helene, Marie Cathrine, Christine Lorentze og Dorothea Margrethe. I alt fik grandmama Meinert 12 børn, dog blev kun 7 voksne og af dem var kun to drenge, nemlig Nicolaj født 1791 og Andreas født 1794. Om den ældste datters giftermål fortæller familiehistorien følgende: En dag sad Lene og Trine og syede. Trine boede dengang hos sine bedsteforældre, men var på besøg hjemme. Da kom den residerende kapellan ved Frelserkirke Rasmus Fenger og udbad sig en samtale med deres forældre. De unge jomfruer var straks på det rene med hvad besøget gjaldt, og da forældrene og den unge præst var gået ind i sengekammeret (sovekammeret), hvor gehejme rådslagningen fandt sted sagde Trine: "Det er dig Lene" - "ej det er dig Trine" svarede Lene. Lidt efter blev Lene hentet, og det blev altså hende, der blev forlovet med Rasmus Fenger. De unge kendte hinanden fra sognepræsten. Pastor Fabricius.s hjem. I 1796 blev de gift i Vor Frelse kirke og kom til at bo i stueetagen i Strandgade 55. I Bryggergården hos de gamle Noes kom den unge Niels Kjer Tang meget, og de gamle interesserede sig meget for at deres datterdatter og Tang skulle få få hinanden, hvorimod kammerrådinde Meinert, der ikke havde kunnet spændes med ham, da han som ganske ung havde boet hos Meinerts, ikke var for ~~partiet~~ partiet. Det blev imidlertid til noget og i 1797 den 22. februar fandt brylluppet sted i Vor Frelser kirke.

Om sit bekendtskab med morfar fortæller mormor følgende. I 1814 døde Tang på Vosborg og hans enke tante Trine, kom med sine fem børn på besøg i København. Mormor fik sig ved dette besøg en god veninde i den yngste af børneflokken Mathilde, som den livlige tante Trine snart fik bragt i ~~samtale~~ samtale med hende ved at lade Noe gå ned og hente Mathildes dukke Ida, der endnu var nede i vognen. Under samme besøg var hendes fætter Evald den eneste, der ville lege ræv og gås med hende, da hun en dag fik lyst til det. Han var 11 år og hun 7. Hun beundrede også hans ridderlighed overfor sine to søstre, der var så forskellige fra Fengers adfærd overfor søstre og kusiner. En af de oplevelser, mormor dvæler ved i sine erindringer, er Grundtvigs Indsættelse som ~~kapellan~~ kapellan ved Frelser kirke. I Efterårsommeren var Rasmus Fenger, der i 32 år havde været kapellan blevet sognepræst ved Frelser kirke. Han var meget svag og derfor angstelig for, hvem han skulle have som medarbejder når kapellaniet skulle besættes. Ved et

familieselskab hos Rasmus Fengers fortalte livlægen Christian Fenger broderen, at kongen havde beskikket kandidate N F S Grundvig som kapellan. Onkel Rasmus kendte kun Grundvig som en meget stribbar person og blegnede, da han hørte dette, men det var ~~og~~ også kun i det eneste øjeblik, at man så, at det ikke var ham efter ønske. Han modtog Grundvig som en broder og Grundvig respekterede altid den gamle i høj grad, og der var ~~der~~ ^{kun} det hjerteligste forhold imellem dem." Det var altså sket, Christianshavns kirke, som mange år havde stået næsten tom (hverken Fabricius eller Rasmus Fenger var beændede prædikanter) skulle ~~nu~~ nu have en begavet præst, og der søgtes nu stolestader i kirken. Min far havde som kirkeværge ret til en pulpiturstol, og den opsøgte nu. Før havde der været mere end plads nok til os i den meinertske stol. Jeg omtaler dette, fordi det var i denne lille kirkestol, at det mægtige ord lød til mig i over fire år.

Den første december 1822 blev Grundvig indsat af stiftprovst Clausen, der havde taget det ord: Giv agt på dig selv og på lærdommen (Paul. I. Tim. 6, 16.) vil tekster. Grundvig havde sin tiltrædelsesprædiken i lommen, men der blev den for den dag, og i dets sted greb hans ord hos Paulus og fortsatte: Hold ved dermed, thi når du gør det skal du frelse både dig selv og dem, som hører dig. Ja det var glødende og vækkelsesfuldt. Et så begejstret sprog havde jeg aldrig drømt om, det ene store gribende billede efter det andet. X

Ak det var vel også det skønne billedsprog, der henrøv mig. Kærnen, Guds store nådesord og barmhjertighedsgerning i Christus Jesus Vor Herre, den fik først senere indgang gennem de dejlige ord, der lød for mig som hidtil ukendt toner fra en bedre verden" - . Mange år senere besøgte mors ældste datter moster Christine biskop Grundvig, i ~~hvis~~ ^{hvis} hus en bekendt af hende frøken Anna Barfod, min onkel Varfods søster, opholdt sig som ung pige. Da moster skulle sige farvel til Grundvig, spurgte hende: Må jeg tage en hilsen med til min mor, hvis biskoppen kan kuse hende?" - " Om jeg kan kuse hende? " Jeg kan ikke lemme hende" sagde Grundvig med sin dybe stemme. Grundvig havde jo altid af haft interesse for det andet køn, og den unge tilhørerinde, som han vel også havde truffet i sin sognepræsts hus, og hvis slægt stod ham så nær, den unge pige, der siger om sig selv som ung, at hendes ydre vel ikke var smukt men dog heller ikke ubehageligt, har han altså lagt mærke til.

Da Rasmus Fenger døde 1825 skrev Grundvig til begravelsen den smukke salme som begynder med ordene : Som markens blomst henvisne fage. Den hedder : Ved en christens grav og dens fem sidste vers, som ikke står i salmebogen lyder således;

Ja ordet som skal evig blive - fordi af jord det ej oprandt - det holdt din tjeners sjæl i live - så ham ej døden overvandt - til ham kom det fra ~~og~~ oven ned- som blomster i al evighed.

For ham var jordens ære møje - for ham var verdens glimmer tant - for ham var lykken i det høje- og herrens ord kun evig sandt - hans håb, som kom fra oven ned - ej visner i al evighed.

Så hvil da i det sovekammer - du støv af ånd, som lever hist - hvor himmellyset evig flammer - hvor alt er godt og alt er vist - hvor han, som kom fra øven ned - med sine bor i evighed.

Engang skal også du forklaret - beskue grant med lys og lyst - hvad end år ikke åbenberet - men lever skjult i Christens bryst - hos ham, som kom fra øven ned - har også støvet evighed.

Moster Christine har en gang fortalt mig, at morfar, da han en årrække havde boet på Vosborg, tænkte på at rejse udenlands, men forinden ville forinden ville forny bekendtskabet med sin københavnske familie, og denne fornyelse førte til hans giftermål. Mormor havde jo sin moster sin mors kæreste søster boende på Vosborg, hos sin kære yngste søn af få første ægteskab. Mormors eget hjem bar blevet opløst, idet far døde 1829, hendes mor 1834. Hun boede så sammen med sine to søskende, Nicolaj (1815-63) og Hanne (1817-73) hvilket efter den tids opfattelse var et noget dårligt arrangement. Under et besøg på Vosborg hos Møster Trine blev mormor så forlovet med morfar en dag, hun skulle op til ham på salen, hvor han sad og arbejdede med noget, for at få ham til at hjælpe sig med at få et brev sendt afsted. Den 23. december 1837 blev de ~~xå~~ viede i Vor frelsers Kirke. ~~xå~~ Julen ~~xxxx~~ tilbragte de i de tre søskendes hjem. Da de var kommet til Vosborg slog de sig foreløbig ned i det venstre hus, som jo i sin nuværende skikkelse stammer fra sidste trediedel af det attende århundrede. Peder Tang havde jo repareret det nordre hus til fru Leth og gjort det østre hus i stand til oldeforældrene. Nu kom turet til det søndre hus, som morfar ville have fornyet, dog blev den ~~xxxx~~ østre del af det stående, der boede bispinden Det gamle søndre hus beskriver mormor på følgende summariske måde: Køkkenet, pigekammer, jomfrubur, pultekammer og en del huller, der endte i en rullestue. Det nordre hus.s østre ende var forpagterbolig, forpagteren hed Egidius, hans børn legede moster Christine med som lille. Da det ny søndre hus var færdigt flyttede bedsteforældrene ind i det, og det, vi i min barndom benævnte havestuen, bedstemors kabinet, ~~xxxx~~ bedstemors soveværelse og jomfru Smidstrups værelse blev for de nygifte dagligstue, hvor man i reglen også spiste til daglig brug, kabinet, soveværelse og med tiden børnekammer. 9/10.38 fødtes det første barn, som blev opkaldt efter mormors mor Christine Lorentz, 1/3.40 moster Marie Cathrine opkaldt efter morfars mor, 25/6.41 Nelly Johanne (Niels-Johannes (de to bedstefædre - man undgik Nielsine)) 25/1.43 Dorothea Margrethe (efter oldemors søster af dette navn) 20/1.44 Molly Elise (efter mormor Mar**å** Elise og kælenavnet Molly) og endelig ~~24/5~~ 9/5.46 tvillingerne Nanna Christine Mathilde og Anna Johanne Christina (død 21/12.46). Mormors søster Johanne Marie Christine ~~xxxx~~ Fenger født 23/11.1817, død 3/3 1873, tante Hanne opholdt sig på Vosborg 1837-68 og blev lærerinde for børnene. Hun havde sit værelse på kvisten mod syd i det søndre hus. På kvisten mod nord var familiegæstekammeret. Mormors broder cand theol. Nicolaj Ernst Fenger boede

på gården Bildring øst for Ringkøbing, død 1863. Hans søn August Fenger fik gården efter faderen, nu ejer en datter af onkel August, Anna Næsgård, den sammen med sin mand.

Grandmama, som oldemor kaldtes, medens hendes mor, som først døde 1842, kaldtes grandmama Meinert, havde som før nævnt sin egen lejlighed i den gamle del af det søndre hus og disponerede også over det store gæstekammer bag ved salen. Hun spiste sammen med de unge. Hun elskede Vosborg, hvor hun med få afbrydelser kom til at leve i 53 år. Vinteren 1854-55 var meget streng, og det kneb for morfar at komme hjem i julen. Til juleaften var han endnu ikke kommet, først langt ud på ~~aftenen~~^{aftenen} hørte man et posthorn. Han havde taget ekstrapost, og stor var glæden, men ingen glædede sig mere end grandmama, hendes hjerte hang jo ved "Bette dres" og ved Niels Koefoed, som 1843-1855 boede på Viungård. Det var den sidste jul, hun oplevede. Hun døde den 22. februar 1855 akkurat 58 år efter at hun blev gift for første gang. Efter hendes død byggede bedstefar den gamle del af ~~xxxxxxx~~, det søndre hus, hvorved kannapstuen og skabsværelset fremkom.

Morfar overtog jo Vosborg 1824. Han elskede sin gård og ~~xxx~~ sin egen og nød meget anseelse på egnen. Han var medlem af amtsrådet ~~1842-~~ 62, 1842-48 supplant til stænderforsamlingerne i Viborg, 1848-49 medlem af den grundlovgivende rigsforsamling, 1850-66 medlem af landstinget, 1845 blev han justitsråd, 1856 etatsråd. Han var banebryder for hede~~sage~~ sagen udførte store plantninger og vandingsforsøg, fik 1831 et dyrskue i stand og 1845 et selskab dannet til opdyrkning af rå jorder. Han var St Stensen Blicher behjælpelig med at få Himmelbjergsfesterne 1843 og 44 i stand og optrådte selv som taler her. Han nød anseelse på rigsdagen, dog uden at få stor betydning, han var nationalliberal, men undertiden med konservative standpunkter, og desuden grundtvigiansk påvirket. 1853 stemte han imod arvefølge-loven, 1855 mod grundlovsindskrænkningerne, men derefter for den nye fællesforfatning.

Ligesom sin farfar havde morfar øgen interesse for hjemegnens befolkning. Han omgikkes bønderne med stor fornøjelse og yndede at meddele sig til dem. Engang, da han sammen med nogle bønder skulle køre et sted hen, sagde en af dem: "A ska han sat me så en, a a kahos æ quarter" (Bønder-Ørenlyd). Når han havde været udenlands, sammenkaldte han egnens bønder og fortalte dem om sine oplevelser. Han moredesig over bøndernes bemærkninger. En gang var han ude at ride og red uden om et køretøj med to bønder. Fra hesten hørte han så deres passiar om ham: "Hvem va de?" "Kinder do æt ham? Dæ æ wo husbond"- "Hva hedder han?" "Han hedder Evald (Evald), men tång det æ hans titil". Da en bonde hørte pastor Sveistrup i Gjørding titulere bedstefar "Herrlandvæsenkommisær" ville han også være høflig og kaldte ham "Hr, Væsen" Morfar var meget gæstfri, økonomisk var han ikke, han samlede mange ved sit bord og var ~~gxn~~ gerne med ~~et~~ i et muntert lag. En af de mærkeligste bønder i Ulfborg var Ole Kirk. Han og bedstefar og provst Krarup i Ulfborg udgjorde et trekløver, der spillede en stor rolle. Præsten var ~~ogxn~~ også en ivrig landmand. Jeg kan se af mors dagbog, at hendes far var meget lidt hjemme. Han kunne

derfor ikke tage sig meget af børnene men i den henseende var mo. meget virksom. Nogen større huslig dygtighed var hun ikke, det var hun ikke opdraget til, og hun forsøgte heller ikke at få sine døtre uddannet i den retning, hvad disse selv senere følte savnet af. I 1872, da det var på slutningen med min mors ophold i hjemmet, skrev mor til mormors fødselsdag en sang til fødselsdagsbarnet, som også blev benyttet 1878, året efter mors død " som en kærlig hilsen fra Nelly"- sådan skriver far på den.

Vi skue vil tilbage for 34 år- du kom hertil som frue, det var så
mild en vår
da alting omkring dit det varslede så smukt! småbladene om blomster
og træernes frugt
Da otte år var svundne i lyst og i nød - 7 gange vuggen gængede - syv
piger små var født
og du oplod vort øje fra vi var ganske små - at se de gyldene stjerner
at skelne blomster små.
Thi mens din husbond virket til fædrelandets gavn - du sad så trøst
tilbage, du talte ej om savn
du bad med gud han drage og komme fro igen - hans arne tro du vogtet,
hans gamle fædre hjem
og derfor vinket hjemmet, som den fredlyste plet- når hjertet var
bedrøvet og sindet det var træt.
Thi det er jo den hemlighed, som kvinder kun forstår - at skabe hjemme
hygge af mure kolde grå.
og da de børn blev store og ud i verden kom - at se de høje bjerge,
ja nogle kom til Rom
da var det sødt at tænke i hjerte og i sind - at moder sad og ventede
under den hegnede lind
og når vi hjem var kommet og moders øjne blå - os strålede i møde,
i hendes favn vi lå
da følte hjertet altid når alting var trist - i denne vide verden var
hjemmet dog bedst.
og når vi flækkes om dig på denne højtidsdag - i gamle sognerede under
hjemmets trygge tag
vi takker dig for hjemmet med minder så fro - gud lønne dig for glæde
du spredte i vort bo
thi gode barndoms minder er som et kildevæld - der sjælens blomster
kvæge ved gry og ved kvæld
når sjæken træt og mødig af livets hårde strid - kan vende tanken hen
til den gaaede barndomstid
Gud hjælpe os alle, når døden stunder til - og himlens klokker kalde
og hjem vi fare vil
at gladelig vi sige, når alting er frist- i denne vilde verden er
hjemmet og bedst

Af de 7 døtre døde den ene af tvillingerne som ganske lille, den anden var åndsvag, men blev 70, hun var som et barn, det var blevet standstøt i udviklingen og virkede som et barn hele sit liv. Det var så betegnende

at hun på sin fødselsdag, den 9 maj havde børneselskab, et selskab som egnens børn gædede sig til, og som hun selv nød i høj grad. "Min store dag" var hendes lykkes toppunkt. Hun virkede slet ikke uhyggeligt, hun havde barnets troskyldige ligefremhed. Da en nyankommen præst i Ulfborg havde hende til bords på hendes fødselsdag, sagde hun til ham: "Kommer aldrig i kirke, er så bange for jeg skal falde i søvn, Dorthea sover altid i kirken". Moster Dorthea var slemt til at falde i søvn i kirken, og det kunne også hælde hende, når hun var i selskab. Da Thilde engang, der var selskab, mente det kneb for søsteren at holde øjnene åbne, kom hun med et glas vand, og sagde: "Værsgod Dorthea er vist søvsnig". Alle vi børn, der kom til Vosborg, elskede moster Thilde. H. C. Andersen interesserede sig i høj grad for Thilde, han legede med hende, og havde hatte til hendes dukker af stokroser med aspargestoppe som pynt. I et brev til morfar skriver han, at han skal hilse Thilde og sige, at hun nu selv må sørge for dukkehattene, og førtælle hende, at der, hvor han er, er der en dukke, der er så stor, at man må gå ad trapper op i hendes hoved. Det er en statue af Bavaria i München. Han hentydte til. Da man en gang fra Vosborg var på besøg hos proprietær Bruns på Ryberg ved Rångkøbing, og da der ved bordet var blevet en standsning i samtalen, brød Thilde samtalen med de bevingede ord: "Skal Fenris ikke snart have killinger?" Fenris var en stor hanhund, som kom ind i stuen. Hansen på Nygård, den tidligere forpagter på Vosborg, havde fået sin ældste søn Thorvald, forlovet med en sypige, hvilket han ikke var tilfreds med og man vedste på Vosborg ikke om man skulle lykønske ellerej. Thildes troskyldige lykønskninger kunne imidlertid ikke fornærme faderen, og sådan blev den situation kåret af Thilde. Da Thilde var død, satte Moster Christine de linier af en af Ingemanns aftensange på hendes kiste i gavhøjen på ~~Rångkøbing~~ Vosborg., (Ulfborg kirkegård): Gud i din hånd alt stort er småt, men kært det mindste tillige, den barnesjæl er bjerget godt, som skjuler sig i dit rige. Dette valg fandt min broder Evald så træffende og det giver jeg ham ret i.

Af de andre ~~fem~~ fem døtre regnedes Christine Marie og Nielly for de store, Dorthea og Molly for ~~de~~ de små, skønt aldersforskellen mellem alle frem jo var ganske jævn, og mor, som var midtpunktet, følte sig omtrent lige så nært knyttet til Dorthea som til Marie. Molly ~~er~~ omtaler mormindst i sin dagbog og Christine er hende for kold og fornuftig. Dog bør jeg ikke glemme, at moster Christine har sagt til mig: "Din mor er den eneste af mine søstre, som jeg kunne tænke mig at bo sammen med altid", og jeg glæder mig ~~over~~ over at se på de tre bind af Dickens, jeg har arvet efter mor, Dombey og søn, Blachouse I og II, på hvis ryg der står: Nielly fra Molly, sikkert en brudegave. Moster Marie inponerer mig ved til samme fødselsdag 25/6.68 at have foræret morøhlenschlägers ~~Aladdin~~ Aladdin

i bragtbind og Hauchs lyriske digte og romancer i smukt indbinding. Den sidste var en tid min ynglingsbog, og digtet "Trøst i modgang" mit ynglingsdigt, Da moster Marie som enke flyttede til København i 1896 og boede hos faster og mig i Nordborggade den første nat, sad hun og jeg og passiarede sammen den første aften. Pludselig rejste hun sig op og gik hen til mig og kappede mig på kinden og sagde: "Hvor du dog ligner din mor". Det glemmer jeg hende aldrig. Den af mostrene, der har fortalt mig mest om mor, er moster Dorthea. Søndag morgen skulle de unge piger på Vosborg have rent undertøj på og moster Dorthea var ikke pedantisk ~~ækskkelig~~ ordentlig og havde en palmesøndag ladet det brugte tøj ligge og flyde over hele gulvet. Mor bemærkede i den anledning: "Åh, det er sandt, det er palmesøndag" (I evangeliet til palmesøndag står der: Og de bredte deres klæder på vejen. Mor havde været på Bækmark og besøgt Tranberg. Da hun kom hjem skildrede hun besøget og fortalte om den lykkelige moders ~~ækskkelige~~ omstændelige beretning om børnenes morsomheder, medens den ligeså lykkelige fader gik og hørte til " som var det en kær salme" og " så blev din mor de...sødeste mor, jeg har set. En gang kom jeg så rædsomt galt af sted med hende. Jeg skulle rejse fra Gimsinghoved og ~~sikke~~ sige farvel til Nielly, der sad med lille Evald på skødet, han var ~~ganske~~ nogen og ~~h~~ jeg havde travlt med at komme afsted - et selskab, jeg skulle hjem til, stod mig i hoved - og så glemmer jeg at sige farvel til drengen. Hvor blev Nielly krænket! De mange døtre havde det fornøjeligt med hinanden. De havde vedtaget, at de var glade ved, at der ingen brødre var. Deres forskellige interesser har en af dem skildret i følgende lille vers; Regnen styrter ned i strømme - Thilde syr så godt hun kan - Marie om friere monne drømme - Nielly ser sig om efter en mand - Dorthea sidder ved sit ~~ækske~~ klaver + Christine i aviserne ser. En mand, som betød meget for vosborgdøtrene var højskoleforstander i Staby, min fasters mand, onkel Albrecht. " Det var egentlig meget der, vi fik vores opdragelse" sagde moster Dorthea, og noget af det, der ~~sai~~ ~~ig~~ morede mig ved l. sningens af moders dagbøger, var at se, at mor var lige så betaget af denne elskværdige mand, dahan var en yngre mand, som jeg var, da han var en ældre mand. Jeg har selv oplevet, at han kom til Vosborg i ~~æks~~ sommerferie, mens jeg var der som ung mand, og glemmer aldrig den begejstring, hvormed de fem søstre tog imod ham. Da bedstemor døde, var det også ham, der talte ved hendes kiste, der stod i havestuen, I dagbogen taler mor om, hvor kønt det lyder, når hendes søster Marie og Sørensen sig du til hinanden, jeg er ikke vis på, at mor ikke er en lille smule misundelig. Da far havde friet til mor, rådførte mor ~~ig~~ sig åbenbart med Sørensen, inden hun svarede. Det viser rigtig hvilken rolle han har spillet i hendes liv. Sognepræsten i Ulfborg-Råsted, kom meget på Vosborg. Krarup døbte døtrene, det var ham, der havde glemt, at moster Molly skulle døbes, og mens han ventede på ham i kirken, så man den ene vogn efter den anden med gæster køre til Vosborg. Moster Molly selv, det elskelige tålmodige barn græd ikke. I Konfirmationstiden var det Ingerslev, dervar præst, han konfirmerede mor, Dorthe og Molly, hvorimod moster Marie belv konfirmere

i København, hvor familien var i vinteren 1855, efter oldemors død. Ingerslev var ligesom onkel Albrecht en gang på Vosborg i min ungdom, men da var jeg desværre ikke til stede. Han var så henrykt over moster Dorthes musik og takkede hende med et "Tak for den, Dorte og så ~~xxxx~~ en lille an til slut" som blev ~~xxx~~ bevingede ord i ferien. Vielserne forrettede pastor Gerlev, som mor i sin dagbog omtaler som en meget betydelig mand, medens moster Christine i sin omtale af den vielsestale han holdt til hende, at han talte mere om, at kvinden skulle være sin mand underdanig, end hun syntes om. Moster Marie gik også sine egne veje og hun blev viet af biskop P. Chr Kirkegård. En præst, som ~~xxxx~~ også ~~xxxxxxxxxxxx~~ spillede en rolle på Vosborg i morfars tid, var pastor Corydan i Gjørding. Han var Vosborg meget hengivne, titulerede bedstefar i breve: Adle ven og bedstemor; Dydsired frue, og da han en gang var forhindret i at møde til gratulation hos oldemor den 22. februar, sendte han en kalkun "der skulle tolke hans følelser"- man hører i ånden dens pludren. Men især udfoldede pastor Corydan sig ved fester på ~~xxxxxx~~ Vosborg og Vosborglille. I et ~~xxxx~~ selskab det sidste sted på onkel Peders fødselsdag, kom de tilstedeværende velærverdigheder til at tale om salmebøger og drøfte den nye Roskilde konvent fra 1855 i sammenligning med Kingos og Evangelisk-christelig. Man spurgte Corydan om hvilken salmebog han brugte i hans kirke. Manden vidste det ikke. Onkel Peder rækker ham en salmebog og siger kærligt: "Kære broder, det er vel denne" "Nej vorer mere storstilet". Onkel Albrecht og pastor Gerlev for ud i gangen for at få grinet ud, de andre døjede svært med at holde sig. Da en biskop overfor Corydan antydede, at han var en gammel mand, der ~~xxxx~~ snart havde lov til at trække sig tilbage, svarede Corydan ~~x~~: "Oh nej Deres hjørteverdighed, nu har jeg fået lukket vogn, og i den sidder jeg som i Abrahams skød". Da biskop Daugård var i Gjørding og sad ved siden af bedstefar, der ja var kirkeejer, og Corydan prædikede meget længe for at hædre biskoppen, hviskede Daugård, der var en ivrig Holbergdyrker og citerede Peder Pårs tidlig og silde, til bedstefar, idet han skiftede stilling: "Ak ve mit knæ, den indgang blev for lang, og en rum tid derefter da Corydan stadig lader sin tale rulle: "Ak ve mit andet knæ", men navnlig da mosterene Dorte og Molly blev konfirmerede samtidig var Corydan højt oppe og sluttede sin tale således, idet han lovpriste de unge piger, om hvilke han allerede havde bemærket, at de duftede som lillier og violer: "Gid de må leve Deres forældre til fryd og glæde, Deres venner til velsiggelse og dem selv til velbehag". Da kunne onkel Albrecht ikke mere, han opgav alle hæmninger og ~~xxxxxx~~ kastede sig tilbage i stolen leende, så han fik tårer i øjnene. At han i en velkomsttale til morfar, da han kom hjem efter en udenlandsrejse sammenligner ham med en vogn der ruller rask hen ad ~~xxxxxx~~ k landevejen, var jo ikke så ilde, men sammenligningen mellem bedstemor og vognsmørelsen var ikke smagfuld. Han døde 1874, jeg er ked af, at jeg ikke har oplevet ham. Carl Ploug havde lagt mærke til ham, da han 1872 var med far på Vosborg, hansagde til mig, at dervar en præst med sådant et græk ~~hav~~. Tante Anna, der var meget lattermild, erklærede engang at hun havde bidt et lommetørklæde itu for at holde sig alvorlig under Corydans prædiken.

Morfar havde i København hos mormors fætter Emil Fenger i 1857 truffet H C Andersen og indbudt ham til et besøg på Vosborg. I 1859 ville digteren, som jo aldrig led af hjemve, men derimod ofte af udve havde været i Italien, men da krigen hindrede ham i det foretog han sin anden Jyllandsrejse og på den tog han også til Vosborg. Morfar lod ham hente i Herning og i en 14 dages tid var ham gæst der. Det var tirsdag den 5. juli han kom. Han boede i kapellet, gæsteværelset bag nystuen og befandt sig særdeles vel på Vosborg. Den 6. juli var der en national fest, hvor bl.a. 6 bønderkarle, der havde været med ved Frederia den 6/7.49, var til stede og H C Andersen læste "Holger Danske" på salen, Han var på havtur til Nusby, besøgte Husby præstegård og Staby Højskole. Faster Dorthea havde et af sit livs store øjeblikke, da hun var værtinde for verdensberømmetheden - og han var på heder. Han skrev sin lille vers: Her under det blomstrende hyldetræ - vi sidder med vinden i dejligt læ - og se over buske og træers top - smukt Nørre Vosborg løfte sig op med tårn og med gavl som i gamledage - og gennem vortanke minderne drage - om Bugge og Pødebusk til Feder Tang - sæt tankerne svulme og blive til sang. 10. juli 1859. En enkelt ting mishagede ham. Morfar havde i Holstebro truffet en engelsk litterat, Marryat, broder til forfatteren, der var kommet til vestjylland for at se Hamlets grav og inviteret ham og hans familie til Vosborg. De kom også og var én søndag over - de var lidt besværlige gæster og Andersen var ikke fornøjet med, at andre end ham var begivenhedernes centrum. Da de var rejst gned andersen sig i hænderne og sagde: "Så nu skal vi have det så rart, så skal vi have vælling til middag og så skal jeg læse højt" - . Møster Christine mener nu, at bedstemor gav ham bollemælk, hvad hun anså for bedre end vælling. Der blev læst meget højt mens han var der. Møster Dorthea mindedes især: Vinden fortæller om Valdemar Daa og hans døtre, gartner Sørensen: Hun duede ikke. Det er Marryat H C Andersen tænker på, ved de linier i "Jylland mellem tvende have" - " Britter flyver over hav gæster der prins Hamlets grav". I " En historie fra klitterne", som findes i det hæfte, han har foræret min mor, omtales Vosborg og Husby jo, og ålebøndens historie om, at man altid skal drikke snaps, når man har spist ål, han Andersen fra morfar.

I 1861 var Frederik den syvende på Vosborg sammen med grevinden. Da blev der gjort store anstalter, ryddet op og kørt hele løs af skidt ud (gartner Sørensen). Vosborg var udsat for en belastning med liggende gæster, som aldrig før eller siden. Nystuen og de to små værelser bag ved beboedes af kongen, der selv førte seng og køkken med og spisestuen var venteværelse til audienssalen. Grevinden havde bedsteforældrenes sovekammer og kabinetet og havestuen, bedsteforældrene lå på loftet. Hverdag holdes der taffel på salen, hvor vært og værtinde var kongens gæster. Kongen var ved Bovbjerg, ude at fiske, på Staby Højskole - atter en stor dag for faster Dorthea - ude at se på bøndergårde, men ikke i kirke - præsten skuffet, ven kongen foretrak at fiske. Gartner Sørensen kørte rundt i en vogn med kusk i rødt livré for i præstegården at skaffe jordbær til hofhusholdningen på Vosborg. Bedstefar fik

en fin snustobakdåse og efter kongens død en merskumspibe, som havde tilhørt ham. Derx stod Filipine på den, det var en filipinegave fra grevinden.

I 1862 var der sølvbryllup på Vosborg, sølvbryllupsbroen blev lavet i den anledning. Bedstefar elskede at bygge lysthuse. Noe og Anna, Peter og Anna. Marielyst (oldemorx-) -Mollys hvile (bedstemor). På øen i den venstre grav, hvor nu mindestenene for bedstefar er, havde han et lysthus, hvor han yndede at nyde sin morgenthe, Breidablik, på ånden af volden ved kærappen. Hans sidste ide var udsigtstårnet på det østre hus, som først blev færdigt efter hans død. Moster Marie og mor var én gang med bedstefar i Ålborg, og da bedstefar bad biskoppen om at få helligåndshuset at se, sagde denne, at hans amanuensis Barfod kunne vise ham det. Således lærte moster Marie og Barfod hinanden at kende. Mr Morfar syntes ikke om partiet, men havde dog lovet datteren at hun måtte få ham og brylluppet var berømmet, men så døde han 12. august 1868. Ole Kirk skrev smukt om ham i Ringkøbing amts svis: Etatsråd, ridder af Dannebro Tang til Nørre Vosborg er nu stedd til den sidste hvile- al kødets vej - men hans minde vil bevares blandt denne egn beboerne til sildige tider. Enskønt hans færd og virken for det almene vel er hæderligen omtalt i de offentlige blade, vil jeg dog ikke undlade at sige et par ord om min bortgangne ven. Etatsråd Tang var en god gogne- mand og omgangsven, højt agtet og elsket næsten af alle, og det kunne j ikke være andet : hans gæstfrihed og venlighed, hans imødekommenhed og fx redbonhed til at hjælpe enhver, der henvendte sig til ham, måtte gøre ham elsket, ja selv den der ikke tilfulde ville erkende hans værd, måtte dog tilstå, at han var en kærligsindet, god og retsiddig mand. Jeg der så at sige har vandret side om side med ham i næsten 44 år, hvilket vi stadig har stået i et venskabeligt og godt forhold til hinanden har som få udenfor familien nøje dendt den afdøde. Vi havde i så mange anliggender arbejdet sammen: i stænderforsamlingerne, i den grundlovgivende rigsforsamling, i amtsråd og sogneråd, i vore sogne- anliggender, ved fore dyrskuer og landboforeninger, ~~der~~^{dertil} i vore privat anliggender, og jeg kan i sandhed sige, at sandhed og ret, uegennyttig- hed og enærlig stræben efter at gavne det almene, som den enkelte, samt en udholdenhed i disse retninger, som vil søge sin lige, fulgte ham over alt. Jeg har elsket ham som en broder, og endskønt jeg må tilstå at vi ikke til enhver tid har villet et og det samme oftest en følge af vore forskellige livsstillinger- han var godsejer, jeg bonde, så må jeg dog tilstå, at han var en liberal og herlig mand og hans minde skal være mig helligt og kært. Ole Kirk var min mors gudfader og forære hende fx en vægtig potageske til hendes bryllup. Stenum på Sdr Vosborg var også mors gudfar, det er betegnende for morfars folkelige sind, at han lader to af egnens bondemænd være faddere og madam Stenum fra Sdr Vosborg ville have foræret mor det smukke sølvkrus fra 1717, som fandtes på Sdr Vosborg. Det har tilhørt Jørgen Wedel og Wibeke Bording af hvilke den første var sognepræst i Dybe og halvfætter til ~~xxxxxx~~ MSusanne Pedersdatter Vedel i Ribe, gift med min tiptiptipoldefar Jens Lauritsen Baggesen, og den anden var datter af præsten i Ulfborg Laurits Bording, broder til den bedkendte digter Anders Bording,

udgiveren af den danske mercurius 166-77 og de var halvfætre til Jens Lauritsen Baggersens far, Laurits Baggensen, Følgende to stamtavler viser familieskultet

Anders Sørensen Vedel

Søren Andersen Vedel   Lauge Andersen Vedel
Peder Sørensen Vedel   Bent Vedel
Susanne gift m. Jens Lauritsen Baggesen -   Jørgen Vedel

Søren Jakobsen Stage

Dorthea g. m. Peder Baggesen   Kirstine g, m. Anders Sørensen ^{Klyn}~~Kly~~
Bagge Pedersen   Ingeborg g.m. Dr med Chr Bording
Laurits Baggesen   Laurits Bording

Da mor døde inden madam Stenum fik foræret mor kræst, forærede hun de til moster Christine, og efter hende arvede jeg det med den tilføjelse at det efter min død skal tilfalde hendes gudsøn Noe, som bærer ~~af~~ af familiemavnet.

Morfar havde tit økonomiske vanskeligheder, af mors dagbog fremgår det at der 1865 har været tale om at sælge gården til en sønderjyde Knudsen fra Hedegård, mor skriver: Tænk om vort barndomshjem skulle sælges.

I 1872 var far på Vosborg og op en spadseretur med mor friede han til hende i gartner Sørensens drivhus i nørrehaven. Min plejemor har fortalt mig, at lige meget hvad far begyndte at tale om, så endte ~~det~~ han med at tale om frk Nielly Tang. Mor udbad sig om betænkningstid, o der gik et par uger, men i et brev af hvis datering det fremgår, at påskedag var den 31. marts og at far har skrevet til mor den 3. april foreslår mor, at de skal fortsætte korrespondancen og undertegner sig som Deres inderligt hengine. Den 14. april begiver mor sig til Staby Højskole og beder sin gode ven og rådgiver onkel Albrecht om at lægge et brev i konvolut og besørge et afsendt til far. I dette ~~hæ~~ beder hun far følge med Sørensen om tirsdagen den 16. , damormor holder sin 65- årige fødselsdag, for at forlovelsen kan blive

deklareret, men det blev den ikke. De postale forhold på Gimsinghoved var dengang meget primitive. Holstebro avis og hvad andet rart posten havde til far blev lagt hos en nabo, som boede bekvemmere for postens rute, og der hentede man så nyhederne ved lejlighed. Den 17. april skriver onkel Albrecht et brev til far, hvor han fortæller, at man i Staby har ventet ham enten med egen vogn eller med postvogn eller at han er kørt direkte til Vosborg. Fødselsdagsgildet havde været ~~kæm~~ temmelig trykket, ingen kunne begrive, hvad der gik af ham. Så kørte far omgående til Vosborg, og forlovelsen kom i orden. Den 25. maj skriver mormor følgende lille brev til sin svigersøn : Udskrift herr ~~Proprietær~~ ~~XXXXXXXXXX~~ C Petersen. Nørre Vosborg d. 25. maj 1872

Kjære ven.
Hjertelig tak for al ~~kærlighed~~ kærlighed fra først til sidst, de rare dage jeg og mine tilbragte i dit hjem. Ja gud give af sin nåden, at min lille kære pige må få lykke og velsignelse til at give sin del

til fred og hygge i dette yndige hjem, som jeg ved er hendes bøn til Gud og som tillige er en gerning, hun med glæde ser i møde. Vi kom så godt hjem og have det her i idyllisk ro. Hils kærligst Marie (min plejemor) og tak hende også for al hendes venlighed. Med moderlig hengivenhed din M E Tang.

Til mors fødselsdag forærede far hende en salmebog - Roskildekonvents salmebog, som den gang kun indeholdt salmerne 1-471, det meget benyttede tillæg med nr 472-816 kom først 1873 - i pragtbind: et gyldent kors, smykket med lilier på forsiden - en alterkalk på bagsiden og Carl Flougs - Samlede Nigte. I Sommeren 1872 fik far besøg af Carl Floug oghans 14-årige søn Hother og far tog dem med til Vosberg, hvor C Floug havde bedstemor til bords. Hother Floug har fortalt mig at de boede på et gæstekammer, hvor grene slog mod ruden, hvad han fandt lidt vemodigt - antagelig tante Christines gæsteværelse bag salen.

Den 13. september 1872 blev far og mor viede i Ulfborg kirke af pastor Gerlev som mor i sine erindringer omtaler som en dygtig prædikant, hvis prædikerne hun altid havde udbytte af at høre. Det var ham der protesterede mod, at pastor Corydan priste morfar for hans store mådeholdenhed, og det var ham der, da han viede moster Christine talte mere om at kvinden skulle være ær manden underdanig en moster Christine holdt af. Han har åbenbart forstået sig godt på mennesker. Den yngste af tilhørerne var sikkert min kusine Johanne Barfoed, om hvem moster Christine affører, at hun sad stille i kirken. Hun var en af de 14 brudepiger, blandt hvilke faster Marie, Marie Ferslev mosterene Christine, Dorteia, Molly og Thilde. Ved gildet på salen (61 personer), førte onkel Noe, der var mors forlover, mormor til bords og onkel Carl fra Tingård, søn af biskop Kofoed i dennes første ægteskab, farmor, min plejemor, som var brudepige, har fortalt mig at farmor så så nydelig ud, som hun sad med sin pæne hvide kappe på. Hun og onkel Carl har været blandt de ældste af gæsterne, hun 74, han 77. Jeg tror nok onkel Feder var syg, tante Anna var derimod med. Onkel Barfoed og mors kusinesøn Frederik Harboe gjorde sig efter moster Christine særlig bemærket ved gode taler og megen livlighed, onkel Barfoed skrev en sang på den meget benyttede svenske folkemelodi, å kjøre vant å kjøre ved og kjøre jånter över fjället. Onkel Noe holdt talen for brudeparret, og far talte for mormor, onkel Carl for farmor. I Brudegave forærede far mor en lukket vogn. Gartner Sørensen og Knud i Skarumbro forærede brudeparret en bakke med 6 par fine kopper med varm, rød dekoration. Vi har et par af dem stående på tallerkenrækken, hvor jo også den tepotte, mor havde leget med som barn, har sin plads. Unge piger i Ulfborg forærede skeer, mor og hendes søstre holdt systole x hvor de underviste sognets kvindelige ungdom i håndarbejde. Kort efter foretog de nygifte en bryllupsrejse til København, hvor moster Christine traf dem på industriudstillingen. Far og mormor korresponderede livligt, de havde fælles interesser og respekterede hinanden i høj grad og også mor og mormor vekslede tit breve. En dag

ægte for nogle år siden, da jeg havde gået og nynet på det sidste vers af Anton Nielsens kønne sang: Ved solbjærgsdag. I morgengry, hved aftenstid, Gud faders nåde er altid ny, han giver kræfter den lange dag, til kæmpedåd og til fugleslag, kom jeg om aftenen til at læse i et brev fra mor til mormor, hvor mor trøster sin angstelige moder ved disse ord. Det var for mig næsten som et møde med min elskede mor, som jeg aldrig har kendt.

Mine forældre samlig blev meget længe kortvarigt, idet det ikke kom til at strække sig over mere end 5 år, men det var meget lykkeligt, fars tunge sind havde ^{godt} af mors frejdige livsglæde. Han var lidet talende, men kunne godt give et kvikt svar. Da moster Dorthea engang til far kritiserede pigerne på Gimsinghoved, som meget lidt fikse og sagde: Jeres piger ser så underjordiske ud - svarede far: "syntes du egentlig gamle Stine ser overjordisk ud. Gamle Stine var en meget dygtig, men ikke altid behagelig lidt fordrukken kokkepige på Vosborg. Som husmor var mor ikke særlig erfaren, og det var en lykke for hende, at min plejemor vedblev at være husjomfru, men mor ville gerne lære og prøve sig frem, og forholdet mellem min mor og min plejemor var ideelt. Den sidste beundrede mor og mor elskede længe min plejemor som hun elskede sine søstre. Når min plejemor i Ribe faldt om den fine gamle dame, digterinde Christina Daugård, datter af biskop Daugård, om Nørre Vosborg, sammenlignede hun mors komme til Vosborg med dronning Dagnars komme til Danmark "hun kom uden tyngde, hun kom med fred", og på mors gravsten står der: Salige er de, som stifte fred, thi de skulle kaldes Guds børn". Kun en gang kom mor galt afsted, og det var da hun den første jul trakterede folkene med kråsesuppe, den ret kendte de ikke, og der erklærede at det var første gang, de gik sultne fra bordet på Gimsinghoved. Det var så godt ment fra mors side, men den agurkesalat forstod de bønder sig ikke på. Mor havde arvet sin fars evne til at fortælle morsomt. I Vejrum præstegård hos pastor Korch forstod man at gøbere mors livsfuldhed. Biskop Koch har fortalt mig hvorledes mor sluttede en beretning om en rejse med hest og vogn fra Viborg til Holstebro med citatet: Hagebro Skan Kro, lige skidne begge to -" Hvor sagde deres mor det morsomt "- Ulrikka Koch har i sine erindringer givet et meget smukt billede af Gimsinghoved, som et sted hvor der var som om solen altid skinnede. Dette solskin kom sikkert fra mor. Hun omtaler mors mutterwits og mormor "den fine gamle etatrådsinde". Moster Dorthea spurgte en gang mor: "Siger du alting til Carl?" "Nej det forbikrer jeg dig for jeg ikke gør". "Forleden dag da jeg skulle hente noget i kælderne mødte jeg en af kattene, som havde været så heldig at blive lykket inde i kælderen og nu forlod den velbehagelig slikkende sig om munden. Jeg vidste at Carl ville blive rasende hvis han fik det at vide, og nu havde den jo været der", lød mors svar. Far spekulerede en gang på at købe Gimsing kirke jeg tænker det var fars kirkelige interesser, der gav ham ideen, måske vidste han også at hans oldefar i Gøttrup havde været kirkeejer, men mor frarådede ham det ivrigt, da hun viste fra Vosborg, at det var noget, der gav flere bryderier og ærgelser end glæde. Smukke familiefester blev holdt ved børnenes dåb, hvor onkel Barøds udmærkede dåbssange blev

sunget. Mormor bar Evald til dåben, og hun syede den smukke dåbskjole, vi begge var dødt i og som alle vore børn og nogle af vore børnebørn har haft på ved deres dåb. Ved Evalds dåb var dåbs sangen : Lille barn på verdens ø, og et smukt eksemplar af den med fine billeder sendte onkel Barfod sin ynglings svigerinde. Til min dåbsfest var sangen: Barnesjæl vel mødt om bord, og min gudfar, pastor Koch fra Vejrum udtalte ved dåbs festen idet han alluderede til mit navn Carl at jeg måtte få lykke til at ~~ikke~~ udfører godt karlearbejde. Jeg blev båret af min mor og moster Christine stod hos, Tante Agnete tog ved en af lejlighederne fejl af dagen og kom en uge for tidligt. Tilfældigvis havde vi vogn i Struer den dag, da en anden skulle rejse, så hun anede ikke svig før hun kom til Gimsinghoved. Så ~~ikke~~ benyttede hun den uge, hun havde fået til overs, til at besøge pastor Koch i Vejrum, der var hendes fætter.

Fars ægteskab med tante Mariane havde været lykkeligt, men kortvarigt og barnløst. Kun i fire år var de gifte. Heller ikke ægteskabet med mor blev langvarigt. Lægerne mente at tante Mariane, som var tuberkuløs havde smittet ~~sin~~ far, og at far så igen smittet mor, som jo hørte til en livskraftig slægt, hvis medlemmer levede længe.

Evald blev født den 29. december 1873, en dødfødt dreng i oktober 1874, jeg den 30. december 1875 og i april 1877 fødte mor en pige, der fik navnet Nanna, sikkert efter mors elskede tante i Viborg, datter af biskop V Hjørth i Ribe og gift med onkel Noe. Hun døde 1876. Lille Nanna blev kun 14 dage gammel og den 30 maj samme år dødemor. Evald har påstået, at han kunne huske mor, at hun sagde: " Stop skibber", når han ville tage smør af smørkanden, og det er jo heller ikke umuligt, men jeg ved mig fri, Fester skulle så tage sig af os, og det gjorde hummed den største samvittighedsbaldhed og selvopofrelse.

GIMSINGHOVED. Det nye stuehus som far og tante Mariane havde bestemt indretningen af, lukkede gården mod vest dog ikke bogstaveligt i det det kom til at ligge lidt vestligere end sidelængernes vestgavle. Det var en teglhængt, langagtig bygning med to indgange mod øst ud mod gården, to fag vinduer mellem ~~de~~ dørene og husenderne og 5 fag mellem dørene. Den sydligste dør den fine til dagligt ikke benyttede førte ind til en ret rummelig entre, der fik sit lys fra det næstsydligste vindue ~~id~~ fra hvilken en trappe førte ~~op~~ op til loftet, tog sin begyndelse og havde fire trin og et repos velbelyst i modstæning til resten af trappen der fortabte sig i en tiltagende skummelhed og endte med en dør til loftet. Ved trappens fod fører en dør ind til gæsteværelse - det fineste - med det sydlige ~~vindue~~ vindue, hele ~~væggen~~ vægge mod syd og vest, at det var møbleret ~~et~~ med sovekammarmøblerne fra tante Marianes gode udstyr ,af hvilke mahognisengene på gæsteværelse på Strandvej 18 er en del af. Hvorimod servanten blev efterladt på Gimsinghoved. Fra entreen førte en fløj dør i væggen mod vest ind til køvestuen og en enkeltdør i nordvæggen ind til spisestuen. På resten af nordvæggen var der knager og i entreens sydvesthjørne ved trappen stod en stor stuntjønør. Spisestuen, det daglige opholdssted, havde ti

fag vinduer, forsynede med persiener ud til gården, altså i ~~øst~~^{øst} væggen ved det sydligste stod der en gyngestol og imellem vinduerne stod der en sofa med et stort spejl over. I sofaen havde far sin plads ved middags- og aftensbordet, ved morgenandagten og ved nabobesøg, når f. eks. Jakob Graversen Søndergård, hvis yndligsød var : Fanden piske mig , aflagde ~~beretning~~ beretning om sin sidst hestehandel. Foran sofaen stod et rundt spisebord med stole med stråsedler. Evald havde sin plads på fars venstre side, på den anden side af ham sad l. rerinden, Gamma, jeg sad til højre for far og havde faster på den anden side. På væggen ud mod entreen stod tante Marianas fælfelformede kalver, på dette stod stålramperne og over det hang familiebilderne : Malerierne af farfar og farmor, lithografiet af morfar i en stor forgyldt ramme og et billede af Vosborg. På ~~å~~ år før sin død fik far billederne af oldefar i Koldin og kirurgen, billederne af ~~a~~ far og hans to hustruer, billederne af farmor og mormor som gamle og endelig et billede af fars yngste søster Hartvigia lavet og hængt op der. Fra spisestuen førte også en ~~fj~~ fløjddør ind til havestuen, og mellem den og spisestuens nordvæg var der en tapetdør ind til soveværelset, som altså lå nord for havestuen. Kakkelovnen stod mellem fløjddørene og tapetdøren og mellem denne og kakkelovnene hang en lille bogreol, på hvilken bl.a. salmebogen (vi brugte endnu Kingos salmebog i kirken) havde deres plads. Mellem reolen og tapetdøren var der at ~~ægte~~ nøglebrædt. I Nordvæggen var der en enkelt dør i det nordvestlige hjørne, som førte ud til " den lille gang" som førte ud til køkkenet, og fra hvilket der var dør til Ninnes (min plejemor) værelse, som lå nord for spisestuen og havde vinduer ud til gården, og til sovekammeret nord for havestuen, med vinduer ud til haven Ved siden af døren ud til den lille gang stod buffeten. Over den hang ~~ix~~ litografierne af Grundvig og Birkedal, og mellem dem var der en urhylde hvor fæfæluret havde sin plads. Havestuen lå mellem hjørnestuen og ~~søvekammeret~~ sovekammeret- hjørnestuen altså bag gæsteværelset. Havestuen havde 4 døre, to i den østlige væg, af hvilke den sydligste førte ud til entreen, den nordligste til spisestuen, en i den sydlige væg, som førte ind til hjørnestuen og en havedør i den vestlige væg. Nordvæggen var hel, midt for den stod sofaen (mahogny, nu hos tante Karen) og over denne hang billederne af Ohlenschläger og Ingemann, og mellem dem et aflangt firkantet spejl. I det nordøstlige hjørne af havestuen stod piedestalen (nu hos tante Karen) med tante Marianes smukke kaffestel, af hvilket nu kun tallerkenerne med den gule kant er tilbage, mellem de to fløjddøre på østvæggen stod chiffonieren og over den hang billedet af Moses som lille barn og kobberstikket af Rafaels ongle. I ~~de~~ det sydøstlige hjørne var kakkelovnen, og ved sydvæggen stod tante Marianes skrivebord med en lille kurvestol med broderet sæde som skrivebordsstol. I Vestvæggen var der foruden havedørvinduerne to fag vinduer, et på hver side af havedøren, ved det nordligste stod mors sybord. Endelig var der i havestuen midt i stuen et mahognybord, hvortil der hørte 6 stole (nu hos tante Karen) og to kurvestole, den ene høj og smal, den anden lav og bred, stod ved vinduerne. Hjørnestuen var møbleret med mors dagligstuemøbler, de var af nøddetræ og købt i Viborg. Stuen havde kun en dør der sad i nordvæggen, og ved

den vestlige del af denne stod mellem døren og vinduesgæggen mors bogskab lukket med glasdør. På pillen mellem vinduerne stod et konsolspejl med skab under, i skabet gemtes mors fineste porcelain, f.eks. de omtalte kopper fra Sørensen og Knudi Skærumbro. Spejlet gik helt op til loftet. Midt for den sydlige væg stod sofaen mod et rundt bord foran. Til møblementet hørte 6 stole. På østvæggen hang i midten et stort billede fra Neapel (lithografi) mellem kakkelovnen som stod i stuens nordøstlige hjørne, og delte et billede af et skib i storm og på den anden side af neapelbilledet et billede af nogle heste, den ene var hvid, som interesserede mig meget. Hos en lektor i Hjørring så jeg magen til det, da jeg i 1916 besøgte rektor Poulsen. I alle tre stuer var der hængelamper. Soveværelset havde kun et vindue og var derfor noget mørkt. På den væg ind mod havestuen stod sengene med hovedgærdene mod væggen, i mors seng som stod længst fra vinduet sov Evald, for enden af de to senge stod min røde tremmeseng. Ved nordvæggen stod et mægtigt stort klædeskab, og oven på det stod brystsukkerdåsen, aldeles kun utilgængelig for små drenge og derfor fuldstændig sikker.

Gennem den anden indgangsdør kom man ind i køkkengangen og havde så på venstre hånd døren ind til køkkenet, til højre døren til mejeriet, lige for en trappe efter hvis tredje trin fulgte en dør op til loftet, bagved loftstrappen døren til pigekammeret og ved siden af den i gangens nederste hjørne dør ind til folkestuen, bagved disse gemakker havde vindue ud til haven, køkkenet og mejeriet vinduer til gården. Fra køkkenet var der adgang til spisekammeret med vindue til gården, mejerskens værelse med vindue til haven og nedgang til viktualiekælderen.

På loftet var der i sydgavlen to værelser, omtrent lige store, det vestligste var lærerindens værelse, som om vinteren var skolestue, medens vi om sommeren holdt til i et stort værelse ovre i den sydlige sidefløj, det østlige gæsteværelse. Loftet benyttedes til opbevaring af korn. I Nordgavlen var der et meget stort pulterkammer med to fag vinduer. Gårdspladsen deltes i to dele af en vej, som gennemskar den i retning fra syd mod nord. Man kom ind i gården fra syd og havde så først et have-dige på hver side., på højre hånd " den gamle have ", anlagt af far, da han kom til Gimsinghoved, syd for beboelseslejligheden i den sydlige fløj, på venstre hånd " den nyehave " anlagt efter opførelsen af det nye hus, Til højre havde man så, når man gik videre, en gammel gårdsplads på de tre sider omgivet af sidegængerne og laden, og i denne del af gården dominerede en mægtig mødding, som lå uden for kostalden og svinehuset, som lå i nordlængen, mellem disse to stalde lå en prunkløs lille rønne, hvor røgteren og hans assistent havde deres soveværelse, På venstre hånd lå den pænere del af gården med stakittet om den nye have, stuehuset og tørvehuset som afgrænsning. Midt imellem de to indgangsdøre var der en plæne, som jeg benyttede som græsmark for mine køer (en ko var ensten med kun et lille hul i, så tøjret kunne fastgøres), som havde stald i tørvehuset. Plænen var mig også en fortræffelig byggeplads, når jeg af levende mursten og plader som kalk og rendestenen som afgrænsende vejen, som vækkekumme når hænderne blev for slæmme.

Laden var blevet forlænget til begge sider mod syd og nord, således at de sydlige forlængelse afgrænsede den gamle have mod øst og den nordlige

danne de østgrænsen for en slags baggård med den anden mødding og en dam. Fra den nordlige gårdsplads kunne man se fjorden. Bag laden var der en lukket stakkahave, da før i 1858 kom til Gimsinghoved var en stikkelsbærbusk bag laden alt, hvad der var af have ved gården, da han døde var bygningerne næsten forsvundne bag træerne, men på det gamle billede af gården, taget fra vestsiden, så man, at "den nye have" ikke var ret gammel.

Af de to haver var selvfølgelig den ny, den der interesserede mig mest. Den var både nytte- og prydhave, således at den del af den, der lå vest for stuehuset nærmest var prydhave, medens den der lå syd og nord for den østlige del af gårdspladsen var hellig nytten. På grænsen af den nordlige nyttehaver lå der runde af aurikler omgivne bede, som tilhørte Gamma (lærerinden). Caroline Damgaard fra Holstebro). og os drenge. Gammas have lå i midten, vi passede ikke selv disse haver, vi plukkede ikke påskeliljerne, der fandtes i dem, men i hvert flad vi drenge omfattede vore haver med særlig kærlighed, hvordan Gammas følelser var overfor den ved jeg ikke. Sentimental var hun ikke, snarere forstandsmenneske, men umådelig rar og meget respektindgydende. I midthaven var lysthusene, kapirofoliehuset i den vestlige gang, der gik næsten ~~parallel~~ parallelt med stuehuset, og det yndige lindelysthus, hvor vi en sjælden gang indtog et måltid, her var gangen med guldrøgnene og gangen med syrenerne, her var plænen med flagstangen i midten og rosentæerne, som man så ud over fra den ret lave veranda foran havestuen. Foruden de omtalte blomster er forestillingen om violer, druciser og liljekonvaller knyttet til mit barndomshjørne. De sidste fandtes dog ikke i haven men på den nordligste af kæmpehøjene på den mark, som lå syd for gården. På højene kom man dog ikke så tit, men desmere nød man turen med gæster op til højene. Den nordligste var den laveste, men så yndig med lidt beplantning, en græsbank og de herligste liljekonvaller. Fra den sydligste var der en henrivende udsigt, lige i nord gården ~~stok~~ selv og Sture i baggrunden, og bagved den skønne, dyblå Limfjord med Strandbjerggård på nordsiden af fjorden, mod nordøst Humlum kirke, kilen vest for den egentlige fjord, mod vest Ølby med Ølby dybe dale, og Ølby dengang kullede kirke, mod sydvest Vejrum's sjældent smukke kirke med tårn med løgformet spir, mod syd stamhuset Aasumgård, Hjerms anselige kirke, og mod sydøst og øst herregårdene Løstrup. Volstrup ved det inderste af Venø bugt, Mogens Munks berømte gård (M. M. ligger begravet i Vejrum kirke) også med en smuk skov, Østerby gårdene, der iblandt Holmgård, Gimsing kirke, og på den anden side af Venø bugten Sal og Eising kirker og Nygård "Derfor nu, når aftenklokken melder - solen sank og fuglen slumred ind" disse linier af Grundtvig: Kirkeklokke kan jeg ikke synge eller læse uden at føle mig hen-sat til mit henrivende barndomshjem med solen synkende i vest over ved Ølby dybe dale, medens Gimsing kirke, hvor klokkeklange kommer fra, allerede ligger i halvmørke. I haven var der også to udsigtshøje, en mod sydøst og en mod nordøst med udsigt over fjorden. Om den sydøstlige har min gode faster Marie fortalt mig en lille historie fra min barndom, som jeg ikke selv mindes. Jeg foreslog hende, at vi skulle gå en tur i haven, hvad hun straks invilligede i. Jeg førte hende da op på højen og sagde: "Skal vi ikke synge en lille sang" hvorpå jeg med høj røst istemte: "Hvor sølig er den lille flok, som Jesus kendes ved", som jeg sang med største alvor fra ende til anden. Jeg tænkte mig altid min fremtid som præst.

Gamma må være kommet til Gimsinghoved i efteråret 1879 eller foråret 1880, da Evald var blevet 6 år. Jeg savnede formodentlig hans selskab i skoletiden og plagede min far for at få lov til at komme i skole, og fik til sidst mit ønske opfyldt. Af barndomsminder fra min analfabetiske periode har jeg ikke mange. Jeg kan huske, at når

jeg blev sulten i utide, og ville have en mellemmad, som min plejemor ikke syntes, hun havde tilfældet til at smøre, så fik jeg et tørt stykke rugbrød, som jeg selv strøede salt på. Jeg kan huske at jeg vågnede i utide en tidlig morgen, før jul, da juleslagtingen skulle foregå, og i hast blev klædt på og anbragt på enden af køkkenbordet, hvorfra jeg med stor interesse iagttog hvad der foregik. Også julebagning og lysestøbning har jeg bivånet. Skolen begyndte med morgensang, Jeg sad på en taburet mellem Gamma og vinduet (Det hed sig at skolebørn ikke måtte have rygstød) og Evald sad på den anden side af Gamma. Bordet stod sådan, at jeg havde vinduet på venstre hånd. Vi sang for eksempel: "Nu titte til hinanden" eller "Morgenstund har guld i mind, for natten Gud vi love". På væggen hang billeder fra illustreret tidende, klistret på pap, som jeg så på mens vi sang. Gamma havde, før hun kom til Gimsinghoved, været lærerinde i Struer hos købmand T. W. Jensens, og på hendes kommode stod der to billeder, det ene af Deres tre sønner, det andet af deres fem døtre. Jeg tror nok Jensens havde fået huslærer, Garnæs hed han, han gik på krykker, og måske er Gamma derved blevet ledig. Jeg kan huske at Gamma skulle ned til Struer og have fat i en geografi og et atlas til mig, og at hun kom tilbage med Johannes Holst geografi og atlas, noget ganske nyt. Både geografien og atlaset var illustreret. Overfor ~~kæret~~ kortet over spanien var der et billede af en tyrefægtning, overfor Italien et billede af paven, når han palme-søndag blev båret til kirke, overfor England tunnelen under Themsen. En stor begivenhed var det, da vor ~~møde~~ ~~med~~ søst Christen Holmgård én dag indfandt sig på Gimsinghoved, for at spørge far om hans eneste barn, Peter, som var ved at være i den skolepligtige alder, ikke måtte gå i skole hos Gamma sammen med os. Jeg ser ham didde i sofaen ved siden af far, hvor ellers vor nabo mod vest, K Jakob Søndergård, sad bakkende på sin pibe og skildrede en hestehandel med stor udførlighed. På den måde blev vi tre i skolen. Først 1882, samme år som far døde, blev Struer realskole oprettet og Evald kom straks til at gå i skole der, mens Peter og jeg endnu et år blev ved at gå i skole hos Gamma.

En af de personer, som ikke sjælden gav gæsterollen på Gimsinghoved, var "Tange Petersen". Det var en skipperenke fra Thisted, som far kendte. Hun boede ved "den korte vej" til Struer, en markvej, som var meget kortere end den almindeligt benyttede. Hun var ret skrøbelig, led af astma, var vist egentlig ret kolerisk af temperament. Jeg har en gang hørt hende skælde sin formiddagspige ud, og det lød ikke godt, men mod os børn var hun venligheden selv. Hun flyttede senere helt ned til Struer, hvor hun boede i nærheden af os, da vi boede der. Hun var meget optaget af min vordende gejstlighed, og en af hendes yndlingssetninger var: "Ja når Parmo prædiker i Gimsing kirke, så skal tante i kirke", noget hendes astma ellers hindrede hende i. Men det kom Parmo aldrig til. Et andet kært emne var bager Andersen, Struers ypperste bager, hvis russere (russiske tvebakker, kaffebrød) og dagmartærte (smørkage) var berømte. Hun udbredte sig med stor veltalenhed - jeg kan endnu høre hendes underlige hæse stemme og Andersens vidunderlige astakage.

Trie Kjeldsmark fra den nærmeste nabogård kom også af og til, det var en gammel af-tægtskone, som altid havde et kræmmerhus med til os børn, indeholdende svesker,

rosiner og nogle stykker hvidt sukker. Jakob Søndergårds besøg gjaldt kun far, Jeg er ikke vis på at Jakobs udførlige hestehistorier interesserede far så meget, men Jakob var en god mand at have med på Uldkjær marked, når man skulle have en hest købt, hestehandelen var et mysterium, som far ikke rigtig forstod at gennemskue og Jakob var en stor autoritet på det område. Jens Nargård (Nørgård) var derimod mest stor ud i egen indbildning og yndede at karakterisere sig som "nøj nær den bæst mand i Gimsing sogn". Han var i sine senere år nærmest til grin. Hestebestanden på Gimsinghoved bestod som regel af 7 stærke heste, som havde navn. Jens og Olrik var forkarlens spand et par smukke lysebrune heste, af hvilke Olrik udmærkede sig ved at kunne få alle almindelige tøjrepæle op, hvorfor der brugtes en proptrækkeragtig skruepæl til den, men selv den kunne den få op, og da den var meget faststøjret rev den sig engang løs, foråd sig i havren og fik kolik og døde. Jens var lidt mindre end Olrik og spjættede lidt, når den løh. "Gammel øj" - Lise, som både ville bide og slå, hvorfor vi drenge havde at holde os fra den, medens Niels forkarl, da han skulle melde fars død i Vejrum præstegård, lagde sadel på den og i den fik sig en gevaldig ridehest, og Maren en stor rød Hoppe var andenkarlens spand, og tredeikarlens arbejdsfæller var to ret aldrende gangere, Æsel, således kaldet fordi dens ører var så ualmindelig store, og vagtmand, som var slem til at snappe, hvorfor det også var os forbudt at ride på den. Endelig var der en yngre mørkbrunet hoppe, Lotte, som far brugte, når han skulle til Struer med enspænderkøretøjet. Af køer havde vi 52, som også havde navne, f. eks. efter det marked, de var købt på, Vinderup, Hølstebro, eller den husmand, Chr. Mortensen, der havde ejet den før - eller den gård, Sejbjærg, hvor de var købt. Så var der en halv snes unghøveder og 7-8 får. Disse havde også navne, som jeg før har nævnt. Endelig havde vi geden Flora og dens to kid, bukken Hans og Molly, opkaldt efter vore kusiner Johanne og Molly Barfod, som var på besøg hos os, da de blev født. Af hunde husker jeg bedst Bob, en mindre hvid hund, som holdt til i gården, aldrig kom i stuerne, men i tordenvejr lagde sig i den lille gang, hvor den pek ynkeligt.

Julen på Gimsinghoved står meget tydeligt for mig, både de mange forberedelser, som forårsagede stor travlhed og under hvilke Ninne rigtig udfoldede sig, og det festligt lyse ved juleaften, hvor alle lamper, selv hængelampen i spisesuten, som for resten ikke lyste særlig godt, var tændt, hvor der var dug på bordet, også i folkestuen, hvor rødvedernes stærke farve frydede øjet. Juletræet stod i hjørnestuen, folkene var også til juletræ, vi gik med hinanden i hænderne og sang: Her komme dine arme små (nu hedder det: Her komme, Jesu, dine små), som sluttede med: Her står vi nu i flok og rad - om dig vort skønne hjerteblad (som jeg opfattede som et udtryk for juletræet) og da balonner og papirsspande, som lysene sad i, forekom mig vidunderlige. En juleaften blev jeg syg og lå i min seng, hvor jeg tydeligt kunne kende fars stemme under sangen, skønt både havestuen og spisestuen lå på vejen fra hjørnestuen til sovekammeret. Også juledagen var festlige, da var der også fyret i havestuen, og det var morsomt at gå og lege med det nye legetøj inde på tæppet der, både i spisestuen og i havestuen var der fastsømmede tæpper over hele gulvet, medens hjørnestuen

med det hvidskurede gulv uden tæppe gjorde et noget køligt indtryk, når man benyttede lejligheden til at beskue de tre billeder, stuen var smykket med. Jeg husker en dag i julen, hvor den hjertelige, muntre pastor Øllgård fra Struer og hans elskværdige hustru, en Krarup, datter af en af Carl Plougs bedste venner, præst i syddjylland, var hos os, og der for at more os blev spillet gnav i havestuen ved det ovale bord. Pastor Øllgård, der havde fået rytteren, sagde i stedet for: Hug af Hug zu, hvad jeg fandt umådeligt grinagtigt. Så var der i julen Evalds fødselsdag den 29. og min den 30. Jeg husker særlig en fødselsdag, vist den sidste, min far var i live. Fødselsdagsbordet stod dækket oppe i hjørnestuen, og midt på det stod en ualmindelig stor og smuk træhest, en gave fra far. Jeg for ind i sovekammeret for at takke ham, Han stod og vaskede sig med selerne hængende ned bag, og han tog mig op til sig og modtog min tak. Så fik jeg af stuepigen, Anna Pilgård fra Siir, et par meget fine kopper med roser på. Anna begyndte som barnepige. Hun var datter af den stoute gamle bonde, Ole Pilgård, der en gang senere, da han så mig i Pilgård, sagde: Åh, a tøvs han æ så lig ætter etatsråden". Min lighed med morfars morede tit folk. En anden pige, Maren, havde selv fødselsdag og rev sig i den anledning ved at forære mig en æske pebermyntekager. Dette slikkeri solgtes dengang i små papæsker og kostede 10 ører, men jeg syntes, det var meget flot af Maren. Gamma var sikkert i sit hjem i julen, og altså hverken juledagene eller fødselsdagene hos os, men jeg husker en julegave vi fik af hende, nemlig et par broderede seler, og dem havde hun broderet på i skoletimerne, men når vi spurgte hende x hvad det var, hun broderede på, svarede hun: En rejsevams til min broder. En julegave fra far, som jeg satte megen pris på, var en billedbog, som hed: Store dyr for små børn. Den bestod af mægtig store billeder af vore husdyr, som gik over begge sider i bogen. Kirkegang fra ~~Må~~ Gimsinghoved i julen husker jeg ikke. Jeg antager at vor omhyggelige, ængstelige far har været bange for, at vi skulle blive forkølede ved at sidde i den ikke opvarmede kirke.

Som et modstykke til julens glæder tænker jeg på fars fødselsdag den 30. juli. Da kom der gæster fra Vosborg på et besøg som varede fra tidlig formiddag til aften. Jeg husker tydeligt den sidste, han oplevede. Jeg stod ved det sydligste spisestuevindue og så forkarlen, Niels Jepsen, skride gennem gården iført livré og lange støvler efter kørehestene, idet han skulle om efter den lukkede vogn, som stod i et særligt aflukke af laden. Far var allerede i pudsen, men havde dog endnu morgensko på. Det næste optrin, jeg erindrer var gæsternes ankomst. De to vogne, den lukkede og den store fjedervogn, holdt ude i gården. Bedstemor trådte ud af den lukkede vogn, og på den åbne vogn sad blandt andet tante Nicoline fra Viborg og Johannes Fenger.

Vinteren 1881 var vi på en køretur til Mors, hvor vi besøgte onkel Christian, onkel Albrechts broder, og onkel Anton og faster Parmone i Vester Assels. Vi kørte i den store fjedervogn, far var selv kusk og Evald sad ved siden af ham, Ninne og jeg sad på bagsædet. Vi kørte meget tidligt om morgenen i det dejligste vejr ned forbi Struer ad Humlum til. Thistedbanen var ved at blive anlagt, der gravedes nede ved Kilen. Da vi nåede Oddesund, blev hestene spændt fra, og de og vognen blev placeret i forstaven af den store pram, vi tobenåede passagerer i bagstaven, og så roede ror-

karlene os over til Thyholm. Evald og jeg var meget optaget af hvordan hestene ville opføre sig ved den lejlighed. Den lidt sprælske Jens var lidt urolig, medens Othilie tog situationen med værdig ro. På Tyholm aflagde vi besøg hos præsten i Hvidbjærg, Lind, som tidligere havde været præst i Vejrum i mange år- 1830-57. Jeg antager at far har truffet ham hos sine første svigerforældre, som i 1830-62 boede på Kvistgård i Vejrum. Han var nu enkemand, tog sin afsked i 1883 og byggede sig en villa i Struer, hvor jeg senere har besøgt ham. Den næste dag kørte vi så videre nord på gennem det møllerige Thy - så godt som alle gårde havde en mølle på laden - over Hurup gennem Heltborg ned til Næs Sund og blev nu færget over til Karby på Mors. På begge sider af Næs Sund ligger en mængde store sten, som efter et folkesagn er et minde om de kampe, som Thy's helte og Mors's karle førte med hinanden. I Karby præstegård, hvor både præsten og forpagteren var fars venner fra ungdommen, blev vi godt modtaget. På vejen til Vester Assels, som ligger et par mil fra Karby, gjorde vi holdt på herregården Glomstrup, hvor vi kun traf en forvalter hjemme, og hvor vi for første gang på påfugl. Mere husker jeg ikke om denne morstur. I vinteren 1880-81 var far dødssyg af lungebetændelse. Han nåede lige at komme op til juleaften og sad med en frakke på og så på, at vi sang om juletræet, som det år stod i havestuen, I forsommeren 1882 fik vi en aften, da vi skulle rejse os fra aftensbordet, at vide, at vi den næste morgen skulle rejse til København. Jeg var nærmest læmmet men blev kommanderet i seng og fik dårligt nok tid til at fortælle stald drengen Anders Post, hvad der forestod. Det var blevet hemmeligholdt at vi skulle rejse, fordi vi ikke skulle glæde os til en rejse, som fars helbred måske kunne forhindre. Ved 6-tiden næste morgen stod vi på perronen og Evald var meget ivrig med at fremskynde vor placering i det ventende tog. Rejsen varede hele dagen fra 6 morgen til 10 1/2 aften, da man dengang holdt ved samtlige stationer mellem Struer og København, og gik over Viborg og Århus. Vi kørte på anden klasse og var meget imponerede af de polstrede sæder, sådan at sidde i en sofa en hel dag havde vi aldrig prøvet før. Far var i godt humør og snart opdagede vi, at vor kære, gode far søx også havde husket at tage brystsukkerdåsen, som stod på det høje gule klædeskab med. I Vejle mødte faster og Parmone på banegården, og da vi kørte fra Vejle, viste fra os, at nu kørte vi lige over for, hvor vi før havde kørt. Restaurationen på Fredericia banegård imponerede os meget, og en kogt rødspætte smagte os godt, selv om jeg var lidt misundelig på et par små piger, med hatte på og elastik om hagen, der sad og spiste kødsuppe, og nok ville have haft suppen først. Da vi kom til Korsør var Evalds rejselyst taget af, og han var ikke meget for atter at blive proppet i et tog. Jeg husker, at vi holdt ved Frederiksberg station og så snart efter gik med far og Ninne over til hotel København, der lå lige overfor banegården. Vi var i København en uge. Noget af det, der mest interesserede mbg, var de toetages sporvogne, og da vi var ude at gøre visit hos tante Marianes og onkel Valeurs fælles fine onkel, kontorchef Jetsmark; der boede på Vesterbrogade, hvor der kørte mange sporvogne, blev vi af Jetsmarks sat til at tælle sporvogne, medens de voksne passiarede. En dag var vi ude på Østerbro, hvor vi kom forbi Jakobskirken. Den var lukket, men gennem en tremmedør kunne vi se ind i den. Den

var så pæn, så ny, så hyggelig ud og skønnere kirke havde vi da aldrig set - det var noget helt andet end den gamle, kolde, uhyggelige Gimsing kirke. Desværre kunne far ikke lukke tremmedøren op, og vi kom altså ikke derind. Så var vi om søndagen i Helligåndskirken. Jeg antager, at det var Skat Rørdam, den senere biskop, far ville høre. Ved udgangen af kirken mødte vi en soldat, der hilste venligt ~~op~~ på os. Det var Gabriel Koch, som knorede sig over at måde folk fra hjemegnen. Vi var oppe hos Carl Ploug på Højbro Plads, spiste frokost, spiste æggekage, hvad jeg fandt var en sløj ret at traktere fremmede med, men jeg holdt mine tanker hos mig selv. I Tivoli så jeg for første gang en vogn, som kunne køre uden heste, det må have været et elektrisk køretøj, det kørte meget langsomt, gik ikke på skinner, som sporvognene, men virkede derfor lidt uhyggeligt fordi det kunne komme alle vegne, og jeg mindedes en uhyggelig drøm, jeg havde som barn, om et lokomotiv, som forfulgte mig ind i den ny have på Gimsinghoved og absolut ville køre mig over. Hvad der især forekom mig herligt i København, var at man tit kom på café og fik fløjlige kager. Inde på hotel Kongen af Danmark, havde de et stillads af metal - jeg troede det var af sølv - med 4 etager med forskellig slags Winerbrød og kager, som blev anbragt midt på bordet, og på et konditori i nærheden af toldvolden, hvor vi drak chokolade, var kagerne efter fars og Ninnes mening alt for søde, men Evald og jeg fandt dem udmærkede. Af zoologisk have husker jeg ikke andet end, at far havde sin slemme hovedpine og derfor belv siddende på en bænk i Frederiksberg have, medens Ninne, Evald og jeg så på dyrene. En dag var far og Ninne taget til Frederiksberg for at se slottet, og vi drenge blev på hotellet indtil vi hentedes af fars gode ven, grosserer Dessauer, og med ham spadserede vi til Nyvej, hvor han boede, og hans husbestyrerinde, frøken von Müllen, gik på sommerlyst med os, ~~th~~ hvor vi drak kaffe og kørte på karussel. Karusellen havde foruden de sædvanlige heste og vogne også en vogn, der havde form som et lokomotiv, men det kom jeg desværre ikke til at sidde i. Vi var på Kristiansborg slot, hvor den malerisamlign, der nu holder til på Statens museum for kunst, dengang havde til huse. En af de gamle opsynsmænd, der var jyde, frydede sig over Evalds og mit jyskprægede sprog, "det lyder som musik i mine ører" sagde han til Ninne. Vi var også i den kongelige stalde for at se kongens heste. En dag var vi i Hørsholm hos onkel Hass. Det eneste indtryk, jeg har bevaret fra den tur var alleerne i slotshaven, da jeg 11 år efter kom der igen som student, kunne jeg genkende dem. Ninne blev en uge længere i København som Dessauers gæst.

Samme sommer kom faster fra Vejle, Parmone og Christiane på besøg, ~~xmxx~~ rimeligvis i begyndelsen af august, altså efter fras fødselsdag, som jeg før har fortalt om, Jeg husker at Evald og jeg fulgte med far til Struer for at tage imod gæsterne. Det var enspænderkøretøjet. Jeg ser tydeligt for mig far sidde på vognen med sin søster ved sin side, kufferterne stod bag i vognen, som kun havde den ene agestol, og kusinerne og vi drenge fulgtes af ad den korte vej. De kom ved middagstid, havde været meget tidligt oppe, og skulle derfor have en grundmuret middagssøvn, under hvilken vi skulle være så stille, hvilket ikke var morsomt. Faster havde som sædvanligt er kræmmerhus "Gaven" med til os, det var noget i retning af de bogstaver, som I fik

fik som børn til kaffen på jeres fødselsdag.

En gang hver sommer blev storvasken skyllet i rindende vand, det foregik enten på Kvistgård eller nede ved Holmegård Strand, hvor en lille å løb ud i fjorden. På denne skylletur hjembragte pigerne en buket engblomster, som forekom mig fantastisk skønne. Der hørte ikke eng til Gimsinghoved, så engfloraen var jeg ikke kendt med, men da jeg kom til at bo i Ribe, som jo i allerhøjeste grad er engenes by mindedes jeg disse kabelejer og Marie sengehalm. Ingemanns udtryk blomster fra paradistes have finder jeg særdeles træffende. Medens vi boede i Odense, mistede vores læge, den sympatiske dr. Schroll, en lille pige, og på hendes gravsten satte han verslinien: Guds himmeriges fryd har han lovet de små - og blomster fra paradisets enge.

Et sted hvor vi af og til kom fra Gimsinghoved, var Vejrum præstegård, Under vacancen fra den gamle pastor Tranberg i Hjerm og Gimsing, havde pastor Koch, som i 1873 var blevet præst i Vejrum, en tid passet Gimsing sogn og vundet megen anerkendelse. Gamle Peter Holmgård - bedstefar - sagde om ham: Pastor Koch var en aparte (i betydningen særdeles) rar mand, og hans kuen var møj berygtet (havde et særdeles godt omdømme), Tranberg fik øku et møj ud aa et. Tranberg havde resideret i Hjerm og Gimsing fra 1828 til 1874, han blev ~~samt~~ student fra Ribe sammen med onkel Noe 1821, så han var blevet for gammel til at prædike. Pastor Koch døbte Evald og stod fadder til mig. Der var meget rart at komme i den præstegård. Fru Koch, datter af biskop C.F. Balslev (ham med lærebogen og bibelhistorien) var en charmerende dame, de voksne sønner var meget elskværdige, og den yngste søn, Laurits, var på alder med os. Præsten var meget respektindgydende. Også i Gimsing præstegård hos Øllgårds var der rart at være, to af fruens søstre opholdt sig i præstegården, den ene af disse havde en smuk, meget høj stemme og kaldtes Struers nattergal. Plejedatteren Henny med de gule krøller var på alder med os, og da jeg læste i Valdemar Sejer om Rigmor, og Henny var den eneste pige med krøller, jeg kendte, illustrerede jeg bogen med hende, hvorfor præsten blev den frygtelig strenge Alber af Orlamünde, hvem han så vist ikke lignede. Øllgårds spisestel havde samme dekorationer som de "hønsekopper", vi havde til jeres fødselsdagsfrømmede. Præstegården i Gimsing lå i Struer og var identisk med Thorsgård, tante Marianes hjem.

Fra morgenandagterne på Gimsinghoved havde bevaret mindet om en salmemelodi, hvor orden Hosianne blev gentaget med stærkt eftertryk. Mange år efter fortalte moster Ruth mig, at de i hendes hjem var lidt kede af, at de altid juleaften skulle synge "Kom lad os nu på børnevis, fordi onkel Laurits var vant til den fra sit hjem. I menighedens melodier fandt jeg denne julesang, fik mor til at spille den for mig og genkendte melodien "Pris og øre være dig - du gudsbarnet fra himmerig - hosianna, hosianne, hosian-na syng vi Guds børn. En strofe, som jeg husker far tit sang, lød sådan: Fra issefjorden det bruser mod kongegravenes by, om fjerne tider det suser, det hvisper om tider ny, den havde jeg ikke kunnet hitte nogen steder, men (27/6-47) nu ved jeg at det er den første halvdel af første vers af en sang af Ingemann.

I august 1882 blev far syg. Da Struer realskole blev indviet, måtte vi gå til indvielsen uden ham, da han var sengeliggende. Der var lovet folkene et høstgilde, og skønt far

var meget syg, blev det besluttet, at det skulle holde. Samtidig holdt en af karlene, Andreas bryllup med en af pigerne, store Ane, således kaldet i modsætning til Lille Ane, som senere blev gift med forkarlen, Niels Jepsen. Det var Andreas, Evald engang traf på sjælland, hvor han tjente hos fars eftermand på Gimsinghoved, Jakobsen, som var flyttet til Herlevgård ved København. Andreas fortalte om en høst på Gimsinghoved, hvor vejret beredte høstarbejdet store vanskeligheder, så at far bad folkene om at hænge i med indkørslen af kornet til langt ud på natten, selvfølgelig med ekstratraktement med kaffe. "Syntes I ikke, det var strengt?" spurgte Evald. "Nej, vi tøv, de va skjønt" svarede Andreas.

På sin bryllupsdag forekom samme Andreas mig så fremmed, da han iført sort tøj med høj hat på sad på det fine sæde af den store fjedervogn ved siden af den festligt smykkede Ane, og ved høstgildet sad de to til højborgs. Gildet holdtes i den sydlige sidelænge, i den gamle beboelseslejlighed, og dansen gik lystigt til langt ud på natten. Far blev ringere og ringere, pastor Koch og pasotr Øllgård så flittigt til ham, og dr. Bang fra Struer og dr. fra Holstebro tilså ham. Den 10. september var Evald og jeg inde i sovekammeret for at sige godnat til ham. Hans hånd var så kold og han så så underlig fraværende ud. Næste morgen fortalte Ninne, at nu var han død. Den 11. september, kort efter midnat var han sovet ind, hans søster Marie fra Vejle var hos ham i hans dødsstund. Det var en strålende skøn og varm efterårsdag med en mærkelig stille fred og udpræget søndagsstilhed over hele gården.

Den 19. september blev far begravet. Der var et stort æ følge, vogntoget talte 18 vogne. I hjemmet hvor kisten stod i hjørnestuen, på juletræets plads, sang vi :Du Herre Christ, og derefter talte pastor Koch, og vi sang: Alt står i Guds faderhånd. Til kirken kørte Evald og jeg i den lukkede vogn, sammen med mormor og faster Marie. I Hjemmet, hvor pastor Øllgårds efterfølger, pastor Larsen talte, sang vi: At sige verden et farvel, og :På Gud alene - Jeg kan huske at bedstemor, som var gammel - 75 år - og svag, sad ned ved graven, og jeg fik en ret skarp tilrettevisning af hende under hjemturen fordi jeg legede med vinduesstroppen, skønt hun en gang havde forbudt mig det. Det var så vist ikke trøds fra min side, men jeg var så forfærdelig bedrøvet og glemte forbudet over bedrøvelsen. Da Evald ved mit bryllup holdt tale for familien Fenger, omtalte han bedstemor som en streng gammel dame, og det gav jeg ham ganske ret i.

Efter fars død blev pastor Koch formynder for Evald og mig. Proprietær Hansen på Nyegård i Sising blev kurator i boet, skulle sørge for at få gården solgt, da far mente det var bedst, den blev solgt, da Evald kun var 8 år, og indtil salget tilså gårdens drift, og Ninne fortsatte med at lede husholdningen, og påtog sig at opdrage os. Hun var da onkel Hass blev enkemand, blevet opfordret til at styre hus for ham (1876), men havde ikke villet forlade mor og Gimsinghoved. Om det nu var fordi onkel Hass var blevet stådt over hendes afslag, at han nu spurgte hende, hvem der nu skulle opdrage os, da der jo krævedes en mand til den opgave, ved jeg ikke og jeg tror det egentlig ikke. Han var en fin, meget samvittighedsfuld mand. Han har fortalt mig, at hen engang i en sporvogn traf Koch, præsenterede sig for ham og takkede ham på familiens

vegne, fordi han havde taget sig af os. Vest dr det, at i bedre hænder kunne vi ikke være kommet. Mere uegennyttigt og samvittighedsfuldt menneske har jeg aldrig haft med at gøre, og min kære plejemor er det menneske, jeg har lært mest af. Det trak ud med salget af gården, så vi kom til at bo på Gimsinghoved til oktober 1883. Evald var begyndt på realskolen i Struer efter sommerferien 1882, men Gamma fortsatte med at undervise Peter Holmgård og mig til sommerferien 1883. Hun og Ninne forligtes godt og tog sig meget af os, og den rare ~~xxx~~ stuepige Anna Pilgård blev også ved at tjene på Gimsinghoved. Far havde fået gården vurderet til 120.000 kr. hvilket dengang var mange penge, og der meldte sig også en køber, som ville give 115.000, men han kunne ikke yde en rimelig udbetaling. I vinteren 1882-83 havde vi svære tab, mistede således tre kostbare heste Olrik, Maren og Lotte, og da gården endelig blev solgt - priserne var faldende, fik vi kun 102.000 for den, af hvilke 12000 blev udbetalt. Køberen var landbrugskandidat N.K. Jacobsen, en meget tiltalende ung mand fra Thy. Han var umådelig elskværdig overfor Evald og mig, som i de 11 år, han boede på Gimsinghoved, altid blev mødt med gæstfrihed. Af enkelthederne fra det sidste år på gården husker jeg juleaften, hvor jeg lå syg af mæslinger. Vi brugte spisestuen som soveværelse af hensyn til smittefaren, min seng stod ud for fløjdørene til havestuen, hvor juletræet stod juleaften. Senere blev det flyttet op i hjørnestuen, hvor jeg husker en julevisit af toldkontrollør Stilling, med tændt juletræ og afsyngelse af den mig ubekendte julesalme: lad det klinge sødt i sky. Kongens fødselsdag den 8. april havde vi stort drengeselskab, hvor gæsterne blev forlystede med en køretur, som foretoges med to vogne, først mod syd af den ny landevej, så ad en tværvej gennem kvistrup mølle over til den gamle landevej, så ad denne til Struer og hjem ad den ny landevej. Gæsterne var Sindings og Bangs børn. Johannes Jensen og Peter Holmgård. Peter fortalte, da han kom hjem, at han havde drukket kongens skål og spist prinsessens budding (prinsessebudding udgjorde desserten). I sommerferien besøgte Molly og Anna Barfod os på vejen til Vosborg. Evald og jeg hentede dem i Struer og spadserede med dem den korte vej. Vi legede med dem på stuehusloftet, hvor vi havde en gyngesæde. Ude legede Molly og Evald med en kattekilling, hvorimod Anna og jeg mest interesserede os for de små grise, der tumlede sig i en løbegård, som der var god udsigt ned i fra møddingen. Før sommerferien var jeg til optagelsesprøve på Struer realskole, hvor jeg blev prøvet af skolebestyreren og hørt i Valdemar Sejr, siddende på skødet af ham. Gamma tog for en tid til København, blev uddannet på frøken Testmanns handelsskole for at gå kontorvejen, Det var trist af forlade Gimsinghoved. Jeg kan huske da jeg for sidste gang kørte med den lukkede vogn en oktober aften op ad bakken mod Struer, hvor var det vemodigt.

S T R U E R

Det var ikke nogen lang flytning, vi foretog. Fra soveværelset i vor lejlighed på første sal hos snedker Balleby, kunne vi se - ikke gården, men dens marker. Flyttedagen tilbragte vi hos Sindings, som boede i nærheden af vort nye hjem, og om aftenen gik vi

så hen til vort fremtidige hjem, hvor vi fandt Ninne i færd med at holde måltid sammen med en ung sønderjyde Gudmund Knudsen fra Trøjborg, som havde bistået med flytningen. Det var en god og lejlighed på tre værelser på 1. sal, to tofags stuer til ~~gården~~ gaden og et tofags soveværelse og køkken til gården, den inderste stue var til-lige soveværelse for Ninne. Huset var nyt og pænt. Jeg havde allerede før sommerfe-rien gået i skole i realskolen og husker nogle regnfulde augustmorgener, hvor røgteren blev beordret til at køre mig til skole på en stiv vogn. Christian røgter underholdt mig på vejen med at give de mægtige pytter, vi kørte igennem, navne: Nu kører vi igennem nordsøen, dette her er Østersøen, o. s. v. Fra vestergade i Struer, hvor vi boede skul-le man igennem hele byen for at komme til realskolen, som lå sydøstligst, og på, der ikke var brolagt, hvorfor alle eleverne med undtagelse af T.V. Jensens sønner, gik med træsko, skulle man passere drengeborgerskolen. Mellem realskolens og borger-skolens elever herskede der et meget fjendtligt forhold, så en lille realskoledreng føl-te sig ret utryk, når han skulle forbi "Molbovserne", som borgerskolebørnene kaldtes. Jeg var kommet i første klasse, Peter i forberedelsesklassen. Der var foreløbig kun 5 klasser, af hvilke 4. klasse gik i skole om eftermiddagen. 1-3 klasse var treårig, og jeg gik deffor i klasse med Evald, som jo havde gået i realskolen siden august 1882. Skolebestyreren J.G. Berthelsen var fra Thisted, søn af en amtsforvalter, barndoms ven af J.P. Jakobsen. Han var seminarieuddannet. En onkel til ham pastor Berthelsen i Ketsmark i Vendsyssel, var ven af onkel Albrecht. Han har jeg besøgt i Jetsmark præstegård, han havde noget meget livlige døtre, af hvilke en var forlovet med præ-stens kapellan, Erik Begtrup, broder til Holger Begtrup, en af de sjoveste mænd, jeg har truffet (Erik - ikke Holger) og en anden, Ingeborg, var lærerinde i Jerslev præ-stegård og blev gift med min fætter Parmo Ravnkilde. Berthelsen i Struer var en liv-lig elskværdig mand og det var vist egentlig en god ~~en~~ skole, jeg var kommet i. Lau-rits Koch har fortalt mig, at hans far ikke anså Berthelsen i Struer for en dygtig mand, men jeg tror nu nok at både far og søn - deres mange gode genskaber ufortalte - nære-de en overdreven ringeagt for seminarister. Berthelsen var en herlig historielærer, en alvorlig religionslærer, som gav os gode råd, som jeg har fulgt og mener at have stået mig ved at følge i hele mit liv og en fornøjelig sanglærer, der lærte os mange gode san-ge. Han og hans lille kone var venlige mennesker. En mortensaften havde der været gudstjeneste i Gimsing kirke. På vejen fra den om Ninne, Evald og jeg til at følges med Berthelsens. De inviterede os med ind at spise mortensgås. Vi fik risengrød med æb-legrød på, hvad vi aldrig havde fået før, og dejlig gæsosteg. Sidste gang, jeg traf ham, var han beskikket censor i naturhistorie, som egentlig var hans hovedfag, ved frøken Jørgensens skole i Odense. Jeg blev inviteret med til censorfrokosten, hvilket var svært fornøjeligt, og rart var det at høre ham tale så anerkendende om far, som han havde besøgt og fundet sengeliggende, da han kom til Struer. Den halvgamle cand. phil. Zartmann, som var temmelig sløj og pimpede noget, var en tvivlsom akquisition for skolen, men lille Lavendt var en meget dygtig lærer, som i mange år var overlærer ved Løgstør kommunale realskole og meget anerkendt som sådan. Skoleskovturen gik i de to år, ~~hø~~ jeg var elev på skolen, til Rydhave og Strandbjærggård skove.

Foruden Gimsinghoved, hvor vi kom meget, medens vi boede i Struer, hvade jeg et godt tilholdssted i Holmgård. Begge steder manglede der en husmoder, idet Christen Holmgård var enkemand og Jakobsen endnu ungarl. I Holmgård var der så mange Peter. e. Foruden min kammarat, som kaldtes Lillepeter, var der en forkarl, som kaldtes Storepeter. Så var der bedstefar, som kaldtes gamle Peter, og en stald dreng, som kaldtes unge Peter. Holmgård var den gang en næsten sammenbygget, firlænget, stråtekt gård, hvis indgang var en port i den vestre staldlænge. Kun mellem stuehuset og den østre staldlænge var der et lille slip. Forbindelsen med Vosborg var også meget livlig i vor struertid, idet vi kom der i alle ferier, endog i fastelavn var vi der i 1885. I det år døde vor kære bedstemor den 5. februar. Hun havde efter fars flød taget sig meget kærligt af os. Smukke gaver fik vi af hende, således det smukke Exnerbillede af den lille pige i køkkenet. Både "Valdemar Sejr" og "Erik Menveds barndom" af Inge-mann fik vi af hende i komponeret bind. En anden god bog af en miss Young: Den lille hertug. Vi var de eneste af børnebørnene, der var med til begravelsen. Kisten stod i havestuen, onkel Albrecht holdt talen i hjemmet. Det var en kold tur på åben vogn, fod for fod til kirken i frostvejr. I kirken talte provst Berggreen fra Lemvig, og sognepræsten C. F. Balslev, onkel Laurits ældre broder. På hjemvejen til Vosborg tog onkel Albrecht sig af mig og tik mig placeret i den halvlukkede vogn, som han delte med en anden præst.

Der var en ret udpræget indremissionsk bevægelse i Struer. Til den hørte vor urmager Jensen. Når vi med Ninne var der på aftenbesøg, blev vi morede med at trække i deres skriftstøtlotteri, og så var det jo spændende, hvilket skriftsted, men trak og altså ligesom fik som sit eget. En xg gang havde Berthelsen spillet dilettenkomedie, hvilket indremissionen fandt uforeneligt med hans stilling som søndagsskoleleder. I den anledning lærte jeg en ny gløse: forargelse. Jeg hørte Ninne og hendes gode veninde frk. Petersen, lærerinde ved pigeborgerskolen i Struer fastslå, at Berthelsen ikke burde have spillet komedie, da det vakte forargelse. Samme pigeborgerskole lå i Bjærggade, men medens vi boede på et sted (ikke fællesundervisning). I den ny bolig, Marie Petersen der fik, kom der snart til at bo et menneske mere, idet kun tog en søsterdatter til sig, en livlig, køn lille pige, som hed Jacobine Jacobsen, senere fru Låge. Søndagsskolens lærerpersonale mødtes ude hos Berthelsens til forklaringsmøde, og da både Ninne og Marie Petersen arbejdede i søndagsskolen, fulgtes de ad. En gang tog Marie Petersen Jacobine med hen til os, og jeg underholdt hende ved at læse højt for hende i "Børnebladet", mens hun sad og syede. Høer Evald slog sine folder den aften, ved jeg ikke, for det var ellers hem og Jacobine, der interesserede sig for hinanden og endogså en aften gik med hinanden under armen fra Bonnes gård, Vestergård, hvor vi havde været til aftenkaffe.

Et sted i Struer, hvor jeg holdt meget af at komme, var hos købmand T. W. Jensen. De boede midt i byen på noget der hed Marskærgård, en anseelig købmandsgård, en af de ~~store~~ tre gårde under herregården Kvistrup, på hvis marker Struer blev bygget, de andre gårde var Struergård og Torngård. T. W. Jensen var fra herregården Udstrup i Sdr. Nissum sogn ved Nissum fjord, som Peder Tangs broder Jens i sin tid havde ejet.

Han var gift med en datter af gæstgiver Weilstrup i Struer, hvis fire døtre T. W. Jensen, Opstrup, Thomsen og Smith Knudsen var de toneangivende i byen. Opstrup var købmand, Thomsen postmester og Smith Knudsen boghandler, dampskibsekspeditor, landbruger og altnuligmand i staden. Jensens havde tre sønner, gudbenåede forretningsmænd, og 5 døtre, som senere regnedes for byens bedste partier. Fra Gammas to kabinetsfotografier, det ene af de tre sønner, det andet af de 5 døtre, kendte jeg familien. Theodor, den ældste, var fåmælt, Niels ekskværdig og Johannes let stor-snudet. Af døtrene interesseredes jeg mest for den næstældste, Anna, som var på min alder, og hun og jeg snakkede godt sammen. Sønerne var ældre. Fruen var en mild, hyggelig og elskværdig kvinde, som sendte mig en særdeles smuk og hjertelig hilsen til min konfirmation. Til Jensens gård hørte også landbrug, og købmandsgårdens bygninger var anselige, dog alle med een etage. De lå på sydsiden af gaden, og pladsen på nordsiden var ubebygget og brugtes til tømmerlager.

Mere prunkende varkonsul Schous's gård. Den lå i samme gade som T. W. Jensen, men lidt østligere, og var en åben gård ud mod gaden, indtil konsulen i 1886 byggede en toetagers bygning på nordsiden af gaden med forretningslokaler i stuen og en elegant privatlejlighed på 1. sal. Denne var noget "noch nie da gewesen" i Struer med hvide kakkelovne og overdådigt flot klunkemøblement, hvor den livlige konsulinde ret hyggede sig. Hun tog sig venligt af os børn og sagde: Nu må vi have bøgerne (billedbøgerne) frem. Konsulen var lille, mavesvær (det var T. W. Jensen også) værdig forretningsmand, der glædede sig over fra sin spisestue, der vendte ud mod havnen, at kunne konstatere, at den tyske damper, der var ladet med jern, lå meget dybt i vandet. Han hed Mads, var fra Holstebro, hvor hans gamle far der levede endnu, var toldembedsmand. Som svensk-norsk konsul (Norge havde endnu ikke fået sine egne konsulater) flagede han med tref lag og havde to flagstænger, en til det danske og en til de to andre, som hang, det ene under det andet, hvilket der hang øvert husker jeg ikke. Konsulinden havde været veninde med mor og havde billedet af mor med Evald på skødet hængende i forstørret udgave. På Torngård (præstegården) kom vi også en gang imellem hos den svagelege, indremissionske pastor Larsen, i hvis værelse der altid stod så mange medicinflasker når man fik frugt der, var den altid kogt.

Vore daglige legekammerater var toldkontrollør Sindings raske drenge, Knud og Tyge, farver Damsgårds forkælede spirer, Chr. Just og Niels og drylæge Kristensens søn Chr. Skiftegård. Knud og Tyge var mine heste, når vi legede med vor lille vogn, hos Damsgårds fik man jordbær fra deres gode have, og Chr. Skiftegård hentede jeg, når vi skulle i skole. Med dyrlægen var vi engang på køretur til Toftum bjerge, hvor vi havde en krukke med stegt ål med. Til Chr. Skiftegårds fødselsdag tilhandlede en kammerat sig en gang adgang ved at betale fødselsdagsbarnet nogle udenlandske frimærker. Ved kaffebordet indyndede han sig hos fruene ved at tale ondt om Damsgårds drenge, som dyrlægens familie ikke kunne lide. Medens vi boede i Struer indtraf tante Parmones og onkel Antons sølvbryllup i sommeren 1884, og vi foretog atter en rejse til Mors. Denne gang benyttede vi banen og dampfærgerne over Oddesund, og fra Hurup postvogn og færge over Næs sund. Fra denne tur husker jeg det lange festborg,

der var dækket i skolestuen, med onkel Albrect som den fornemste gæst for den øverste bordende, og mig som den yngste deltager i festen for den nederste, "næ sikken en lille mand, der sidder ved den anden bordende" råbte onkel fornøjet, en tale for sølvbrudeparret af sognepræsten, pastor Rambusch, som i hvert fald skulle være så morsom og præstens halvvoxne søn, som tog sig venligt af os, og på hjemvejen fra kirken, hvor der havde været altergang, ønskede sølvbrudeparret "til lykke og velsignelse", hvorefter Evald og jeg pligtskyldige gjorde det samme. Jeg tror nok, det var på denne rejse, vi opholdt os noget i Karby præstegård og der blev bekendt med præstens broderdøtre, Birgitte, Christane og Vilhelmine. Særlig den yngste "Vip" blev vi særlig gode venner med. På hjemrejsen mistede jeg min dyrebare, hvide kasket mellem Humlum og Struer, den røg ud af vinduet, men fik den igen takket være vor husfælle pakmester Jensen, som netop gjorde tjeneste på Thistedbanen. Engang havde vi besøg af familien på Vosborg, som blev moret med en sejltur rundt om Vensø, som vor formiddagspiges far, der var fisker, foretog med sin fiskerbåd. Gunnild nød især turen, siddende i forstænnen. Skønt var der i den lille by, som den gang kun havde 1500 indbyggere. Fra Struertiden skriver sig også mit første bekendtskab med skuespilkunsten, idet jeg var henne at se et stykke med den lovende titel "Lumpacivagabondus" (vist af Erik Bøgh) jeg husker en person med en bylt på enden af stokken, som han havde på skulderen, velsagtens den vagabonderende hovedperson. Endvidere var der diletantkomedie på Vosborg, hvor først Hans Valeur og Johanne Barfod spillede en dialog: Hos fotografen og bagefter Hans og Ole Rømer, Gunnild og Ingeborg og Emma Henningsen spillede fru Heibergs Abekatten. Særlig Oles sentimentale sang: Den gang jeg var i Deres år, gjorde stærkt indtryk på mig.

R I B E

En dag i foråret 1885 fortalte Ninne os, at hun, mens vi var i skole, havde haft besøg af pastor Koch, som var kommet for at fortælle hende, at han var blevet udmævnt til stiftprovst i Ribe, og at hun i stedet for at sige: Til lykke, havde spurgt? Hvad skal drengene og jeg så?, hvortil han havde svaret: Følge med. Det var vel nok en begivenhed. At flytte 21 mil fra hjemegnen, omtrent der hvor hovedvejen stødte til den ny landevej stod der en pæl med et bræt med indskriften" 21 mil fra Ribe, til Vosborg var der 5 mil, men 21 mil, det var en alvorlig flyttetur. Hos T.W. Jensen, som havde slægtninge i Ribe, som i hvert fald Metea, den ældste havde besøgt, hørte vi ved afskedsbesøget om de trængsler, som de ny elever måtte gennemgå (gabestokken f. eks.). Men det, at man skulle flytte, gjorde en interessant, man følte sig lidt, og jeg konverserede Anna Jensen, som havde været i Horsens, om denne bys berømte hovedgade, den berømte, brede Søndergade, til stor morskab for hendes ældste broder Theodor. Holmgård var det især vanskeligt at sige farvel til. I oktober ved efterårsferiens begyndelse, rejste vi så til Vosborg og et par dage efter, tror jeg, til Ribe. På Vosborg efterlod jeg et bur med et par hvide mus, som jeg havde erhvervet mig i Struer - og et par dage senere fejste vi til Ribe. Fra Esbjerg kom vi til at rejse med en lille dame, som havde en lille pige med. Ninne kom i snak med hende og det viste

sig at være en urmagerkone fra Ribe, Md Hansen, som boede i Grønnegade, og hun fortalte lidt om skolen og dens elever, af hvilke der både var discipel ~~for~~ og apostle, det sidste var dog vist en vittighed. Men betegnelsen discipel for en skoleelev var for os noget nyt. Jeg brugte en gang i et brev til min gamle universitetslærer, dr. Siesbye det udtryk, at jeg var en af hans elever. Han protesterede og skrev at han aldrig havde haft elever, men "mange disciple, mere eller mindre dygtige, men til de meget dygtige regner jeg Dem". Hvad forskel der er mellem en elev og en discipel, ved jeg ikke, men jeg skal ærligt indrømme, at den dygtighedsattest, Siesbye der gav mig, glædede mig meget, da han var en så fremragende latinist. Nanne trakterede de rare mennesker med æbler fra Vosborg, og vi omgikkes særlig de første år de rare mennesker en del. På banegården i Ribe blev vi modtaget af stiftprovsten og Laurits, som fulgte os til skibbroen, hvor vor formynder havde lejet lejlighed til os på hotel "Sælhunden" Her fik vi en venlig modtagelse af hotelværtten, som tillige var husvært og drev en blandet næringsvej, idet han både var restauratør, vognmand og landbruger. Han hed Søren Nielsen, men kaldtes altid Søren Bager, fordi hans far havde været bager. Hans kone havde været gift før med en toldassistent Erecius og havde med ham en datter Vilhelmine Erecius, for hvem Søren Bager var en meget søm stædfader. "Ville" som hunk kaldtes, var hans et og alt. Både mor og datter var til stede, skønt det var sent på aftenen. Vi fik dejlig varm aftensmad, som vi sagde tak for mad til, til fru, som vi var vant til, og Ville havde som påskud for at hun var oppe endnu, at hun ikke var færdig med at læse geografi, men Søren Bager gennemskuede hende og sagde, at hun var nysgerrig efter at se de ny drenge. Det var en rummelig lejlighed bestående af 6 værelser, altså dobbelt så mange, som vi var vant til fra Struer, som vendte ud til skibbroen, smalleslippen, fiskegade og gården. Næste morgen da jeg vågnede, listede jeg mig fra soveværelset, der lå bag entreen og vendte ud til Smalleslippen, ud i køkkenet, der vendte ud til Fiskergade og Smalleslippen og kiggede ud. Jeg var dygtig benøvet ved tanken om, at jeg nu befandt mig i en rigtig by, sådan en som Holstebro, som jeg kendte fra besøgene hos Gammals mor, når jeg stod i porten ud til hovedgaden, Nørregade, og så på den livlige trafik. Det billede, der mødte mig den morgen i Ribe, var egentlig ikke afskrækkende. På den anden side af Fiskergade, lå en vognport på hjørnet af Fiskergade og Smalleslippen med at hestænge over, i Smalleslippen stod en stige, på stigen stod en karl, som snakkede med en lille dreng, der kaldede med en pisk. At en rigtig by kunne se så landlig ud beroligede mig meget. Når jeg ser på Roeds gamle billede af Nørreport i Ribe med hunden, koen, rytteren og pigen med spandene, tænker jeg ofte på, hvad jeg så den morgen i Ribe fra køkkenvinduet. Da jeg havde fået tøjet på, løb jeg op til domkirken og gik en rundtur om denne bygning, hvis kolossale størrelse overvældede mig. Det var en mørk, skyet oktobermorgen. Samme dag hentede stiftprovsten mig, og vi fulgtes med ham om på kathedralskolen. På hjørnet af Sønderportsgade og Puggaardsgade, gjorde han os opmærksom på de to gamle hjørnehuse, mellem hvilke vi skulle finde vor skolevej. På rektors kontor på 1. sal ved trappen traf vi rektor Fritshemson, som modtog os venligt. Da jeg fortalte ham, at jeg havde læst engelsk i to år, sagde han: Det må du putte i lommen. Derimod

dumpede jeg i tysk lige ind i Odysseus og Kyklopen og har ladrig læst en tysk begynderbog. Da rektor fulgte os ud gennem skolegården, sagde stiftprovsten til ham: Det er en dejlig gård, De her har fået. Koch havde som adjunkt ved skolen 1852-65 været med til i 1855 at flytte fra den gamle skolebygning lige overfor kirken, om i den nye, og havde altså set gården uden træer. Næste dag var vi til optagelsesprøve, hvis nærmeste forløb jeg kun svagt erindrer. I dansk blev vi prøvet af adjunkt Dubdal, som havde religion med første klasse. Han spurgte, om vi selv kunne sætte kommaer i diktaten, hvad Evald bejædede, medens jeg ikke fik bemærket, at jeg var ganske blank i den henseende. En af eleverne hviskede kommaerne til mig, så det gik meget godt. 31 år efter var jeg beskikket censor i historie hos Dybdal. Rektor Nielsen gjorde mig opmærksom på, at der vist var mig en stor ære af Dybdal, idet han, da det var mig, deltog i frokosten, hvad han ellers aldrig gjorde. Dybdal fortalte mig da, at han kunne huske, at jeg på hans spørgsmål om, hvor vi var fra, havde svaret: "Ja vi har boet på en gård oppe ved Limfjorden, men nu bor vi øvre på Skibbroen. Den morsomme, let karikerende betoning han gav ordene, viste, at han tydeligt erindrede dette optrin. Han er vist den ejendommeligste lærer jeg har kendt.

Jeg var meget imponeret af Ribe katedralskole. Den ligger i den ærværdige Puggårdsgade, hvor den gamle bispegård - Brørsons bispegård - og den stilfulde stiftamtmandsbølg, hvor Niels Finsen har haft sit hjem, ligger. Skolegården vender ud til gaden, skilt fra denne ved et lille haveanlæg, bag hvilket en mægtig kastanie brede sig fra den ene side til den anden. Bag kastanien fulgte to rækker lindetræer og bag dem skolebygningen, en toetages bygning med indgangsdør på midten, over hvilken der står: Litteris et artibus. To etages sidefløje, den ene fortsat med rektorboligen, den anden med baggård og pedelbolig, omsluttede gården på langs. Rektorboligen er den ældste del af den og havde i århundreder været benyttet som sådan. Selve skolebygningen var fra 1855 og altså ikke mere end 30 år gammel. Den sidefløj, der lå ved siden af rektorboligen, bar syngesal - og festsal, den anden sidefløj gymnastikfløj. I hovedbygningens stueetage var der 6 klasseværelser med vinduer ud til rektors have, lige overfor syngesalen lå forberedelsesklasserne, som undervistes sammen i nogle fag, der var 7 elever i anden, 15 i første forberedelsesklasse, så fulgte 1-5 klasse. På første sal var over forberedelsesklasserne biblioteket, så fulgte lærerværelset, fysisk kabinet, naturhistorisk museum, 6. klasse og rektor værelse. En gang langs klasseværelserne med vinduer ud mod gården fandtes i begge etager, og udenfor rektors kontor var trappe, i en henseende var skolen gammeldags. I Struer realskole havde vi små borde med plads til to ved hvert bord, men i Ribe brugte man endnu lange borde med plads til 6 ved hvert. Kun i forberedelsesklasserne stod der nærmest ved væggen i midten et tomandsbord, hvor de to elever, der sad øverst i anden underklasse havde deres plads. Resten af 2den under sad ved det bageste tomandsbord og første klasse sad ved de to andre lange borde. Nærmest vinduet ved det første bord fik jeg min plads og begyndte altså som hele skolens fuks. I den første tysktid sagde min sidemand, at jeg skulle hviske til ham, når han blev spurgt i tysk grammatik. Det var den bestemte artikkel, vi havde for, og den kunne jeg. Men jeg sufflerede for højt "Hvem er det, der hvisker"? spurgte gamle overlærer Kinch med sin tørre stem-

me. "Parmo Petersen", lød det i kor fra kammeraterne, som på det skændigste svigtede den nye discipel. Jeg blev stillet hen til vægge, så min debu var ikke lovende. 14 dage efter at jeg var kommet ind i skolen fandt der overflytning sted, men da jeg ~~kun~~ kun havde siddet i klassen i en halv cencurperiode, blev jeg ikke flyttet, men mit gennemsnit var det bedste. "Hvad, sidder du der endnu"? sagde den venlige adjunkt Øllgård, som vi havde i religion og geografi, i den første time, vi havde efter overflytningen. I dansk havde vi den førnævnte, fornøjelige adjunkt Dybdal, i regning den gemytlige Amorsen, i naturhistorie og skrivning Spang, i historie Fraas og i gymnastik næstkommanderende for grænsegendarmeriet, ritmester Fahrner. Medens de andre fag ikke voldte mig vanskeligheder, ja jeg karev ikke smukt, men var sluppet for tening, som i Struer var min rædsel, så var gymnastikken mig meget imod - så meget, at jeg om søndagen med bekymring tænkte på, at jeg om mandagen skulle have gymnastik. Ritmesterens valgsprog: Tavshed hersker eller ritmesteren tærsker, behandlede os på en meget brutal måde. Hans stok - blyanten, som han kaldte den - var altid parat, og kun de, der var så stærke, at de kunne gå skråstangen igennem med bøjede arme, og så behændige, at de kunne slå hovedspring, var raske drenge, de andre vor dovendyrene, som når de ikke kunne længere i bøjede arme, måtte fortsætte i strakte arme, medens ritmesteren gav dem af stokken, idet han sang: Den værste skab af al slags skab er døvenskab. Først da vi fik en human gymnastiklærer i den godmodige sergent Simonsen, blev gymnastikken ikke mit yndlingsfag, men et fag, som jeg ikke havde noget imod. Ritmesteren var temmelig forfalden og mødte ikke sjældent på skolen i påvirket tilstand. Var kæferten meget høj sad han og byggede huse af brændestykkerene i brændekassen, eller udmalede for sin hund, Spids, hvilken pragtfuld begravelse, den skulle få med alle ordentlige hunde i byen som gæster, "Man prokurator Bøggilds infame køster vil vi sgu ikke have med, vel lille Spids" og flot traktement til alle de pæne hunde, som både skulle have lammesteg og flæstesteg "det værste er, du ikke selv får noget af det, lille Spids".

Om ritmesterens husliv fortaltes der sælsomme historier. Ritmesterinden var en høj, ganske flot ksikkelse, som sagdes at have haft meget intime forbindelser med kronprinsen (Fr den VIII), og hun kørte gemalen i meget stramme k tøjler og udtalte sig meget åbenhjertigt til og om ham. Da han engang under en visit sad og rodede i sin hukommelse efter, hvor det var, han havde skudt et ræveskind, som lå på gulvet, afbrød hun ham med den kategoriske erklæring: Sludder lille Fahrnen vi har jo fået det forærende. På en spadseretur, hvor fru en gav ham en ordentlig overhaling, afbrød han hende med: Så hold dog op. Der sidder jo en mund på dig som om du var en fiskekælling Hun replicerede: Ja jeg går i hvert fald med en torsk under armen. Da pedel Nielsen, den yngre, hvis far beklædte embedet i min skoletid, traf ritmesteren efter at han var gået af, udspandt der sig følgende samtale mellem dem: R. hvordan har deres far det? N: Han er død, R: Gud døde mig, det var da sørgeligt - og Deres mor? :Hun er ~~også~~ også død - R: Gud døde mig, er hun også død? N: Hvordan har oberstløjtnantinden det? R: Åh det forbandede fruentimmer. Da skolen i sin tid fik nogle afstøbninger fra Parthenon, var ritmesteren en interesseret tilskuer ved udpakningen og gjorde sig næ-

sten til leder af foretagendet. Da den første afstøbning var udpakket, udbød han forfærdet: Det er guddøde mig gamle stykker. At der jo mangler et og andet ved de ~~gamle~~ gamle kunstværker, var han ikke klar over. Da der blev indrettet embedsbolig til ritmesteren ude ved selve grænsen, og han i den anledning måtte flytte fra Ribe, spurgte Simonsen ham en dag, vi havde gymnastik, om han ikke troede, han ville komme til at savne byen. Han svarede: Tror De ikke lille Simonsen, at jeg hekkere fra mine vinduer vil se ud i Guds frie natur end over på væver Bruuns lokommer? Eleverne fra Landet hånede han altid for deres landlige vaner: Disse landlige skønheder - *beautes champetre*. Da L. J. Koch var kommet i skole kastede ritmesteren en tid sin kærlighed på ham og gik med ham ved hånden og forklarede "lille Laurits, at øl, vin og brændevin var Guds gaver, som man ikke måtte kaste vrag på" - I 4. klasse havde jeg et langt sygeleje, da jeg atter viste mig på skolen modtog ritmesteren mig med de ord: "Nå, er du der lille Parmo? Jeg havde sgu allerede bestilt krans til dig". Hos apoteker Låges var jeg sammen med en formaceut, som havde gået i Ribe skole, han var en brodersøn af overlærerKinch, Han traf engang i Helsingør Fahrner og spurgte om oberstløjtnanten kunne huske ham. Han svarede: Men det er jo Gud forbarme mig Nicolaj, hvordan har du det min dreng? En gang var ritmesteren i godt lag ude på hotel Riberhus og skildrede gymnastikundervisningen på officersskolen i gamle dage. Han fortalte, at de kunne springe over hesten når der var 4 sadelpuder på den i fuldt kyrads. Værten Jes Møller bemærkede tørt: Det var da godt, De havde kyrads på, ellers var De vel Aldrig kommet ned på jorden igen. R: Åh lille Møller, må vi være fri for Deres værtshusholdervittigheder. Faderen var skrædder i København, men det ville ritmesteren ikke være ved. Da ritmesteren engang kritiserede Dybdals bukser og sagde at de var for korte, repricerede denne: Det er en udpræget interesse ritmesteren har for påklædningsgenstande - man skulle næsten tro, Deres far var skrædder. Skønt elevantallet i Ribe skole næppe var større end i Struer realskole var lærerantallet dobbelt på stort, og dette imponerede mig meget. Der var foruden rektor to overlærer og 6 adjunkter, to gymnastiklærere og en sanglærer. Det var jo også en stor lærerstab til knap 100 drenge. Skolens ældste lærer var gamle overlærer Riis, som siden 1846 havde været overlærer ved skolen. Som sådan fik han embedsbolig på skolen, som dengang lå lige overfor domkirken. På den gamle skole, som nu ejes af sparekassen og benyttes som fribolig, sidder der en marmorplade, som fortæller, at filantropen Jakob Riis er født der, han var nemlig søn af overlæreren. Denne var klassisk filolog, søn af en brændevinsbrænder i Helsingør og discipel af den fra H. C. Andersens historie så omtalte berømte eller rettere betygtede rektor Meisling. Han var også frygtet for sin skarpe tunge og hårde og kyniske behandling af eleverne. Hans hovedfag var egentlig græsk, men på sine gamle dage havde han lagt sig efter engelsk, som han underviste i i 5. og 6. klasse. Jeg har kun haft ham som vikar i latin i fjerde klasse og husker, at han fortalte en historie om tre tørstige studenter, som på en fodtur bad om noget at drikke i en præstegård. Præsten spurgte dem om de kunne bøje bibo, jeg drikker, de to bøjede det forkert og fik ingenting, men den tredje som både vidste af det hed bibi i perfektum og at det ingen supinumform havde, fik sin tørst slukket. Som emeritus mødte han omme på skolen sammen med sin berømte søn, den dag, vi var oppe til studentereksamen i engelsk, og jeg havde dem som tilhørere, da jeg bekom mit ug- i dette fag.

Riis gik af i 1887, og det var hans efterfølger cand. phil. Herman Larsen der kom til at undervise i det ædle romersprog.

En anden gammel filologisk kandidat, som også havde gjort tjeneste ved skolen i mange år var overlærer Kinch, som i 1848 kom til skolen og virkede der til 1888. Ham havde vi ik som sagt i tysk i underklasserne, men hans hovedfag var latin og så havde han oldnordisk med 5. og 6. klasse. Da en elev udtalte kyklopen polyfems navn som det var sammensat af talodet 5, sagde Kinch med sin knirkende stemme ganske langsomt: poliseks, polisyv, poliotte, polini, politi hva?

Det var nu hans måde at være vittig på. Der fortaltes at han til sin søn Joachim, der havde taget fjerde klasses hovedeksamen, sagde: "Her har du en femøre at more dig for sammen med dine venner." Han var en mand af den gamle skole, gammeldags i sin klædedragt, gik med benklæder, som var til at knappe i siden, sådan som gamle bønder brugte. Han var ret aflægs, så og hørte dårligt. Han var en fremragende historiker, hvis: Ribe byes historie, sættes meget højt af videnskabsmændene. Professor Erslev kaldte denne bog af Bruuns "Københavns historie" mønstergyldige byhistorier. Han havde siddet i byrådet. Han kunne være streng.

Da en elev snød ved at se i en anden grammatik og undskyldte sig med at det ikke var hans egen, men banoens bog, fik han selv mdl. og naboen en anmærkning. Han kunne være tørt vittig. Da en elev højlydt bemærkede, at der lå et stykke kridt på gulvet, sagde han: "Bed det gik?"

Den tredje gamle lærer var adjunkt Peter Jensen Trøjgård. Han var fra Århuseggen, hed egentlig Jensen, men havde antaget navnet Trøjgård. Hans jydsk oprindelse fornægtede sig ikke, hans udtale af fransk var meget jydsk. Som vikar i Randers var jeg hos rektor Gernsøe sammen med professor Paludan. Han omtalte Trøjgård som den sidste af de umulige theologer, der sad som fransklærer rundt om. Da vi gik fra selskabet sagde den vittige Wahl, at han var lige ved at sige, at han også havde haft en umulig theolog til fransklærer, men heldigvis huskede, at det var Paludan. Trøjgård havde haft en kollega som fransklærer, der hed Jean Arnold Fischer og også var theolog, de var omtrent lige umulige, og da der på grund af tilbagegangen i elevtallet, skulle foretages en reduktion af lærerpersonalet, mente de begge, at det måtte blive den anden, det blev Fisher. Trøjgård var temmelig lad, "jeg kan ikke tivnge Dem" var hans yndligssentens og det gjorde han så vist heller ikke. Af de 7 år, jeg fik undervisning i fransk, havde jeg ham i de tre første og de tre sidste, i det fjerde havde jeg Dybdal, og i det lærte jeg mere end i de 6 andre tilsammen, men så fik vi i det år Trøjgård til tysk, hvorved vi i det fag fik et hvileår i så udstrakt en grad, at vi i det følgende år måtte have Dybdal til at bringe os på ret køl i tysk. Trøjgård ville gerne fortælle om sine rejseoplevelser, han havde længe været pebersvend og rejste i disse år meget i udlandet i ferierne. Han morede sig over modsætningen mellem frankkmændenes hurtige og tyskernes langsomme udtale af ordene. Når frankkmændene talte om Fontainebleu lød det som om ordet kun havde to stavelser, det tyske ord landknecht lød meget godt på italiensk, idet det her blev til lanzikenechti. Der stod i den franske læsebog en skildring af nogle ugdsforgående banditter, der førte et meget voldsomt sprog, hvori de blandt andet sagde: "Fanden, hellige fanden" når vi kom til det lohan, så det klukkede i ham. Der var den skik på skolen, at ordensduksen skulle bringe de afleverede

de stilebøger hjem til lærerens privatbolig, noget som de andre lærer gøg ikke forlangte i de højere klasser, men den dovne Trøjgård ville altid have dem bragt. Da vi gik i femte klasse ville ordensduksen ikke gå med dem, men forlangte, at jeg, som den der boede nærmest ved Trøjgård, skulle gøre det. Det ville jeg ikke, da jeg ikke ville være ordensduksens dreng og derfor måtte Trøjgård selv tage dem med. Han blev rasede og hævnede sig ved, da vi næste gang skulle have cencurer at give os alle sammen: tilfreds, i stedet for det: veltilfreds, vi ellers altid fik. Det var en sønderkyde, der var blevet flyttet fra den tyske skole i Haderslev - han hed Michael - der voldte alt det postyr som ordensduks. Han havde ikke læst fransk før, og Trøjgård drillede ham med, at det var "die sittlivhe germanen, som ikke ville lade ungdommen læse den farlige iranske litteratur, men nu var han kommen til "die vindigen dānen". Trøjgård var meget national og hånede de tyske "sabelraslere". Han fortalte at han var kommet galt afsted i Schweiz, idet han på tysk spurgte en fransktalende mand, om den bygning de stod lige overfor ikke var forhunds dagen, men fik det hånlige svar: "Je ne vous comprend pas". Da jeg engang i oversættelse fra fransk oversatte: "Kardinalen betragtede sit ur, sagde Trøjgård: Nej, Petersen, en konfirmand betragter sit ur, andre ser på det. Han var en meget belæst mand, gav sig af med arabisk og oversatte arabiske sange, som vi fandt lidt ufrivillig komiske, når vi læste den i skoleprogrammerne.

Spang, som vi havde i naturhistorie, matematik og skrivning, var en meget godmodig og velmenende mand med et særdeles smukt, næsten ædelt, klassisk skønt hoved, som førte tanken hen på gudernes yndling Sofokles, men det sad desværre på en alt andet en skøn krop, han var meget mavesvær. Han var uenergisk, ville gerne sidde mageligt, og en dag, da han sad på kateterstolen og lænede sit hoved mod nogle kort, der hang bag ved ham og ved idelige forandringer af stillingen søgte at gøre den mere ligere, endte det med, at han fik kortene skubbet af sømmene, så de fosedes ned over hans hoved, hvilket så meget pudsigt ud.

Skønt han havde et så taknemmeligt fag som zoologi, og skolen havde en udmærket samling, gjorde han meget lidt ud af det. Han havde ikke megen faglig uddannelse, var vand. phil. havde været huslærer, skolebestyrer, fabriksbestyrer og navigationskolelærer, inden han kom til Ribe skole og fik som følge heraf ikke sine matematiske studier afsluttede. Man fortalte at han havde været matros (navigationslærer) og som sådan havde tilegnet sig den færdighed i at spytte, som han var i besiddelse af. Som den autodidakt han var, ville han gerne overfor de små klasser optræde belærende, men var ikke altid lige heldig. Da en lille dreng spurgte ham om hvad "memento mori" betød svarede han: Husk at dø, hvilket jo var mere ordret end korrekt. Han botaniserede aldrig med os og gad ikke benytte samlingen ret meget, kun når den afsluttende eksamen nærmede sig, fik han travlt med at lære os hvilke dyr det var, vi havde i den, men så hittede de uforskammede unger på, hver gang han viste et dyr frem at svare "Aborre" og denne i og for sig tarvelige spøg, gjorde en ret komisk virkning.

Han mentes at stå under den anden matematiklærer Amorsen i dygtighed og blev behandlet lidt overlegent af denne. Han havde religiøse interesser, var Irwingianer og gik meget i kirke hos stiftsprovsten. Han sad i små kår, og hans kone ansås for ret pyntesyg.

Fraas var klassisk filolog, havde laud til denne svære eksamen, var kundskabsrig, yderst samvittighedsfuld, stilfærdig af væsen, stillede meget store krav til eleverne både med hensyn til flid og disciplin. Skønt han var en lillebitte mand med en noget spæd stemme, holdt han glimrende disciplin, ja der var så stille i hans timer, at musene kom frem af deres huller og løb rundt på gulvet. Om denne stilhed egentlig helt var af det gode, ved jeg ikke. Når vi havde ekstemporallatin hos ham, og man havde været oppe, sov man med den bedste samvittighed af verden. Da jeg tog min afsked fra skolen i Kolding, fik jeg af 2. g nysproglig, som jeg i to år havde undervist i tre fag, 8 timer om ugen, en mindegave bestående i en bog, og med den fulgte et kort, hvorpå der stod: Modtag herved en hjertelig tak for de to år, vi har arbejdet sammen. Dette udtryk, arbejdet sammen, glædede mig meget, thi jeg syntes virkelig der havde været et fornøjeligt samarbejde mellem klassen og mig. I min skoletid var afstanden mellem lærerne alt for stor til at der kom et samarbejde i gang. Jeg synes, det må have været kedeligt for lærerne at undervise, og det var trykkende for eleverne at blive undervist. Fraas var skolens bibliothekar og tilbød mig som sådan sit eget eksemplar af Ossians digte til låns, da skolens var udlånt. Det forekom mig at være en næsten ufattelig stor ekskværdighed. Da jeg blev forlovet med hans kones broderdatter, skrev han til svigermoder: Bravere discipel end Parmo har jeg aldrig haft, hans indstilling overfor mig var altså meget venlig, men alligevel, hvor var lærere og elever hinanden fjerne. Rektor, som jeg senere skal omtale havde en lidt friere facon. Da han en gang hørte nogle elever i meget frastiske vendinger omtale en kammerats overdrevne bestræbelser for at behage ham, sagde han med et smil på læben: Gå længere bort, at kongen ikke skal høre, hvad I siger. Det kunne Fraas aldrig have fundet på. Jeg har det indtryk, at de unge i familien undervurdere Fraas, fandt ham mere sær end betydelig, mig forekom han at være en ret betydelig mand.

Dybdal var lynende grim med sit ræverøde hår og skæg, men kunne være umådelig fornøjelig. Mens der over Fraas var en lille smule generthed, så var Dybdal velsignet ugenert. Hans ordforråd, når han skulle skælde ud, og som den koleriker, han var, kom han ofte i den situation, var uudtømmeligt: "Din rædsomme ålekanin" kunne han brøle til synderen, og når han sad og oprullede dovne realistres fremtidsperspektiver, var han absolut ikke kedelig: Du dumpet til eksamen, det ålehoved, tænk hvilken skam det bliver for dig, når man siger om dine børn: "Der går en søn af ham, der "damp" i Ribe!" Når der havde fundet overflytning i klassen sted, satte han sig til at filosofere over resultatet: Jeg kan ikke begribe, at Bendix Hansen er blevet fuks, jeg synes ikke der er noget fukseagtigt over ham, ^{nu} ja havde det været Tange, det kunne jeg have forstået, hvad skal der egentlig blive af dig Tange, skal du til Amerika. Tange dumpede vist nod og rejste til Amerika. Dybdal var en vældig dygtig lærer. Han hørte ikke til dem, der for rundt i klassen, men sad næsten hele tiden på katedret, og man kunne få den forestillign, at han sad og halvsov, men han var spillevende. Jeg ser ham for mig pludselig fare ned fra stolen og lange en stor realist, som havde brugt et upassende ord, en mægtig lussing. Hverken han eller eleven sagde et ord, det behøvedes ikke. Dybdal læste meget, men meddelte os ikke så forfærdelig meget ud

over hvad der stod i bogen, men det, han meddelte os skulle skrives ned. En præstefru, som havde haft ham i dansk litteraturhistorie, har fortalt mig, at han, da de havde om Blicher, sagde: "Skriv op: Hans kone var et asen". I historie havde jeg ham som lærer i mellemklasserne. Han rådede bod på V. A. Blochs magerhed m. h. t. kulturhistorie ved at diktere os navnene på renaissancetidens mænd: Dante, Petrarca, Boccaccio. Han var præstesøn, selv cand. theol., men tog tillægseksamen i tysk og engelsk i 1893. Da Øllgård efter rektor Friches død blev rektor, og en af Dybdals beundrere spurgte ham om han ikke følte sig forbigået og ønskede at blive rektor, svarede Dybdal: "At blive rektor nænnede jeg ikke at ønske min værste fjende". Dette svar karakteriserer ham i allerhøjeste grad. En broder til ham - sorte Dybdal i modsætning til røde Dybdal - var i et par år lærer ved skolen, men tog så til København, blev cand. mag. og senere lektor i Horsens.

Øllgård var også teolog, havde ligesom Dybdal også virket i Hjørring før han kom til Ribe, var noget ældre end Dybdal og kom allerede 1876 til Ribe. Han hørte til en gammel jysk præsteslægt, hans farfar var biskop N. E. Øllgård i Viborg, og han var han opkaldt efter: Nicolaj Esmark. Han var en dygtig, human inspektør, en elskværdig, fint dannet lærer, men ikke i besiddelse af særlig vidtgående kundskaber i historie. Han læste vist ikke ret meget, men var fra 1889 til sin død et virksomt byrådsmedlem, interesserede sig for plantning og var lystfisker. Af ydre var han middelhøj, mager, havde mørkt overskæg og var skaldet. Han blev sent gift fordi hans kæreste, som han stiftede bekendtskab med i Hjørring, ikke kunne undværes i hjemmet, hvor hun skulle være en søster i moders sted. Han havde i mange år dansk i 5. og 6. klasse, interesserede sig for litteraturhistorie, og da dette fag blev gjort til eksamensfag, udarbejdede han et "omrids" i dansk litteraturhistorie, som "ikke gjorde fordring på at anlægge nye synspunkter, men søgte sin anbefaling i kortfattetthed." Hans historieundervisning var ikke inciterende, benyttede bestemte vendinger. Frederik Vilhelm d 4 af Preussen omtaltes altid som "romantikeren på tronen, Steffens Velynder", men fik en praktisk, klar oversigt over stoffet. Hans religionsundervisning var tør og kedsommelig. Jeg husker en meget karakteristisk scene. En af realisterne var oppe, havde afleveret et par skriftsteder, vi havde for i katekismus med stor tungefærdighed og stod nu - man stod op, når man var oppe - og sov fredelig, døv for alt andet end kommandoordet "Salme". Øllgård går op og ned ad gulvet og forklarer det sidste skriftsted og kommer så uheldigvis til at sige: det er, som der ~~står~~ står i salmen "Aldrig er jeg uden våde, aldrig dog foruden nåde o. s. v." bruser det frem fra den nidkære elev. Lærer og elev var lige forbavsede, den første over afbrydelsen, den sidste over, at hans fortræffelige præstation ikke blev påskønnet. Det var ikke netop den salme, Øllgård tænkte på.

Amorsen var synderjyde, søn af en bankdirektør i Haderslev. Han var den yngste af lærerne, men var heller ikke mere end 23 år, da han 1881 kom til skolen. Jeg havde ham i regning i underklasserne og i fysik i 5. og 6. klasse. Evald havde ham i regning og matematik i de fem år, han gik i skolen og i fysik i de sidste 2 år, i dette

fag var han enerådende i skolen. Han var en meget fornøjelig og yderst populær lærer, som kom til at virke ved skolen i 47 år. Så vidt jeg ved lever han endnu, men går i barndom. Da jeg kom til min gamle skole som beskikket censor og trådte ind i gangen, lød der et hjerteligt: God dag, Parmo". Det glemmer jeg ham aldrig for, det var så hyggeligt at blive kaldt ved fornavn på sin gamle skole.

I stedet for Kinch, som døde 1888, kom der en ganske ung cand. mag. F. V. Bech. Han var en særdeles dygtig, men meget krævende lærer. Hans hovedfag var latin, men han underviste også i ~~gær~~ græsk og dansk. Lassen, der havde efterfulgt Riis, havde vi i latin i de to nederste latinklasser, men da han var en meget unøjagtig og lad lærer, blev han sat fra bestillingen og i III klasse fik vi Bech både i latin og græsk, 12 timer om ugen. Det var en drøj omgang, men vi fik da noget læst. I latin beholdt vi Bech til IV classes hovedeksamen, men i græsk fik vi i fjerde klasse Lassen, og i engelsk i V og VI klasse fik vi også Lassen, og han var lige umulig i alle tre fag, selv om han var halvbroder til den meget fremragende jurist, professor Julius Lassen, der både som dyrker af romerretten og som regensprovst var noget meget betydeligt. Adjunkt Lassen var såmænd elskværdig men kedelig. Bech talte yderst korrekt, næste som en bog: Men dreng dog, hvor tør du vove at gøre dette? Nu har du jo efter skolekonstitutionerne kvalificeret dig til en anmærkning. Jeg yndede ham ikke. Han ville altid have min Cæsar - han gad ikke selv tage bog med - fordi jeg var den eneste, der havde en ny bog, og den holdt han altid sådan, at hans tommelfingre, som ikke var rene, grisede den til forneden. Men jeg må jo indrømme ham, at han, da jeg havde forsømt nogle latintimer i 4. klasse, gratis læste med mig i sit hjem. Han var ikke nogen fremragende pædagog, ganske utilnærmelig og ansås som ældre lærer nærmest for at være sindssyg. Jeg har truffet flere yngre elever af ham, som interesseret har spurgt mig om, hvordan han i grunden var som ung lærer. En af dem, rektor Strehle i Horsens som var censor hos mig i historie i 1940, sagde, da jeg roste Ribe skole: Nej, ved De havd! Når man havde Bech i latin, Secher i græsk og fransk, Julius Nielsen i tysk og som rektor, så var der ikke megen glæde ved livet. En anden, der som student af den klassiske retning, havde haft Bech i latin omtalte ham som en stor dygtighed, men ganske umulig, så det grænsede til sindssyge, i sine krav til eleverne. I sang havde vi cand. theol. Knudsen, søn af den bekendte sønderjyske storproprietær Knudsen på Trøjborg, fætter til Jakob Knudsen. Han var en dygtig og fornøjelig sanglærer, kavalier og verdensmand.

Endelig var der rektor Fritche, som vi som lærer først lærte at kende i de to sidste år, hvor vi havde ham en time om dagen i græsk og to timer om ugen i oldnordisk. Han var en livlig, ret kolerisk, men meget tiltalende pædagog. Det er så betagende at han var Dybdals svigerfader. De to må have passet udmærket til hinanden. Som rektor virkede han noget vulkansk. Havde man fået en anmærkning, måtte man: "Gå den sørgelige pilgrimsvandring" sammen med duksen op til rektor, og så var det rigtignok spændende, hvad rektor havde nærmest ved hånden når afstraffelsen skulle foregå. Forøvrigt slog han en pragtfuld lussing. Han hørte til de mennesker, som

vandt ved nærmere bekendtskab, og når man vænnede sig til ham endte man med at finde oldinngauter d. v. s. den gamle fader (Odin) helt hyggelig. Han havde visse sproglige ejendommeligheder. De øverste stykker af offerdyrene, som de gamle grækere brændte til gudernes ære, benævnedes han overstykkerne, og jeg kan høre ham sige: De stægte (stegte) overstykkerne og fortærede selv de indre dele - stegt overstykke forekom mig at være en mærkelig tør ret, i det jeg altid kom til at tænke på damernes overtøj. Han sagde aldrig: Hvadbehager, heller ikke Hva, men hvad med tydeligt udtalt.

Et år var der kommet en ny elev i III klasse, der hed Vad. Da rektor i begyndelsen af 1. time, hvor han aldrig selv underviste, gik sinsædvanlige runde gennem klasserne for at holde mandtal, spurgte Fraas rektor "Rektor vil vel ikke være så venlig at sige mig hvad den ny discipel i III klasse hedder?" Rektor: Vad - Fraas, der opfattede det som hvad: gentager med høj røst: Rektor vil vel ikke være så venlig at sige mig hvad den nye elev i III klasse hedder? Rektor med høj røst: Vad. Fraas ulykkelig "Kan rektor da ikke forstå, hvad jeg spørger om? Hvad hedder den nye discipel i III klasse? - Rektor - brølende: Jo, han hedder Vad. Han kom ofte ret sent til sine timer, især når hans lille dattersøn Poul Dybdal var ovre i skolens have og vi havde set den ømme bedstefader med den lille ved hånden, vidste vi, at græsktimen ikke kom til at begynde på slaget 9. Til gengæld havde han ondt ved at blive færdig ved timens slutning, og det hændte, at han en gang underviste hele frikvarteret og et stykke ind i KX Fraas's time. Da han vel så fandt at fadæsen var på stor, at den ikke kunne undskyldes, foretrak han at lade som ingenting og sagde: Jeg tror sgu, jeg taber mine bukser, da han passerede den nidkære overlærer uden for klassens dør. Rektor var sparsom med sin ros, og da han engang, da jeg dummede mig i græsk, ærgeligt sagde: "Det var et Parmo Petersen ganske uværdigt svar" var jeg meget brødefuld, og tænkte aldeles ikke på, at hans svar jo dog røbede, at han ikke anså mig for hel idiot. Da jeg over 25 år efter, at jeg var blevet student, blev lærer i oldtidskundskab og atter skulle til at beskæfte mig med den græske oldtidslitteratur, var det mig en glæde at vende tilbage til det, jeg havde dyrket under hans kyndige ledelse. Da jeg blev student købte jeg hans billede, og det er jeg glad ved at eje.

Et af de steder, der i vor fritid spillede den største rolle for os i de første ribear, var tante Karens hjem i den gamle, hyggelige gård på Mellendammen i Ribe. De to søer, som åens hovedløb ved at dele sig i tre arme danner, kaldtes mellemdammen og nederdammen, og byens ene hovedgade, Nørreportsgade, gik over dem fra Storegade til Saltgade, ad hvilken landevej fra Kolding til Varde, som mødes et par km nord for byen, fører ind i Ribe. Allerede inden vi flyttede til Ribe, havde Laurtts Koch stiftet bekendtskab med Karens broder Magnus, søn var på alder med mig, og da vi skulle komme, bad han herr Clausen om tilladelse til at tage os med derned, hvad han beredvilligt fik. Clausen var af gammel ribeslægt, hans farfar var en af de mindre landbrugere, som der var så mange af i Ribe, men hans far var skibsfører og boede i Altona og hans mor var af en storbondeslægt i Ditmarsken. I Altona var Clausen født, og der boede han som dreng, men da han var blevet konfirmeret - han

ejede endnu den høje hat, han havde haft på som forfirmand, og fortalte om den meget lange konfirmationshandling, hvor de havde mad med i kirken (et flækket surbrød i lommen) - kom han til Ribe og kom i tobaksspinderlære hos en onkel. Han talte med stærk tysk accent og fortalte meget livligt om de mange jøder, der var i Altona og deres løvsalsfester. Da han af helbredshensyn havde måttet opgive spinderiet, som han vist havde overtaget efter onklen, slog han sig på handel med tobak og vin. Ejendommen bestod af en treetages bygning med facade mod gården, og en anden treetages bygning vinkelret på den første med facade mod gården. Så var der en gårdsplads og bag den en have, som gik ned til åen. I stueetagen til gaden var der en port, efter den et butiksvindue, indgangsdør til butikken og to butiksvinduer, hvor en tante, faster til Calussen, havde haft modeforretning, men hvor Claussens nu havde dagligstue, på første sal boede overlærer Riis med frue og datter. I stueetagen til gården havde Claussens resten af deres lejlighed, og så havde overlærer Riis's niece og plejedatter, frøken Reinsholm en forberedelsesskole til underklasserne ved latinskolen i resten, på første sal havde fru Claussens to ugifte søstre, moster Stina og Moster Birtha, lejlighed. Familien Claussen bestod af forældrene - fru Claussen hed Sønne og var datter af en drejemester Frandsen, der boede i Storegade i et gammelt hus fra 1634 ved siden af Weiss's. skænkestue, hvis indehaver var fætter til fru Calussen - og fire børn: Karen, Magnus, Margrethe og Frands. Margrethe døde som barn efter et langt sygeleje, Karen var på alder med Evald. I den øverste del af haven lå en gammel bygning fra Kong Hans's tid. Gård og have var en herlig tumleplads for os drenge. I haven var der dejlige frugttræer, udelukkende pæretræer, den gik, som sagt, ned til åen, og biskop Balslevs havde en robåd liggende her. Vi måtte ikke ro med den, og vist egentlig slet ikke komme til den, men når vi skulle have fat i kastanierne i et træ, som stod nede ved vandet, måtte vi jo ud i den, og en gang da Evald var i færd med at plukke kastanier fra båden, var han så uheldig at falde i åen. Han kunne svømme og kom let i land, men så gjaldt det jo om hurtigst muligt at komme hjem, og der var han så uheldig at rende på herr Claussen i porten, og denne fattede mistanke til ham, fordi han havde så travlt med at komme af sted, tog ham i forhør, fik at vide, hvad der var sket og gav ham en ordentlig irettesættelse. En anden gang kom Evald også galt af sted med Claussen. Ved en skiveskydning med salonbøsse i doktor Vilandts have, var han så uheldig at komme til at skyde Magnus i armen. Han gik selv ned til Claussen og fortalte det, og om aftenen, da Magnus skulle i seng, fandtes projectilet i hans undertrøje. Det havde ramt et ben og var så sprunget tilbage fra dette. Calussen var ivrig havemand, men havde meget ondt ved at få haven passet, fordi han skulle passe butiken, og denne skulle efter den tids lukkelov være åben næsten altid. Kun om søndagen fra 9 til 4 var den lukket, og selv i den tid handlede der ved bagdøren mellem 2 og 4. Derfor ville Clausen gerne tilbringe søndag formiddag i den kære have, og når hans kone foreholdt ham, at han ikke gik i kirke, svarede han: "Jeg må hellere gå i æ hav å tænke på Vorherre end sidde i æ kirk å tænke på mi hav" - Musik spillede en stor rolle hos Claussens. Både Karen og Frands spillede meget, og vi sang

tit dernede. Frk. Reinsholm kom ikke sjældent ind til dem og fik sig en cigar, noget, hun satte meget pris på. Hun røg lang Weichselsrørpipe, gik med kort hår og havde en temmelig dyb stemme. Som lærerinde var hun et pædagogisk geni, der tumlede sine drenge, så det var en lyst. Hun var en intim veninde med Ulrikka Koch, som undertiden havde lidt ondt ved at døje hendes mandhaftighed, men hun var et fint betydeligt menneske, som nød megen anseelse i Ribe. Hun blev senere asylmor, hvad hun også egnede sig fortrinligt til, og døde højt bedaget i klosteret i Ribe, hvor mor og jeg besøgte hende i 1935. Mostrene kom hver dag i strøgtiden ned til Calussens for at sidde med deres håndarbejde ved vinduerne til gaden og iagttage de spadserende Ellers holdt man hos Clausens mest til i spisestuen til gården. Jeg glemmer aldrig, da jeg i 1907 havde været på embeds Jagt i Esbjerg og på hjemvejen var et svip i Ribe en søndag aften og kom ind ad Clausens port og fandt det dækkede spisebord - ~~h~~ det var som for 20 år siden. Clausens var ikke hjemme, men bordet var dækket til pensionærerne, thi da Clausens børn kom ud, havde forældrene skoledisciple boende, og disse havde et fortræffeligt hjem der. Over porten til den gamle gård, hvor den bekendte rpiensiske historiker Peter Terpage havde boet, stod der en indskrift med den fortræffelige leveregel: Er medgang inde, far i mag - er modgang inde ej forsag.

Stiftprovst Kochs boede i en ret anseelig toetages ejendom i Nørreportsgade på Nederdammens vestlige side, hvor Koch, da der dengang ikke som nu var embedsbolig, havde lyst til første sal, som hans forgænger Claudi også havde beboet. Det var en god rummelig lejlighed med stor trefags dagligstue og spisestue af samme størrelse, på loftet havde Laurids sit værelse. Vi kom ikke så meget hos Kochs som hos Clausens, man følte sig ikke så fri, stiftsprovsten var så respektiddgydende, hans frue kunne være meget mild og venlig, men alligevel lidt retiré, datteren Ulrikka var venlig og ret livlig, datteren Sofie interesserede sig for os da vi en gang skulle spille komedie, nogle scener af Aprilsnarrende. Laurids havde fundet på, at han, fordi han var den højeste, skulle have en mandsrolle og være herr Zirlig, jeg skulle være madam Rahr, Magnus Trine og Evald fik Trumfmejer. Det hele var imidlertid ved at strande på, at vi skam ikke ville i tøsætøj, når Laurids ikke også skulle det, men så levede Sofie stykket om, så det blev herr Rahr, Henrik og herr Trumfmejer der optrådte. Ninne, som optrådte som soufflør, beundrede mit mineppil som Henriks yderst bekymrede far Det var vist den første vinter, vi spillede disse scener.

Til lejligheden hørte en have, som lå bagved konfirmandstuen og gik ned til ydermølleåen, den var fyldt med blommetræer. Laurits var familiens yngste og meget yngre end de andre børn, og det prægede ham, han var meget gammelklog og talte i en ung alder fuldstændig voksent. Han var også noget docerende, men jeg havde meget ud af at omgå ham. Han interesserede sig for Oehenschlægers værker og han og jeg samlede på dem i Liebenbergs folkeudgave til 25 ører pr. nummer. Til min konfirmation forærede han mig: Den lille hyrdedreng og Landet fundet og forsvundet, Væringerne i Miklagård, Sct. hans aftensspil og Vaulunders saga. Det er forresten den eneste udgave af Øhlenschlæger, jeg har. Laurids var i det hele taget bogelsker, og denne passion har jeg fået fra ham, og den er gået videre til mine børn. Evald og Magnus havde ikke denne lyst. Evald var lige fra dreng stærkt landbrugsinteresseret, noget, som hans børn har taget

i arv, og Magnus interesserede sig levende for naturen og dens vidundere og blev en meget dygtig konservator, som havde en meget stor og smuk samling af udstoppede fugle. Han lærte mig at samle på naturhistoriske sager som konkylier, mineraler o. dsl., og det morede mig meget, da Ebbe fik interesse for udstoppede fugle, og den dag i dag finder jeg, at hans udstoppede fugle hygger meget i min vinterstue.

Evald var glad ved, at Søren Bager havde landbrug, og at han fra vor køkkentrappe ikke havde mange skridt til heste- og kostald. Et par kørepiske, som far havde haft, førte vi med os som flyttegods, de lå ude i entreen på knagerækken, og Evald holdt dem i orden med smæld og holdt meget af at smælde med dem. Jeg kan huske at jeg en søndag formiddag gik tur helt ud til Seem Skov, som lå ved Haderslevvejen en halv mil fra Ribe i snevej og førefandt Evald i kostalden, da jeg vendte hjem efter denne bedrift. I regelen gik spadsererturen nu mod nord ad vejen til Varde og Kolding ud til plantagen, som spillede en stor rolle i Ribe. Den var anlagt ca. 1800 af er. stiftamtmand W. S. A. Moltke, for hvem der var rejst et mindesmærke af "det erkjendtlige Ribe" i udkanten af den. Landevejen gik midt igennem plantagen, som derved deltes i Venstre og Højre-Plantagen, af hvilke den første var den smukkeste og den, men mest spadserede i, men den sidste havde den for sådan en plantage særdeles betydningsfulde pavillon, som i nogen grad tog fortjenesten fra den gamle beværtning Puggårdsminde, som lå nord for Højre-Plantagen. I de sidste skoleår, da vi havde så meget at bestille om hverdagen, yndede jeg meget at benytte søndag formiddag til en ensom tur til plantagen - altid Venstre-Plantagen - og glædede mig over naturen. I drengeårene morede vi os med at springe over - undertiden blev det i - en bæk, der løb gennem Venstre-Plantagen, og når jeg synger i Åkjærs:Jylland: Hvad var vel i verden det vildsomme liv - med al dets fortærende tant - om ikke en plet med en dal og lidt siv - vort hjerte i skælvinger bandt! - Om ikke vi drog fra det yderste hav - for bøjet og rynket at stå - og hørte de kluk - de mindernes duk - fra bækken vi kysset som små. - så tænker jeg på bækken i plantagen i Ribe.

Da Simonsen blev gymnastiklærer, overtog han i virkeligheden al gymnastikken, skønt det hed sig, at Farnher ledede undervisningen i dette fag. Simonsen fik også indført fodboldspillet, og en del af gymnastiktimerne i skolen anvendtes til fodbold og cricket. Cricket var kendt i Ribe, da vi flyttede dertil, men blev kun spillet ude i Højre-Plantagen. Da der så blev skaffet en spilleplads lige ved byen vest for banegården, blev spillet også inden for skoletiden mere udbredt, og i nogle år, da jeg gik i mellemklasserne, var jeg en ret interesseret cricketspiller, men ikke særlig fremragende, og tilbragte i godt vejr gerne et par timer på boldbanen hver eftermiddag i forår- og efterårstiden, og jeg tror, det var en meget fornuftig rekreation, men når jeg hen ad 5 gik hjem og fandt min klassekammerat August Hübschmann siddende på bænken uden for Ydermøllen og bemærkede, at nu var han færdig med at læse til næste dag, så syntes jeg alligevel, at han kunne sagtens. En fodbold hørte jeg første gang omtale, da en københavnsk skolediscipel Ditlev Scriber var på besøg hos sin onkel, overlærer Riis, og Magnus og jeg blev inviteret op til Risses i den anledning. Han fortalte mig, at den

var ~~meget~~ så stor som et barnehoved, og jeg, der tænkte mig den massiv som en cricketbold, var meget imponeret. Første gang jeg så en fodbold var da Simonsen en dag lod disciplene spille med en ude i skolegården, hvor den vakte vild jubel, og jeg synes også, at fodbold er meget morsommere end cricket, men også meget voldsommere og hvad Xenefen i Anabasis siger om "palmekast" hovedpinevirkende - kefalalgæs. Ja, tænk, sådan lod Lassen virkelig oversætte i græsk i 4. klasse: Palmekast er meget hovedpinevirkende, i stedet for: P. giver stærk hovedpine.

I de otte år jeg gik i skole skete der, som rimeligt er, stor forandring i min classes sammensætning således, at af de 15 disciple, vi var i 1. underklasse, var jeg den eneste, der var tilbage, da jeg blev student. I 2. underklasse kom Hübschmann til, i 1. klasse Brammer, i 3. klasse en oversidder Blinkenberg og to nye H.N. Hansen (Højgård). og Nørgård, i 4. klasse en ny - Michaelsen - i 5. klasse en oversidder - Davidsen - og en ny A.M. Pedersen (Skettrup). Men en del af realisterne fulgte med til 4. klasse, hvor de tog premilinæreksamen. Jeg kan huske, at jeg i begyndelsen af 5. klasse underholdt en af realisterne med, hvor utrolig meget græsk vi skulle læse i 5. og 6. klasse, og da tror jeg nok, jeg sagde de 35000 vers i stedet for 3500 vers, er han sikkert blevet rystet. Meget at bestille havde vi nu i de to sidste år. Særlig arbejdet med latin og græsk lagde beslag på megen tid. I disse fag forberedte jeg mig sammen med Brammer. Hver dag gik jeg, når jeg kl. 2 havde spist til middag fra Grønegade, hvortil vi 1889 flyttede, og hvor vi fik en mindre lejlighed til den rørende husleje - 160 kr. om året, om i Grydergade til Max og så læste vi støt til 6.30 på disse to fag, men det var jo også hovedfagene. Om tirsdagen havde vi dog foruden dem, lektier i historie, fransk, oldnordisk og engelsk. Når man så havde været så letsindig om lørdagen ikke at få sin danske stil skrevet ind til om mandagen og altså yderligere havde dette arbejde mandag aften, var man vel rejst. Da jeg i 1944 vekslede brev med Max Brammer og mindede ham om vore skolegade, havde jeg den glæde, at han skrev, at han aldrig havde fortrudt, at vi tog vort samarbejde så alvorligt, som vi gjorde; det var mig kært at høre en mand, der ikke filolog, ytre sig således. I skøjtetiden kunne det dog være lidt vemodigt at se folk gå til og fra isen, særlig når det var Helga Vilandt eller et andet sværmeri, der var i farvandet. Selv om de sidste to skoleår krævede meget hjemmearbejde og navnlig den første halvdel af det første og den sidste halvdel af det sidste ikke tillod mig at tænke på ret meget andet end skolen, og hvad dens var, så havde en sådan tilværelse også sin charme, og jeg nød i disse år at være sluppet for matematik, som havde generet mig en del i mellemklasserne, og syntes at det var rige år, ke jeg havde. Det var i disse år, jeg bestemte at jeg ikke ville være præst, men lærer. Medens jeg i mellemklasserne havde benyttet discipelbiblioteket meget, og gennem en kammerat, hvis far var medlem af "Klubben", fik bøger fra "Klubben"s bibliotek, som Discipelbiblioteket ikke havde, var det mig næsten umuligt at få noget læst ud over lektierne i de to sidste år. I sommeren 1892 var der svenske studentersangere, der koncerterede i domkirken, men jeg gav mig ikke tid til at høre dem og repeterede i stedet for uregelmæssige græske verber, hvad

jeg nu finder var tåbeligt. Når jeg var til selskab hos doktor Vilandts og hørte fruendrøftte Pontoppidans sidste bog med de unge piger, generede det mig at være helt udenfor og sidde som et Mæhæ.

Blandt dem, Ninne kom sammen med, var en af de ejendommeligste digterinden Christine Daugård. Hun boede i Grønnegade, skråt over for os for enden af Bredslippe. Hun var datter af biskop Daugård og havde tilbragt en stor del af sit liv i Ribe. Da hendes far i 1845 blev stiftsprovst i Ribe var hun kun 14 år og boede der fra 1845 til 1867, flyttede så til København ved faderens død 1867, men efter moderens død 1882 vendte hun tilbage til Ribe og boede der til sin død 1917. Hun var en lille, krumbøjjet skikkelse som i dragt og adfærd ikke lignede andre mennesker, meget belæst og meget åndeligt interesseret, stærkt national og meget optaget af politik. Hun havde en masse bøger og var meget villig til at låne dem ud, men hun var øm over dem, og da jeg engang havde ladet en af hendes kære bøger ligge i solen, fik jeg skam på hovedet for det. Hun kom over til mig engang for at få det græske verbum heurika skrevet med græske bogstaver da hun havde brug for det i den mindebog om biskop Daugård, hun arbejdede på. H Jeg ejer en bog af en ungdomsveninde af hende, som hun æd gav efter dennes død; Sofie Holst: Eumenes og (eller måske: af - i anm. afskriveren) Kardis, et drama. Hun bebrejdede Ninne, at hun forkælede os, og kunne ikke døje at N. hjalp os frakken på, men hun var egentlig slet ikke skrap, men festlig og ejendommelig. Da stiftprovst Koch døde, skrev hun et meget smukt mindedigt over ham i Ribe stiftstidende. Sidste gang, jeg så hende, var da jeg var i Ribe som censor og gjorde hende en visit, men den var jeg ikke heldig med, idet jeg roste restaureringen af Ribe domkirke, og den var hun så gruelig utilfreds med - da var hun 85 år.

De første fire år af min skoletid havde vi skoleskovtur til Gram skov i Sønderjylland 3 mil fra Ribe. Det var nogle herlige ture. Vi kørte i Wiernervogne eller charabanc'er og ikke mindst køreturen var en forlystelse. Lærerne kørte i to vogne foran, og så havde vi det for os selv. Vi kørte ud ad Vardevejen til plantagen, men drejede så med øst og kørte gennem Obbekær og Fohle, medens hjemturen foregik ad Haderslevvejen og gennem Seem. Som vestjyde var jeg ikke vant til skov, og den herlige frodige skov fortryllede mig, da vi første gang fra solskinet rullede ind under løvsalen. Jeg var altid i godt lag på turene, da jeg var skattet som forsanger, ikke på grund af stemmebegavelse, men fordi jeg kunne en del sange og wiser, som kammeraterne morede sig over. I Gram kunne man få chokolade med krøm i på apoteket, hvad man ikke kunne få i Ribe, og rigtige svovlstikker (tyske svovlstikker), som brugtes til at ose med i Spangs timer. Det gik helt flot til på skovturen, idet vi fik frokost med varm ret - altid bøf med kartoffelmos, den form for kartofler havde jeg ikke fået før, og koldt bord på kroen, hvor "Frederik den Syvendes Ole" boede. Så skulle vi jo over grænsen og underkastes toldeftersyn, og der hændte det en gang, at en nidkær tysk toldbetjent ville have told af nogle flasker vin, som nogle elever havde med, men han var ikke helt sikker i sin sag, hvorfor de pågældende elever i en særlig vogn blev ført til et andet toldsted, hvor man lod dem slippe igennem. Greven på Gram slot kendte rektor Fritsche, der havde været huslærer hos ham, og et år, han var hjemme, var vi oppe på slottet og sang for ham, hvorpå vi blev trakterede, lærerne med champagne, disciplene med punch, men en af

disciplene, som var så høj, at tjeneren troede, at han var lærer, fik punch. De fire sidste år var der ikke skovtur.

Den første vinter var der skolekomedie, hvor Molt Wengels "Plader" blev opført og Hans Brix, den senere professor, i 5. klasse var en nydelig fiks og slank elsker. Skolebal har jeg også en enkelt gang været med til, det blev holdt på selve skolen, og det var morsomt at danse i gymnastiksalen, at se nogle af klasserne forvandlede til nogenlunde hyggelige stuer og ved fællesspisningen at høre på disciplenes taler. Men da jeg aldrig har været særlig god til at danse og det at være båløve således ikke ligger for mig var den morskab jeg havde af festen, i det hele taget dog ret beskeden.

I syngesalen holdtes også translokationerne. De var meget højtidelige, især da Gandrupkantate blev indført, og sanglæreren, hr. Knudsen, med sin smukke stemme foretog satsen: Arbejd du unge - mens det er tid. Rektor var ingen fremragende taler, men han var meget musikalsk og akkompagnerede til kantaten. Der var noget hyggeligt ved af se ham sidde der og lede det held. I de første år sang vi ved translokationen en fordringsløs lille sang på melodien: Vipper springe, over klinge. Jeg husker en del af den: Rask af sted nu - kommer med nu - bort fra skolestøv; fra de hvalme gader - ud, hvor øjet bader - sig i sommerløv. Lad nu hvile - bog og stile - tag din randsel frem; - lad på vejen svinde - hvert bekymret minde - og din møje glemt. - Se til skyen - bort fra byen - ilsomt jager den; - køligt den sig lægger - omkring hjemmets hækker - kalder dig herhen. - Velbekendte - øjne vente - smilende dig der; - snart du der fornemmer - klang af kendte stemmer - og velkommen vær. Lille søster - ler og ryster - lokken fra sin Mind - deler suk og klage - som vil med dig drage - i et trofast sind. Hvordan Helga Wielandt og Ninne egentlig stiftede bekendtskab med hinanden står mig ikke klart. Men når vi kom hjem fra søndagsskole, var det ikke ualmindeligt, at Helga havde fundet nøglen, der lå under måtten, og lukket sig selv ind og lå på maven i sofaen og læste i Holbergs komedier. Fru Wielandt havde privilegium på at overvære forklaringsmøderne, hvor teksten for den følgende søndags skole blev gennemgået af stiftsprovsten fredag aften, skønt hun ikke var søndagsskolelærerinde, og fra disse møder fulgtes hun med Ninne. Af disse to damer lærte hinanden at kende, kan altså nemt udredes, men hvordan Helga og Ninne blev så intime, ved jeg ikke. Når Helga en søndag eftermiddag kedede sig hjemme, gik hun som sagt hen til os og blev der resten af dagen, indtil jeg fulgte hende hjem. En dag, da jeg kom hjem fra skole, fortalte Ninne, at hun skulle hilse mig fra en, som jeg holdt meget af "Har Helga været her?", røg det ud af mig. Jeg tror aldrig, jeg har set Ninne mere sig så kosteligt over noget, og hun sagde med et stort smil: "Holder du så meget af Helga, lille Parmo?". Det var aldeles ikke Helga men en frk. Helms, som jeg kendte fra Vosborg, der havde været hos os sammen med Ulrikke Koch. Frk. Helms's far og Koch havde været kolleger som adjunker i Ribe og derfor sagde datteren, at hun og jeg var bysbørn. Hendes broder var præst i Mørborg ved Vemb og kom sammen med hende på Vosborg.

Helga var en mærkelig lille fremtoning, noget af en eventyrerske. Da hendes mor havde fået det sidste barn en datter, skrev hendes søster en sang til barnedåben, hvor hun skildrede den nyfødtes fremtid således: Med Gunner skal du sejle ad åens blanke vand -

med Helga ind du lukkes i eventyrets land - men snildt du atter fanges til huslighed og flid - af Inge, som vil bruge den kostbare tid". Det er en god karakteristik, der er givet af doktor Vielandts to døtre - den udpræget kvindelige, yndige Inge og den friske, fornøjelige, men just ikke yndige Helga. Foruden de tre døtre og Gunnar, havde Vielandts tre sønner, to, der blev sømænd, Ridderman og Ejnar, som gik i klasse med mig, og Torkild, der blev skovrider. Jeg kom af og til hos Vielandts, men havde ikke så meget at gøre med dem som med Clausens og Kochs. Doktorens boede i en stor villa på Skibbroen, sønnerne var friske, foretagsomme mennesker med interesse for jagt og sejlads.

I ferierne rejste vi undertiden til Vejle. Det var i en af de mindre ferier eller i begyndelsen af sommerferien. På den måde stiftede vi bekendtskab med østjylland. Første gang vi var i Vejle, var i en efterårsferie. Da boede Ninnes mor i en stuelejlighed i sparekassens enkebolig, senere flyttede hun op på første sal. Samme enkebolig ~~ligger~~ ligger i sparekassens gård, og denne ligger lige overfor den gamle kirke, Sct. Nicolaj kirken. Lejligheden var lille, bestod kun af to værelser, men vi overnattede der alle tre, Evald sov på sofaen i stuen, jeg i en stor kurv, men hvordan faster og hendes to døtre har kunnet få plads i soveværelset, forstår jeg egentlig ikke. De andre gange, vi var i Vejle, boede Evald og jeg på Højskolehjemmet, ja en gang, tror jeg, boede vi hos pastor Melbys som gamle faster kendte godt. Lejligheden på første sal var ikke meget større, men lidt mere komfortabel, idet der var lukket entre indenfor trappegangen og soveværelset vist også lidt større. I mange år lå dog gamle faster og tante Parme i seng sammen, og da en lille dreng, Parmone kendte godt, hørte det spurgte han: "Slås I så ikke?". Jeg kan ikke tænke mig mån elskelige gamle faster i salgsmål med nogen. Vejle imponerede os som den store by med fikse butikker, der var bl. a. en hatte-mager som også udstoppede fugle, hvilket interesserede mig meget - end vi var vant til, og vejleegnen med Greisdalen, som man kørte ud til med kæmpecharabanc. er og især Munkebjerg og Tirsbæk. Også selve byens beliggenhed med skov umiddelbart ved byen både mod syd og mod nord, det at man kunne gå inde i byens gader og se de skovklædte bakker i baggrunden, betog mig. Munkebjerg med de mange blåbær og de dejlige udsigter var dog det herligste, og det mest fantastisk dejlige, jeg kunne tænke mig, var at bo på hotel Munkebjerg og vågne op om morgenen til af den skønhed.

Men over Vejle glemte vi ikke Vosborg. Dertil gik rejsen hver sommer og i reglen også i julen. Når jeg første gang var på Vosborg, ved jeg ikke. Jeg husker, af far engang, han skulle til Ulkjær marked, som holdtes i august, med Jakob Søndergård, tog os med. Vi skulle have Jakob med på vognen fra Søndergård og han satte sig således, at jeg fik hånden i klemme, hvad han selvfølgelig ikke bemærkede, og at jeg nødigt ville forstyrre hans og fars samtale ved at bede ham flytte sig lidt. I Vemb stod Evald og jeg så af, og den lukkede vogn var der efter os, og far hentede os på om aftenen. Jeg kan huske, at jeg medens vi boede i Struer, drømte at jeg var på Vosborg og gik om morgenen fra det blå gæsteværelse ned ad trappen, men da jeg kom ned i den lange gang, vågnede jeg til min rædsel og skulle op i skole, det var en frygtelig overgang. Jeg kan huske, at jeg har været på Vosborg og været ked af, at Ninne var kørt i kirke, og at mine voksne ku-

siner tog sig af mig og trøstede mig, de gik med mig på volden, og jeg undrede mig over, at man kunne gå rundt i haven sådan, at man uden at vende om kunne komme tilbage til sit udgangspunkt, og at jeg var overvældet af de mange haver: sønder haven, nørre haven, fruens have og den store have, og at kusinerne gik med mig i nørrehaven og fra dens låge viste mig vejen og kirkevognen med Ninne og de andre. Af kusinerne på Vosborg syntes jeg mindst godt om Gunhild. Hun var en drillepind. Således drillede hun mig med, at jeg vist nok plejede at sove til middag, hvad jeg da forlængst var vokset fra. Der var i et børneblad, vi havde, et billede, der hed: Beppe som barnepige. Det forestillede en puddelhund, som sad og vogtede et lille barn i en vugge, og nedenunder stod følgende vers: "Her skal man sidde så stiv som en pind - og se til, at man hverken gør eller gaber - i medens Anna, det lille skind - i vuggen får sig en middags skraber - en lille stund får hun vel have lov - men så siger jeg sandelig også Vov". Gunhild læste det for mig, men indsatte Parmo i stedet for Anna, og det blev jeg så rasende over. Hun har senere fortalt mig, at hun en anden gang drillede Evald, og fordi han tog sig det nær sagde hun: "Kan du ikke forstå spøg?", hvortil han svarede: "Vi er ikke vant til at blive spøgt med". Det var fuldstændig rigtigt, Ninne havde mange egenskaber, men at spøge lå ikke for hende.

Fra Struer rejste vi begge de år, vi boede der, til Vosborg i julen, og jeg har således to gange holdt juleaften sammen med min bedstemor. Juletræet, som altid var en sædelgran, stod i kongestuen ud for pillespejlene og julegaverne skulle man selv finde. Man fik sedler med numre på og samme numre var på gaverne. Disse numre, som altså var dobbelte, skrev bedstemor selv med sin smukke, tydelige skrift. Moster Thilde holdt strengt på, at man ikke måtte liste sig til at se juletræet før juleaften, og det var en yndet spas at lade som om man ville rende derind og lade sig standse af hende. Så var der en, der havde fødselsdag juleaften, hun hed Laura Grønnegård, og man spurgte altid Thilde, om hun ikke hellere ville til fødselsdag. Juleaften spiste kusken og pigerne samt gartner Sørensen med ved bordet i spisestuen, og der blev bedt bordbøn: O Jesu Krist - vær du vor gæst og før vort måltid til en fest" - så hver en glæde - hvert et savn - kun ære dit det store navn - og vorde os til sjælegavn". Bedstemor gav gode julegaver, hvilket jeg vist forresten har nævnt, da jeg fortalte om hende, to af dem har jeg endnu, nemlig Ingemanns Valdemar Sejr og Erik Menveds barndom. Bedstemor døde den sidste vinter, vi boede i Struer i februar 1883. Det første år vi boede i Ribe tog vi også til Vosborg i julen, men da jeg i vinteren 1885-86 led af koldfeber, hvilket jeg nu tror skyldtes at klimaet i Ribe var noget råt, mente de hos Kochs at det var bedst vi blev i Ribe de næste to år og først i julen 1889 holdt vi igen jul på Vosborg. I julen 1888-89 var Molly Barfod på Vosborg, hvortil hun kom som ung pige i huset, da hun i foråret 1888 blev konfirmeret. Jeg kan huske, at hun juleaften viste mig et brev, hun havde fået fra sin yngste broder Andreas, som dengang var 5 år, hvori han stavede ordet bal med d, flere balder, hvad vi begge fandt sjovt, hvorimod hun ikke delte min forargelse over at han skrev kære Molly i stedet for kjære M.

Da Ninne og jeg i 1893 flyttede til København, belv vi der den første jul, men i julen 1894-95 tog vi atter til Vosborg, og det blev jeg så ved med, så længe jeg var ungkarl.

Siden jeg selv stiftede ~~høj~~ hjem, har jeg holdt jul hjemme, og kun een gang - det var i 1924 har jeg sammen med familien holdt juleaften på Vosborg og to gange har jeg aflagt korte besøg der i julen, det var i 1921 og 1925.

Sommerferierne på Vosborg var vidunderlige. Fra begyndelsen af juli til midten af august havde moster Christine næsten alle gæsteværelserne belagt, og da bedstemor var død, var hendes soveværelse et godt gæsteværelse, hvor f. eks. moster Marie og moster Dorthea holdt til, og da kusinerne på Vosborg blev gift, blev deres værelser jo også taget i brug og et par af de unge kvindelige gæster holdt til der, ligesom Thildes værelse efter at moster Molly havde fået sit børnehjem indrettet på Vosborg lille, havde en ledig seng, som min plejemor ofte lå i. I nordre hus var der til gæsteværelser - et foroven i den østre gavl og et for neden bag strygestuen, og i denne stod der også ofte en seng, således at der i nordre hus var 6 senge. Så var der i det østre hus ovenpå 3 gæstekamre, og i stueetagen bag kongestuen kapellet - der kunne være 7 gæster i alt. I den søndre fløj var der endelig i kvisten ud mod gården familiegæsteværelset med plads til 3, og i gavlen mod vest det blå kammer med plads til 3 til 5 gæster. Sommerferien var i mine drengeår altid fra 14 juli til 19 august og den tid var der et meget langt bord i spisestuen foruden at der ved børnebordet sad 3. Ved ekstraordinære lejligheder som hundredårsfesten 1887 var de liggende gæsters antal endnu større, og jeg husker, at vi har ligget 5 på det blå kammer, idet der foruden de tre alkovesenge var stillet en tremmeseng derind og Johannes Evald, som i regelen kaldtes Sevald lå på gulvet. Ferielivet var meget frit, man skulle bare passe spisetiderne, nødtigt komme til morgenteen efter morgenandagten, hvor moster Dorthea i reglen spillede og bestemte salmer. Var man så uheldig, først at blive vækket af "Under dine vinger skygge", som lød kraftigt over til øverkammeret i det nordre hus, var det med en kedelig følelse og flovhed, man klædte sig på og blev modtaget af moster Thilde: "sidsteper". Vippen og gyngen, båden og vandskiene, biblioteket og billardstuen i det vestre hus var de forskellige muligheder for forlystelse dagen igennem. Højtlesning i Molly hvile, hvor forelæseren var et skattet medlem af forsamlingen, gjorde megen lykke hos de flittige damer som havde travlt med at få hentet sy- og strikketøjet, inden man begyndte og mange ærter blev bælget derinde til stor hjælp for køkkenpersonalet, som diregeredes af Smidstrup, hos jomfruen. Om aftenen så man solnedgang fra den vestre vold, sang aften-sang, holdt mørkning inde i karnapstuen, medens brystsukkerdåsen gik om. I stikkelsbærtiden var reglen, at man måtte gå to gange i søndehaven om dagen, og var der kirsebær i fruens have, måtte man gå een gang hvert sted. Så foretoges der een gang hver sommer en heldagstur til havet, enten til Husby eller Sdr. Nisum, et enkelt år til Bebjærg. I to vogne kørte vi ved 9-tiden, havde frokost med, hver fik sin pakke smørrebrød, dertil chokolade, og om aftenen spiste vi så skinke med løgsovs og kartofler i spisestuen. Også hedeture blev foretaget. En yndet spadseretur var vandringsen ud til det gamle voldsted - når moster C så var i fortællehjørnet, så blev Vosborgs og slægtens historie fortalt os af vor kære, livlige værtinde. Jeg har forresten været derude en juleaftensdag i dejligt mildt solskin alene, og da var der også herligt. Derimod har jeg meget sjældent været på Vosborg ved efterårstiden, og da jeg for få år siden besøgte Andreas og Misse Barfod, var jeg ganske betaget af, hvor skønt foråret var på den

gamle gård og kunne godt forstå, at moster C i sine breve ofte berømmede den dejlige skovbund. Skønnere mere yppige anemoner har jeg aldrig set. Endelig vil jeg omtale sildige sommeraftener når Åge Barfod og jeg sammen med Anna Krarup og Nielly Bensen holdt til på sølvbryllupsbroen, og de to kusiner sang for os: Jeg mindes vel et sted, gid jeg var der igen, fred hviler over land og by, ach lilla fogel, seiv lille hjerteven, kommer du ej snart.

Et par gange i min studentertid 1885 og 1886 spillede vi komedie på salen, Hostrups æstetisk sans og Richartds deklamationerne.

En person, som spillede en ret betydelig rolle på Vosborg, var den gamle gartner Sørensen. Ole Sørensen var dødt den 4. april i Thy og kom allerede i oldemors tid til Vosborg. Grandmama tog sig meget af den nye gartnerdreng. Han var altså ældre end mor og hendes søstre, havde kendt disses bedstemor, min bedstefar og hans søskende og opnåede at se mors børnebørn vokse til, 5 generationer havde han altså kendt. Han var bondefødt, men ville gerne tale fint, hvilket dog ikke fuldt ud lykkedes ham. Intetkøns. teerne glemte han i tillægsordene.

Jeg har hørt ham sigt til provst Olsen om juletræet: det er køn. Havde han bare sagt anten: den er køn - eller: det er kønt, ^{som} men han sagde det var det hverken skidt eller kanel. Han var Vosborgs trofaste ven og en stor beundrer af etatsråden og konferensråden, ligesom han priste Vosborglille i onkel Peter og tante Annas tid og sagde, at der var noget paradisisk ved det. Han mindedes H.C. Andersens besøg i 1859 og fortalte om en af gæsterne, der rakkede ned på Hun duede ikke, men da så vedkommende hørte H.C. Andersen selv læse den, tog han sine ord i sig. Han omtalte Frederik den 7des besøg i 1861, da der blev ryddet op som der aldrig var blevet ryddet op på Vosborg og kørt hele læs af skidt borg, og da han kørte rundt i en kfl. vogn med rød kusk for at skaffe de jordbær, som kongens køkkenchef forlangte, i de omliggende præstegårde. Har boede oprindeligt i den nordlige gavl af forpagterboligen. Denne bygning var i den skillese, I har kendt den, opført i tre tempi. Den ældste del af den var den nordligste, og den var meget gammel, vist fra midten af det 17. århundrede, bygget af den samme ejerinde af Vosborg, fru Ida Lange, som har bygget den nordligt fløj af borggården. Til denne er så i midten af det 19. århundrede, føjet entilbygning mod syd, som skulle være forpagterbolig. Moster Christine fortalte, at onkel Peter i en tak til forpagter Rasmussen, som var forpagter i halvfjerdserne, omtalte, at det glædede ham, at de her var blevet en menneskebolig, hvor der i hans barndom var fårefold. Denne forpagterbolig blev så, da Evald skulle være forpagter, forlænget mod syd, således at sydgavlen kom på linie med denordlige udhuse. Altså i den ældste del havde Sørensen fået bolig, men i 1874 blev der bygget en bolig til ham i Nørrhaven for enden af askealleen. Man havde to værelser mod syd, inderst soveværelse og uden for det dagligstue og mod nord spisestue, altså med vindue til gartnerboligens gård. I juleferien, hvor han havde god tid aflægde jeg ham gerne et besøg og fik altid en god modtagelse. I sit konsolskab i dagligstuen havde han altid portvin stående, og så vankede der en forfriskning bestående af småkager, som hans husholderske, md Libd, der boede ovenpå, bagte og et glas vin, ved hvilken lejlighed Sørensen Altid sagde: "Tak for nærværendet". Da jeg blev fej-

ret som cand. mag. på Vosborg, overraskede han mig med at holde en tale til mig, det er den eneste gang jeg har hørt ham optræde som taler, men vi havde altid været fine venner, og han yndede at kalde mig Parmenius. Da Evald og Karen blev forpagterfolk, tog de sig venligt af den gamle mand, hvad han påskønnede. Evald sendte Karen ud med en bajer til ham, når han stod og sled i det i plantagen, og når de havde et eller andet rart spiseligt, som de vidste, Sørensen yndede, inviterede de ham til at spise med, hvilket han kvitterede for ved at stille med en flaske vin, som yderligere forhøjede nydelsen. "Jo, i etatsrådets tid, da var der vinkælder på Vosborg" sagde han til mig, når vi juledag havde fået et glas vin - ret jævn rødvin, som aldrig havde den rette temperatur. Han berettede også om, når etatsråden bryggede toddyer til sine gæster med forskellig styrkegrad efter gæsternes kvalifikationer, således at onkel Hass, som da var højskolelærer i Staby, fik et ret uskadeligt fluidum, medens Sørensen selv, som bedstefar anså for helbefaren, fik et kraftigere bryg. I julen var han gerne i besøg hos Knud i Broen, som havde lidt krohold fra gammel tid, og da glødede han sig både over døtrenes sang og over de dejlige thevandsknægte, som han blev trakteret med. Forpagter Jepsen og Sørensen var også fine venner, og en taknemmeligere tilhører end Sørensen havde "Baronen" ~~XXXX~~ som vi kaldte forpagteren, ikke, når han gav sine morsomme, men undertiden lidt saftige historier til bedste. Baronens fødselsdag den 30. december, og jeg har ofte holdt fødselsdag hos ham. En gang var Evald og jeg gået ned til Jepsens lidt før de andre, og Sørensen havde også indfundet sig, men sad i skjortærmer og uden kravetøj i den lille kupe (en mindre stue, som kun havde dør til dagligstuen) og berettede, akkompagneret af Sørensens klukkende latter. Da, oh rædsel, hørte vi mester Christines og tante Agates stemmer i dagligstuen. En, to, tre, vinduet op i en fart og baronen ud af det for et øjeblik efter at indfinde sig i dagligstuen i pudsens, bukkende og smilende og modtagende gratulationer. Den eneste gang, jeg har set min plejemor spille whist, var hos Jeppesens, da man mangiede en fjerdemand til det andet whistparti. Hun havde ladrig spillet whist før, fik Jepsen til makker, og han gav hende jo rigtig mange dessiner. "Hvis De nu, frk. Ferslev, havde en lille hjerter" o. s. v. Jepsen havde tidligere været forvalter hos Estrup på Skaføgård og yndede meget at fortælle om sine meriter der. Han var fra Århus, hans far var vagtmester hos dragonerne, og selv havde han gået i skole med den bekendte sprogforsker Karl Werner. Det hed sig forresten at "Baronen" skøt ikke var søn af vagtmesteren, men af storkøbmanden Hans Broge, og jeg har også hørt, at fru Jepsen, som havde været husjomfru på Skaføgård, skulle være en datter af Estrup.

I sommeren 1893 blev jeg student. Den skriftlige eksamen var jeg ikke heldig med, idet jeg i dansk stil, som var dobbeltfag, fik g og g+ og min latinske version indbragte mig kun g+, min franske stil mg-, men ved mundtlig eksamen fik jeg til gengæld meget mere, end jeg havde ventet, i fysik fik jeg mg, i ektemporallatin mg+ i historie ug og i alle de andre fag ug-. Resultatet blev 100 point, medens jeg til årsprøven 1892 og halvårsprøven i 5te klasse havde fået 97 point. Jeg havde altså al mulig grund til at være tilfreds med udfaldet.

Den dag, vi var oppe i det sidste fag, som var latin, i hvilket fag vi fik 3 karakterer, står for mig i glans. I den lille by var de nybagte ni studenter dagens helte, da vi gik

fra den sidste eksamination i vore diplomatfrakker og med de sorte studenterhuer på. Jeg gik straks om til min formynder, stiftprovst Koch og præsenterede mig som student og om aftenen havde vi punchegilde i plantagen og kom hjem i en ikke helt nøgtern tilstand. Jeg gjorde efter sigende forsøg på at gå ind til modorganist Glahns i stedet for at gå hjem, og min plejemor fortalte mig at det ikke faldt mig helt let at få mit lys tændt. Jeg bør dog ikke glemme at fortælle, at jeg, da jeg kom hjem fra eksamen den 13. juli, lå der ved min studenterhue en medallion med billeder af mine forældre, det havde min plejemor sørget for. Af min husværts frue fik jeg en pibekradsér af sølv. Translokationen holdtes den 14. juli. Jeg kan huske, at jeg, da jeg gik om til skolen, så min skolekammerat August Hübschmann komme med sin far, ydermølleren, tænkte: Bare du også kunne have din far med dig i dag, ligesom jeg, når Laurits Koch, der var temmelig forkælet, klagede over, at hans far altid havde så travlt, og at derfor så sjældent kunne følges med ham, tænkte: Ja jeg følger da aldrig med min. Jeg havde det hverv sammen med en kammerat at synge den ene stemme i en kvartet, der egentlig var en lærerkvartet, som hørte med til kantaten. Næste morgen ved 6-tiden rejste Ninne og jeg på ferie, som foreløbig gik til Vejle. Jeg skulle ikke tilbage til Ribe efter ferien, da Ninne alene ville foretage flytningen til København, men jeg kan ikke huske, at jeg i den anledning gik rundt og tog afsked med dem, jeg kendte. Derimod var jeg meget trørt over, at gamle domorganist Glahn og hans frue, hos hvem vi af og til kom, og hvis pensionærer Johannes Lindbæk og sønderjyden Laurits Knudsen, Evald og jeg satte pris på, gav møde i den årle morgenstund for at hilse på mig. I Vejle blev vi modtaget af Evald, som lærte landvæsen på Brattingsborg på Samsø hos inspektør Thomsen, der havde lært landbrug på Gimsinghoved hos far, og Parmone, hvorimod Christiane (Jange), ikke ville med på stationen fordi det var regnvejr. Efter gammelt løfte fik jeg, da jeg kom til sparekassens enkebolig, en iskage i anledning af at jeg var blevet student. Is var dengang en sjældent forekommende nydelse. Gamle faster kunne ikke lide dette kolde stads og lod sin iskage stå til den var smeltet. Hvor længe vi var i Vejle, husker jeg ikke, men jeg antager, at Evald har haft en uges ferie, og at vi derfor var der i otte dage. Evald og jeg lå på højskolehotellet, og da vi skulle i seng den første aften viste han mig et billede af Karen Clausen, og fortalte mig, at han var forlovet med hende. Jeg havde egentlig med studenterhuens erhvervelse, syntes jeg, indhentet min store broder og var begyndt at betragte os som omtrent ligestillede, men nu var jeg atter distanceret og følte mig absolut som den lille. Det var et pænt billede, den unge pige sad med en rode i hånden, de havde været forlovede i flere måneder, det var vældig interessant. Fra Vejle rejste vi til Vosborg og lagde vejen om ad Himmelbjerget, således at vi tog med Skanderborg-Silkeborg banen til Laven og sejlede til Himmelbjerget og så videre til Silkeborg og over Herning og Skjern til Vosborg. Denne lille afstikker var en belønning for min gode eksamen. På Vosborg blev jeg modtaget af familien med en vis højtidelighed fordi jeg var den første student blandt bedstefars descendenter. Min halvfætter Ove Wulsten, irriterede mig lidt ved at lidt kort, at sådan en havde jeg da haft i flere år. Hovedbeklædningen solde sin bovlerhat hen for mig som det næste, jeg skulle stræbe efter, og jeg svarede for skoleelever var nemlig, at man som dreng gik med kasket med lige skygge foran - frikig-

gerkasket kaldte man det i Kolding - så efter konfirmationen anlagde man maskinistkasket med nedadhængende skygge, og i 5 og 6 klasse gik med bovlerhat.

Der blev holdt fest for mig på Vosborg og moster Dorthea skrev en sang til den.

Efter sommerferien - altså ca. 20. august - rejste Ninne tilbage til Ribe, medens jeg rejste til Gimsing og Struer. I Struer besøgte jeg en dag fra Holmegård, hvor jeg boede T. W. Jensens og dr. Baggs. Hos Jensens mente man, at jeg havde fået udmærkelse, en slægtning af apotekeren havde discipelpensionat i Ribe og det var derfra man havde sin visdom - det må have været de mange ug-ser, der havde givet folk den ide. Min gamle skolekammerat fra Struer, Alfred Bang, søn af lægen, var blevet student fra Sorø og havde ligeledes 1 karakter, fortalte Ingeborg Jensen, som var hans sværmeri og blev hans kone.

Fra Struer rejste jeg så med Thistedbanen til Hurup og derfra med postvogn videre til Næssund, da jeg ville til mors. Jeg havde korresponderet med onkel Albrechts yngre broder, onkel Christian og fået et meget venligt brev fra ham, i hvilket han sendte hilsner til moster på Vosborg, som han kendte fra besøg i Staby og underskrev sig som fars ungdomsven. Da jeg kom med postvognen, som fra Næssund gik lige forbi præstegårdens have, stod onkel ved havelågen og sagde til postillonen: "De har vist noget til mig? , og vi tog så fat i min kuffert, onkel og jeg og bar den gennem haven ind i den gamle præstegård. Denne, som var bygget 1802, var meget byggelig med en meget bred og lang entre. Tante Lise var meget hyggelig og mild værtinde og jeg tilbragte nogle meget fornøjelige dage hos dem. De havde ikke selv børn, men havde haft en plejedatter, som var gift med en tidligere papellan. Forpagteren derimod, som var broder til præsten, onkel Laurits, havde fire ekskværdige døtre, så der var ikke kedeligt i præstegården. Onkel havde tre kirker: Karby, Hvidbjærg og Radsted. Om han hver søndag prædikede alle tre steder ved jeg ikke, men den søndag, jeg var der, prædikede han i Karby kl. 7, i Hvidbjærg kl. 11 og i Radsted kl. 2. Jeg husker tydeligt vandringen til ~~kl.~~ kirken i den yndige sommermogen og frokosten ved 10-tiden hvor præsten bl. a. fik sig en æggesnaps for at klare stemmen til de to resterende prædikener. En af de første dage, jeg var der, sagde onkel til mig: Ved du, hvad jeg bestiller Jeg sidder såmænd og repeterer min græske gramatik. Hvor er den svær. Jeg kan ikke begribe, at jeg nogensinde har kunnet lære den".

Da jeg i fjor tog fat på min græsk efter 52 års pause, tænkte jeg tit på min gamle onkels ord, i 1893 kunne jeg ikke forstå ham, i 1945 forstod jeg ham udmærket. Selv om onkel Christian ikke virkede så ungdommelig frisk på mig, som hans broder i Jerslev kunne jeg vældig godt lide ham og talte meget med ham. Han var student fra samme år som rektor Friche i Ribe. Jeg talte med ham om min far, som jeg synes var så alvorlig og streng, og onkel mente, at det skrev sig fra den strenge opdragelse farfar havde givet sin søn, han havde opdraget ham i tugt og Herrens formaninger. Når jeg ikke har opdraget mine børn strengt, for det tror jeg ikke, I synes, jeg har, så er en af grundene den, at jeg synes, jeg blev opdraget for strengt, og en heldig følge af den mindre strenge opdragelse. I har fået, ser jeg i det venskab der altid har været og endnu er mellem mine sønner og mig. En dag, medens jeg var i Karby,

havde vi et fornøjeligt besøg af provsten over mors, Åstrup med frue, søn (senere præst i Ulfborg) svigerdatter og en feriegæst fra Ålborg, en datter af stiftprovst Pedersen. Der var et eller andet anliggende, der skulle ordnes af provsten, jeg husker, der var to mænd fra onkels sogn, der også var til stede, den ene hed Poul Støvbæk, og det var anledningen til det fornøjelige besøg. De var der både til middag og til aften, vi fik bl. a. rejser om aftenen, og da Ålborgdamen havde fået lavet sig et stykke rejsemad, tilbød den unge Åstrup at købe det af hende og erholdt det for 5 øre. I Karby boede min kusine fra Vester Assels, Mari Sørensen, som var gift med en gårdejer Steffensen. Med hende og hendes mand var jeg i Vester Assels og besøgte onkel Anton og faster Parmone, fars ældste søster. Vi kørte derover en søndag formiddag - jeg må altså have været 2 søndage på Mors og nåede degneboligen inden onkel Anton var kommet hjem fra kirke. Tante Parmone gav mig en overvenlig modtagelse, fældede tårer af rørelse og udtalte sin glæde over, at hun endnu en gang gik en søn af sin slskede broder at se. Lidt efter kom onkel Anton hjem fra kirke, han var i diplomatfrakke, havde hvidt slips, og var yderst pillen og soigneret. Han var 58, faster 72. Efter at have fået middagsmaden til livs, sov faster til middag, medens onkel og jeg fik os en fornuftig pipe tobak spadserende frem og tilbage i en havegang. Onkel forklarede mig, at han anså for en landsbyskolelærer hovedopgave at lære børnene at læse med forståelse og at regne sikkert, og det gav jeg ham ganske ret i. Han fortalte, at han var i læsekreds med en del af præsterne, og at han, når han rejste, helst kørte på anden klasse, da han mente der at finde det passende rejseselskab. Han fortalte også, at farfar, som han havde været hjælpelærer (substitut) hos, roste ham for hans korrekte betoning af latinske ord, og at farfar var ret aflægs, da han og faster Parmone holdt bryllup (det var i 1859, samme år, som han døde) og at det kneb for ham at stride sig frem mod den stærke blæst, da han skulle føre bruden til kirke. Maleriet af oldefar så jeg der for sidste gang, og jeg så også et billede af fars fætter, Carl, som først var skuespiller, men døde som stationsforstander i Silkeborg. Min kusine Marie blev tilbage hos sine forældre om aftenen, medens hendes mand og jeg kørte tilbage til Karby. Dem har jeg aldrig set mere, men jeg har engang vekslet brev med hende. Nu er hun forlængst død. Fra Karby begav jeg mig så med postvogn og jernbane til Thisted. Faster Parmone havde givet mig en hilsen med til en gård Christianslyst udenfor Thisted ved vejen til Hillerslev, hvor jeg ville besøge min farfars grav, en mils vej nordøst for Thisted.

Jeg kom til Thisted ved 12 tiden, fandt let Christianslyst, fik en god modtagelse der, spiste til middag, og begav mig så videre ad Hillerslev til. Præsten der, den gamle provst Bøggild, der var inkemand, gav mig kaffe, omtalte min farfar smukt og viste mig hans grav. Han fulgte mig på vej over til hovedlandevejen mellem Thisted og Ålborg, nord for Limfjorden. Det var nemlig mén agt at spadsere fra Thisted til Jerslev. Min kuffert sendte jeg fra Thisted med jernbanen over Struer til Brønderslev, thi Thisted-Fjerritslevjernbanen eksisterede ikke dengang. Jeg nåede ved aftenstid til Bjerget kro i nærheden af Bulbjærg og overnattede der. Næste morgen var jeg ved Bulbjærg med Skarreklit, som både den gang og i sommer, da jeg sammen med Noe gen-

så det, forekom mig ret uhyggelig jeg ved egentlig ikke hvorfor, men andre må have fået det samme indtryk, for jeg har læst i en gammel bog, jeg tror, det var Pontopidans danske atlas, at det ser ret "frygtsomt" ud. Jeg kan huske, at jeg skar genvej gennem den høje lyng over til landevejen, ad hvilken jeg nåede til Fjerritslev. I kroen der talte jeg med en slagter, som var kendt i Götterup og vidste, at der boede en mand i sognet, som hed Parmo, og som spurgte om han og jeg havde ligget i tjeneste (soldat) sammen, siden han interesserede mig. Da jeg havde spist begav jeg mig på vej til Götterup, men den afstikker var længere end jeg havde beregnet, så jeg opgav at nå til min fjerne slægtning og fik ikke epithafiet over tiptipoldefar at se. Først i 1940 opnåede jeg at få dette at se. Jeg nåede den aften Øster Svenstrup kro, hvor man havde to slags værelser, dæm bæst og jævnthensværelser. Jeg valgte et af den sidste slags, det var såmænd meget godt, men dynen var så mægtig tyk. Den betaling, jeg skulle af med for aftensmad, nattelogi og morgenkaffe, androg vist i det højeste 2 kr. Næste dag vandrede jeg så videre. Der var 7 mil til Jerslev, og jeg bestemte så, at jeg ville gå de fire mil til Saltum, holde middagsrest der, og så tage de sidste tre mil om eftermiddagen. Jeg tilbagelagde de to mil til Åbybro, drejede mod nord og kom 1 1/4 mil fra Åbybro til Pandrup kro - det var fristende, men jeg manglede jo 3/4 mil af de 4, dyden sejrede og jeg nåede Saltum. "Hvor er kroen?" spurgte jeg en dreng. "Der er ingen kro i Saltum" svarede han. Den nærmeste kro var Pandrup mod syd, altså en forlængelse af tyren med 1 1/2 mil og Brønderblev mod øst, og der var to mil til. Hos købmanden købte jeg mig noget chokolade, som jeg fortærede i grøften og så gik jeg de to mil til Brønderslev, fik noget at drikke der og hinkede så den syvende og sidste mil til Jerslev, hvor jeg arriverede i en ret ynkelig forfatning. Det var 17 mil, jeg havde gået på 2 1/2 dag uden spor af træning, så mine fødder var meget medtagne og jeg humpede rundt i onkels morgensko de første dage. Jeg havde givet mig for god tid på Mors, og derved blev turen for forceret. Fra Jerslev, hvor jeg altid befandt mig ved, rejste jeg til Ålborg og besøgte Barfods. Onkel Barfod var død året før, moster Marie var flyttet fra hospitalet til Absolonsgade, og der var jeg så et par dage. En af disse var jeg på besøg hos Ravnkildes. Fra dette husker jeg bedst, at jeg spadserede med min kusine Marie, og at hendes kærste, isenkræmmer Stubfelt (?) underholdt mig meget livligt, men jeg er ikke vis på, at jeg ikke sammenblander dette besøg med et besøg næste år. Min onkel bagermesteren var i live i sommeren 1893, men døde samme år den 1. november. Jeg kan huske, at jeg i 1893 fik en besked at bringe fra en af mine fætre, Kristian, til hans kone, som boede i København, og at jeg den første dag, jeg var i København i mørkningstiden gik fra Fredensgade ad Blegdamsvejen hen til St. Hans Torv, i nærheden af hvilket fætterens familie boede.

K Ø B E N H A V N

Med damperen fra Ålborg sejlede jeg så et par dage ind i september til Københavnen

aftenstund, og tidligt næste morgen ved 6-tiden stod jeg og så ind mod byen. En venlig herre og to skoledrenge stod og hilste på mig, og jeg var klar over, at det var fætter Albrecht og hans sønner Frederik og Parmo.

Med dem kørte jeg så i en drosche fra Sct. Annæ Plads ad Bredgade, Dronningens Tværgade, Koonprinsessegade, Sølvgade over Fredensbro til Fredensgade 4. Ninne havde overdraget sin broder at finde en lejlighed til os. Vi var jo ikke vant til at betale ret meget i husleje. 100 kr. gav vi for lejligheden i Grønnegade, jeg havde i Dagens Nyheder fundet nogle lejligheder på Christianshavn og andre mystiske steder, som var ret billige, ~~xxx~~ men dem mente Albrecht ikke, vi kunne være tjent med, og han havde så i nærheden af hvor han selv boede fundet en 3-værelses lejlighed i den pæneste ende af Fredensgade på 2. sal til 320 kr. Den bestod af en særdeles pæn stue til gaden på 2 fag, en spisestue med hjørnevindue og en helt god stue med 1 fag til gården. Den hørte til en stor ejendom med 5 opgange, de to til gaden, de tre mellem dem fra en mod gaden åben gård. Der gik sprovogn gennem gaden, naboejendommen lå på hjørnet af Fredensgade og Døsseringen, så der var når til Sortedamssøen. Stedet kunne være meget værre. Som barn havde jeg altid tænkt mig min fremtid i en præstegård, men et par år før jeg blev student havde jeg bestemt mig for at gå skolevejen og tage skoleembedseksamen med historie som hovedfag. Tildet hørte latin som det ene bifag, og jeg startede så med fransk som det andet bifag, visk nok fordi min ven Johannes Lindbæk, der var student fra 1890, havde valgt det. Mine 8 klassekammerater fordelte sig ligeligt mellem teologien og medicinen, men de to af dem fuldførte ikke deres studier, idet den ene Nørgård døde af tuberkulose som stud.theol. Louis Michaelsen, som var sønderjyde og lå ved garden i Berlin i 2 år, fik aldrig sine lægeeksamen, men døde som cand.phil. sproglærer i Paris. Sidste gang vi var samlede var da Michaelsen var færdig med at være soldat 1895, da mødtes vi for at blive fotograferet.

Et årstid efter besøgte jeg Nørgård på hospitalet kort før han døde, og da jeg den 8. juni 1899 kom fra universitetet som candidatus magisterii, mødte jeg i Østersøgade Michaelsen for sidste gang. I 1928 mødtes de fem af os i Ribe og fejrede vort 35. studenterjubilæum. Davidsen var syg og Skettrup ville ikke med. Hübschmann døde for et par år siden. Brammer og jeg sad ved siden af hinanden ved festbordet ved Ribes skoles 800 års jubilæum, august 1945, og både han og teologen Blinkenberg, Højgård og Skettrup lever vist endnu. I rusåret sås vi jævnligt, da de fleste af os hørte professor Kromann i filosofi, men ellers gik jeg jo min dunkle gang alene. I de første år gik jeg altid den 22. november ud til Brammer og lykønskede ham og traf der et par af de andre, men så holdt jeg op med det, fik af Hübschmann at vide, at man havde savnet mig og fortrød, at jeg ikke havde holdt forbindelsen ved lige.

Jeg klemte så på med historien. Dette fag havde dengang særdeles dygtige og betydelige professorer, nemlig den alderstegne, veltalende og særdeles livlige P. E. Holm (Edv. Holm), den fortrinlige pædagog Kr. Erslev, som begges var ordinære professorer og professor rosgardianus i nordisk historie Joh. C. H. R. Steenstrup, et unicum af lærdom, umådelig elskværdig og velmenende, men meget lidt veltalende. "Han er

jo umælede" sagde Jeppe Åkjær, som studerede historie ved universitetet en gang. Holm holdt i det første semester en forelæsningsrække over frankrigs historie på religionskrigenes tid, Steerstrup foretog: Indledning til historiens studium og Erslev holdt øvelser i kildekritik for begyndere. Af sådanne var der så mange, at han måtte dele os i to hold. Det foregik en gang om ugen fra 6 til 8. Hos Holm traf jeg Anna Barfod, som boede hos Frederik Meinert, og hvem jeg ofte fulgte et stykke på vej, idet vi drøftede det, vi havde hørt. A. B. Drachmann holdt stiløvelser i latin for begyndere fra 9-10 om morgenen og Sundby øvelser i fransk stil og Nyerup docerede fransk lydlære. Hverken Sundby eller Nyerup tiltalte mig. Den første var det mest flegmatiske individ, jeg har truffet. Onse tunger sagde, at det tog ham et kvarter at gå fra sit hjem i Krystalgade til Universitetet, og 5 minutter at gå fra professorværelset til auditoriet. Hans skikkelse mindede nærmest om flodhesten. Der fortaltes at professor Holm havde sagt til ham, at når han ville læse morskab læste han i Sundbys stiløvelser, og at Sundby troede at Holm mente det. Nyerup var spillende livlig, men slem til at gøre nar af dem, han eksaminerede, og jeg kom en gang i anledning af ham i disput med en ung dame og hvorvidt professorer havde lov til at være uforskammet med sine elever når han gjorde det på en morsom måde. Det hævdede hun, mens jeg absolut bestred det. Trugård umulige udtale af fransk fjorde, at jeg opgav dette fag og tog dansk i stedet for.

Dette changement skete i løbet af efteråret 1893, og det var mig en kær pligt at anskaffe P. Hansens smukke illustrerede danske litteraturhistorie. Jeg fik et nyt eksemplar som boghandleren havde haft stående i sin butik et par år, på ret rimelige vilkår. Jeg må sige, jeg har aldrig fortrudt, at jeg skiftede bifag. I det hele taget hørte jeg mange forelæsninger i de første år, og det har jeg heller aldrig fortrudt, selv om en del af disse forelæsninger ikke var nødvendige for eksamen. Studiet var den gang i det filosofiske fakultet ikke så forfærdelig godt ordnet m. h. t. eksamen, men man har ingen skade af at studere lidt frit, tage det, man har lyst til og interesse for. En forelæsning af den berømte Vilhelm Thomsen om sprogenes forhold til hinanden er noget af det fornøjeligste, jeg har hørt, og den fordringsløse mand, den verdensberømte sprogforsker optrådte på en særdeles tiltalende måde. Han var i en hær hen-seende en stor og fin mand. Han var meget skrøbelig, men opnåede en høj alder. Min skolekammerat dr. Hübschmann var hans læge og måtte i de sidste år daglig give besked om, hvorvidt professoren turde tillade sig det eller det. Da han endelig døde blev han strengt irettesat af professorinden, en datter af C. F. Allen, fordi han ikke havde passet bedre på hendes berømte mand. "Jeg syntes hun måtte være glad ved, at jeg havde holdt ham i live så længe" sagde han til mig ved jubilæet 1928, da han fortalte mig historien. Lektor Nissen har truffet Vilhelm Thomsen i Sorø hos rektor Hoff. Han og Thomsen var ungdomsvenner. Hoff kunne ikke hitte ud af, hvordan en cigarkasse, han havde fået, skulle lukkes op. Da han længe havde maset med den, sagde Thomsen, og han ikke måtte låne kassen lidt, hvorpå han straks lukkede den op. "det kan han også, han kan da også alt" sagde Hoff til Nissen beundrende. Kort efter at jeg var kommet til København fjorde jeg visit hos Carl Ploug. Han tog

venligt imod mig og spurgte hvormange point jeg havde fået til studentereksamen. Da han hørte, jeg havde fået 100 sagde han. "Så var De jo lige ved at blive indkaldt". Jeg kendte ikke det udtryk for at få udmærkelse. I universitetsprogrammerne blev de studenter, der havde fået udmærkelse nævnt med navn i årsberetningen. Ploug døde den 27. oktober 1894, I julen 1893-94 blev Ninne og jeg i København, og Evald kom fra Brattingsborg og besøgte os. Han var hos Plougs, i hvert fald på en visit, og jeg kan huske fru Ploug syntes, han lignede Lars Dinesen, den bekendte sjællandske agrar og politiker, der havde den i fru Plougs øjne meget værdifulde egenskab at være højremand. Derimod er jeg ikke helt vis på, at Evald var med, da vi et par dage ind i det nye år var bedt til familiemiddag hos Plougs i det berømte hus, Højbroplads 21, som Ploug ejede, Der var kun familien, døtrene Helene Rode, Inger Marie Bochelund og Johanne, som da var ugift og sønner Hother, dengang ungkarl og Bochelund. Jeg sad ved siden af fru Ploug. Efter middagen læste Ploug Molt Wengels morsomme komedie: En tale. Han læste glimrende, det var en stor nydelse at høre på. Fru Ploug gjorde mig opmærksom på, at en af personerne ikke siger et ord i hele stykket. Han hedder Mortensen og hans kones stående replik, når der drøftes hvem der skal holde festtalen: Lad Mortensen - han kan tale, bliver jo særlig morsom ved mandens gennemførte tavshed. Ploug fortalte Ninne, at han en dag havde været på vej til Fredensgade fordi han ville op at se malerierne af farfar og farmor, som han kunne huske fra sin ungdom, da han boede hos dem, men han havde glemmt nummeret, så det blev ikke til noget. Mig fortalte han, at når han og farfar var ude at løbe på skøjter sammen og var i tvivl om isens bæreevne, så sagde farfar: "Løb du først Carl, du har ikke kone og børn hjemme".

Da jeg blev 18 år og ikke længere skulle stå under formynder, men være myndig under kurator, foreslog stiftprovst Koch at jeg skulle bede Carl Ploug om at være min kurator. Han syntes imidlertid, at han var for gammel til det, men foreslog at hans søn Hother skulle være det. Da mine midler ved juni termin 1894 skulle udleveres til mig af overformynderiet var Hother imidlertid på en udenlandsrejse, og jeg fik derfor et brev fra Carl Ploug, adresseret til stud. philolog Parno Petersen, hvor jeg anmodes om at komme ind til Højbroplads 21 en dag i terminen, da Ploug, der lå på landet i Tårbæk, var i byen i terminsforretninger. Jeg kan huske at jeg med interesse betragtede Marstrands satiriske tegning: Cencurens triumftog, som var gengivet i P. Hansen. Ploug ejede originalen, som hang over en dør i hans værelse, lige overfor vinduet. Endvidere var jeg ude i Tårbæk og besøgte Ploug, blev ved ankomsten bænket lige overfor ægteparret ved en læskedrik, rødvin og vand. Fru Ploug eksaminerede mig i dansk litteraturhistorie, var ikke fornøjet med, at jeg ikke kendte Grundtvigs påskeliljen. Den gamle digter morede sig over konens ivrighed og undskyldte mig med min ungdom. Fruen var meget stolt af sin raske og dygtige mand. Hun fortalte mig en gang, at ingen måtte røre Plougs kakkellovn, den passede hun selv. I Tårbæk gik jeg en tur med Carl Ploug og datteren Johanne. Vi mødte en dame, der cyklede i hvilken anledning Johanne sagde: "Se far hun sidder da pænt på cyklen". Den gamle brummede lidt. Johanne ville gerne have en cykel, men faderen fandt det ukvindeligt at cykle. Johanne fortalte mig om sine forældres første måde. I et selskab hos fru Ploug

stiffader, grosserer Hage, var Ploug blandt gæsterne - det var i 1848, den lille Elise var barn, men den unge mand gav sig i snak med hende og lod hende smage champagne at sit glas. Den 27. oktober 1894 var der møde i studenterforeningen. Den var jeg i 1894 blevet medlem af, medens jeg i 1893 var medlem af den nye studentsammenslutning: Studenterhjemmet. Hørup skulle tale om det politiske forlig af 1894, Før mødet begyndte, besteg dr. C.N. Starcke, den ledende senior, talerstolen og meddelte: Carl Ploug er død. Han blev begravet fra Frue Kirke. I den sang af dr. C. Jennen hed det: Så bær vor faldne høvding værdigt bortom med floramvudne faners tavse følge. Jordfæstelsen fandt sted på Vestre Kirkegård. Da vi kom ind på kirkegården spillede et hornorkester dampet melodien til Råskeklodden kimed mildt fra den danske kyst - den skønne folkemelodi som Ploug havde skrevet sit berømte digt om slaget ved Slewvig den 23. april 1848 til.

Det er et underligt træf, at den gamle studenterfører og oppositionsmand Ploug skulle dø den dag, da en ny oppositionsmand, Hørup skulle føre ordet for at belyst den politiske situation for studenterne. Hans tale var et stærkt angreb på forliget. Ved diskussionen forsvarede Neergaard forliget på en måde, som Edv. Brandes, der havde sidet ved siden af fru Marie Berg. C. Bergs enke, ved bordet anerkendte, idet han sagde, at det var det bedste forsvar, han havde hørt.

En anden repræsentant fra en svunden tid som var endnu ældre end Carl Ploug, var mors faster, gamle tante Mathilde, enke efter den forlængst afdøde provst Krarup, som boede sammen med sin ugifte søn, tidligere registrator i rigsarkivet Frederik Krarup ude på Bianco Lunos Alle på Frederiksberg. Hun og min bedstemor på Vosborg er de eneste kvinder af den generation, jeg har kendt, af mænd er onkel Noe i Viborg den eneste, jeg har oplevet. Tante Mathilde var en vældig hyggelig lille dame, ikke så streng som bedstemor og ikke så værdig som onkel Noe. På hendes fødselsdag i maj var der åbent hus for gratulanter, hendes døtre tante Marie Harboe, tante Lucie Wulsten og tante Nanna Meinert, hendes nevøer præsterne Evald og Alfred Meinert og deres ægtefæller. Tante Nannas mand Frederik Meinert har jeg aldrig truffet og jeg var sandt at sige heller ikke ivrig for at træffe ham, da jeg gennem Anna Barfod viste, at han var så rasende over at jeg ville være cand. mag. idet han anså dette studium for ret udsigtsløst. Jeg kan huske gamle onkel Evald Meinert udbringe sin gamle mosters skål. Frederik Krarup havde taget magisterkonferens i historie og havde et stort historisk bibliotek, han havde ikke kunnet forliges med rigsarkivar A.D. Jørgensen og var blevet afskediget på vartpenge, hvad han tog sig meget nær. Han fortalte at han, da han studerede spurgte professor C.F. Allen hvad han skulle læse om i det afsnit af historien, som han havde som speciale, hvortil Allen kategorisk svarede: Alt hvad der er skrevet om det. Onkel Frederik nærede meget uvilje mod A.D. Jørgensen, hvilket jo er forståeligt og betragtede sig som en forfulgt mand. Jeg husker jeg så ham komme ind i Frederiksberg Kirke, da A.D. Jørgensen blev begravet. Da han selv blev begravet, blev der sagt, at han syntes Gud havde været ham en streng herre. Han var vist ikke videre godt stillet i økonomisk henseende, det hed sig at hans store bogsamling var pantsat. Overfor sin gamle mor var han en omsorgsfuld og ærbødig

søn, i en bog af ham, som er tilegnet moderen siger han De til hende i dedicationen. Det var jo i gamle dage almindeligt, at børn sagde De til deres forældre, stiftprovst Koch gjorde det overfor sin far. Tante Mathilde havde i sin ungdom opholdt sig i Ribe, og fortalte mig om Nørreport, som blev nedrevet i 1843, den kunne hun huske. Af tante Mathildes døtre var tante Marie Harboe den, der viste mig mest venlighed. Hun boede i Blågårdsgade. Ligesom sin mor var hun tidligt blevet enke, og ligesom moderen havde hun en stor børneflokk, 3 sønner og 4 døtre. Hendes mand var meget ældre end hun, snarere på alder med tante Mathilde. Svigerfaderen var søofficer og havde taget del i slaget på Rheden 2. april 1801. Hos Harboes havde de et maleri af ham og en signalføjte, som han havde brugt i slaget.

Som allerede nævnt blev jeg i mit første studenterår ikke medlem af den gamle studentforening, men af studenterbjergmet, den sidst stiftede af de tre studentforeninger. Studenterbjergmet lå i nærheden af universiteter, Studiestræde nr. 10, medens studentforeningen havde en uheldig beliggenhed i nærheden af Kongens Nytorv. En del af mine skolekammerater var medlemmer af studenterbjergmet, en af dem boede i dens pensionat. Pladsforholdene var temmelig indskrænkede. Det fik senere sin egen bygning i Pustervig, men trivedes ikke i længden. Studentersamfundet holdt til på Nørrevold. Det var den radikale studentersammenslutning, men heller ikke den slog rigtig an, dertil var den for højtidelig, for stærkt optaget af at gøre studenterne til nyttige samfundsborgere og forkæmpere for nye ideer. En enkelt side af denne stræben efter at gøre nytte stiftede jeg bekendtskab med. De historiestuderende blev indbudt til et møde i den radikale politiker Herman Triers spisestue, han boede i Rosenborggade. Det blev så foreslået, at vi skulle arbejde som omvisere på museerne når lærere ønskede at føre deres elever på museum. Vi skulle så først gennemgå et kursus, hvor vi blev ført om af museumsfolk. Dr. phil. Henry Petersen og assistent Boye gennemgik nationalmuseets oldtids- og middelalderafdeling og Jørgen Olrik folkemuseet med os. Det var meget fornøjeligt, men om dette museumsarbejde var så påkrævet, er en anden sag. I hvert fald har jeg kun en eneste gang fungeret som omviser for en landsbyskole. Dermed være ikke sagt, at studentersamfundets retshjælp for ubemidlede, dets aftenundervisning for arbejdere ikke har haft nogen betydning, men jeg mener at både studenterbjergmet med det decideret kristelige præg og studentersamfundet med det radikalpolitiske præg var for ensidige. Studenter vil nu en gang også mere sig, og det gjorde man ikke i nogen af disse to foreninger. Man prøvede at holde fællesmøder for studentersamfundets og studentforeningens medlemmer, hvor studentersamfundet var vært, men ved dette møde begik en naiv og højtidelig studentersamfundsmænd den taktløshed at beklage sig over at studentforeningens unyttige medlemmer fyldte så meget i selskabet, at samfundets nyttige medlemmer ikke kunne få plads, og i den diskussion der så fulgte mellem de to sammenslutningers medlemmer var ~~xxxx~~ samfundets repræsentanter ret farisæisk velvretfærdige.

Blandt de bekendtskaber, jeg stiftede på universitetet i mit rusår, var der et, som fik en del betydning for mig, student Louis Stade fra Helsingør, søn af en håndværkermester, særdeles intelligent, meget politisk interesseret (socialist) boede i en kælder

i Schleppegrellsgade og jeg fulgtes i begyndelsen jævnligt med ham fra universiteter. Han var matematisk student med udmærkelse, studerede historie som hovedfag, skulle altså have latin som bifag, men havde jo ikke læst latin i de sidste to skoleår. Hvordan det egentlig gik til, at han og jeg kom til at læse latin sammen ved jeg ikke, men vi kom til det. Han var meget optaget af en historisk prisopgave om Heruternes vandring (H. er et folk, der optræder på folkevandringens tid) og besvarede den på en særdeles dygtig måde, professor Steenstrup komplementerede ham meget stærkt for den. Det er betegnende for Stade, at han som motto for sin besvarelse satte et ord af den store tyske historieskriver Leopold Ranke: "om ikke andet, så erfaring". Han lagde et meget stort arbejde i besvarelsen, læste græske kilder og tilbragte mange timer på det kgl. bibliotek. Han stiftede her bekendtskab med bibliotekar A. C. Larsen, en bekendt rationalistisk teolog. A. C. Larsen tog sig meget af ungdommen ligesom hans gode ven overretssagfører grev Reventlow. Der stiftedes en diskussionsklub "Fønix" bestående af studenter fra forskellige fakulteter, dog tror jeg nok, de fleste var stud. mag. er. Gennem Stade blev jeg medlem af "Fønix" og deltog i mange interessante møder. Blandt emner, der blev behandlet, husker jeg "udviklingsgange i Ibsens digtning" som Åge Garde indlede, "Schack Staffeldt" hvor hans tvillingebroder Aksel Garde indledede, "Klassisk dannelse", som Julius Nielsen talte om stærkt angrebet af Reventlow, "Katekomberne i Rom" som Hjalmar Thuxen var specialist i. Før jul havde vi gåsegilde, ved hvilket jeg sad ved siden af den senere professor i filosofi Anton Thomsen, søn af maleren Carl Thomsen, som fandt at jeg lignede Voltaire i ydre. Det smigrede mig egentlig ikke, men det mente han, det burde, da Voltaire efter hans mening i en sjælden grad havde haft den lykke at vinde anerkendelse af sin samtid. Tilbageholdende som jeg altid har været og i min ungdom især var i en meget høj grad, tog jeg ikke megen del i diskussionen, men samværet med de livlige unge mennesker morede mig, og jeg beundrede de to ældre menneskers evne til at omgås unge på en måde, som ikke følte trykkende, men ret inciterende. De interesserede sig virkelig for ungdommen og befandt sig derfor godt mellem os. Stakkels Stade, han fik kræft og døde som ganske ung, Mens han lå på kommunehospitalet besøgte jeg ham og traf der professor Steenstrup hos ham. Da Stade døde var jeg med ved en højtidelighed på hospitalet hvor pastor Trier, i mange år l. residerende kapellan ved Frue Kirke, som havde taget sig af ham og støttede ham, talte hjerteligt, men ikke med særlig forståelse af ham ved hans kiste. Derimod deltog jeg ikke i selve jordfæstelsen, som fandt sted i Helsingør. Jeg har to bøger, som jeg har fået gennem ham, Kinch: Ribe bys historie til reformationen og Fr. Schnedorffs skrifter 5 og 6 bind, den første solgte han til mig, den anden købte jeg efter hans død, fordi jeg ejede Schneedorffs skrifter 1-5, men manglede 6. bind, jeg havde arvet dem efter min formynder stiftprovst Koch. Som taler ved universitetsfester i Stades dødsår omtalte Steenstrup blandt de tab, den historiske videnskab havde lidt i det sidste år, også Stade, som man hævde knyttet store forhåbninger til. Han citerede af Ploug Påskekløkkem kimed mildt stroferne: Blegnet er så manganen kind, færre er de få, men for Danmarks ære vi end er nød at slå.

Steenstrup var en fin, meget elskværdig mand, han var søn af den berømte Japetus Steenstrup. På Krøgers berømte billede: Et møde i videnskaberne selskab, ser man både faderen og sønnen, den første som foredragsholder, den sidste blandt tilhørerne i baggrunden. Joh. St. var ungarl. Han boede i Stockholmsgade 17 første sal. Når han havde holdt skriveselskaber holdt han et selskab for deltagerne. Man fik skriftlig indbydelse, mødte i kjole og hvidt, professoren der var i samme dragt lukkede selv op. Der var god plads ved det smukke, fintdækkede bord i spæsestuen og traktementet var udsøgt. Jeg var første gang, jeg var med til det, kommet til at sidde lige overfor professoren, som bl. a. spurgte mig om jeg var opkaldt efter Ploug, siden jeg hed Parmo. "Nej, men han var" - "opkaldt efter Dem" spurgte professoren leende "opkaldt efter min oldefar, som var hans morfar" svarede jeg. Steenstrup gjorde opmærksom på, at der intet kateder var i hans hjem, og sagde, at vi måtte tage alle de bøger ned af hylderne, vi ønskede, når vi bare satte dem tilbage på deres rette plads. Denne elskværdige gæstfrihed bevarede Steenstrup op i sin høje alderdom, længe efter at han var gået af. Han døde først 1934, 90 år gammel. Om hans sidste fødselsdag fortæltes der, at han, der havde en stor omgangskreds, ville holde den i stilhed, hvorfor han slog sig ned på et beskedent hotel i Helsingør. Han fejrede dagen med at gå i biografen, ville egentlig have set: Barken Margrethe af Danmark, men da alt var udsolgt måtte han gå i en anden biograf, hvor den 90-årige ungarl med andagt blyndede. Ung kærlighed. De andre historieprofessorer var ikke så inladende. Holm, der var den ældste havde været professor siden 1867, men formåede at samle en meget stor tilhørerkræds også af folk uden for studenternes kredse, gamle afgåede præster, gamle damer, lærerinder o. s. v.: han forelæste i et af de største auditorier. Han talte livligt, brugte aldrig manuskript, gestikulerede kraftigt. En vinter var han så uheldig at blæse om på Kongens Nytorv og brække sin højre arm, så at han i lang tid gik med den opbunden. Den venstre gik på ham, som jeg ved ikke hvad. Han var gammel nationalliberal, ret retiré overfor ungdommen, men den ene gang, jeg som ret ung student gik til skriveselskaber hos ham, var han for resten meget venlig, når den foregående opgave blev gennemgået i auditoriet ved siden af det, man sad og skrev på den næste i. Han gik af samme år jeg blev kandidat, og jeg var den første, der blev eksamineret af hans efterfølger professor Fridericia. Jeg talte forleden dag med en ung universitetslektor i historie fra København. Han erklærede, at nu kunne universitetslærerne ikke samle tilhørere, som ikke var studenter. Han fortalte også, at nu var stoffet delt således, at de historiestuderende til forprøven, som de underkastede sig midt i studietiden, opgav historien til 1500, som de så var fri for til den afsluttende eksamen. Det medførte, at de var slemme til at lære dette pensum udenad for at klare prøven så godt som muligt. Med andre ord, nu om stunder tænker man på eksamen under hele studiet, medens i hvert fald de fleste i min tid ikke skænkede eksamen ret mange tanker de første år, men bare studerede løs for fagets skyld. Jeg kunne nok undertiden blive betænkelig og filosofere over, om jeg nu også fik stof nok igennem og brugte kostbare tid på rette måde, men de praktiske sjæle, der læste efter en bestemt, detailleret i hele deres studentertid, og egentlig blæste videnskaben et

stykke, kunne jeg slet ikke forstå. Følgen af min studiemåde var ganske vist, at jeg gik op uden at have fået alt stoffet repeteret, men jeg fortryder absolut ikke, at jeg gjorde, som jeg gjorde. En forelæsning, som jeg var meget optaget af og fik stort udbytte af, var om Rembrandt. Det var Dr. Bierfreund, der holdt den. Han var en meget livlig, af emnet stærkt betaget, men temmelig nervøs mand, der talte hurtigt og længe: han var meget utilfreds med, at nogle af tilhørerne ville gå, før han sluttede, og mente, at den kop the, de skulle hjem og have - han talte om aftenen - kunne vel tåle et par minutters udsættelse. Da jeg som lærer i oldtidskundskab også har måttet docere kunsthistorie, var det sikkert ingen skade til, at jeg havde fået den mundfuld af faget med i min studentertid.

Latin var jo et fag man skulle have med, det var det fag, man tænkte mindst på, man læste det af pligt, men ikke med lyst. Dog var der også det gode og interessante forelæsninger. Dr. A. B. Drachmann, Holgers halvbroder, holdt en forelæsning over romerske antikviteter, med titlen: Den romerske statsforfatning, som var særdeles interessant. En anden forelæsning af Drachmann om guderne hos Vergil, fik jeg ikke hørt, fordi halvdelen af den var blevet holdt, før jeg blev student, og så bildte Dorthe Wilster mig ind, at jeg ikke kunne have noget ud af den. Det skal have været en af hans allerbedste forelæsninger, og jeg ærgrede mig meget over, at jeg ikke hørte den. Man står sig tit bedst ved at følge sit eget hoved. Gamle Siesbyes øvelser lærte man meget af, og den elskelige, men bundaparte personlighed, man der traf på, var sandelig værd at lære at kende. Han var ikke professor, det ville han ikke være, da der var sider af den klassiske filologi, han ikke interesserede sig for. I forelæsningskataloget var han anbragt efter professorene, men inden docenterne som Dr. O. Sisbye, hvem det var overdraget at holde sproglige exigitiske forelæsninger inden for den klassiske filologis område, agter offentligt at:

han var jøde, af udpræget jødisk udseende, søn af en læge i Ebeltoft, temmelig lille af vækst, noget krumbøjjet, med et par store venlige øjne, (Den kjole har sgu gjort mange felttog" sagde Jens Ostenfeldt om hans stadsdragt, som han bar ved eksamen - thi i min tid mødte både professorer og kandidater i galla ved eksamen), og meget interesseret i de studerendes personlige forhold.

Slægtskab var han meget optaget af, og fødselsdage samlede han på. Han skulle også have at vide, hvorfor jeg Parmo, og hvordan jeg var i familie med Carl Ploug, og fordi han var i slægt med Rode.erne, og Carl Plougs datter var gift med en Rode, var han og jeg også i familie med hinanden, hvorfor han i breve titulerede mig: Kjære slægtning. Derimod var jeg ikke "medsammensvoren", da jeg ikke var medlem af "piasternes samfund", hvis formand han var, Piasterne brugte udtrykket piasme for det modsatte af chiasme. Når to sætninger har modsat ordstilling, f. eks. Da Søren græ

er det chiasme, da man ved at forbinde grundled med grundled og udsagnsord med udsagnsord får et græsk X chi, men har sætninger samme ordstillign, f. eks.

Søren græd

Peter lø

får man ved at forbinde grundled med grundled og udsagnsord med udsagnsord et græsk på (H) Hvis man indmeldte sig som piast hos Siesbye, betalte man 25 øre, blev skrevet ind i en protokol og tituleredes: Kjære slagtning og medsammensvorner. Jeg ejer fire små breve fra Siesbye. Han var meget nøjsom og sparsommelig og skrev sine breve på små læpper, som han klippede af breve, han fik. En af de første gange, jeg talte med ham, spurgte han mig: "ved De hvad der er på færre i Ribe i dag? Da jeg ikke kunne svare bekræftende på det, sagde han: "Det er rektor Frisches fødselsdag". Han fik på en måde ikke udrettet meget, for så vidt som han aldrig fik sig samlet sammen til at præstere et samlet arbejde, en lille afhandling: Sproglige kuriositeter eller sådant noget lignende var det eneste han ydede, men på en anden måde gjorde han megen nytte, idet han med sin store hjælpsomhed altid var parat til at hjælpe andre med deres arbejde. Det er ganske betegnende for ham, at det sted, hvor jeg først så hans navn, var i fortalen til syvende udgave af Madvigs latinske grammatik, som vi benyttede i skolen, hvor Madvig begynder: Da min ven Dr. Siesbye, ved andre arbejder var forhindret i at yde mig sin værdifulde bistand, har jeg måttet ty til en anden kiscipel. Siesbye nævnes i mange fortaler til skoleudgaver og videnskabelige arbejder (Disputatser) som den, hvis hjælp har været af den allerstørste betydning. I 1904 skrev han en udmærket artikel i "Tilskueren" om Madvig, som var død 1804, hvor han fremhæver dennes genialitet, som kildekritiker ved et slående eksempel på en tekstrettelse i et skrift af Cicero, hvor et ganske meningsløst VI- sekstal rettes til VT - ut-ligesom, så stedet er ganske klart; det er den vandrette streg i t'er, som har været lidt utydelig, og så har en munk, som har skullet erstatte det medtagne håndskrift, tankeløst opfattet ordet som seks. Han boede meget beskedent i en af de små gader mellem Købmagergade og Gothersgade og færdedes vist ikke meget ude, han levede tarveligt, havde han gæster til frokost, serverede han hvidtøl. Engang havde professor Sandfeld trakteret ham med helleflynder. Da de havde spist, spurgte Siesbye, hvad det var for en fisk, og da han havde fået det at vide, sagde han: "Nå, jeg havde for resten lovet mig selv aldrig at spise den fisk, men det gik jo meget godt." Den historie har jeg fra Sandfeld selv. Da vi skulle op til eksamen, pålagde han os endelig ikke at gøre pedellen - Mule - mere ulejlighed end højst nødvendig. Mule var berygtet for sin mageløse uforskammethed over for folk, der havde ærinde hos ham og var alt andet end hensynsfuld over for Siesbye. Engang gjorde denne meget høfligt Mule opmærksom på, at et opslag fra pedellen ingen interesse havde mere og burde taget borg. Mule affærdigede ham med et gnavent: "Det spiser ingen brød, her doktor" En af Siesbyes beundrere blandt studenterne forsøger med fingrene at få fat i opslaget mellem ståltrådsgitterets tråde. Mule: "Hva' fanen skal De der". Da Mule tilstrækkeligt har hævdet sin magtstilling, lukker han skabet op og fjerner med en flot bevægelse opslaget. Sidste gang jeg talte med ham var, da jeg den 8. juni 1899 kl. 8.20 om aftenen mødte ham i St. Kannikestræde på vejen fra universitetet efter den sidste eksamination. Han lykønskede mig, spurgte mig, om jeg havde arbejde, og da jeg benægtede dette, gav han

mig anvisning på vikariatet i Randers. Min studiefælle, rektor Einer Munk, sagde om ham, at dersom hans særheder ikke var så uskyldige, som de var, så hørte ham hjemme på en anstalt. Da "Politiken" engang havde irriteret ham ved en flabet artikel, gav han en tid efter hver dag bladet et par rap, inden han læste det. Gamle rektor Petersen i Odense sagde om hans interesse for familieforhold: "Det er jo galskab". Eisebye skal have sagt, at han ikke turde begynde at læse i Københavns vejviser, for så kunne han aldrig holde op, så spændende var dette værk.

Professorerne i dansk, Wimmer i dansk sprog og Paludan i dansk litteratur, var meget forskellige. Wimmer gjorde ikke meget ved sin undervisning ved universitetet, var mest optaget af sin runeforskning. Han holdt en god og interessant forelæsning : Vore danske runemindesmærker. Hans øvrige undervisning, gennemgang af Brandts gammeldanske læsebog og gennemgang af hans egen oldnordiske lærebog i to ugentlige forelæsninger, tirsdag og fredag fra 2 til 3, gav os ikke meget. Paludan var en meget samvittighedsfuld lærer, men alt andet end morsom. Hans bog om dansk litteratur mellem reformationen og Holberg var berygtet for sin sverhed og tørhed, for de øvrige afsnits vedkommende brugte han P Hansens litteraturhistorie, som han gennemgik i eksaminationer. Han holdt skriveøvelser over tiden mellem reformationen og Holberg og behandlede os under disse som skoledrenge, sad inde i auditoriet og passede på os mens vi skrev og rettede besvarelsenerne med pedantisk nøjagtighed, gav os karakterer for dem. Jeg vandt hans store bevågenhed, fik mg hver gang og han fik den ulykkelige ide, at jeg var meget dygtig, hvorfor han ved eksaminatorierne til min store forfærdelse og de andres store morskab sagde : Nu må vi have fat i en, der har omfattende litteraturhistoriske kundskaber - herr Parmo Petersen, vil De ikke?. De andre grinede og jeg tænkte : Hvad mon han nu vil spørge mig om ?. Hanseksamensspørgsmål var meget berygtede, Poul Levin dumpede første gang, han var oppe. Den skriftelige opgave var : Danke biskopperi det 19. århundrede, og i det mundtlige fik han spørgsmålet: Lærerpersonalet ved Kristian d 4. ridderlige akademii. Jeg har hørt ham eksaminere en i familien Bartholin. Den ulykkelige mand var ret blånk, Paludan præsenterede ham for den ene Bartholin efter den anden uden at han kunne få noget ud af ham, og da den stakkelsmand endelig om en af de lærde mænd hævdede, at han havde skrevet latinske digte, svarede Paludan : Det er meget muligt, for det gjorde alle dannede mennesker den gang, men det ved hverken De eller jeg, Thi man har ingen digte, han har skrevet. En anden blev eksamineret i : Norske selskabs-Wessel. Da han ikke kunne få han til at fortælle om Claus Fumann, at han døde som præst i Norge ,det stod der i P Hansen, spurgte han: Ja hvordan gik det i reglen med de norske studenter? - de gik i hundend, sød svaret. En tredje var oppe i teologien i Danmark i det 19. århundrede. Da han var meget uvidende på dette område. sagde Paludan utålmodigt : " Kan De ikke nævne en eneste af Sjællands bisper i det 19. århundrede?"-"Jo H N Clausen" svarede han. Paludan led jo under, at han havde fået det professorat, man ikke havde villet give Brandes, og han tog sig den uvilje, han blev mødt med meget nær. Han var en rar, velmenende mand, men havde den fejl, at hans organ var meget uskønt og hans recitation af vers var forfærdelig ildelydende. Jeg har en gang hørt ham recitere nogle linier af Oehlenschlägers Aladdin : " Dernede gik jeg som lille dreng og så på sultanens prægtige palads - - - hvor lød det forfærdeligt. Når man tænker på G Brandes fortælling om Hauchs forelæsning over Oehlenschlägers lyrik med den

betagende fremsigelse af : Lyshvid Diana over højen løber, hvor tryllerisk hun sig i skyen svøber - kan man ikke lade være med at sige : Hvilken forskel. Jeg havde den skæbne et halvt år efter eksamen at have Paludan som censor ved sygeeksamen i Randers i dansk litteraturhistorie og jeg blev behandlet med den allestørste æskværdighed og velvilje. Han ville have skaffet mig et vikariat ved Herlufhoj da jeg var færdig med vikariatet i Randers, men da jeg skulle være soldat, kunne jeg ikke tage det.

Universitetsfester holdtes i min studentertid normalt to gange om året Om efteråret faldt festerne i anledning af reformatinens indførelse, hvor studentersangforeningen sang Heiberge smukke Kantate til Weyses melodier og om foråret var festen i anledning af kongens fødselsdag, altså omkring den 8. april, Chr d 9. s fødselsdag. Kongen var aldrig selv til stede, men kronprinsen repræsenterede kongehuset og førtes ind i festsalen af rektoren, der bar den gyldne rektorkæde. Kronprinsens høje elegante skikkelse kontrasterede stærkt til pedel Mules dværgfremtoning og undertiden f eks da Wimmer var rektor, til rektor. Rektoratet gik på omgang mellem fem fakulteter. Jeg overværede flere gange disse fester, som holdtes i den skønne solenitetssal, hvis billede, der forestiller et optrin på det nordiske naturforskermøde 1845, blev malet et af de første år, vi var studenter. Denne skønne sal, den dejlige sang og hele den stilfulde fest tiltalte mig meget.

Jeg har altid haft en svaghed for det højtidelige. I de første studenterår kom jeg mest sammen med min familie på faders side. Nines søskende, Albrecht og Christiane (Jange), så vi jævnligt. IX I efteråret 1894 flyttede vi ud på Østerbro, hvor vi i Nordborggade fik os en rigtig rar lejlighed på 4. sal, to etfagsvinduer til gaden, og et tredje samt pigeværelset til gården. En tid benyttede jeg pigeværelset som sovekammer, senere havde Ninne det, og det mindste af værelserne til gaden benyttede den anden af os. De to stuer havde trerammede vinduer, i den til gården sad jeg mest og læste ved det udslåede spillebord, som stod ved vinduet, Af gamle faster i Vejle havde jeg fået min oldefar Jellingeprestens skrivebords^{stol}, den benyttede jeg meget. Om sommeren foretog vi jævnligt skovture om søndagen sammen med Jange og Albrechts. Jange mødte altid med en krukke smør, det var hendes faste bidrag til frokosten, faster og Poulina, Albrechts kone sørgede for brød og sul. I påsken 1894 var Ninne og jeg på Møen hos den tidligere præst i Gimsing, Øllgård, som var ~~hæ~~ blevet forflyttet til Børre. Vi fulgtes med Johannes Lindbæk, hvis søster var Øllgårds plejedatter og en anden student Balthazar Øllgård, søn af borgmester Øllgård i København, præstens broder. Det var en meget vellykket tur med det dejligste vejr. Langfredag var vi på klinten og sad på Vi ?? Nakke og spiste den 23. marts. Men skoven var jo ikke grøn, så på en måde var det for tidligt på året. Evald var i den påske i Ribe, hvor hans forlovelse blev deklareret. Fru Øllgård var en stor beundrer af Jonas Li som jeg kendte noget til i forvejen - da jeg kom tilbage til København ville jeg have fat i nogle af Lies bøger hos en antikvitetsboghandler, han havde kun Familien Strozzi, den købte jeg.

I 1895 døde stiftprovst Koch af ~~en~~ kræft. Han havde ligget på Kommunehospitalet, hvor jeg så ham for sidste gang og der døde han den 2. juli. Evald var den sommer på Herlevgård ved København hos Kajobsen, der havde haft Gimsinghoved, og vi fulgtes ad til begravelse. Han boede selvfølgelig hos Clausens og jeg hos dr Vilands. Det var den 9. juli. Det var en stor begravelse, taler holdtes af biskop Gøtche, provst Koch, pastor Levison og pastor Carl Koch. Evald og jeg spiste hos provstinde Koch efter begravelsen sammen med to mænd fra Vejrum proprietær Steenstrup og sognefoged Chr Præstgård.

Jeg var hos Vilands en uges tid og havde det meget fornøjeligt. Translokationen blev holdt mens jeg var der, og den overværede jeg. Gamle adjunkt Trugård inviterede mig hjem til frokost. Af Vilands børn var de to døtre Inge og Helga hjemme og af sønnerne de to ældste, Riddermand og Thorkild. Inge, Helga og jeg sejlede en dag til Ribes Holme og spadserede hjem, om aftenen var vi tre også inviterede hen til domorganist Glahns, som ~~hans~~ ~~hans~~ boede i vor gamle lejlighed på Skibbroen, og alle vi unge spiste til aften hos prokurist Styrups. Jeg rejste fra Ribe til Vosborg. Her morede vi os med at spille komedie. Det var Hostrups ; Æsthetisk sans, vi havde valgt, fordi der ingen sange var i den. Åge Barfod spillede skurkens rolle, digteren Hiller og Anna Barfod var den intrigante jomfru Møller, medens Molly var den naive men velmenende jomfru Løngren, Jeg var urtekræmmer Sandby, som Hiller altid vil åle, men som alligevel går af med sofie og vinder den skønne, unge enke Elise, hvis far lysestøber Møller spilles af Poul Barfod. Endelig havde Ove Wulsten en morsom rolle som romanfabrikant ~~Bikkings~~ Billig. Jeg afleverede mine replikker med stor varme og spillede med en vis glød Mibbe, men Helga Vilandt, som jeg jo lige kom fra. Jeg tror egentlig vi alle spillede helt godt. Vi morede os kongeligt. Efter sommerferien boede Peter Christian, som skulle have medhjælpereksamen hos os en måneds tid. Det var meget fornøjeligt ~~at~~ have ham boende. Samme år ~~at~~ trak onkel Benzon sig tilbage som dristriksløge i Herning og flyttede til Ordrup, hvor han foreløbig slog sig ned på første sal hos en svensker, Lungdahl hed han vist, så familien begyndte at samles i storkøbenhavn. I sommeren 1896 blev Åge Barfod student og moster Marie flyttede fra Ålborg til København, hvor hun slog sig ned på Østerbro i Livjærggade, lige i nærheden af Nordborggade, og i samme hus som stiftprovstinden Koch. Denne flytning blev af stor betydning for os i Nordborggade, da vi jo derved fik gode venner og nære slægtninge i vor umiddelbare nærhed. I sommeren 1896 spillede vi igen komedie, Richardt ; Declarationen. To nye slægtninge var dukket op på Vosborg, Anna og Thorkild Krarup. Åge Barfod var pastor Jensen iført min diplomatfrakke, Anna Barfod ~~hans~~ ~~hans~~ md Jensen, Molly Barfod fru Sørensen, Nielly Benzon Hansine, Anna Krarup Henriette, Poul Barfod adjunkt Stang, Thorkild Krarup forpagter Klem og jeg Jens Top. Vi spillede ligesom sidst på salen, men denne gang var stykket fuldt af sange. Vi måtte altså have akkompagnement, men hvordan skulle vi få det, jo moster Mollys harmonium måtte gøre tjeneste. Men sangene kunne da ikke synges i vidde hurtigt tempo

og en sang som : Husk, du er ung, lad glædens fugl - på melodien: Nu er det stille han har os forladt - som var mit hovedsolonummer, blev derfor let mere drøvende end munter. Stykket er jo forfærdelig morsomt, og det morede både os agrende og tilskuerne, nogåé unge fra egnen, for eks. Dr. Dads, meget.

Inden jeg går over til den sidste halvdel af min studentertid, bør jeg dog nævne endnu et par oplevelser fra den første halvdel. Jeg lagde mærke til, at flere af mine studiefæller var ivrige for at skaffe sig privatundervisning eller skoletimer, fordi de trængte til at tjene noget. Nu var jeg sådant stillet, at jeg ikke behøvede det, men vanskeligheden ved at få arbejde ved undervisning i det hele taget gjorde, at jeg også i mit første studenterår beskæftigede mig med dette problem. Så var det, at min gode ven Lindbæk foreslog mig at melde mig ved det forenåde velgørenhedsselskabs skole. Denne, som også efter min sin stifter kaldes Frederik Barfod skole, var stiftet midt i århundrede, holdt til Åbenrå nr. 29 bag ved Reformert Kirke og satte det som mål at give flinke ubemidlede drenge mulighed for at tage præliminære eksamen ved universitetet, idet de fik undervisningen gratis. Der var så en lønnet leder, i 1894 seminaristen Maruis Lund, en dygtig faglærer i matematik og en skoleleder med gode administrative og pædagogiske evner, og for at prøve hvorvidt jeg i det hele taget kunne undervise, forespurgte jeg om der var historeitimer ledige. Det var der ikke, men dansktimer, og den 1. september 1894 begyndte jeg så mit pædagogiske arbejde som dansklærer ved " Velgørenheden " , som man almindeligvis kaldte den. Ved denne skole virkede " de tre patriaker", Jakobsen, Henning og Ernst Trier. Jacobsen var cand. theol. og havde vikket ved skolen længe. Da han så mig for første gang tiltalte han mig med det holberske : "Equa schola dimissus estx ?", hvortil jeg svarede : "E schola ripensi ". Henning var historielærer ved Vester Borgerdyd Skole og havde historie med de øverste klåsser på " Velgørenheden ", men han må også have undervist i tysk, for han påstod, han havde oplevet, at en elev oversatte : "Die schweistropfen liefen ihn von den backen hinab"-schweiztrpperne løb ned af bakken med ham - og, fortsatte : " Så sagde jeg : Det er ved sådan en lejlighed, det hedder : forsamlingen sluttede sig til det ved at rejse sig, hvorpå vi alle stille og højtideligt ~~rejste~~ rejste os op . " Jeg har været censor hos ham ved en årsprøve i næstøverste klasse, hvor vi som tilhører havde direktøren for de private skoler i København cand. jur. Niels Bache, bekendt som forfatter til ~~ix~~ Bache's Nordens historie. Ludvig Trier var en velstillet particulier der tog sig meget at fattige studenter, var medlem af studentersamfundet og meget radikal. Min halvkusine Nora Harboe, som også var meget radikal kom hos ham, Hun har fortalt mig, at hun hos ham havde været sammen med den søre Je Kaa Lauridsen, som ved aftensbordet præsterede at tage et stykke ~~af~~ bøf med fingrene, bide af det og lægge det tilbage på fadet igen, hvorpå Trier gav hunden det. Trier har jeg også været censor hos i dansk Årestrups prægtige : En ~~xxxxxx~~ polsk moder ("Hvorhen min unge ~~fxue~~ - tæt morgentågen ligger - på stadens promenader - og glimrende butikker) - analysen havde en anden Trier, en ung mand hvis fornava jeg ikke husker, det var ikke Viggo Trier, det hed en tredje lærer ved skolen, men han var ~~xxxxxxxxxxxx~~ matematiker. Da jeg en dag mødte

LUDvig Trier, og fordi jeg havde hilst på ham på skolen tog huen - jeg gik med studenterhue hele min studentertid - af, standstede han og skulle høre nærmere besked om, hvem jeg var. Jeg følte mig lidt genøst af denne eksamination, men har senere opdaget, at det var mandens interesse for den studerende ungdom, og ikke simpel nysgerrighed, der fik ham til det. Foruden disse tre ældre lærer var der naturligvis mange yngre, da hver lærer jo kun havde få timer. ~~XX~~ Skoleåret sluttede med ~~klenderåret~~ og årsprøven holdtes derfor lige før juleferien. Ved denne gav skolen gratis frokost til lærerne og censorerne med øl og snaps, og dette, som var vort eneste honorar hød vi unge i høj grad. Efter ~~1 1/2~~ 1 1/2 års forløb fik jeg historie med en kåsse, som jeg læste med i henved ~~4~~ år, til jeg i december 1899 drog til Randers. Eleverne var gennemgående flinke. Dog ingen regel uden undtagelse. Der var to tvillingebrødre med de stolte navne Nikolaj Frederik ~~Sværin~~ Grundtvig Christensen Olaf Rye Christensen. De lignede hinanden som to dråber vand, var begge to lige sløje, ikke ~~na~~ gang inspektøren var sikker i, hvem, ~~na~~ og stak engang Grundtvig en lussing som olaf Rye egentlig skulle have haft, men trøstede sig med, at Grundtvig havde mange lussinger til gode. Blandt de elever, jeg havde på Velgørenheden, var den bekendte højskolemand Jens Rosenkær.

En anden oplevelse fra mine første studieår er Københavns Fægteklub. Min kære plejemor var meget optaget af min åndelige og legemlige udvikling og var blevet bekymret over, at jeg ikke gjorde gymnastik. Det havde jeg nu absolut slet ikke lyst til, men da hun vedblev med at forfølge mig på det område og jeg ikke kunne få fred for hende, syntes jeg, at jeg i hvert fald selv ville have lov at vælge ~~at~~ strikke jeg skulle hænges i, og jeg foreslog fleuretfægtning, da vi i skolen var blevet snydt for denne ~~gymnastik~~ sportsgren på grund af ritmesterens dovenskab. Den berømte fægtelærer Jens Berthelsen boede i Schreppegrellsgade i det samme hus som fætter Albrecht og gennem denne blev jeg meldt ind i fægteklubben, som havde lokale i Pilestræde. Fleuret fægtning ligger vist egentlig slet ikke for os danske, dertil er vi alt for langsomme. Det, det gælder om ved fægtning, er den lynsnare udførelse af en beslutning, mine chancer for at blive en dygtig fægtemester var derfor meget små, og Berthelsens medhjælper hr Liebetrau, som i reglen gav mig mine lektioner havde det nemt og fredeligt med mig. I 1914 var jeg i Randers censor hos en frk Liebetrau, som egentlig var gymnastiklærerinde, men ulykkeligvis ikke kunne få sin timeplan fyldt med gymnastik og derfor havde en 4. mellem^{klasse} ~~klasse~~ i historie, og jeg antager at min umulighed i fægtning hos hendes fader nogenlunde har svaret til datterens umulighed i historie.

I 1894 fejredes "genboernes" 50-års jubilæum med, at studenterne opførte komedien. Professor Ellinger udmærkede sig som ~~XX~~ Løjtnant von Buddinge og en pastor Fensmark som Christen Madsen, skuespillere Aksel Madsen spillede Klint. Jeg kan huske at Johanne Floug roste Ellinger fordi han ikke outrede løjtnanten sådan, som Olaf Poulsen men jeg må sige, ~~xxxxjsgxmx~~ at Olaf, som jeg så engang i Odense, var meget morsommere. I 1895 var der 75-års studenterjubilæum i

studenterforeningen, ved hvilken lejlighed der blev spillet to til jubilæet skrævne, ganske morsomme komedier på Folketeatret, og blandt de dilletanter, der har udmærkede sig, var en student Bruun fra Ribeskov, der spillede udmærket som fuldmænd. Forfatteren Carl Møller optrådte også ved den lejlighed ligesom garderobetjeneren Jens. Der var også fest i Larsens lokaler på Sct. Annæ Plads med taler af prins Christian (vor nuværende konge), dr Starcke fra universitetet, A C Larsen kunne derimod ikke få ørenlyd, da han optrådte. Han var ellers en glimrende taler. Jeg har en gang hørt, holde et foredrag om "at drømme", og det er i oratorisk henseende det smukkeste, jeg har hørt. Det gik ud på, at studenter må have lov til at drømme, vel at mærke, når han drømmer skønt og rent, han skal ikke altid handle, sådan som man i studentersamfundet ville have ham til. Ved studenterforeningsjubilæet havde A C Larsen fået ordet for sent, vi havde fået form meget punch, ved den lejlighed drak jeg dus med en student, jeg sad overfor og som jeg aldrig havde set før, og som jeg ikke har set siden, fordi han, da jeg forlod min plads et øjeblik og der netop i dette hellige øjeblik blev fyldt i glassene, sørgede for at mit tomme glas blev fyldt, så megen godhed rørte mig dybt. Ved denne lejlighed så jeg også Hother Ploug gå hen og drikke et glas øl med P Munch, som var af det radikale venstres spidser i studenterforeningen og medlem af senioratet Starcke.

Jeg husker også en bevæget aften i studenterforeningen, da der var afstemning om de kvindelige studenters afgang til foreningen, jeg stemte for, men modstanderne sejrede. Efter afstemningen holdt sejrherrene gilde i salen på anden sal, vi besejrede samledes i spise-stuen med professor Erslev som mindtpunkt. Åge Friis talte for Starcke, P Munch for Erslev og min gode ven Louis Stade holdt også tale, men havde rent ud sagt fået vel meget at drikke og blev ved at gentage det samme. Hostrups buste i studenteforeningens sal blev afsløret af Vilhelm Bergsø. Han var den gang helt blind og måtte føle sig for, da han slap op på talerstolen, jeg kan endnu høre hans underlige metalgtige stemme, da han begyndte: Danske forsamlingshøjterede forsamling. Ved festen blev der sunget en sang om Hostrup på melodien: Høje nord, friheds hjem, med følgende smukke vers: Lyse sind, Hostrups sind - kæk og glad du ofte spøjte - også når blandt små fortrykte - du som sjælesørger stod - kun den stærke mand kan skæmte - selv når det ser ud som om - livet gemte ikkun nød og usseldom. En ganden gang, jeg så Vilhelm Bergsø i studenteforening var, da hans skuespil: "Sandhedens gæd" blev oplæst af skuespiller Zink. Det var et meget skarpt angreb på radikalismen og den nye digtning og Drachmann optræder under navnet Vally, Schandorff, hvis navn i stykket jeg ikke husker, er meget fornærmet over, at hans sang til ære for festens genstand - Tågerup - er blevet censureret, så ordet rumpe er gået ud - symbolismen repræsenteres her af to digtere, der hedder Bistrup og Oringe, og et par bedrageriske forretningsmænd firmset: "Ehrlich und redlich". Stykket er altså udpræget tendiøst og ikke så forfædeligt morsomt. Da Carl Ploug var død, havde Politiken en ret ondsindet artikel om ham. Vittighedsbladet Punch, som var meget konservativt, havde i anledning på bagsiden, som altid var politisk, et billede af en ~~læge~~

død løve, som et øsel sparker efter med følgende tekst : Et øselærk spark fra Integade (i Integade have politiken kontor)- har aldrig gjort Carl Parmo skade - men nu kan skryderen kun øve - sin idræt mod den døde løve. Ved et fællesmøde for studenterne holdt Brandes et foredrag over nationalfølelse - det var første gang, jeg så denne mærkelige og højtbegavede mand. Jeg kan huske, han begyndte omtrent sådan " Spørg en gang Dem selv mine herrer, underhvilke forhold under hvilke omstændigheder et menneske mest føler sig lykkelig "- Han sagde blandt andet : "Kun een gang har jeg oplevet , at det danske folk som helhed jublede. Det var da jeg som spædt barn (6 år) overværede de danske troppers hjemkomst i 1848 ". Han kalgede over. at det danske folk var alt for beskedent, det forstår ikke at gøre rekalmé. Han havde oplevet, at der , når han skulle holde foredrag i Warchau, havde stået undskabsfulde angreb på ham i de polske blade, som var inspirerede fra Danmark. Ved udstillingen i Paris 1889 havde Victor Charbulier, den venlige bedømmer af det danske om danmarks udstilling brugt det udtryk : " le danemar s'efface " (Danmark udviske Nu var Brandes efte meget unøjagtig, og det blev påvist, at det slet ikke var Charbulier, der havde skrevet disse ord, og at den, der havde skrevet det, havde gjort det så øgefuldt. Den eneste, der støttede Brandes var Schandorff, hvorfor " Punch " på bagsiden afbillede Brande og Schardorff som Don Quixote og Sanch Bækkæ Pacha med verset : " Når og hvor sanct Georg lansen fælder som Don Quixot, og hvilken Dulcinea - på hans bedrøveligheds vej detgælder - så vil man stid se a (at) - sig Schandorff som hans Sancho pansa melder. Plougs buste var allerede i hans levetid anbragt i studenterforeningens festsal, efter hans død blev der ved indgangen rejst en buste af ham med indskriften : Han stod ved ror, da vi styred mod norden - han var en Thor når vi trængte til torden - han blæste i luren når vægterne sov - kender I så Carl Ploug. Ved afslørången talte Sophus Bauditz med stor veltalenhed. Da han kørte bort fra studenterforeningen, bemærkede en student: Ja, Sophus er nu en rar mand ". En anden studenterforeningstaler, der udmærkede sig ved glimrende retorik var højesteretssagfører Shaw. Jeg tror nok, det var ham der " oplivede " Hartmann og medens denne var til stede talte om " Furesøens vove, hvor Hartmann - dansk som Poul Møllers student - dansk som Chr Winthers træsnit, drømte sin skær-sommernatsdrøm". Ved afslørången af Chr Winthers statue i 1896 - 100 år efter hans fødsel - havde dr C C Jessen, broder til min tidligere kollega overlærer Richard Jessen - skrevet en meget smuk kantate af hvilken jeg anfører : Når Folmer griber sin harpes streng - det er som toner fra skov og eng, naturens lønlige takker, som kilderne kluk, som summende bi - som vindenes leg over skrænt, over sti - blandt ungløv og svulmende ranker - da løfter landet sig frem i hans digt, så sommerfærdigt, så skønhedsrigt, bag havets blinkende brømme - med knejsende spir over borge og by - med stråtte hytter i rosernes ly - hvor sang og hvor elskov har hjemme. - Så skrider dagen sin solskinsgang mans travlt der virkes i gård og vang - til aftendæmringen kommer - da hvisker en knøg med sin guldblondé skat - bag duftende hyld i Eshetindmandsiferbanel og viflivedåigé monker. Når i øxfæx Ålborxgtxi den tindrende nat - om elskovs livsalige sommer.

Efter sommerferien 1896 flyttede moster Marie så fra Ålborg til

København. Åge var blevet student, Poul havde taget præliminæreksamen og Andreas skulle fortsætte sin skolegang i Østersøgades Latin og realskole. De skulle som nævnt bo i Livjærgergade på 4. sal i det samme hus, hvor fru Koch boede på anden sal. Moster Marie boede hos os den første nat. (Da hun og jeg sad sammen i dagligstuen, mens Ninn virkede i køkkenet, gik hun hen til mig, klappede mig på kinden og sagde : Å hvor du ligner din mor. Det glemmer jeg aldrig min gamle moster). Hun og mor havde stået hinanden så nær, havde været hinandens ynglingsøstre. For os i Nordborggade var det at have fået nære slægtninge så nær ved os meget hyggeligt og det barfodske hjem kom til at betyde særdeles meget for mig. Åge og jeg var de eneste af den generation, der studerede og Anna, der skulle gå på seminarium hos frk Zahle, hørte altså også til de læsende ligesom den skolesøgende Andreas. Den nye omgang betød ikke, at forbindelsen med Schreppegrellsgade blev afbrudt, men kredsen der var blevet formindsket ved, at Jørgen i begyndelsen af 1896 var blevet gift og var rejst til London. Hendes bryllupsfest d. 6. januar var Ninne og jeg med til på vejen hjem fra Vosborg. Den holdtes i sparekassens enkebolig og foruden brudeparret, gamle faster og Parmone, var pastor Melbye og hans frue, Jørgens moderlige veninde Laura Jensen tanterne fra Ålborg (tante Fine og tante Siske). Frk Vater, Ninne og jeg med til den. Vi samlede os i gamle fasters lejlighed og gik så over loftet i fru Klestrups lejlighed, hvor bryllupsmiddagen indtoges. Jeg havde de to tanter til bords og havde fået det hverv at holde tale for dem, medens det var overdraget Ninne at holde tale for pastor Melbyes. Det var vist det første bryllup, jeg har været med til. Barfods gik mest i kirke hos pastor Monrad i Frederikskirken, og jeg fulgtes tit med dem. Jeg havde de foregående år mest hørt Rørdam i Holmens kirke, men han blev i 1895 sjællands biskop, så jeg skulle alligevel gøre forandring. Undertiden gik jeg i Jæsuskirken i Valby, hvor Usking, som Anna Krarup hørte, var præst. Hos Barfods var højtlesning en yndet forlystelse og ved deres læseaftener var vi fra Nordborggade faste gæster. Også morsomme skovture havde vi sammen, og vi fulgtes på besøg i Ørdrup hos Benzons, der snart flyttede hen i deres egen villa. Molly Barfod boede først hjemme og assisterede sin moder med det huslige, men fik snart plads hos Medaillør Conradsen i Rosenvænget som opdragerinde for deres moderløse datterdatter Stefanie Ankjær; Hun var altså i nærheden og hørte med til kredsen ligesom Anna Krarup. Med studierne kom det ret støt, jeg led dog noget af hovedpine, hvilket generede mig en del. Specialelæsningen i historie, Danmark 1481-1559, under Egslevs ledelse interesserede mig overordentlig meget, men jeg blev fuldstændig klar over, at jeg ville være lærer, og at videnskabelige studier ikke var noget for mig, selv om mine fag, både dansk og historie, interesserede mig meget. Jeg befandt mig vel på Velgørenheden, hvor jeg undertiden deltog i små jubilæumsfester, når en af lærerpersonalet havde været 10 år ved skolen. Da dr. H. Røder holdt jubilæum, var jeg med til at fejre ham. En morsom lærer ved skolen var Høstrups svigersøn cand., theol. Mynster. Selv om jeg i mine sidste studieår førte en hyggeligere og livligere tilværelse i København ved at det barfodske og benzonske hjem nu var i min nærhed, kunne det dog ikke falde mig ind at aflade med rejse at

rejse til Vosborg i julen, Jeg kan huske at Molly Barfod engang gjorde glædende at det da måtte være morsommere for mig at holde julovre i København og at det var et offer, jeg bragte, når jeg så trofast blev ved med at rejse over til min gamle moster, men dertål svarede jeg, at jeg slet ikke følte det som et offer. Der er vist ikke noget, der i den grad bliver til tradition som at holde jul på samme måde, og jeg kan huske, hvor det i julen 1893 var tomt for mig, når studenterne i studenterhjemmet talte om julerejser og togtider, ikke at være interesseret i toggang og deslige. På Vosborg var der jo i 90'erne sket det, at moster Molly havde fået sit eget hjem på Vosborglille og sin egen gerning i sit børnehjem. Derved var husstanden på Vosborgstore - det kalder onkel Peter borggården i modsætning til Vosborglille - jo blevet endnu mindre, og moster Christine kunne jo nok trænge til at have julegæster, og af sådanne havde hun, efter at Benzons havde forladt Herning, i reglen kun tante Agnete og tante Nikoline, som dog først kom tredje juledag, og faster og mig. Evald delte sig mellem Vosborg og Ribe således at han var i Karens hjem juleaften, men ~~xxx~~ så efter juledagene kom med hende til Vosborg. For øvrigt tænkte han jo nu på giftermål, da han havde aftjent sin værnepligt som dragon i Randers fra foråret 1896 til efteråret 1897. Mit første besøg i Randers foranledigedes af, at jeg skulle besøge ham, idet jeg 1897 begyndte min sommerferie der, Faster, Anna Krarup og jeg fulgtes til Fredericia, men så tog jeg over Århus til Randers. Jeg har vist gæmt at fortælle at mit første besøg i Kolding også står i forbindelse med Evald. Det var i sommeren 1894, at jeg på vejen til Vosborg stod af i Kolding og besøgte ham, da han var forvalter på Skovgård i Starup. Fra Randers besøgte jeg i 1897 Ingerslev i Møllerup, Evald lejede en vogn og var selv kusk, jeg overnattede derude og tog hjem med toget næste dag, Da Evald i efteråret 1897 var blevet permitteret, købte han af ~~xxxxx~~ fars svoger Ivar Kvistgård Moesgård i Vejrum og overtog den 1. november. Faster påtog sig så at styre huset for ham, indtil han det følgende forår holdt bryllup, og jeg holdt mig selv med tør kost og spiste til middag i noget der hed København Kogeskole og lå i landemærket lige overfor Rundetårn. Jeg fandt det egentlig helt interessant passe mig selv og jeg havde jo Barfods og de øvrige familier i nærheden, Jeg kan huske, at jeg Mortensaften var til gåsesteg hos Albrechts ved hvilken lejlighed jeg udmærkede mig ved at komme en halv time forsent. På vejen til Vosborg i julen tog jeg først til Moesgård over Struer, hvor Evald hentede mig i en knagede kulde, så vi var forfrosne, da vi nåede frem. Men en draftig, glohed kødsuppe, ~~xxx~~ hvortil vi drak et stort glas såkaldt sherry - men Evald tog fejl af flaskerne - det var Rom -, tæde vi fuldstændigt op. Det var meget ~~ix~~ interessant at besøge broder Evald som propritar, selv om møbleringen af stuehuset lod en del tilbage at ønske, da Karens ~~ødstyr~~ jo endnu ikke var kommet. Evald havde købt noget til herreværelset, som tillige brugtes som spisestue. Om jeg husker ret, gav jeg mig det år bedre tid i julen end jeg plejede og blev en del af januar på Vosborg, så jeg så moster Christine holdende til i havestuen, der plejede hun at flytte ind, når julen var ovre, for at blive der, til det blev forår. Da jeg i 1928 i Februar var til hendes begravelse, så jeg atter havestuen benyttet som dagligstue. Den 6. marts 1898 holdt Evald og Karen bryllup. Det ~~xxx~~ blev dog ikke i domkirken, hvor då i foråret 1890

var blevet konfirmeret ~~xxxxx~~ samme dag, de var altså præsteskammerater men i Katrinekirken da domkirken var ved at blive restaureret. Både moster Christine og moster Nelly var med, de boede hos tante Karens morbroder, drejermester Frandsen, og faster boede hos Vilands. Evald og jeg boede på klubbens hotel, hvor brylluppet stod. Tante Karens onkel og moster fra Silkeborg, skoleinspektør Bjerrums, og deres døtre, Karen og Marie, var med. Jeg var forlover og havde i anledning anskaffet en cylinderhat. Jeg havde kun givet 10 kr. for den - eller var det 18 ? hvorfor onkel Benzon ikke havde meget fidus til den. Jeg havde for første gang skrevet en sang, på melodien : Brat af slaget rammet. Også moster Christine havde skrevet en sang, på melodien : Vort modersmål - og en halvfætter af Clausen havde også produceret sig. Som forlover havde jeg fru Clausen til bords, Clausen førte moster Christine og skoleinspektøren faster. Det var ~~xxx~~ et rigtigt morsomt bryllup. Clausen svang moster Nelly, så det stod efter. Jeg forærede brudeparret et madonnabillede af en østrigsk maler, Dipigger, som Peter Christian havde henledt min opmærksomhed på. Evald havde ladet lave to meget store forstørrelser af før og mor, og tante Karens mostre forærede dem to tilsvarende billeder af Karens forældre. Da jeg i sommerferien 1898 kom til Moesgård, så jeg altåå hjemmet helt i orden. Løjligheden var blevet lidt forandret, da Evald købte gården. Spisestuen var blevet ~~gjækkkkkkkk~~ gjort noget større. I dagligstuen stod tante Karens udstyrsmøbler, pudemøbler med plys, og klaveret, i spisestuen ~~ly~~ lyst egetræ. Stuehuset var bygget samtidig med det på Gimsinghoved, men var ~~knægt~~ så godt indrettet. Spisestuen vendte mod gårdspladsen, herreværelset med veranda vendte mod haven, dagligstuen havde to vinduer mod haven og et i gavlen. Det var et pænt, hyggeligt hjem. Man regner 6 år som det normale for mit studiums varighed, nogle klarede det på 5 1/2, ganske enkelte på 5 og ikke så få brugte mere end 6 år. Ved eksamen i vinteren i 1898-99 var nogle af min årgang færdige, og jeg besluttede mig da til at gå op i sommeren 1899. Det sidste semester tog jeg mig meget sammen, samlede mig om eksamensarbejdet, fik en student jeg kendte, til at overtage mine timer på velgørenheden, lod mig ikke invitere ud og læste 12 timer daglig. Mit hovede tålte det godt, og jeg fik meget udrette. Dansk litteraturhistorie repeterede jeg sammen med Ejnar Munk, ellers læste jeg for mig selv. Tidligere havde jeg læst en ~~del~~ historie sammen med Carl A Olsen, senere rektor i Haslev. På universitetet gik jeg kun til skriftlige øvelser i latin, ~~skriftlige~~ skiftevis version og stil, hos dr. Siesbye. Den skriftelige eksamen omfattede fire opgaver i hovedfaget, to i hvert fag bifag, de var fordelt på to uger således, at vi den første havde latin - historie - latin - historie, i den anden historie - historie - dansk - dansk. Da jeg havde ~~skrevet~~ skrevet den første latinske opgave, kom jeg om aftenen, da jeg var gået i seng, i tanke om, at der vist var noget jeg havde glemt at føre ind, og tankerne om denne forglemmelse holdt mig vågen hele natten. Det har ~~hæ~~ sikkert været en forkert antagelse, thi jeg fik mig for versionen og og Siesbye som skulle deltage i bedømmelsen af den sagde til Carl A Olsen at det var en meget god version, jeg havde skrevet. Jeg fik så P.C. til at skaffe mig et sovemiddel, og det tog jeg hver aften, når jeg skulle ~~g~~

op den følgende dag, under hele eksamen. Den første opgave i historie var i almindelig verdenshistorie og hed: Den portugisiske koloniergts historie. ~~Det~~ Det kom i allerhøjeste grad bag på de fleste af os, da lynes sidste gang havde slået ned i Spanien, og derfor troede vi os sikre på den pyrenæiske halvø. Vi kiggede forbløffede til hinanden, kun een af os, hvis specialitet var kolonier, gned sig i hænderne. Jeg var lige ved at rejse mig og gå fra eksamen, da tanken om, at jeg så skulle vente et helt år, og at det så var min pligt at repatere det latinskepensum færdigt, var mig så sædselsfuld, at jeg satte mig til at skrive løs og fordybe mig i den portugisiske folkekarakter, som jeg for resten aldrig havde vidst ret meget om, men mine gætninger har måske været rigtige. Jeg afleverede en besvarelse, som jeg selv takserede til mdl, men som man sandelig gav mig godt for. Den næste nat sov jeg udmærket, og den følgende dag skrev jeg en latinsk stil, som jeg var helt godt tilfreds med og den følgende dag skrev jeg en meget lang besvarelse af : Rusland og Sverigel721-1800, som jeg selv fandt udmærket, men som man da ikke gav mig mere end mg+ for. I den anden uge skrev jeg to historieopgaver en i mit speciale og en i de historiske bidecipliner, som indbragte mig to mg+ og en dansk sproglig og en dansk litteraturhistorisk opgave. Den første gik ud på at oversætte og kommentere et stykke af Gunløgs sags med et vers i, og den var vi meget godt tilfreds med med undtagelse af Zahle (nu rketor ved Zahles skole), som troede, vi skulle have litteratur den dag og ville have repeteret versene om eftermiddagen, den anden var om det danske lystspil i det 19. århundrede.

Da vi var færdige med den skriftlige eksamen, tog Munk og jeg i skoven hvor vi traf en tredje kandidat, nemlig Claus Clausen og en broder til ham, der var soldat. Vi var på Dyrehavsbakken og inde i et sangerinde-telt, hvor Julie Westermann optrådte, det er første og sidste sidste gang, jeg har været der. Om det var mellem de skriftlige og mundtlige eller før den skriftlige jeg var ude hos Erslev, husker jeg ikke, men jeg måtte derud for at få en røffel fordi jeg ikke havde læst nok om Chr III. Perioden var for lang, resultatet var, at kong Hans kunne jeg særdeles godt, Chr. II godt, Fr den første ret godt og Chr d. III dårligt. I betragtning af at spørgsmålene begge lå i Frederik I, var jeg særdeles tilfreds med at jeg fik 2 mg+ i mit speciale. Den mundtlige eksamen faldt på dagene 6, 7 og 8 juni for mit vedkommende. Ejnar Munk var min stadige kompagnon, vore fag og vort speciale i hovedfaget faldt sammen. Den 6. var vi oppe i historie hos professorerne Fredericia og Erslev. Den første var ny professor. Erslev præsenterede ham for mig, han sagde : "Ja, jeg kender Dem fra bibliotheket ". Han havde været underbibliothekar og som sådan haft isprektion på universitetets læsesal, hvor jeg navnlig i mine første studeår tilbragte mange mellemtimer, og jeg gad vide, hvor mange gange han har sagt til mig : "Det er jo Herr Jensen ". Jeg var den første, han eksaminerede, først i vestgothene, så i parlamentsformen i England, så tog han fat på Munk og jeg pauserede imedens. Derefter tog Erslev fat på mig og eksaminerede mig i Herredagene i Odense under Fr I. Det lykkedes mig at fortælle en detalje, om hvilken

Erslev sagde : " Det må jeg sige, det ved jeg ikke, men det er vist fuldstændig rigtigt. Endelig skulle jeg redegøre for hvordan man bestemmer et brevs ægthed. Den næste dag var vi oppe i dansk, hvor først Paludan tog fat og sagde : " De ved jo nok, der er visse slægter som gennem flere slægtled har spillet en rolle i litteraturhistorien. Jeg tænkte : Aha, det er Bartholinerne, jeg skal sandelig give ham Bartholiner, men da han så nævnte navnet Sneedorff, var jeg mindre kæphøj. Jeg vidste nok der var tre, far og to sønner, men om faderen Jens Scheldrup Sneedorff forlangte han så detaljerede oplysninger, at jeg, hvis jeg ikke kendte ham fra statsretten, som vi havde som bifag til historie, ville været kommet temmelig galt fradet. Sønnen Frederik, som var historiker, og Hans Christian, som havde udgivet en digtsamling, kærede jeg nemt. Wimmer hørte mig i Ribe ret. Jeg fik mg+ hos Paludan ligesom i skriftelig, og da jeg anså mig selv for flink i litteraturhistorie, var jeg ikke helt tilfreds med de to mg+. Derimod var jeg meget rørt over mit mg+ i Ribe ret, og det ærgrede Munk, der anså sig for specialist i det sproglige og havde fyldt sin visdom i mig, at eleven fik mg+, medens læreren fik mg+. På den anden side var jeg forarget over, at Munk gik op i specialet i historie uden at have læst Erslevs doktordisputats og statsforandringen 1536- den havde jeg måtte sætte ham ind i. Torsdag den 6. kl. 5 skulle Munk op i latin hos professor Heiberg, og jeg skulle efter ham, og inden jeg fik mine latinkarakterer var klokken 8.10. så vi har altså været oppe i ca 1 1/2 time hver. Jeg kom op i en tekst, jeg kun havde læst een gang altså ikke repeteret, og det var 4 år siden, men jeg kunne dog kende teksten, og en sjælden glose, som jeg kun havde haft for een gang, og som Heiberg sagde, jeg ikke behøvede at kende kendte jeg, hvilket gjorde lykke. Men jeg var meget træt til sidst, da jeg var oppe i ektemporal, og kendte ikke ne glose, jeg skulle have kendt. Nå jeg fik g+ og mg, og Heiberg gav mig hånden og sagde Til lykke, De har vel laud ? , Hude nikkede venligt og sagde : " Til lykke, men rektor Petersen , den anden censor indskrænkede sig til et gnavent nik. Han var vred over, at de andre to lærde herrer billigede min oversættelse af et sted i ektemporalen, som han mente var gal.

Jeg var så candidatus magisterii med 103 points, 7 points overlaud og jeg var overordentlig glad og lettet, da jeg egentlig ikke havde regnet med laud. Inden jeg var oppe i latin manglede jeg ikke mere til laud end hvad tg+ og g+ kunne have givet mig, og da jeg havde mg og g+ i skriftlig kunne jeg nok røgne med at nå det, men det at jeg ikke havde fået repeteret færdig, generede mig. Da jeg gik ud til universitetet med alle mine latinske autorer i en vadsæk, syntes jeg vadsækken var tung, da jeg gik hjem var den let. På vejen var det, jeg mødte Siesbye og fik anvisning på vikariatet i Randers, men dette tænkte jeg ikke ret meget på. Ninne og jeg var ovre hos Barfods om aftenen, hvor jeg blev lykønsket og jeg husker hvor lykkelig jeg følte mig, da jeg om aftenen gik hjem med Ninne under armen. Den aften ville jeg ikke tagesovemiddel, men jeg kunne ikke falde i søvn af glæde. Jeg har det sådan, at når jeg er meget ked af noget, så kan jeg i hvert fald sove, og jeg syntes det vers i Havamål der lyder : Hkk Uklog mand om natten våger, tumler med de tunge tanker, Maxime træt han er når dagen kommer, sorgerne dog de samme som før - er såre vist. Er jeg derimod rigtig glad over noget, har jeg meget svært ved at falde i søvn. Da jeg havde ligget en rum tid uden at kunne sove, stod jeg op og tog det mildeste af de to sovemidler, P C havde givet mig, men da det

ikke hjalp, tog jeg også det stærke og ~~fixt~~ faldt i søvn, men jeg vågnede næste morgen med en hovedpine, som jeg aldrig har ~~af~~ haft magen til. Jeg måtte ud på Langelinie og lufte mig, men hvor var jeg elendig. Siden den tid har jeg aldrig taget sovetabletter.

Sammen med P C tog jeg kort efter til Gettrup og besøgte Ammitsbølls. P C havde ~~færra~~ ferie og min egentlige ferierejse kunne jeg ikke begynde, da der den 8. juli skulle være sølvbryllup hos Bensons, men så tog jeg en lille tur til Ålborg, Gettrup og ~~dekkings~~ Jerslev. Jeg skrev til onkel Albrecht for at forhøre, og de kunne høre mig, og fik svar med lykønskning til at jeg havde fået eksamen com laude, og meddelelsen om, at hans piber var i god stand. P C og jeg tog med nattoget, hans ferie var kort og skulle benyttes fra først til sidst, så samme dag, som han var færdig med sit arbejde satte vi os om aftenen i toget og kom til Ålborg næste morgen. I Ålborg var vi den dag og besøgte faster Barfod, og om aftenen satte vi os i en postvogn, som kørte ad Hals til o, den stod vi af på et sted, der hed Saa.

P C sov så trygt, at jeg nær aldrig havde fået ham ud af vognen, han havde den ene arm stukket ind i en strop, og tænkte på at han skulle have den ud, men hang og dinglede i stroppen. Vi havde vist så en mils ven at gå og kom til Gettrup meget åle. Der var sat mad og drikke frem til os, og da vi havde fået det til livs, gik vi i seng. Da jeg vågnede stod Elis Ammitsbøll og talte med P C og lille Sums sygdom. Vi var nogle dage på Gettrup, Hans og Esse var to søde små børn, som altid fulgtes ad og var meget optaget af rottehundene. Jeg var meget imponeret af den vældige gårdsplads og en meget stor dagligstue. Der havde været taale om, at P C skulle have været med mig til Jerslev, men han opgav det. Fra Jerslev rejste jeg til Randers. Jeg havde nemlig skrevet til Kaufmann og sagt, at jeg skulle til Vensyssel, og så kunne jeg på hjemvejen stoppe op i Randers og tale med ham og rektor om vikariatet. Det var så mit andet besøg i Randers. En anden af de nye cand. mag. er, Eiler Haugsted, havde haft tilbud om plads ved Marselisborg skole efter sommerferien, men han ville ikke entrere og gav mig chancen. Vi havde været 15 tilmeldt til eksamen, men 6 blev på valen, så der var kun 9 kandidater, af disse ni var vi kun tre med laud. Haugstedt, som havde den fineste eksamen, Fr. Poulsen og jeg, som stod lige. To af de andre, Munk og Holten, manglede kun et point i laud. Clausen havde haft arbejde ved vesterbros realskole i flere år og havde fået plads ved Marselisborg skole, men dervar ~~sækkå~~ altså en plads mere ledig. Jeg havde nu to kort på hånden, og af dem var Marselisborg altså egentlig det bedste, og da jeg rejste fra København var det egentlig min agt at tage til Marselisborg, Men da jeg kunne få vikariatet i Randers og følte mig træt, hvorfor den tank, at jeg kunne feriere til 1. december (vikariatet var 1. dec - efter påske) tiltalte mig, så jeg opgav Marselisborg, skønt Gernsø gjorde mig opmærksom på, at Randers jo kun var vikariat, og lod chancen der gå videre til Munk. Han var ligesom Clausen forlovet og ville gerne i arbejde. Egentlig var det jo meget letsindigt af mig, at vælge, som jeg gjorde, og havde jeg været ubemidlet havde jeg vel ikke gjort det. Kaufmann var meget venlig mod mig og rektor Gernsø også. Fra Randers rejste jeg til Ribe, hvor Munks fader var skolelærer, men gjorde på vejen holdt ved Fruens Bøge, for at besøge Anna Krarup, der var lærerinde i Dalum Præstegård. Præstefruen, fru Poulsen, var fra

Randers, det interesserede hende, at jeg havde fået engagement der. Anna Krarup, som den gang var hemmeligt forlovet med farmaceuten Oscar Kaaber, som havde givet sig til at udanne sig til tandlæge, blev glad for mit besøg. Det var på en måde min skyld, at de to havde fået hinanden. En gang ville P C til en farmaceutfest, og havde sine søstre med, han foreslog mig, også at gå med og inviterede Anna Krarup, hvilket jeg gjorde. To farmaceuter bad P C præsentere sig for sin familie, da de ingen damebekendtskaber havde ved festen, hvilket gjækk han gjorde. Da vi skulle hjem om aftenen og jeg ville følge Anna K. hjem, viste det sig, at disse to skulle samme vej, som hun, og på den måde blev hun nærmere kendt med dem, ~~men~~ og en af dem var Kaaber. Sent om aftenen nåede jeg til Ringø og blev modtaget af Ejner Munk. Hans forældre var gået i seng, og da jeg kom op næste morgen - det var en søndag - var de gået i kirke, så jeg traf dem først ved middagsbordet. Jeg kendte Munks ældre broder seminarieførstander Anders Munk og vedste, at han havde to brødre, der var læger, nå traf jeg den yngste broder Frederik, som var landmand, men som gik på seminarium og i mange år var min kollega her i Kolding.

Den 8 juli var både fester og jeg til sølvbryllup i Ordrup. Der var først frokost i hjemmet, hvor kun husstanden og sølvbrudens søstre og Marie Ferslev var med. Det var både hun og jeg så glade ved, at den elskelige moster Dorthea regnede fester med til sine søstre, det irriterede mig lidt, at hendes søster Parmone sagde om det: "Ja selvfølgelig". Middagen stod på Constantia på Strandvejen. Jeg blev som cand.mag. - jeg nød den titulatur på indbydelsen - beæret med at få to damer til bords; Enkefru Johanne Jensen, som jeg kendte fra Vosborg, da hendes mand var onkel Albrechts afløser som forstander på Staby højskole og en slægtning af onkel Benzon, som var mulatinde. Moster Christine, moster Dortheas stiftsøn, pastor P.E. Benzon, som havde moster Christine til bords, moster Dortheas stiftedatter Maud, apotheker, Bauer Petersen i Ordrup, og en familieonkel William Faber havde skrevet sange. Både moster C.s og P.E.B.s ~~smukke~~ var smukke, særlig P.E.B.s og hans tale til sølvbrudeparret var meget hjertelig og poetisk, man mærkede, det var en digter, der talte. Onkel Benzon talte dybt rørt for sølvbruden, hvis skål blev drukket i champagne.

Sommerferien delte jeg mellem Vosborg og Moesgård. På Vosborg gjorde moster C. vænt gilde for mig, ved hvilket P.C. holdt en morsom versificeret tale for mig. De havde et kælenavn for mig - lille Lene - og talen sluttede således: En skål for Parmo for lille Lene - vi håber, du snart ej må være væne - men at næste år, når du kommer tilbage, I damå være to til mod skålen at tage. Moster Marie kunne godt lide at skæmte lidt med mig. En dag havde hun sendt sin formiddags pige hen at købe et gratulationskort, da en af hendes gamle ugifte kusiner Meinert havde fødselsdag. Terne kom tilbage med et skrækkeligt kort, som var ~~smukt~~ forsynet med følgende skønne vers: Gaver og blomster i pragende flor, jeg nyder i dag ved fødselsdagsbord da jeg da være mellem de mange - ønskes dig over 1000 gange - glæde og held, sundhed og lykke, sorgerne dem skal du blæse et stykke. Den hilsen turde hun ikke sende sin svagelige, lidt forsagte kusine, men hun viste måg det og sagde, det kunne jeg få til min næste fødselsdag.

En anden gang viste hun mig et reklamekort for et hejrestel, som var så smukt, at det godt kunne bruges som fødselsdagskort, og så også det truede hun mig med, og til min fødselsdag som student fik jeg det med følgende vers : Vi ønsker dig et hejrestel - og til eksamen meget held - og forind året har endt sine dage,- en sød og yndig lille mage. Jeg havde gø godt tid og fester og jeg blev på Moesgård den 31. august over. Da fyldte fester 50 og Evald og jeg forærede hende en guldkæde til hendes lommeur som et lille vidnesbyrd om at vi havde meget at sige hende tak for. Jeg var glad for, at jeg havde fået min eksamen inden den dag, nu havde hun fuldført sit arbejde, hun havde påtaget sig.

Så rejste vi tilbage til Nordborggade, jeg overtog atter mine timer på Velgørenheden, hørte nogle forelæsninger hos professor Fredericia og havde et ganske kort vikariat på Vestre Borgerdydskole. Det eneste jeg havde haft med københavnske latinskoler at gøre som student var, at jeg to gange havde haft inspektion ved skriftelig eksamen. Latinskolerne stod under inspektion af tre universitetsprofessorer : Ørtz, Paludan og Julius Petersen. Skolerne faldt i tre grupper : Skolerne i København, skolerne uden for København øst for storebælt, og skoler i Jylland og Fyn. Inspektionerne ved skriftelig eksamen i København ordnedes hvert tredje år af Paludan, og jeg hørte til dem, han benyttede. Den første gang var jeg på Slomanns skole, den anden gang på Østre Borgerdyd. Vikariatet på Vestre Borgerdyd fik jeg gennem en student, Otte Nielsen, som var gammel elev af skolen og af og til vikarierede. Da han på grund af sygdom var forhindret, kom jeg til det. Det var latin og dansk. Blandt eleverne i dansk husker jeg en søn af Olaf Poulsen, en køn dreng med nogle herlige, brune, skælmske øjne. Der spurgtes, om jeg ikke kunne læse noget for dem og Poulsen sagde : " Jeg kan godt tage en komediebog med, far har så mange ". Det betvivlede jeg ikke. I latinklassen var der en jødedreng, der ikke var tilfreds med den karakter, jeg havde givet ham og mente, " det måtte bero på en misforståelse", hvad jeg ikke mente. Så var der i latin-klassen en søn af brygger Carl Jacobsen. Han så meget blaseret, noget forpyntet ud. Blandt lærerne lagde jeg mærke til Mathias Fenger, der sad og drak kaffe på lærerværelset, og Kaper, som fortalte mig, at jeg allerede havde fået et øgenavn : Peter den femte, da skolen havde fire Petersener blandt lærerne i forvejen. Det hele varede ikke 14 dage, så kom lærerne tilbage til skolen, som han havde været afspærret fra på grund af smitsom sygdom i hjemmet. Læseaftnerne hos Barfods havde jeg nu atter tid til at passe, og i studenterforeningen tilbragte jeg en del tid med læsning, så de tre måneder gik såmænd hurtigt. Kaufmann bad mig komme nogle dage før december, for at han kunne præsentere mig for eleverne og sætte mig ind i arbejdet, og da den første var en fredag, blev det aftalt, at jeg skulle rejse søndag den 26. november. I den sidste uge holdt jeg årsrapport med min klasse i historie og var til afskedsfest hos Barfods, hvor Andreas, som allerede i sommerferien på Vosborg havde besunget mig på Melodien : Jomfru, vil De med i skoven havde skrevet en sang på Melodien : Gamle Eriksen.

R A N D E R S

Jeg havde en gang i min studentertid rejst med en fader med to voksne døtre, som han da vi kørte fra Langø, viste, at nu kunne man allerede se lysene i Randers. Da jeg lørdag den 26. november 1899 så disse lys, var det med en noget ængstelig følelse, jeg betragtede dem. Jeg skulle nu for første gang ud på egen hånd. Det var ikke for tidligt, jeg var næsten 24 år. Lejligheden i Nordborggade havde vi beholdt, da jeg havde min soldatertjeneste tilbage og randersopholdet kun skulle vare 4 mdr. Faster ville så drage på gæsteri til Moesgård og Jerslev. Da jeg kom til Randers og ville gå ind i ventesalen, stod adjunkt Kauffmann der og tog imod mig, og sagde, om jeg ikke, når jeg havde fået hotelværelse ville komme hen til ham på Steen Blichersvej og spise til aften sammen med et par kolleger, som han holdt et lille afskedsgilde for. Det er symbolsk for, hvad Randers har været for mig i livet, at jeg straks blev budt til gæst, og at den første aften blev overordentlig hyggelig og behagelig. Jeg tog værelse på hotel Dagmar i Torvegade overfor Hotel Randers og skyndte mig ud til Kauffmann. Der traf jeg adjunkterne Krogh og Rahr med fruer, en enkefrue Kongstad, hvis mand havde været adjunkt ved skolen, en lærerinde ved frk. la Cours skole, frk. Lind og værtsfolkene. Jeg sad mellem fru Kongstad og fru Kauffmann, værten havde fruene Krogh og Rahr til bords. Der var rart at være. Kauffmann var en fint dannet mand, cand. philolog, med laud, fruen var datter af en afdød randersrektor Whitte. Krogh var seminariuddannet, talte med stærk jysk accent, og det fjorde hans kone også. Rahr var grossererens søn fra Århus, cand. theol. et mag., hans frue var fra Viborg, født Sandberg, havde kendt onkel Noe. Frk. Lind havde forbindelse med vestjylland. Hendes broder fhv. adjunkt Lind og hun var fra gården Uldsund, Nees, ikke så langt fra Vosborg. Den næste morgen mødte jeg så på skolen. Rektor sagde: "Ja foreløbig hospiterer De jo". Jeg skulle virke i 6, 5, 4 stud og 3 stur i dansk og i 5, 4, 3, 2 og 1 stud i historie. Klasserne var gennemgående ikke store, i 6 var der 6 elever, i 5te 7, i 4de 15, i 3die 9, i 2den vist 16 og i første 12, 31 timer om ugen - det var jo et meget mageligt skema. I anden klasse skulle der være en Fenger, og straks da jeg kom ind i klassen var jeg klar over, hvem det var, jeg ved såmænd ikke rigtig hvorfor. Det lykkedes mig at få et ikke særlig spændende værelse i nærheden af torvet og forplejningen fik jeg hos en enkefru Ostenfeldt, Østre Grave 25, hvis søn, cand. mag. Jens Ostenfeldt, jeg kendte fra København. Kauffmann bad mig om at overtage timerne om torsdagen den 30. november, hvad jeg villigt gik ind på. Grunden til, at Kauffmann ville have vikar var, at han, som barnløs og økonomisk velstillet, ville tilbringe vinteren sammen med sin hustru i Italien. Hvorfor han ville rejse en dag før hans orlov begyndte, husker jeg ikke, men han må jo have fået rektors velsignelse til det, skønt det vist egentlig var ulovligt og Gemsøe var en meget lovlydig mand. Jeg havde egentlig tænkt ikke at gøre visit hos nogen af lærerne for ikke at nøde dem til at invitere mig, da jeg regnede med kun at være i Randers til påske. Kauffmann som var meget åbenmundet, fortalte mig dagen før han rejste, at rektor havde bemærket at jeg ikke havde gjort visit hos ham endnu. Jeg gik så om fredagen op til ham i visittiden. Han havde embedsbolig ovenpå skolen, en meget rummelig lejlighed. Hans kone var fra Norge, født Pihlfeldt, og talte med

stærk norsk accent. Hun bød mig meget venligt velkommen til Randers. Gemsøes havde boet i Randers i mange år, idet Gemsøe som ung cand. philolog var blevet ansat ved skolen i 1869 og havde arbejdet en årrække under rektor Whitte, i 1885 var han blevet rektor, Engang henunder jul blev jeg inviteret ud til dem til aften, og var sammen med en af byens præster, pastor Thomsen, som var rektors ungdomsven. Thomsen var egentlig kemiker, men blev kristeligt vakt og gav sig til at studere theologi og blev præst. Han var en meget lidt veltalende mand, der gik næsten ingen i kirke hos ham. Han var præst ved hospitalet og første residerende kapellan ved Sct. Mortens kirke. Foruden Thomsens var der en danselærerinde, fkr. Zangenberg, arkitekt Uldall, og så havde rektor en broder, der ikke rigtig var blevet til noget, men vist mest rejste rundt på gæsteri hos familien. Med disse tre blev jeg sat til at spille whist, hvad de tog meget højtideligt, så jeg mindedes Pichwich, der engang spillede whist med nogle gamle damer. Rektoren og Thomsen satte sig ind i rektors værelse og snakkede, og fru Ulldal og nogle andre gæster og fru Gemsøe og frøken Gemsøe, den yngste datter spillede et selskabsspil ved bordet midt i stuen. Skolebygningen var egentlig ikke så gammel, jeg tror, der stod 1857 på den, den var altså på alder med skolen i Ribe, men inventaret var meget gammeldags, 6 mands borde, og da skolen havde temmelig mange elever, idet der var fire meget sotre realklasser, var det lidt bevendt med pladsen. Kauffmann havde ført i et brev og derefter munutligt advaret mig mod en af eleverne i 6. klasse, Haakon Christensen, en præstesøn, som K. åbenbart var stærkt på kant med. Han drillede Kauffmann med sin radikalisme. K. var stok konservativ, så konservativ at han roste vittighedsbladet "Punch" fordi dette altid gjorde nar af venstre. Da jeg var ret indifferent i politik og ikke gjorde noget for at pille radikalismen ud af Haakon, kom han og jeg ret godt ud af det, og 6. klasse var mønsterværdig i disciplinær henseende. Jeg var jo kun 23 år, en af eleverne var 22, så der var jo ingen grund til at spille værdig. For resten kan jeg huske meget lidt om min undervisning, den fladt mig ret nemt, og jeg havde egentlig ikke meget vrøvl med eleverne. I 4. klasse morede mig sig med at bemærke, at Chr. den II gav en lov om at embeder ikke måtte bestyres af vikarer (at min tilstedeværelse i skolen altså var ulovlig), og det lod til at de tit i naturhistorie havde om tangloppen, men den slags små ting tog jeg mig ikke nær. Den af klasserne, jeg brød mig mindst om, var egentlig mærkeligt nok 1. klasse, men den havde jeg kun to timer om ugen, mandag og tirsdag. Jeg var lidt bange for Gemsøe, vist ganske uden grund, for jeg tror såmænd, han var ganske velfornøjet med mig, og ellers ville han vel heller ikke have tilladt mig mit andet vikariat ved skolen, men jeg havde sat mig i hovedet, at han var meget kritisk og derfor jævnlige havde noget mod mig. Fredag den 1. december var der skolebal, og skolen havde i den anledning fri om lørdagen. Disse to dage lørdag den 2. og søndag den 3. forekom mig uendelig lange, og hvad var da nemmere end at jeg benyttede søndagen til at gøre visit hos en familie, jeg var blevet anbefalet til af Ruth Balslev, nemlig hendes morbroder stadsingeniør Fenger. Jeg gik hen til dem på Fischersvej, i nærheden af Hadsund banegården om eftermiddagen, og jeg traf først fru og den

Yngste søn, den førnævnte Poul Fenger i 2. klasse. Da jeg havde snakket med dem en passende tid og ville til at bryde op, kom der to unge piger ind i dagligstuen, hvor vi sad. Det var husets eneste datter Esther Fenger og en ung dame fra Århus, frk. Ingeborg Speyer, som siden sommerferien havde været lærerinde på frk. la Cours skole og var blevet anbefalet til Fengers af Fengers broder skolebestyrer P. Fenger, hvis datter Charlotte var Ingeborgs gode veninden. De unge piger kom hjem fra en spadseretur. Jeg havde set et billede af Ruth Balslev og kusinen og kunne huske, at de to ikke var lige høje, men huskede ikke bedre, end at Ruth var den mindste af dem. Jeg havde derfor ventet mig en ret høj dame og tænkte: "Er hun ikke højere?" Da jeg havde konverseret de unge damer en passende tid og ville til øg af sted, gik døren op, og ind trådte stadsingeniøren, og nu skulle han jo have det samme at vide, som de andre havde fået at vide, om jeg havde været i Randers før, hvor jeg boede, hvor jeg spiste o. s. v. Så det blev en meget langtrukken visit. Endelig kom jeg da derfra, stadsingeniøren og datteren fulgte mig ud, jeg tænker fru'en var mere død end levende efter den uendelige visit. I entreen stod der en damecykel som tilhørte datteren, og jeg blev spurgt om jeg cyklede, hvilket jeg benægtede med den tilføjelse at jeg måske ville til at lægge mig efter det. Jeg gik derfra med et meget gunstigt indtryk af min nye familie, det var jo min moders halvfætter, jeg havde besøgt. Hos Fengers havde de den skik hvert år lige før jul at holde pølsegilde d. v. s. et aftensborg, hvor traktementets hovedret var blodpølser, som fru Fenger selv forestod tilberedningen af. Det var en kreds af husets venne, som alle holdt af blodpølser. Første gang jeg blev inviteret til mine nye bekendte var til pølsegilde. Jeg traf der bl. a. den frk. Lind, jeg havde været sammen med hos Kauffmanns og gik hende og datteren til bords. Det var to meget elskværdige borddamer, jeg der havde fået og samtalen gik meget livligt. Datteren var en sød, snaksom og naturlig pige, som måske nok tog luven noget fra frk. Lind, men hun var jo også husets datter, som man skulle tage hensyn til. Vi talte bl. a. om Ruth, som var hendes meget gode vininde, og hende satte jeg også megen pris på. Laurits Koch, som også var en fælles bekendt og som jeg nylig havde sendt lykønskningstelegram til hans bryllup, var ~~ikke~~ vi ikke enige om. Han fandt frk. Fenger stiv og kedelig. Hun havde truffet ham hos hendes faster ~~Susanne~~ Augusta Fenger i København. En dag, jeg var inde at købe julegave til moster Christine, en lille fiks æske til frimærker, traf jeg Poul Fenger og søsteren, idet denne også skulle have fat i sådan en æske. Fengers lejlighed var rummelig og velindrettet, der var navnlig en meget smuk dagligstue med 3 fag vinduer, porcelainskakkelovn, som mindede mig om konsul Schous i Struer, og to bordarrangemøbler, i hjørnet et større bord med sofa, og ved det midterste vindue et mindre bord flankeret af to magelige flugtstole, af hvilke fru'en gerne holdt til i den ene. Foruden de to hjemmeverende børn var der en søn, der var polytekniker i København, og en anden søn for til søs. Han havde fra en af sine rejser medført en papagøje, som holdt til i spesestuen, og undertiden hittede på, at den ville prøve at sætte sig på hovedet af en af de spisende damer, hvad den pågældende egentlig ikke følte sig tiltalt af. I pensionantet stiftede jeg bekendtskab med en toldassistent Buhl, hvis far var leder af missionshotellet i Løngangsstræde i Kø-

banhavn. Han boede i et kvistværrelse nede ved Sønderbro hos politiassistenten, cancelliråd Sørensen, der var så venlig, ekskværflig mand. Mine kolleger syntes jeg godt om, en af dem adjunkt Gabrielsen kendte jeg fra København, han havde manuduceret mig i latinsk stil, et fag, jeg havde megen respekt for, da jeg ved 4de classes hovedeksamen havde fået tg- i det, hvorfor jeg deltog i alle de stiløvelser, der holdtes ved universitetet, både hos A. B. Drachmann, Siesbye og J. L. Heiberg, og to gange havde manuduktør, først Gabrielsen senere Julius Nielsen. Jeg fik da også det ud af det, at jeg fik g+ til embedseksamen. G. boede i Schreppereggellsgade ligeover for onkel Albrechts. I randers boede han i en forstad, syd for Gudenåen, Strømmen. Den mest imponerende af kollegerne var gamle overlærer Koch, som docerede naturhistorie og geografi og var enerådende i disse discipliner. Han var gift med en datter af den i sin tid bekendte professor i teologi Jens Møller, han var født 1829 og var altså 70 år, men en flot rank skikkelse med et noget barskt væsen. Selv var han søn af bygningsdirektør, konferensråd Jørgen Hansen Koch, to af hans brødre var excellencer, den ene højesteretsjustitiarius den anden viceadmiral. Han var en myndig alt andet end øm søgtemand. Ved en skoleskovtur sad jeg i kupe sammen med ham, da en kollega meddelte ham, at hans frue var gået på banegården for at sige farvel til ham, sagde han blot: "De kan hilse hende fra mig" uden at rejse sig en tomme. Som lærer havde han virket i Randers siden 1859. Da min svoger Poul var elev i forberedelsesskolen, indtraf Kochs sølvbryllup, og klassen havde den frimodighed overfor ham at lægge en gave, bestående af noget frugt på kathedret og sagde: "Til lykke", herr Koch". "Ingen næsvigheder, tag det stads væk" var svaret. Kochs førte ret stort hus, hans skema skulle altid lægges således, at han om tirsdagen var fri de første to fimer, da hans selskaber altid holdtes om mandagen. Ved disse var bordtaler absolut forbudt. Var Koch stiv og fornem, var Sand i allerhøjeste grad formløs. Han var livsforsikringsagent, og da han opdagede, jeg ikke var livsforsikret, foreslog han mig at komme til sig i sit hjem og blive det, idet han dog tilsidst tilføjede, at det i det hele ville være ham kært at se mig. Han var egentlig tiolog, men havde taget tillægseksamen i historie og tysk. Han underviste i det første fag især i realklassen og i tysk helt op til studentereksamen. Forholdet mellem lærerpersonalet var gennemgående udmærket, den eneste scene, der indtraf i min vikartid var et heftigt skænderi mellem Sand og Rahr, som pudsigt nok altså begge var cand. teol. et mag og begge temmelig uteologiske. Da Rahr og en ny, videnskabelig bog, sagde, at han ikke havde læst den, men agtede at gøre det, sagde Sand: "Det får De sommænd ladrig gjort". og dette krænkede Rahr i allerhøjeste grad. Sand var vist selv meget lidt læsende, og mente altså, at det samme var tilfældet med kollegaen. Rahr fortalte mig, at rektor ikke ville have haft en cand. teol. et mag i det embede - vistnok Kongstads - han fik, fordi han mente, at en teolog, der tog tillægseksamen, gjorde dette fordi han ikke var en troende mand, og derfor modtog ham med de ord: "Ja De ved jo nok, at det ikke er med min gode vilje, De kommer her". Så meget mærkeligere er det dal) at Gernsø benyttede ham som religionslærer og 2) at Rahr senere søgte til Odense for at slippe for religionstimerne. Forklaringen må vel være, at Rahr søgte embedet for sin befordrings skyld, og da han fik det tog religions-timerne med som et nødvendigt onde, som han så ved forflyttelsen slap for.

I juleferien rejste jeg selvfølgelig til Vosborg, og jeg købte mig en håndkuffert, assisteret af toldassistent Buhl, det er den, som Ebbe endnu benytter. FASTER holdt vist juleaften på Moesgård, men min fætter Johannes Evald Benzen, som var underforvalter eller ladefoged på en gård 10 km sydøst for Randers, Tustrup, var også på Vosborg. Jeg nød den ære at sidde for bordenden juleaften. Ellers husker jeg ikke ret meget fra den jul. Da jeg rejste til Moesgård, blev jeg hentet i Holstebro af Evald og sammen med mig kom to unge agrarer fra Vadskærgård ved Lemvig, brødrene Agger af hvilke den ene havde været soldat sammen med Evald. Da vi havde spist, gik Evald på besøg med dem hos Jens Tinggård, medens jeg blev hos Karen. Efter jul gik vi en ny kollega i Randers, idet to matematik og fysiklærere byttede embede. Bøggild en onkel til min kollega i Kolding, kom til Frederiksborg, og Hjuler, som var gammel Ransrusianer, kom til Randers. Hjuler havde været med Olufsen på en af dennes Pamirekspeditioner, og var ved den lejlighed blevet dekoreret af Emiren af Bahara som ridder af den opgående sol. Han skildrede audiensen hos fyrsten, som tog imod ude i haven, siddende med korslagte ben i en havegang, hvor han med en indbydende bevægelse opfordrede ekspeditionens medlemmer til at tage plads, hvad de så også gjorde, men med en vis betænkelighed af hensyn til deres gallakjole og hvidt. Hjuler drak altid snaps til sin skolemad og havde den skavank, at han i selskab i reglen blev fuld. Mor har været sammen med ham hos Kochs, hvor han ved smørrebrødet tabte en gaffel, som han ikke turde indlade sig på at samle op igen, men sparkede ind under bordet. En dag kunne han ikke finde sin skolemad, det viste sig at Sand af vanvare havde ædt den, hvorpå han fik Sands som denne anbefalede ham på det bedste i et længere foredrag. Kort efter jul fik jeg Fengers besøg af Ruth Balslev, og hun og Esther Fenger var henne at se mit beskedne værelse. Der var ungt selskab hos Fengers, hvor jeg på grund af mit bekendtskab med Ruth var med. Jeg kan huske, at fru Fenger sagde til mig, at nu måtte jeg da ikke glemme at besøge dem, selv om Ruth var rejst. Det var egentlig meningen, at frk. Speyer, kapellanen hos sognepræsten i Randers, pastor Scharling - Gamle i "Nøddebo præstegård" - og jeg skulle være stamgæster hos Fengers og spise til aften hos dem hver søndag aften, når vi ikke var optaget, men Falmer Nielsen kunne næsten aldrig få lov af Scharling til at gå, så det blev kun os to andre, der kom regelmæssigt. 10/1 1900: Hr cand. mag. Tang-Petersen. Det ville glæde os, om De ville drikke te hos os i morgen, torsdag aften kl 7. 30. Pastor Falmer Nielsen og frk. Speyer kommer, ellers kun husets folk. Med venlig hilsen, Deres E Fenger. Jeg ville meget gerne komme hos de elskværdige mennesker, skønt jeg ikke endnu havde tabt mit hjerte til den søde Esther, men jeg syntes ikke, jeg kunne være bekendt at komme hver søndag, og havde ikke forstået, at det var en fast aftale. Derfor udeblev jeg en gang af beskedenhed, Fengers sagde ikke noget til mig, men frk. Speyer gav mig en forfærdelig røffel - hun kunne være meget skarp, og var ikke nær så elskværdig som fkr. Fenger - hendes far havde været der, de havde ventet længe på mig, sådan noget kunne man ikke være bekendt. Jeg var ked af min fadæse og forklarede hvordan, det var gået til, og Fengers var lige så elskværdige, som de før havde været. Fengers dagligstue var til tider næsten ikke til at få varm, så familien måtte flytte nogle magelige stole ind i spisestuen og holde til

der. Det første brev, jeg har fået fra mor er dateret 18. februar, og i dette hvor mor titulerer mig: Kære første frænde - jeg var jo hendes næstnæstsøskendebarn - er foranlediget ved, at dette tilfælde var indtruffet. Mor beder mig på sine forældres vegne om at udsætte mit besøg, men opfordrer mig til at komme op til dem en eftermiddag "og slå en sludder af i en magelig stol i spisestuen, så at vi kan få aftalt, når jeg skal komme. Påsken nærmede sig og så kom Kauffmann tilbage, men der blev et nyt vikariat, idet læreren ved forberedelsesskolen, cand. teol. Janus Nielsen, ville over til København for at tage tillægseksamen i dansk og tysk, og i den anledning skulle have orlov fra påsken til 1. februar 1901. Gemsø spurgte om jeg ikke ville have det, "for nu kender jeg jo dem", og det var jo meget venligt, så jeg tog imod det. Af Kauffmann fik jeg 100 kr. om måneden for 21 timers om ugen, Janus Nielsen tilbød mig 75 for 35 timer, men han fik kun 100 og var dårligt stillet økonomisk. Han var søn af en sadelmagersvend som var død, han boede hos sin mor i von Hattenstræde. Jeg var en gang bedt til kaffe af ham. Kaffen kom ind på en bakke, den var tynd og hvedebrødet af billigste slags, men meningen var god. Jeg var vist i København i påsken, nu blev det jo en længere fraværelse fra lejligheden. Samme havde jeg forresten lejet ud til Anna Krarups fars husbestyrerinde hvad vist for resten var ganske ulovligt, da jeg ikke havde indhentet værtens samtykke. Jeg var glad ved at have arbejde så længe, men det var jo ikke helt mine fag, jeg skulle docere geografi, religion, skrivning, regning og dansk. Geografi i alle tre forberedelsesklasser, religion i anden og første og dansk, regning, religion og skrivning i første. Gemsø spurgte mig om jeg turde påtage mig religionen, hvad jeg nok turde. Til årsprøven om sommeren mødte han selv som censor i religion i anden klasse, gav selv spørgsmål i bibelhistorie, men overlod mig at give spørgsmål i katekismus og salmevers. Det var en lang omgang, thi disse klasser var store. Da vi var færdig, sagde rektor: "Ja det gik jo rigtig godt" og tilføjede med et stort smil "især når man betænker, at De hverken er teolog eller seminartist. I geografi havde jeg i hvert fald i en af klasserne gamle Koch. Han sagde til mig ""De må endelig lade være med at sige om en flod, der løber mod nord, at den løber op, for det gør en flod s'gu aldrig". Han var noget hård med karaktererne for de dårligstes vedkommende, men såmænd meget elskværdig. Dog befandt jeg mig bedre med Kragh som censor, han var inspektør ved forberedelsesskolen, som havde gratis lokaler på statsskolen.

Om foråret fik jeg så lært at cykle, idet cykelhandlerens dræng asede med mig på Høbro landevej. Jeg har latid været en klods, og det tog mig nogen tid før jeg fik herredømmet over cyklen. Da fkr. Fenger holdt meget af at cykle, cyklede jeg en del med hende. Toldassistent Buhl blev forflyttet til Odense og jeg fik hans værelse ved Sønderbro med en smuk udsigt mod syd. Det var et godt bytte. Værelset havde et stort trerammede vindue i en kvist, så der var en rar, lys skrivebordsplads. En dag kom mor op til mig, hun ville se, hvordan jeg boede. Jeg ser endnu hende tydeligt for mig i en pæn hvid kjole. Det var vist egentlig efter den tids begreber aldeles ikke passende, at en ung pige gik på besøg hos en ung mand alene, men sådan noget tænkte mor nu ikke på. Engang havde mor og jeg aftalt at tage til Mariager sammen på cykel en månedslovsdag,

men det fandt Fengers ikke passende. Da jeg kom hjem fra en spadseretur lå der en bog jeg havde lånt Fengers, og på papiret, den var pakket ind i, stod der, at familien på Kellerup ikke var hjemme den pågældende dag. Vi havde aldeles ikke tænkt på besøg på Kellerup. Dagen efter gik jeg om morgenen hen til Fengers og ringede på, og da pigen lukkede op spurgte jeg efter frøkenen. Pigen var meget alvorlig og meget mistroisk, men kunne alligevel ikke lade være med at smågrine, da hun viste mig ind i dagligstuen, hvor skøn Esther var ved at tørre støv af. Jeg kom for at sige, at jeg alligevel tog af sted til Mariager. Esther svarede, at det var kedeligt, at hendes forældre mente, at det ville anstrenge hende for meget, altså en helt anden forklaring. Jeg var nu ganske klar over, hvordan det egentlig hang sammen, og jeg må sige, at da jeg i Mariager mødte den meget snaksomme Sand, tænkte jeg, at det vist i grunden var en meget praktisk forsigtighed, Fengers der udviste. Det var vist egentlig Esther, der havde foreslået turen, og da jeg fandt, at hun var en meget fornøjelig kammerat, syntes jeg, at det kunne være meget fornøjeligt. Jeg havde for resten en god tur til Mariager - først til Mariager - så fra Mariager til Hobro og fra Hobro til Randers.

I maj måned var jeg på Vosborg. Den 13. mej, Esthers fødselsdag, gik Ruth og jeg til Vemb og sendte hende, der var på besøg hos skolebestyrer Fengers i Århus, et telegram: Til lykke med 25-års jubilæet i fødestaden. Lidt senere fik jeg på Moesgård et postkort fra hende fra en tur til Hobro og Mariager. Hun omtalte her, at hun "kom godt hjem forleden dag". Det var vist da frk. Speyer og jeg skulle følges ad til Langå, da vi skulle på pinserejse, at Esther kom på stationen i Randers for at sige fravel til Ingeborg, at vi foreslog hende at følge os til Langå, og jeg lovede hende en billet tilbage på 1. klasse, hvad hun også gik ind på og tog imod. Under eksamen var jeg inviteret til cencorfrøkost på frk. la Cours skole, da dimittenderne var oppe i fransk. Der var fire og de fik alle fire udmærkelse, og censoren, en dame erklærede, at det var de bedste og. er hun nogensinde havde givet, hun havde givet idag.

Jeg morede mig over hendes forskellige slags ud. er. Jeg kan huske, at vi bl. a. fik kastanier ved frokosten. Der var Esther også, og hun og jeg gik en lang tur sammen ad hobro landevej, hvor jeg fortalte hende en del om min familie og hele mit tidligere liv, og glædede mig over den interesse, hun vist for mine sager. En anden gang, vi gik sammen, sagde jeg til hende, at min broder endelig ville have, at jeg, når jeg blev soldat, skulle komme til Moesgård og præsentere mig i uniform. Så sagde hun: "Så må De også hellere gøre en afstikker til Randers, for jeg vil også gerne se Dem i uniform" Det blev sagt på den sødeste måde uden spor af koketteri, og det glædede mig meget, at den søde unge pige ligesom stillede sig ved siden af min kære broder som en elskelig søster. Det glemmer jeg hende aldrig for.

Gertz var censor for studentre det år. Gemsø holdt i den anledning middag, hvortil alle lærere og alle byens embedsmænd var indbudte. Rektor førte professoren til bords og amtmanden rektorinden. Professor Daæ fra Oslo opholdt sig i Randers den dag, og rektor, hvis frue var norsk præstedatter, inviterede ham med og han blev placeret ved siden af rektorinden med pastor Scharling på den anden side. Da adjunkt Thorsen havde

taget mig til bords og af rektor blev opfordret til at tage plads på professorens anden side, kom jeg, den alleryngste til højebords, hvad de andre lærere morede sig over og kom til at sidde ved siden af den elskværdige overretssagfører Buhl. Translokationsdagen i 1900 var meget varm. Jeg ser endnu for mig pladsinspektør Thorsen vandre af sted i kjole og hvidt henad gaden uden spor af overtøj. Min ferierejse gik først til Silkeborg. Siden Evald var blevet gidt havde Moesgård været et af mine ferieopholdssteder hvor jeg traf sammen med gamle faster fra Vejle og min kusine Parmone. Således husker jeg fra sommeren 1899, at jeg i anledning af en lånesag havde en ekstre københavnertur, som var meget forceret. Evald ville gerne låne nogle penge af mig til at forøge sin kvægbesætning for og da jeg ikke kunne ryste besked ud af min kurator Hother Ploug, måtte jeg ~~sk~~ selv over at hente dem og jeg kom tilbage med pengene efter at have foretaget to natrejser lige efter hinanden. Evald skulle en lang køretur ud i Klosterhede helt oppe ad Lemvig til, da Parmone skulle besøge en veninde, som var gift med en skoleløber, og den spas ville jeg da heller ikke lade gå fra mig. Jeg husker den kolossale overgang fra Københavns larm til hedens stilhed, og hvor morsom det var at køre ad veje, jeg aldrig havde befaret. Det var vist samme sommer, at jeg sammen med Evald ved 3-tiden om morgenen kørte flere mil vest på for at få hentet nogle tørv hjem. Men foruden min fædrene slægt traf jeg også Karens familie på Moesgård, to elskværdige kusiner Karen og Marie Bjerrum, Karen livlig, meget talende og spøgeful, Marie køn, stilfærdig og rar. Medens jeg var i Randers fik jeg gennem Karen Bjerrum indbydelse til at komme til Silkeborg, men hun lagde ikke skjul på, at det især var søsteren, der gerne ville have, at jeg kom. Da ferien kom rejste jeg altså til Silkeborg, og fra Randers til Skanderborg fulgtes jeg med Esther Fenger, som blev fulgt til toget af Esther Fenger. Esther fortalte mig, at hun havde siddet så længe oppe den foregående aften, fordi hun havde skullet skrive et langt brev. Jeg ville ikke spørge om hvem brevet var til, men tænkte mig straks, at det var til en kær ven, og sagde ved mig selv: "Så er hun altså forlovet". Senere har jeg fået at vide, at brevet var til Ruth, og at Esther troede, at jeg skulle til Silkeborg og have min forlovelse med en af døtrene i det bjerremunsk hjem deklareret. Havde jeg ikke stiftet bekendtskab med Esther var jeg så sikkert blevet forlovet med Marie. Jeg kunne heller ikke lide, når Esther talte om, at når hendes broder Emil slog sig ned i udlandet, skulle hun holde hus for ham. Jeg var ~~stok~~ kommet ind på, at det var mit hus og ikke Emils hun skulle tage sig af. I Silkeborg havde jeg det udmærket hos den elskværdige familie. Skoleinspektør Bjerrum havde bolig på skolen, jeg lå sammen med tre af sønnerne på loftet. Jeg var der en uges tid og turede meget om sammen med de to unge piger. Jeg havde jo været på disse kanter året før, men kun ganske kort. Nu havde vi jo god tid, og jeg havde to elskværdige ciceroner til at føre mig til de skønneste steder. Især sejlturene var vidunderlige. Fra Silkeborg ville jeg så cykle til Moesgård, og en morgen tidlig tog jeg så afsked med den elskværdige familie og kørte ad Herning til. Det var ikke min egen cykel, denne var af en ny slags, den kædeløse cykel, men der var noget i vejen med den og jeg lånte en gammel af cykelhandleren. Den havde den fejl, at sadlen havde en tilbøjelighed til at

dreje rundt, og da jeg kom til Ikast, blev den helt tosset og jeg måtte hen til en smed og have ham til at fæstne sadlen, hvilket tog lang tid. Da jeg kom til Herning, satte jeg de penge, jeg sparede ved at cykle over styr, ved at spise en bedre middag på Eides hotel, hvor vi blandt andet fik kogt Pigvar. Så kørte jeg videre mod nordvest til Holstebro og igennem denne by og ad vejen mod Struer til Moesgård. Den tredie august var der gilde på Vosborg for Anna Barfod, som havde taget læreriddeeksamen for folkeskolelærerinder, og til denne fest var Evald og jeg indbudt. Karen var hindret i at give måde, da hun ventede sit andet barn. Jeg havde moster Marie til bords, og vi sad lige overfor Anna, og moster Marie udtalte, at hun ville ønske, at hendes børn snart måtte blive færdige med at tage eksaminer. Evald og jeg kørte til og fra Vosborg med hestekøretøj. Onekl Hans var ved at blive utålmodig, han syntes vi var så længe om at komme af sted. Da vi i Vemb var drejet mod øst, sagde Evald: "Nu kan du køre, så vil jeg sove". Jeg fuskede lidt i den ædle kørekunst i mine unge dage, og nu kørte jeg altså gennem Vemb Buur og Naur, Siir og Veirum. Da vi kom ud på hovedlandevejen mellem Holstebro og Struer, overtog Evald ledelsen, styrket ved en god lur. På Moesgård traf vi alle oppe, da Karen var ved at få bernet. Jeg lå ~~æ~~ i et gæstekammer i østgavlen, og da Johan var kommet til verden, søgte Evald op til mig og lagde sig ved siden af mig, hvorpå han straks slumrede ind. Derimod kunne jeg nu ikke falde i søvn og stod derfor snart op. Jeg tror nok, jeg tilbragte den sidste del af ferien på Vosborg, da de nu på Moesgård var optaget af familieførøgelsen, og vel syntes, de havde nok i gamle faster og de to døtre. Jeg kan huske, at det var Parmone, der kom ud til vognen og meldte, at nu skete den store begivenhed.

Alle Fengers fire børn havde været i Soderup i sommerferien. Den af dem, der gav sig bedst tid var Ester, og vi havde været i skole et stykke tid, da Poul en dag fortalte mig, at han skulle til cykelhandleren og rekvirere sin søsters cykel, da hun nu endelig kom hjem. Jeg har et brev fra hende dateret søndag den 2. september, i hvilket hun beder mig til middag den følgende dag "hvid De har lyst og tid", og foreslår at vi skal cykle en tur sammen.

Ingeborg Speyer var taget fra frk. la Cours skole ved sommerferiens begyndelse. Jeg kan huske, at vi kort før sommerferien en søndag var ude at spadsere og vandre i to grupper, af hvilke Esther og jeg udgjorde den ene, og at Esther og jeg kom helt bort fra de andre, hvad Ingeborg og Poul fandt lidt mærkeligt. Cykelturen gik til Harredsløv og var begunstiget af vejret.

Esther viste mig sine bedsteforeldres grave og vi talte med den gamle skolelærer, som hed Ilsøe. I midten af september var der møde i Krstrup forsamlingshus. Esther havde begivet sig til møde uden en øre i lommen, og da vi fulgtes ad til Randers fortalte hun mig om sin fadæse, og at en Klink mand havde lånt hende penge, hun havde fået hans navn og bopæl at vide og nu skulle hun så ud en dag, at finde ham og få pengene betalt tilbage. "Det må jeg vist hellere hjælpe Dem med" foreslog jeg, hvad hun samtykkede i. Da der gik en uges tid uden at jeg hørte noget til den affære, gik jeg en dag op og spurgte, om vi ikke skulle have den sag ordnet, ved hvilken lejlighed Poul sagde til sin mor

"Nej det er da den stiveste, nu vil han have hende med til Kristrup". Der var efterårsmanøvre på randersegnen sidst i september. Jeg traf en barndomsven fra Struer, landinspektør Knud Sinding som feltartellerist og Fengers fik besøg af en teologisk kandidat, hos hvis mor Carl Vilhelm boede. Han hed Kiærshov. Jeg blev inviteret sammen med ham og en anden ung mand, som var kommet på besøg. Hr. og fru Fenger var bortrejste, så det var Emil og Esther, der agerede værtsfolk, og de bad mig støtte foretagendet ved min nærværelse. Jeg fulgte soldaten hjem til Kristrup, hvor han var indkvarteret, og hjalp ham med at finde kvarteret. Undertiden tog herr Fenger en vogn, og så kørte vi ud til vandværket, som ligger 3-4 km nordvest for Randers, omtrent lige langt fra Hobro og Viborglandevej. Derude havde Fengers en have med roser og frugttræer. Jeg havde flere gange været med på en sådan tur, og nu i september var jeg med dem ude at plukke frugt. Man kørte så ud ad den ene vej og hjem ad den anden. Ved vandværket ligger der en stor lystgård, Frøvadsholm. Jeg glemte at fortælle, at herr Fenger inden sommerferien ville have et billede taget af familien med stamgæster, hvilket også skete, og han forærede hver af de fotograferede et eksemplar, og en søndag om foråret kom de unge fra Århus. Cand. teol Svend Fenger, premierløjtnant Vagn Fenger og frøken Charlotten Fenger, Ingeborg Speyers veninde, børn af skolebestyrer Fenger, på besøg hos Fengers og det var meget fornøjeligt. Teologen holdt tale for onkel Johannes og tante Emilie, og jeg takkede på stamgæsternes vegne for de hyggelige søndage, vi havde haft.

Hvor jeg holdt efterårsferie i 1900, husker jeg ikke, men det har sikkert været på Vosborg. Efterhånden som efteråret gik og vinteren nærmede sig begyndte jeg at gruble over fremtiden. Nu var min virksomhed i Randers snart endt, og jeg havde om foråret været på session og var blevet taget til feltartellerist, hvilket ville sige, at jeg skulle møde om efteråret 1901 og ligge inde et helt år. Det var ikke tillokkende. Jeg var ikke altid lige tilfreds med skolearbejdet, den øverste forberedelsesklasse var mig noget urolig, og til tider var jeg temmelig langt nede. På efterårsmødet havde vi sunget: Lær mig nattens stjerne med verkslinierne: Lær mig markens blommet at bie på min sommer. Jeg syntes at det varede så længe inden min lykkes sommer brød frem. Engang vi var ude ved vandværket og Esther som hun plejede kom hen til mig og ville snakke med mig var jeg retire og hun følte sig skuffet og tænkte: Nå vil han ikke snakke med mig, ja så kan han minsandten blive fri" og nu trak hun sig tilbage. Det har mor senere fortalt mig, jeg kan ikke huske det, men jeg ved at det spørgsmål: "Mon hun er forlovet" optog mig meget. Fredag den 2. november gik jeg en tur ud til vandværket og på denne besluttede jeg mig til at handle. Da jeg kom hjem satte jeg mig til at skrive et frierbrev og sendte det af sted fra Langå station, idet jeg tog med aftentoget til Langå og returnerede med det samme. Selvfølgelig rendte jeg på en af mine kolleger, der sprugte hvor jeg kom fra, og da jeg sagde: "Fra Langå" skulle han jo have at vide, hvad ærinde jeg havde der, men han lavede forresten selv svaret idet han sagde: "Nå De skulle måske tale med ~~en~~ en bekendt, som var med eksprestoget fra Struer til Fredericia, hvad jeg så ivrigt sluttede mig til.

Jeg bad om svar omgående og fik et svar gående ud på at hun godt kunne lide mig, at hun var fri, men ville have betænkningstid og dersom jeg ville snakke med hende kunne vi mødes ved Kristrup kirke ved gudstjenestens ophør om søndagen. Det svar var jeg glad ved, og vi mødtes og fulgtes til Randers. Om aftenen var jeg som jeg plejede om søndagen hos Fengers. Esther og fru Fenger var ene hjemme, alle tre mandfolk var op taget. Jeg læste højt for damerne af hvilke datteren var meget takkefuld og alvorligere, end hun plejede at være, men det klædte hende fortræffeligt. Ved aftensbordet talte fru Fenger om overlærer Kochs hårdhed og hensynsløshed mod fru Koch, og jeg sagde: "Nej han skal jo ikke være videre blid". Esther sagde ikke noget. Da jeg skulle gå, var hun stadig meget alvorlig. Hun fulgte mig ud, men det var et meget alvorligt godnat, vi sagde til hinande.

Da jeg næste søndag den 11. gik fra Fengers fulgte Esther mig ud, men da jeg skulle til at give hende hånden til farvel, havde hun stillet sig op ad vinduskarmen, ligeoverfor entredøren, slog øjnene ned, rødmede og sagde lidt lavt, men meget tydeligt: "Ja". Jeg kom ikke ud ad døren slet så hurtigt, som jeg havde tænkt mig. Det første, jeg husker hun sagde efter ja. er var: "Åh, jeg har længtes sådan efter dig". Det var en lykkelig mand, der kort efter gik hjem. Hun fortalte mig senere, at hun allerede midt i ugen havde været klar over at hun ville have mig, og at hun syntes, der var så gyselig længe til søndag. På hjemvejen mødte jeg stud. mag. Jens Valdemar Lind, en brødersøn af den omtalte lærerinde ved frk. la Cour's skole.

Da jeg den 8. juni 1899 blev cand. mag. følte jeg mig så glad og befriet som jeg ikke troede, jeg kunne blive, og den første følge af denne kyksalighed var, som jeg fortalte, at det næsten ikke var mig muligt at falde i søvn. Nu følte jeg mig atter så ganske umanerlig lykkelig og overrasket over at et problem var blevet løst så hurtigt og let, at jeg ikke kunne sove. Vi havde aftalt, at vi skulle mødes den næste dag kl. 3, og da jeg præcis kl. 3 var udenfor Fengers, så jeg min kæreste ilsomt forlade sit jomfrubur fuldt færdig til at spadserere. Vi valgte Hadsundsvej, og jeg husker at Esther, da vi gik op forbi amtsgården, sagde: "Jeg håber, at jeg skal blive dig en god hustru". Vi kunne ikke spadserere om tirsdagen, da Esther havde modtaget en indbydelse til femte, inden hun blev forlovet men bestemte så, at jeg om onsdagen skulle komme hen i hendes hjem og tale med hendes forældre, men om onsdagen lå der brev til mig om, at Esther ikke havde kunnet blive ene med far og mor og få dem varskoet om, hvad der var i gære, så jeg skulle ikke gå på Fishersvej, men syd på over åen, for at vi kunne få lagt en ny slagplan. Om torsdagen var der brev igen, om, at nu havde hun fået skriftet, og at jeg var en velkommen frier, som både svigerfar og svigermor holdt meget af. Jeg skulle møde kl. 3. samme dag, så var Emil "anderswo engagirt", og Poul blev sendt i byen. Brevet var underskrevet - din lykkelige Esther. Forhandlingerne varede kun kort, idet svigermor ingen ting sagde, og jeg meget lidt, medens svigerfar holdt en pæn lille "speech", som gik ud på, at han og svigermor var glade for forbindelsen, hvorpå svigerfar forsvandt ind på sit kontor, og svigermor gik ind i spisestuen og samtidig erscheinede Esther gennem den tredje dør, som førte til entreen, bag hvilken hendes gemak lå, hvor hun havde

holdt til under forhandlingerne. Man lod os diskret være alene, og så stod jeg som lykkelig svigersøn i det fengerske hjem med min søde lille kæreste og følte mig på lykkens toppunkt. Om lørdagen skulle min plejemor komme til Randers for at besøge mig en dags tid på vejen til Jerslev, og det blev så bestemt, at hun og jeg skulle komme til Fengers til middag kl. 6. Der var jo ikke noget påfaldende i, at hun besøgte Fengers, hvor jeg kom så tit. Jeg ville ikke have forlovelsen deklareret, så længe jeg var ved skolen, og den blev jeg jo færdig med i februar. Det morede mig at iagttage hvor ivrig Esther var for at underholde min plejemor og vise hende chartollet i spisestuen. Da hun og jeg tog afsked om aftenen, og jeg fulgte hende til hotellet, spurgte jeg hende, om hun ikke fandt familien elskværdig, hvad hun bejaede, og da vi havde talt om henners og fru Fenger, spurgte jeg: Og hvad synes du så om datteren? - "Hun er en rigtig sød pige" lød svaret. "Det glæder mig, at du synes det, hun er nemlig min kæreste". Ninne standsede, tog mig om halsen og kyssede mig. Hun fortalte mig så, at hun næsten havde fået ondt af Esther, for hun kunne tydeligt mærke, at hun holdt af mig, og var så bekymret for, at det måske ikke var gengældt. Den følgende dag, søndag, fik jeg brev fra Esther - den gang fik man post om søndagen - om at jeg endelig måtte gå fra banegården, når jeg havde fulgt Ninne op på Hobrovej og mødt Esther, og jeg kom så med hilsen fra N til E. En sådan november, som den i 1900 har jeg aldrig oplevet. Jeg gik så tit og nynnede på det vers af børnesangen: Stork, stork langeben, som lyder: "Stork, favre små, bringer du vor moder - bliver det en søster med øjne blå - eller en lille kær broder"? . Den stod i dansk bogen, vi brugte i første forberedelsesklasse. Jeg havde så tit ønsket, at jeg havde en søster, og nu havde jeg fået den elskeligste, sødeste lille søster, jeg nogen sinde havde set. Svigerforældrene ville ikke have os gående som hemmeligt forlovede i samme by, og derfor skulle Esther rejse til Odense og besøge Balslev. Men der gik jo da heldigvis en uge med at få rejsen ordnet, så hele den næste uge fra 18 til 25. november kunne vi spadserere sammen hver eftermiddag på gamle hobrovej, hvor der absolut ingen færdedes, og først den 26. rejste Esther. Vejrguderne var os hulde, når man betænker årstiden, jeg kan ikke huske at vi havde regnvejr en eneste dag i den uge, men jeg tror ikke at Esther en eneste dag kom i rette tid til middag, og jeg kan endnu se hende løbe hen ad Søren Møllers gade når vi endelig havde sagt farvel. Hvad Poul og Emil egentlig har tænkt ved jeg ikke, der var ikke andre end svigerforældrene og faaster, der vidste besked med forlovelsen.

Mandag den 26. november sad jeg på min hybel og skrev til min hjertenskær, som rumlede af sted mod Odense, og dermed begyndte en korrespondance som førtes med stor iver fra begge sider. Vi var begge to passionerede brevskrivere, og reglen for brevskrivning var, at et modtaget brev skulle besvares med det samme. For mig var det ingen sag at få mine udgydelser til at løbe af stabelen, medens Esther som gæst i det urolige balslevske hjem, hvor kun Ruth var indviet i sagen, ikke altid havde den fornødne skrivero. For onkel Laurits, der slev tog imod den ankomne post, var det jo ret mærkeligt med den mængde breve, der kom til Esther, og da han konstaterede at Esther samme dag gik tre breve og de to af dem var skrevet med den samme herreskrift sagde han til hende: "Ja, hvis du ikke er forlovet". Vi skrev gennemsnitligt hver

trede dag i de tre uger, forvisningen varede, for Esther skulle da hjem og deltage i pølsegildet. Mens Esther var i Odense, var jeg til foredrag i Kristrup forsamlingshus, som blev holdt af min "fætter" P. E. Benzen, moster Dortheas stiftsøn, og bød af pastor Christensen, hvis børn var mine elever, indbudt til at følge med hjem i præstegården, hvor vi havde det rart. P. E. Benzen var en grumme elskværdig mand, han talte så kønt om min mor, som han havde holdt så meget af. Soigneret var han ikke, når han besøgte sin søster apotekerfruen i Ordrup, sendte hun ham altid straks til barberen, at han kunne blive klippet, og den aften i Kristrup, slæbte et bændel fra hans undertøj efter ham. En agets tid før jul kom Esther så hjem, og jeg var atter til pølsegilde. Da vi skulle bryde op ville pastor Folmer Nielsen endelig følges med mig, og jeg havde just ikke jav med at komme af sted, så svigermor kom farende og hviskede: "De må endelig komme, præsten venter".

I julegave gav jeg Esther Alfred Schmidts billeder til "Flugten til Amerika", som hun meget ønskede, og som vi har endnu, omend i lidt medtaget skikkelse, fordi I har haft den at se i, da I var små og Poul havde i kommission af få at vide, hvilken bog jeg ønskede mig. Det blev Oskar Levetin: Magisteren i Østerås, som svigerfar forærede mig. Svigerfar ville egentlig have forlovelsen deklareret i julen, for at jeg kunne holde jul i Esthers hjem, men jeg syntes, det var synd mod moster Christine, som ventede mig, og jeg fortrød egentlig ikke, at jeg tog til Vosborg. Inden jeg går videre vil jeg omtale nogle ture, jeg gjorde fra Randers.

I fastelavn 1900 tog jeg til Jerslev og besøgte onkel Albrect og faster Dorthea. Vejret var meget vinterligt og turen fra Brønderslev til Jerslev faldt mig noget lang, men der var lunt og rart i præstegården, som jeg aldrig før havde set ved vintertid og onkel, som var over 70, havde sit prægtige humør endnu. Jeg fortalte ham om brødrene Richard, sønner af departementschef i justitsministeriet og broder til den berømte præst Olfert Richard, som havde lavet optøjer og var blevet noteret af en politibetjent, hvorpå denne fik en næse, fordi det var departementschefens sønner. I et vittighedsblad så man et billede af to studenter, som banker en politibetjent, med følgende tekst, "Og selv om man er nok så kæk - så går studenten med profitten væk - stor er hans magt - han står i pagt - med højere autoriteter" Onkel lo så det rungede i præstegården. Vejret var sådan fastelavns søndag, at alle snød fra kirken, og kun onkel mødte ex officio. Det var sidste gang, jeg så min kære onkel. I påsken døde han af apopleksi. Jeg bad mig fri fra skole og tog til hans begravelse. Der lå endnu snevolde på begge sider af vejen. Præsten fra Øster Brønderslev, provst Hansted, talte i hjemmet over for onkel over ordet fra Davids salmer: Han drikker af kilden ved vejen, derfor bærer han sit hoved højt. Det passede på onkel. Jeg har aldrig truffet nogen, der virkede så berigende ved sin sunde kristne livsglæde, som min kære onkel. Evald var også deroppe til begravelsen. Han og onkel Laurits fra Mors fulgte jeg med fra begravelsen. Jeg medførte en merskumpibe, onkel afdødes overfrakke som arv. I sommerferien 1900 var jeg en søndag i Mygind præstegård hos pastor Køsters for at træffe Ejnar Munk, der var forlovet med en datter af Køsters, Præsten var blevet forflyttet, men det var i nødsens-året, så fruen holdt hus for den nye præst. Jeg har aldrig set en så lægefrem uhyggelig mængde frugt som i denne præstegård. På plæne under høje frugtræer lå den dejligste

frugt, og de vidste ikke, hvad de skulle gøre med den. Æblegrøden, vi fik til middag var lavet af gravenstener. Køsters var meget forskellige, folkene sad med til bords, røgteren i tærnede skjorteærmer. Jeg tænker altid på Mygind præstegård, når jeg læser skildringen af middagen i pastor Hansteds hjem i Pontoppidans: Det forjættede land. Jeg havde vrøvl med min cykel og måtte tage tilbage med toget. Ejner tog sig venligt af mig, han virkede ved Marselisborg skole, men var på søndagsbesøg. Endelig var jeg på Tustrup en søndag og besøgte Johannes Evald Benzon. Han havde travlt med at forestå flytningen af nogle ungkreaturer, som var ret balstyrige. Hans værelse var meget uhyggeligt og uordentligt, sirlighed havde aldrig været hans specialitet. Vi spiste middag ved et såkaldt mellembord i en mindre spisestue ved siden af køkkenet, fik risengrød og frikadeller. Selskabet bestod af forvalteren, ~~bedegode~~ ladefogden (JE) og eleverne. Folkene spiste i folkestuen og herskabet i den rigtige spisestue. Denne delen op i klasser mindede mig om en historie, provst Blume i Bøvling fortalte mig om en herregård, hvor han var huslærer, og hvor man bryggede fire slags øl, som benævnedes: godtgodt øl, godt øl, skidt øl og skidskidt øl. Efter middag gik vi til Claus-holm, som lå i nærheden.

Den juleferie, jeg tilbragte på Vosborg, havde sit eget præg. Jeg vil ikke sige, at jeg savnede Esther, men det, at jeg var blevet forlovet lå som en strålende baggrund for mine oplevelser på Vosborg og på Moesgård. At sidde om aftenen i spisestuen, efter at de andre var gået i seng, ved bordet, der stod mellem kongestuedøren og vinduet mod gården og skrive til Randers, at gå tur på salen med moster Christine, der trængte til at røre sig, men syntes, det var for besværligt at gå ud, og benytte lejligheden til at fortælle hende, at jeg var blevet forlovet, var særdeles hyggeligt. Moster var særdeles tilfreds med partiet. Esther havde besøgt Ruth på Vosborg, og moster var blevet indtaget i hende, og mosters stærke slægtsfølelse gjorde, at hun fandt forbindelsen meget værdifuld. Esthers breve berettede om megen gemytlighed i Randers, hvor pastor Kærshou og frk. Misse Jensen, som Esther havde truffet i Soderup i sommerferien, var gæster. Fra Moesgård husker jeg et vældigt julegilde i Tinggård, hvis ejer havde fødselsdag samme dag som Evald, Evald, Karen og Clausen og jeg var med til det. Karen og hendes far gik hjem henad midnat, medens Evald og jeg og et par andre nandlige gæster blev siddende længe og drak en usandsynlig mængde kaffe med cognac, idet Jens Tinggård flere gange sagde: "Maren, tag os lige en flaske cognac" Min fødselsdag ~~gik~~ var forlængst begyndt inden vi kom hjem og da jeg havde fået mig bragt til hvile ved siden af Clausen i gæstekammeret, syntes jeg, at jeg lå med benene lige i vejret. Nytårsnat blev der ringet med kirkeklokkerne i anledning af århundredskiftet, og jeg gik ude på landevejen og hørte på klokkerne i Hjerm. Evald og jeg var på nytårsvisitter i præstegården og på Willemoesgård og da posten kom til Willemoesgård mens vi var der, fik jeg et brev fra Randers.

I januar blev Esther dog ikke sendt til Odense, og vi sås jævnligt. Svigermor yndede meget at flytte mit overtøj fra entreen ind i det yderste kontor af hensyn til mulige visitter, og en aften, da Esther var gået til bageren for at hente bagværk til Lhombre-partiet, som svigerforældrene havde med herra og fru Hertz, rendte jeg på hende på

lig kom hjem, lukkede svigermoder døren op og sagde: "Hvor traf du ham"? Ewald var tilmarked i Randers og kom op og hilste på Fengers og sagde til mig om Esther: "Hun er rigtignok meget indtagende".

Da jeg skulle fratæde, holdt Wahl sit årlige gilde for sine kolleger den 2. februar, og da Janus Nielsen var kommet tilbage, var både han og jeg med. Rektor Gemzø udtalte sin glæde over det gode kollegiale forhold, der var ved statskolen, så at hele lærerkredsen kunne mådes til samvær udenfor skolen, hvilket ingenlunde var tilfældet alle steder, og Wahl holdt en tale for Janus Nielsen og mig. Da jeg gik til dette gilde havde jeg forlovelseskortene i ~~kk~~ lommen og lagde dem i postkassen, og under gildet tænkte jeg tit på, at nu havde de tilstedeværende noget at blive forbløffet over den næste dag. Eet havde jeg afsendt den foregående dag - det var til Åge Barfod, der havde fødselsdag den 2den. Han har senere fortalt mig, at han da han så der var brev fra mig, tænkte: "Det er ellers tarveligt af Parmo, at han kun sender mig et kort, jeg sendte ham et brev til hans fødselsdag", men da han så kortet, for han ind i dagligstuen og brølede: "Parmo er blevet forlovet", hvorefter han slog det op på væggen for at hans fødselsdagsfremmede kunne få nyheden efterhånden som de kom. Dagen efter kom der telegram: Til lykke, hils Esther. Ringene vekslede vi inde i svigerfars kontor, stående ved skrivebordet. Da Gemzø kom på gratulationsvisit, sagde han til mig: "Sikken en rad. Den trumf kunne De gerne have spillet ud ved Wahls selskab". Samme Wahl havde inviteret mig med i teatret, medens Esther var i Odense. Vi så et stykke, som handlede om forlovelser, og da jeg drak te hos ham efter forestillingen i hans hjem, kom vi til at tale om forlovelser, og han sagde da til mig: "De skulle forlove Dem med frk. Fenger, så fik De en sød pige fra et godt hjem". "Synes De det" sagde jeg ganske roligt. Han bemærkede i sin lykønskningsskrivelse: Jeg havde nok hørt noget om, at gud amor havde en "fenger" med i spillet ved Deres mange besøg i det fengerske hjem. Han elskede brandere. Gabrielsen skæv:

"Care amice. Tibi et sponaçae tuae, mihi nen proxsus ignotae, ex anime gratular"

Han havde haft Esther til bords og fortalt hende, at hans far var blevet konfirmeret af hendes farfar i Lyngø. Søndag den 3. blev så forlovelsen deklareret. Svigerforældrene spurgte, om vi ønskede gæster, til højtideligheden, men vi ville helst være genske en familie, fik en pæn middag, og der var allerede gratulanter samme dag, f. eks. søstrene Herforth. Gasværkskasserer Hertz og frue husker jeg også, han fortalte, at de ikke var stået op endnu og gik posten ind på sengen - de var meget økonomiske og sparede på brændselet om søndagen ved at ligge længe - og var meget nysgerrige indtil de gik brillerne på og gik kortst studeret.

Blandt dem der mødte op var også gamle adjunkt Lind, Jens Valdemars far. Han havde vist sig meget elskværdig mod mig. Stammende fra gåfden Uldsund i Nees var han kendt med Nørre Vosborg, og som student fra Ribe 1858 havde han venner fra Ribe, jeg kendte, og endelig var han en meget flittig læser af historieværker. Skønt uddannet i matematisk-naturvidenskabelig retning ved at tage magisterkonferens i astronomi,

havde han doceret historie ved skolen og sammen med adjunkt Hagerup og mig havde han davet en historieklub, hvor vi som hans gæster drøftede historiske emner. På grund af dårligt helbred havde han tidligt taget sin afsked og han savnedes vist egentlig ikke i skolens arbejde, da han som lærer skal have været temmelig tør, så at eleverne morede sig med at tælle, hvor mange gange han sagde: nå i en time. Hans disciplin var heller ikke fremragende, og især rektors ældste søn, Oluf, voldte ham mange kvaler. Da han flere gange havde klaget til faderen over ham, havde denne til sidst sagt, at hvis den blev klaget een gang til, skulle drengen tages ud af skolen. Der blev klaget og han kom i tømmerlære et år. Lind kom hver dag om på skolen for at snakke med de gamle kolleger og den 1. i måneden mødte han med gagerne, idet han var skolens regnskabsfører. Blandt de lykønskninger, svigermor fik i anledning af datterens forlovelse var der nogle fra Århus, hvor svigermor jo havde tilbragt nogle ungdomsår, og en af veninderne var meget interesseret i at jeg hed Parmo, da en skuespiller ved navn Parmo Petersen, havde stukket mange pige-hjerter i brand som forsteelsker, det var fars fætter som jeg har omtalt.

I foråret 1900 havde jeg været på session og var blevet taget til feltartillerist, men man kunne bytte nummer med en infanterist og på den måde komme ind et halvt år før og slippe med halvt års fjeneste. I så fald ville jeg blive permitteret i oktober 1901 på den tid, jeg ellers skulle begynde for så at ligge inde et helt år. Derfor syntes jeg, jeg måtte skynde mig til København og snakke med nummerbytningskontoret, og allerede den 15. februar tog jeg fra Randers. Min svoger Emil slog følge med mig. Nummerbytningen tog nu ikke så lang tid, som det først så ud til, thi allerede den 29. § kunne jeg pr. telegram meddele Esther, at jeg var blevet flyttet fra feltartilleriet til infanteriet og altså kunne aftjene min værnepligt i sommeren 1901. Det var min halvfætter, Thorkild Krarup, Annas broder, som byttede med mig. En skønne dag kom hans gamle fader, onkel Peter Krarup op til mig i Nordborggade 9, og de kom fordi de havde hørt, at jeg ville have byttet, onkel sagde, at vi måtte selv ordne handelen. Jeg kan ikke huske, hvad jeg bød, men mit bud blev ikke accepteret, og han sagde: "Nej, du må højere op". Enden på det blev, at han skulle have 400 kr. - en sum som jo den gang var meget, meget mere end nu, men for resten vist ikke urimelig. Så skulle jeg have byttet en gang til for at blive flyttet fra Helsingør til København, og nummerbytningskontoret skulle jo have noget, så det hele kom til at stå mig i 490 kr. Telegrammet gjorde vældig lykke i Randers. Esther fortæller, at hun slev tog imod telegrammet og først blev urolig, da hun så, det var til hende, men at det så slog ned i hende: Det skulle vel ikke være om at bytningen er gået i orden, og at hun, da det slog til for ind til sine forældre for at melde dem den glædelige nyhed.

Da jeg var kommet hjem til København efter 14 måneders fraværelse g fik jeg naturligvis travlt med dels at hilse på venner og bekendte, dels gøre visit hos Esthers familie i København, Jeg gjorde vist i Colbjørnsensgade hos faster Augusta, og der var jeg med til en italiensk fest, hvor gæsterne mødte udklædte som italienere. Onkel Ludvig

agerede italiensk sanger, Ove Fraas, som jeg kendte fra Ribe, som Munk, hans mor som genuesisk adelsdame. Det var helt morsomt, men sekslabet var mig noget fremmed. Moster Christine var i København og hende var jeg sammen med hos Fengers i Colbjørnsensgade til middag og hos min gamle halvonkel Adolf Meinert. Han var 77 og sendte mig en meget omhyggeligt udarbejdet indbydelse med angivelse af, hvem der kom. Vi var kun fire herrer, nemlig foruden værten hans to brødre Evald, som var 80 og Alfred, som var 73. Jeg havde Evalds kone til bords, værten selvfølgelig moster Christine. Onkel Evald og onkel Alfred havde jeg været sammen med før, men onkel Adolf havde jeg aldrig set før. Han var jurist, havde været borgmester i Ribe midt i århundredet, det var ham biskop Daugård sagde til, da han ville ryge cigar i en grundlovsdagsprocession: Herr sekretær, at købe kringler nu højst ubelejlig er (Peder Pårs) Senere var han i mange år herredsfoged i Holbæk. Han havde været gift med sin broder læge Conrad Meinerts enke, Adolfine, en meget tunghør dame, hun døde i 1900. Af et brev til Esther ser jeg, at vi spillede billard, og at onkel Adolf udførte sin rolle med en værdighed, som var det en religiøs handling. Jeg fulgtes hjem med Molly Barfod, vi var de eneste unge i selskabet. Hos faster Sofie var jeg også en dag til middag, hende havde jeg truffet på Vosborg en gang sammen med faster Mis i sommerferien 1899 og hos hende boede faster Hanne, som jeg nu traf for første gang. Om jeg husker ret traf jeg Vilhelm Balslev der, han spiste der vist en gang om ugen. Jeg var hos min svoger Carl Vilhelm og hos faster Helene. Min plejemor forærede Esther to billeder af mig, af hvilke, et, hvor jeg er fotograferet sammen med Evald, begejstrede hende meget. Morsomt nok var Karen lige så begejstret for Evald på det billede, hvorfor jeg lod det forstørre efter Evald død, så de to svigerinder kunne have det at glæde sig over. Evald er så sød og smilende, jeg temmelig gnaven, jeg ville ikke "graferes". For et par år siden traf jeg ude hos min brodersøn, Niels ved en konfirmation nogle børn, der absolut ikke ville fotograferes, men løb deres vej, da selskabet skulle foreviges. Det minde de mig om min barndom, da Evald og jeg var på besøg hos Barfods og der skulle tages et billede hos fotograf Tonjes, før at far kunne få noget at glæde sig over. Af den brevveksling Esther og jeg havde ført medens Esther var i Odense, blev fortsat i tiden mellem 15. februar og påsken med megen energi siger sig selv. Svigermoder led af en undelivslidelse den vinter, så Esther måtte være husmoder og det var jo ikke altid lige morsomt. Men tid til at skrive fik hun da. I tiden fra den 17. februar til den 23. marts fik jeg 14 breve, deraf 3 på 12 sider. Esther havde inden hun blev forlovet, bestemt sig til at tage på Askov i sommeren 1901, hvad jeg også tilrådede hende både før og efter forlovelsen. Hendes fætter Sven Fenger var lærer på Askov og udtalte i sin lykønskning, at han håbede, hun ikke opgav det. Fastrene Augusta og Sofie syntes, det var tåbeligt at holde fast ved planen. Augusta hævdede, at Esther ikke trængte til det, da hun kom fra et fengersk hjem og Sofie ville have hende til at sy dustyr i stedet for. Da de begge havde virket på en højskole, Sofie som forstanderens hustru og Augusta som lærerinde, var det jo et højst mærkeligt standpunkt. Men Esther og jeg syntes, at det passede så udmærket at vi omtrent samtidig begav os - den ene til Askov, den anden til kastellet i

København. Svigermor kom sig da heldigvis til påske, men på Pouls fødselsdag den 2. marts kunne der ikke blive drengeselskab for ham hjemme, han fik i stedet for lov at traktere kammeraterne på Stougårds konditori. Han skulle konfirmeres anden søndag efter påske, den 14. april, således at jeg skulle møde i kastellet kort før og ikke kunne debutere i familien ved den lejlighed. Det var så meningen at jeg skulle komme til Randers kort før påske, men onkel Hass fra Hørsholm som for sidste gang havde eksamen ved sin realskole, hvor eksamen holdtes om foråret, havde bedt mig om at cencorere om tirsdagen, hvortil han i sidste øjeblik fjædede onsdag før påske, så min påsketur til Randers blev klemt inde mellemdisse to anliggender. I påsken blev jeg dus med svigerfar, men svigermor havde først om sommeren, da hun kom til København, mens jeg var soldat, fået sig rinket op til at dutte mig, men så gik det også nemt for hende, medens jeg i påsken måtte sidde lidt med et fad i hånden, fordi svigerfar ikke ville tage det, før jeg fik rettet De til du. Det er karakteristisk for mine svigerforældre, min korrekte men lidt damede svigermoder og min hjertelige svigerflader.

Endnu i påsken var svigermor ret mat efter sin sygdom og hun mente da ikke at hun kunne overkomme både at være med i kirken og til middagen på Pouls konfirmationsdag. Der var stort familiestævne på denne, hvor jeg altså glimrede ved min fraværelse og ved at sende mit lykønskningstelegram så sent, at Hertz, der skulle læse telegrammer op, lod det være afsendt fra "brummen".

Det var en ejendommelig sommer både for Esther og mig, men for Esther var den udbytterig og morsom, medens jeg kedede mig i høj grad. At noget menneske kan finde det interessant at være soldat er mig en gåde. Kastellet var i og for sig ikke så ilde om sommeren, der kunne være helt idyllisk til tider, men belægningsstuerne, opholdsstuen og marketenderiet var rødselsfuldt. Jeg hørte til første generalkommandos, første brigades, første regiments, første kompagnis, 3die deling, 6te korporalskab nr. 595 og mit kompagni holdt til i det gamle eksercerhus, populært kaldet "loppeteatret". Da en af Esthers lærere på Askov, Axelsen Drejer spurgte hende, hvor i kastellet, jeg lå, havde hun ondt ved at forklare ham det, men heldigvis kom hun til at sige "loppeteatret" og så var han straks klar over det. På den stue, hvor jeg først lå, var vi 28, og da der senere blev flyttet lidt om på os, kom jeg til at ligge på en af samme størrelse, da var begge i stuen, hvorimod 1. og 2. deling lå på første sal, hvor der var over 50. Sengen var hård, men den vænnede man sig snart til. På den første stue stod min seng meget godt, men efter omtlytningen fik jeg en plads, som var meget uheldig, lige ved en dør, som meget ofte gik, så jeg pådrog mig en ischias. Begge steder havde jeg en udmærket naboe i 594. Da sengene var stillet parvis som et par ægtesenge er det af stor betydning, at man får en klink sluf og 94 var en fortræffelig fyr, en malersvend fra Pederske på Bornholm, brev, renlig og elskværig. Jeg tog hem med hjem til frokosk en dag, han optrådte meget net, sagde høfligt: "Tak, jeg skal ikke spise mere (hverken jeg kan ikke spise mere eller jeg skal ikke have mere).

96 var en københavnsk slagter, som jeg i 1905, da jeg var indkaldt, besøgte ude på

Vesterbro. Han var også med mig hjemme til frokost, og da han så Esthers billede stå på mit skrivebord, sagde han: "Er det din forlovede, 95? - Sgu en nydelig pige". Fru 96 var en pæn, venlig dame, men det var ikke til måde for 96, at jeg ikke blev hos ham hele dag. På vejen derud mødte vi en fyr, om hvem 96 med en vis respekt hviskede til mig: "Det var brædestabelen", en celeber slagsbroder. 98 var cand.theol. Meiling, i mange år mellemskolelærer ved ordrup højere almindelig skole. Han og jeg benævnedes i regelen præsten og skolelæreren, dog kaldtes jeg også kandemageren, og enkelte troede jeg var håndværker. 92 var kusk og udmærkede sig ved sin sjofle mind og sit store spiritusforbrug. Hvad det sidste angik var 96 nu heller ingen skrælling. Han drak en aften 3/4 af en hel flaske aquavit til sin aftensmad ganske solo, men så var han også fuld endnu næste morgen. ~~En~~ en hel flaske ~~akvavit~~ akvavit kostede kun 30 øre, man kunne i "tutten" (marketenderiet) få et stykke rugbrød med bedste smør og godt pålæg for 6 øre, og øl fra Sad kostede 8 øre, men vi fik også kun 55 øre + rugbrød om dagen. Undertiden gik vi til "officersmiddag" d. v. s. gik hen i en kælderbeværtning på toldbodvej med vor medbragte mad og forlangte en karaffel (brændevin), som vi delte og en skibsøl pr. mand. Jeg kunne forresten ikke lide skibsøl, og til frokost på fælleden drak jeg isafkølet mælk. Den sommer, jeg var soldat, var det umådelig varmt, og vort øvelsesskema blev ændret derefter således at vi stod meget tidligt op, men så fik vi fri fra 11 til 14. Da retræten alligevel først blæste kl 10, fik man for lidt søvn og blev ofte egentlig først vågen når man var kommet ud på østre fælled og man på kommandoordet: Fald ned fladt - smed sig i det dugvåde græs. Jeg havde egentlig aldrig troet på, hvad Blicher fortæller i sin autobiografi, at han efter en anstrengende jagttur sov et langt stykke på hjemvejen og først vågnede ved at støde mod sin formand, da han skulle forcere et havedige, men jeg erfarede nu, at man kan gå og sove, når man er kommet meget tidligt op. Vor uniform bestod dengang af mørkeblå jakke og lyseblå benklæder. Jeg tror, det er Schandorf der et sted i en beskrivelse af en ung pige siger, at hendes øjne var som grundfarven i det danske fodfolks bukser. Vi havde en daglig uniform, en gammel, meget forvasket og derfor ~~påværet~~ meget modtagelig dragt, og en ny, som vi havde på, når vi gik i byen for færdedes på vor egen boldgade. Man havde lov til selv at lade sin uniform sy, "være slevbeklæder", men det var der næsten ingen, der gjorde brug af. Når man stillede til parade søndag morgen, kunne man nemt blive "knaldet" for sine bukser, indtil man lærte at levere dem hen til en sergentkone, som for en billig penge, vaskede dem i varmt vand. "Soldaten skulle hellere levere benklæderne hen til min mor, så bliver De aldrig "knaldet", sagde en lille pige til mig, og jeg gjorde det straks. Jeg havde en forfærdelig tyk kappe, som skulle rulles til en pælse, som blev sat ~~uden~~ uden om tornistret. Det krævede jernnæver at få den rigtig, men "Jakob Satan" i anden deling havde sådan et par næver og så gik man til ham.

Esthers askovophold begyndte jo først i maj. På samme tid, som hun skulle bryde op hjemme fra, havde jeg den kalamitet, at jeg gik dårlige ben, så jeg først blev kvarter-syg og derefter kom på garnisonsygehuset også kaldet grødsloppet.

Det varede ~~gaa~~ dog ikke ret længe før jeg blev udskrevet. Midt i maj var det pinse, vi fik begge to kun selve pinsedagene fri, men det fik vi først at vide lige før ferien. Jeg havde inviteret Esther til at besøge mig i København og hilse på familien, men Estner var bange for den meget forcerede rejse. Så hed det sig, at de soldater, der var fra vestjylland kunne få 4 dages ferie, hvis de rejste. Jeg foreslog så, at Esther skulle følge med mig til Moesgård, men inden Esther havde fået taget stilling til det, havde hun skrevet til Ruth om vi måtte mødes hos Balslev i Odense fra pinselørdag til anden pinsedag. Hun fik det svar, at vi var velkomne fra pinsedags middag (onkel Laurits skulle have ro til sin pinseprædiken). For reisen var hun også inviteret til en læge Jensen i Kolding, hvor hun imidlertid lige havde holdt fødselsdag. Hun kendte en datter af ham, Misse, fra sommerferien i Soderup 1900. Enden på det hele blev, at jeg forlod kastellet lørdag eftermiddag, overnattede i min egen, bløde seng og pinsedags morgen rejste jeg til Odense, hvor Esther, som var arriveret noget før, hentede mig på stationen, og vi i det dejligste sommervejr vandrede ud på Hunderupvej, hvor stiftsprovsten boede. Den foregående søndag havde Esther set Kolding for første gang, byen behagede hende og latinskolen havde en meget gammel historielærer Nicolaj Hansen, som jeg i 1909 kom til at afløse. I Odense havde onkel Laurits nylig talt ved indvielsen af en privatskole, hvis indehaverske havde et artiumskursus, og denne dame var jeg ved at komme i forbindelse med. Anden pinsedag, da jeg sad ved afskedsmåltidet, kom hun på visit, og vi fik talt lidt om skolen. Hun omtalte blandt andet en god lejlighed for en af lærerne på skolen, som vi heldigvis ikke kom til at bo i. Derimod kom vi til at bo Hunderupvej 30. Vi morede os udmærket i den lille ferie hos de meget elskværdige mennesker. Et mere gæstfrit og hjerteligt minneske end faster Mis har jeg aldrig truffet. På hjemvejen traf jeg i slagelse min halvfætter ingeniør Noe Harboe, som havde besøgt sin broder pastor Frederik Harboe i Sorterup ved Slagelse, hvem jeg mindedes fra hundredårsfesten på Vosborg i 1887 som en uhyre fornøjelig mand.

Et brev til Esther efter pinse kan jeg se at vi strabadserede en del efter ferien - det var som om den ene dag, vi havde forsømt - anden pinsedag - skulle indhentes. Vi havde en overmådelig skikkelig kompagnichef i kaptajn Rech, men premierløjtnant kammerjunker Dons, havde før gjort tjeneste i garden. Han var blevet forsat til infanteriet, fordi han havde duelleret med en der havde fornærmet hans søster, skuespillerinde ved det kgl. teater Elisabeth Dons. Fra garden var han vant til at stille store fordringer til march og ecsercits og navnlig det sidste var jeg en klovn til, han fandt min ecsercits "ualmindelig miserabel", men underkorporal Hartig skød skylden på min sygdom. Om Dons's marchpassion hørte jeg under min indkaldelse 1905 en sjov historie, som en af rekrutterne fra 1904 havde oplevet. Kompagniet havde været til skydning på Amager, ved Kristiansborg slot var marchen på grund af den larmende trafik blevet mindre taktfuld. Dons brøler: "Kompagni holdt". De tre sidste delinger hørte vrælet og standsede, men de lange mennesker i første deling har ikke hørt det og vandrer sorgløst videre. Dons: "Holdt for satan - Holdt" Dengang hørte de det og standsede, men musikken, en piber og en trommeslager hører heller ikke dette og fortsætter, foredragende: Ser I hvem der kommer her - o. s. v. med voldsom energi. Dons farer hen og standser dem

ved at gribe dem i skulderen, men armeen var blevet delt i 3 afdelinger. En underkorporal, som ikke var meget bevendt, og som derfor ikke blev benyttet ret meget blev sat til at holde særecsercits med mig på grund af mit sygehusophold. Han spurgte mig ud om hvor jeg var fra o. s. v. og da han hørte, jeg var fra Ribe skole og havde haft herr Simonsen til gymnastik, blev han henrykt, da han var ripenser og havde været medlem af gymnastikforeningen og fra nu af var vi fine venner og jeg blev vældig godt behandlet af ham.

Esther befandt sig udmærket på Askov, hun var på cykeltur til Haderslev, hvor deltagerne i turen havde et farligt mas med deres cykler, der gik i stykker. I juli måned var hun en søndag i Ribe. Hun gik ind til en boghandler for at købe et postkort til mig og spurgte om boghandleren kendte mig. Det var min gamle boghandler, som jeg for resten for et par år siden talte med i Ribe. Han viste hende, hvor på Skibbroen, jeg havde boet, og fortalte hende, at min svigerindes ~~map~~ hjem lå lige overfor. Da Esther havde været hen ved en postkasse med kortet, kom der en ældre mand, som spurgte om det var frk. Fenger. Det var så Clausen, som bød mor indenfor og hans frue viste hende megen venlighed, gav hende kaffe og blomster og viste hende billeder af Karen og Parmo, som dengang var 2 1/2 år. Foruden kortet fik jeg en meget indgående beskrivelse af turen, som morede mig meget. Fra frøken Jørgensens hørte jeg i lang tid intet men efter sommerferien gav hun livstegn fra sig, og det endte med at jeg blev engageret fra 1. november som lærer ved hendes drengeskole og artiumskursus. 36 timer om ugen med den beskedne løn af 100 kr. om måneden, og Esther søgte ^{det} Broch-Bredaksle udstyrslegat på 4000 kr. på den betingelse at hun holdt bryllup inden årets udløb, og vi berammede det til den 30. december, min fødselsdag, og der blev derfor sat 1901 på skænken til spisestuen. Da Esther med juli måneds udgang var færdig på Askov besøgte hun faster og mig i København. Den første aften fulgte hun mig til kapellet og var så begavet at gå vild og gå op i et forkert hus, hvor hun blev lukket inde på trappegangen, da man ved 10 tiden lukkede gadedøren. Hun måtte så ringe på og blev meget uvenligt behandlet af en dame, der åbenbart aldeles ikke troede på hendes forklaringer. Da hun kom til Nordborggade, fandt hun faster ivrigt spejdende fra vinduet. Når jeg om morgenen marcherede forbi Nordborggade på vej til fælleden kunne jeg fra kastelsvej se Nordborggade 9, 4. sal, og det var herligt at tænke på, at kæresten var så nær. Mine venner blandt kammeranterne var meget hjælpsomme med hensyn til at hjælpe mig med pudsearbejdet for at jeg hurtigt kunne komme hjem til kæresten. Svigerforældrene var også i København i anledning af Fraas' sølvbryllup, og en af soldaterne, 601, det beskidte 1-tal, sagde til mig en dag: "Det var da en satans fin herre, du var ude at spadserere med i går, 95. Egentlig lapset synes jeg ikke man kunne beskyldes svigerfar for at være, men den gode lagelænder var meget imponeret af ham. Til sølvbrylluppet, som blev holdt hos haster Augusta og onkel Ludvig på deres landsted "Mullerup" var kun svigerfar og svigermor bedt til middag, men vi unge, Esther, Poul og jeg var bedt til at komme ud på aftenen. Jeg traf altså min gamle lærer fra Ribe, Fraas, som nu var rektor i Nykøbing og var glad ved at træffe ham. Jeg takkede ham for hans livfulde undervisning i geografi og han gjorde en be-

mærkning om at han havde bestræbt sig for virkelig at give os et indtryk af de forskellige egne på jorden, skønt han godt vidste, at denne bestræbelse ikke satte frugt i gode eksamenskarakterer og altså ikke blev påskønnet på den måde. Der var lidt bittert hos ham og jeg ved, at han havde megen modgang bestående i ubehageligheder fra sine læreres side, af hvilke nogle behandlede ham meget uforskammet. Han var meget fintfølende og havde ikke demhårdhed som hører til for at kunne klare en skoleleders stilling. Jeg traf i Kolding en gammel redaktør fra Nykøbing, fæ til en af mine kvindelige kolleger, og han fortalte mig at Fraas næsten var blevet pint ihjel af sine lærere. Her-gælder sandelig reglen: Bene vixit, que bene latuit. Svigerforældrene boede på missionhotellet i Løngangsstræde og da jeg opsøgte dem der, morede det mig at høre svigermor sige du til mig.

Min sidste soldatertid forløb helt anderledes, end jeg havde tænkt mig, idet jeg kort førend vi skulle i kantonnement i sydsjælland, atter fik vrævl med mine ben og kom på grødslottet. Samtidig fik Esther travlt med at træffe foranstaltninger i anledning af det forestående giftermål. Hun var i Odense for at leje lejlighed. Det var meget vanskeligt at finde en sådan, men én dag havde faster Mis på en spadseretur ud af Hunderup vej fundet en pæn ejendom, som var under opførelse, nr. 30, og der fik vi så vort første hjem. Den var på anden sal og bestod af to gode stuer til gaden, den ene langagtig med to enkelte vinduer, den anden meget dyb med et trerammed fag, en spisestue i alm. spisestuefacon med et trerammed vindue i hjørnet, soveværelse og skabsværelse, hver med et enkelt fag i sidebygningen. Så var der i tagetagen en to værelses lejlighed uden køkken som faster skulle have. Først en lille uges tid før jeg skulle hjemsendes, blev jeg udskrevet. Jeg fik således rig lejlighed til at studere sygehustilværelsen, som er alt andet end oplivende, men jeg må jo sige, at jeg havde det godt af en patient at være. For det første voldte min ischias ikke mange smerter, jeg blev snart oppegående patient, og det var da kanp så dræbende kedsommeligt. Sygehuset lå dengang i Rigensgade, det var gammelt og meget gammeldags med hensyn til W. c. og hele indretningen af det. Havde man tilladelse til at gå ud kunne man tilbringe et par behagelige timer nede i sygehusets gård mellem træerne, men udenfor sygehusets enemærker måtte man naturligvis ikke komme, Jeg fik besøg af slægtinge, og Esther var en tid i København, og i den tid så jeg hende ofte. En aften var der gudstjeneste, fra den husker jeg især en soldat, der havde en god gennemtrængende stemme, og aldrig har jeg hørt: Op, I Kristne, ruste eder blive sunget med så rygende apoel, som ved denne lejlighed, det var på en meget iørefaldende, men iskøn melodi, som skriver sig fra de gudelige forsamlinger og er udpræget forskellig i slet forstand. Jeg fik også besøg af en pastor Davidsen, ældre broder til min klassekammerat, lægen Clemens Davidsen, fra Vester Vedsted. Han var præst ved garnisonskirken og havde som sådan med sygehuset at gøre. Han var ivrig missionsmand og mente, at på det kristelige område kunne man ikke være for yderliggående. Det var interessant at se hvor forskelligt de forskellige tog livet på sygehuset. Under et af mine sygehusophold, jeg husker ikke hvilket - jeg lå også på sygehuset under en ind-

kaldelse 1905, men jeg kan ikke holde de forskellige oplevelser ude fra hinanden og fortæller om dem under eet - lå jeg på stue med en fynsk skræddersvend. Han havde været der længe og for ham var opholdet der et af hans livs største og mærkværdigste oplevelser. Han nød det ligefrem, var inde i forholdene, vidste nøje besked med spiseseddelen før middagens vedkommende og satte de ny patienter ind i, hvad der vankede de forskellige dage, og om fredagen får vi noget, de kalder fricasse, forklarede han en dag. Om torsdagen fik vi byggryn og bankekød, af disse to retter satte jeg den første højst, men det var jeg ene om, de fleste anså grøden for noget værre hundeæde, hvorimod bankekødet pristest som noget, der kunne "gi sul på raden". En gang var jeg med til at hente mad i køkkenet, det var kødsuppe og peberredskød, vi skulle have den dag, og mage til suppefabrik har jeg aldrig set, det var sandelig stærproduktion, nogle mægtige kødstykker, suppen blev køgt på. En gang havde en af stuens folk fødselsdag, og den iver, hvormed en af de andre tog sig af at få et gratulationskort købt og underskrevet og sendt til vedkommende, og den taknemmelighed, fødselsdagsbarnet lagde før dagen var "stuens" opmærksomhed mod ham, var meget rørende. I det hele taget var det samvær med mennesker fra helt andre sfærer end hver man er vant til, en af de få ting, som giver soldatertiden nogen interesse. Tonen på stuen er altid noget afdæmpet i sammenligning med konversationen på belægningsstuen på en kaserne, og sygeplejerskene var ikke så lidt behageligere at have med at gøre en underkorporalerne.

Mit soldaterleben fik en ret spændende afslutning. Søndagen den 29. september erklærede overlægen ved stuegangen, at jeg kunne gå til min afdeling og altså skulle udskrives. Klokkeren 1.30 forlod jeg grødslettet, hvor mit ophold den gang havde strakt sig over ca. 4 uger, og henad 2 midte jeg mig på kastellet. Det havde heddet sig på sygehuset, at så sent blev man ikke sendt i kantonnement, men kom til at gå og dandere den i kastellet. Men om forladelse, jeg blev straks sendt op på våbenkammeret og fik der min nye uniform på. Tornistret blev pakket i en flyvende fart og med toget 3.32 rejste jeg til Tåstrup og havde ordre til at gå en mil mod syd til Karlslunde, hvor mit kompagni (I batallion, 1st kompagni) lå. Allerede på vejen til hovedbanegården mærkede jeg, at jeg var alt andet end godt gående, og da jeg uden for Tåstrup mødte en ung pige, sagde hun, da hun fik at vide, at jeg kom fra sygehuset: "Ja De er da ikke helt kommet Dem, De halter lidt endnu". Heldigvis kom jeg op at køre med en mand og kørte vist en mils vej med ham, for jeg gik skam travet nok. Jeg skulle først melde mig på batallionskontoret. Batallionschefen, oberstløjtnant Boch, havde haft en kontrovers med. Han påstod, at jeg en gang havde mødt ham uden at hilse på ham, hvad jeg ikke anede og altså må have gjort uafvidende, og da jeg så oven i købet ved en gymnastikpræsentation i højdespring kom til at rive snoren ned, blev det rent galt. Han spurgte: "Hvad er De som civil?" - "candidatus magisterii, herr overløjtnant" - "Sgu ikke i gymnastik" - "Fra hvilken skole er De dimitteret?" - "Ribe, herr oberstløjtnant" - "Hvem ledede gymnastiken der?" - "Ritmester Farner" - "så - han var en flink mand. De gør ikke Deres skole ære". Det er første og sidste gang, jeg har hørt nogen rose ritmesteren, men jeg over-

vandt fristelsen til at sige: "Ja han var altid fuld". Til sidst truede oberstløjtnanten med at beholde mig til eftertjeneste vinteren over. Udsigten til at blive "vinterbølle", som de, der skulle ligge til vintertjeneste i reglen kaldtes, var jo ikke lovende, men jeg trøede da heller ikke rigtig på, at det blev til alvor. En anden gang herr Børch udfoldede sig, var ved en øvelse, der sluttede ved Charlottenlund slot hos krøprinsen (Fr. den 8de) boede. Da sagde han højtideligt: "Hans kgl. højhed, kronprinsen, har gjort bataillon den ære at ønske, at bataillon skal defilere forbi. Behøver jeg at sige mere?". Man sagde forresten at B. var en dygtig officer og velset ved hoffet. Fra bataillonskontoret blev jeg sendt til kompagnichefens kontor og derfra til stabssergentens, og endelig der fik jeg at vide, at mit kvarter var i Lars Larsens gård, som jeg i det dårlige vejr havde endt ved at finde. Endelig kl. 7.20 nåede jeg mit mål. Jeg blev modtaget med jubel af mine kammerater, som jeg ikke havde set den sidste måned. Det var heldigvis et udmærket kvarter hvor vi fik en udmærket behandling, god mad og mange snaps. Lars Larsens ældste søn havde selv været soldat og havde derfor sympati med os. Jeg fik en god forplejning, og da vi skulle til køjs øvre i laden - i seng kom jeg ikke de otte dage, jeg var med i kantonementet - kom den unge Larsen med en hovedpude og en dyne til patienten og støppede mig godt til, så jeg har såmænd aldrig ligget lunere og bedre. Næste morgen skulle vi stille 5.30, og da vi havde et godt stykke vej til stillingspladsen, måtte vi tidligt op. Vi fik et godt morgenmåltid bestående af spegesild med fedtebrød og snaps til. Spegesild var den gang den almindelige morgenspise på landet på Sjælland. Så fik vi kaffe oven på. Vi skulle nord på, over Tåstrup til Ledøje, men i Tåstrup blev jeg beordret hen til lægevognen og kørte med den resten af vejen. I Ledøje skulle vi ligge fra mandag aften til torsdag morgen. Jeg kom til at ligge hos en møller sammen med en halv snes kammerater, og det var også et fortræffeligt kvarter. Mølleren var enkemand og havde to børn, en 23-årig søn og en 20-årig datter, som hed Marie og passede husholdningen. Mølleren var en rolig mand, der holdt af at snakke med soldaterne. Han var åbenbart velstillet og alt andet end fedtet, vi fik god og rigelig mad og al den brændeviin, vi ønskede. Sønnen var så glad over, at han var blevet kaseret på sessionen og syntes, så kunne man da sagtens være god mod dem, der ikke havde været så heldige. Tirsdag morgen stillede jeg med de andre, men blev af min delingsfører sendt tilbage til møllen med ordre til at mede mig til hjælp i køkkenet. Frøken Marie erklærede, at hun behøvede ingen hjælp, og jeg tilbragte to behagelige dage som gæst hos de flinke folk, spiste til middag med dem og spiste så igen til middag om aftenen, når kammeraterne kom hjem fra øvelse. Så fik vi kaffe med sprut til om aftenen. Onsdag aften ~~holdt~~ holdt jeg ved aftenskalaset en tale for vore elskværdige værtsfolk om hvilken en af kammeraterne sagde, da vi gik over til vort sovekvarter: "Det var sgu en stabil tale, du holdt, 95". Torsdag morgen blev jeg sammen med 7 andre sendt forud med en vogn til Værløse, de to af os skulle være på Værløsegård, hertog Trampe boede, de seks andre skulle på herregården Kellekølle ved Furesøen køberere for en større del af kompagniet, 96 og jeg skulle klare madlavningen til ca. 35. 96 var slagter af profession og en dreven køk, jeg skulle så gå ham til hånde, save bræ

de, skrælle kartofler o. lign. Grevinden var meget huslig, og meget venlig mod os, gav os gode råd og de ingredienser, der manglede til maden. Vi køgte kødsuppe, og den blev så god, at kammeraterne åd det hele, så der ingenting blev til os, men så holdt grevinden os skadesløse med ragout og melon. Da jeg sad på køkkentrappen og skrællede kartofler, sagde hun til mig: "Nå det er godt, De får det lært, så kan De hjælpe hjælpe mutter, når De kommer hjem. De har jo ring på fingeren". Om fredagen lavede vi mad i Øverød, og om lørdagen marcherede vi alle til Hjortespring, hvor vi skulle være til mandag morgen. Det var 2 1/2 mil or ret drøjt for mig, skønt stabssergenten var så flink at udvirke tilladelse til, at jeg fik mit tornister op at køre. I Hjortespring lå hele kompagniet på Højergård. Vi forplejningsmennesker havde fået anvist et særlig godt lille lokale med nydeligt, nyt bræddegulv, som vi selv skulle belægge med halm, som der var en velsignelse af, men jeg ihvert flad havde ikke forstået at beregne hver tykt lag, man skulle belægge et sådant gulv med før ikke at mærke den hårde unuerbund og følte mig derfor nærmest som mørbanket om morgenen. En af mine aftener i kartønementet, jeg husker ikke bestemt hvilken, måtte vi vente meget længe på vort aftensmåltid, fordi vort kvarter var meget stærke belagt, og de arme værtsfolk derfor ikke havde haft tid til at sørge for os. Jeg havde allerede opgivet håbet og gjort forsøg på at flade i søvn, men jeg kunne ikke sove for sult, havde en sugende fornemmelse i underlivet. Det var første gang og forresten eneste gang i mit liv, jeg har prøvet at sulte. Så kom min kammerat for at hente mig over i køkkenet, hvor vi fik sulten stillet.

Mandag den 7. oktober marcherede vi så fra Hjortespring til København og kom atter inden for kastelets rum. Vi fik lov til at gå i byen og ordre til at medbringe vort civile tøj om aftenen og fik alle nattegn. Den 7. kunne jeg i et langt brev til Esther (i kartønementsugen havde jeg kun en gang kunnet ~~xige~~ give livstega fra mig til Esther gennem et brevkort fra Lyngby) berette om denne mærkelige uge i mit liv, og det er dette, der har ligget til grund for eller i hvert fald i høj grad har støttet den nøgenlunde udførlige skildring af samme uge. Jeg fortæller til sidst, at jeg om aftenen skal til afskedsgilde med 5 kammerater på cafe de lac. Jeg har en dunkel erindring om, at det ikke blev der, men et andet sted, vi festede, og at vi havde en rigtig fornøjelig aften.

Næste dag fortæller brevet skulle Barfod og Benzons spise til middag hos Ninne og mig i Nordborggade 9, 4, afskedsfest, vi skulle flytte til Odense om fredagen den 11. og om onsdagen den 9. skulle vi til middag hos Barfods i anledning af Peter Christians 25års fødselsdag. Om selve øbruddet fra Nordborggade mindes jeg kun, hvorledes Ninne og jeg gik i den tømte lejlighed, og med grejer, som var uaderbe, fru Schou, havde lånt os, med forenede kræfter vaskede gulvene. Jeg havde jo som soldat lært at vråde en gulvklud, især på sygehuset, hvor øppegående patienter tit måtte gøre lidt nytte. Til sidst var vi nede hos fru Schou og drikke kaffe, første gang, jeg var inde i Schous lejlighed. Fru Schou var en vehlig, jævn køne, hvis bekendtskab Ninne havde gjort på den måde, at hun en dag kom til at vælte en balje vand i køkkenet, hverpå fru Schou kom øp og klagede øver, at vandet løb ned i hendes syltetøj. Den elskværdige modtagelse, Ninne gav hende, vandt hendes hjerte, og de blev gode venner. Fredag aften kl. 7-45 tog vi så til Odense, hvortil vi kom ved midnatstid og tog ind på missionshotellet Ansgar. Min Københavnertid var sluttet.

ODENSE

Lørdag den 12. oktober gik Ninne og jeg ud på Hunderupvej 30 før at se, om flytteomnibussen var kommet. Det var den ikke, og vi gik derfor tilbage til nr. 6 på samme vej, hvor stiftprovst Balslevs boede, og hvor jeg altså havde boet under mit pinsebesøg. Vi fandt familien i færd med at holde morgenandagt og deltog i denne, en smuk og hyggelig måde at begynde vort odenseliv på. De var meget elskværdige mod os, så vi fik den bedst mulige modtagelse. I mit næste brev til Esther lovpriser jeg familien i høje toner, de tog sig af os på alle måder. Faster Mis fremhævede altid, at hun havde været med til at få Esther, idet hun ledsagede svigermor på den rejse til Århus, som svigermor uden smålige hensyn til at hendes forestående nedkomst var umiddelbart forekommende, havde besluttet sig til før at møde sin svigerinde, medens svigerfar ("John", som svigermor altid kaldte ham, jeg har aldrig hørt hende sige Johannes, det var for langt, svigermor var meget hurtig i vendingen) var på en forretningsrejse. Den rumletur kunne svigermor ikke tåle, barnet blev født i Århus, og svigerbar, der blev kaldt til Århus, sagde, da han kom til de to svigerinder: "Men hvordan er det, I bærer jer ad?". Om mig sagde faster Mis, at hun kunne huske min dåb, min urokelige ro under dåben, medens jeg legede med mine enormt store hænder. Vist er det, at faster Mis før Esther og mig var til uvurderlig hjælp og nytte, og behandlede Esther fuldstændig som en meget kær datter. Hun er et af de sødeste, æskkeligste mennesker, jeg har truffet. Op ad dagen arriverede omnibussen og med god hjælp af Ruth begyndte indflytningen. Den store tofags stue skulle ikke benyttes foreløbig, og de to værelser i tagetagen, som Ninne skulle have, heller ikke. Vi slog os ned i dagligstuen og spisestuen. Faster tog soveværelse i skabsværelset, jeg i sovekammeret. Mit skolearbejde skulle jeg først begynde 1. november, så jeg fik altså en rar lille ferie på over 14 dage, hvor jeg kunne få mig indrettet, og i ædenne ferie skulle Esther og jeg til to familiefester, nemlig Ejnar Lund og Charlotte Fengers bryllup i Århus den 19 og Balslevs sølvbryllup den 25. oktober. Jeg skulle også over på skolen før at få mit skema, for det havde jeg ikke kunnet ryste ud af "moster" (frk. Jørgensens kælenavn). Lejligheden imponerede mig. Jeg ville have foretrukket at sovekammeret og skabsværelset havde været eet større værelse, men ellers var jeg meget veltilfreds med den. Siden vi i 1889 flyttede fra skibbroen til Grønnegade i Ribe havde jeg ikke haft så megen plads til min rådighed, og huset var nyt og pænt og lå i et af byens allerpæneste kvarterer. Allerede om torsdagen den 17. rejste jeg til Randers. Det var min egen ide, at jeg skulle følges med dem i stedet for, at vi først skulle mødes i Århus på selve bryllupsdagen, men forslaget blev modtaget med stor begejstring, især af Esther, der kun ærgrede sig over, at hun ikke selv havde fået den ide. Da vi den 19. skulle afsted fra Randers, var svigermor ikke rask, meget nervøs, og jeg, som ikke den gang var vant til at omgås nervøse mennesker, var nærmest forfærdet over hvor "aufgeregt" hun var. Hun rejste før sig selv på anden klasse, men hun fik hvilet og sovet og kom sig, og vi havde en smuk højtidelighed i kirken, den dejlige, umådelig lange (den længste i Danmark) domkirke og på skolen, bryluppet stod i hjemmet. Det var et meget smukt brudepar, smukkere brud har jeg aldrig set. Blandt gæsterne var Amundsen, den senere professor og biskop i Haderslev, som havde Ingeborg Sneyers, brudens bedste veninde, til bords. Svend Fenger havde skrevet en pæn

sang og Vagn en meget morsom vise: Unge var de-sier man-den gang, da han fried-hun var nyttent år - og han - jeg vil ikke si. et - dog jeg vistnok tror jeg tør - tør frisikre Dem af før - ja at før - ja at f-r den blev deklareret - var han konfirmeret. De sidste vers lød, Gid nu unge ægtepar - lykken ude, hjemme - følge jer, og Sys vær rar - om vi skulle glemme i begyndelsen især - da det volder mest besvær - mest besvær - mest besvær -at du ikke længer - hedder Sysse Fenger. De havde været forlovede meget længe, og en dame, Esther og jeg kørte i vogn med fra kirke, sagde, at hun var flad ved, at Charlotte fik bryllup før Esther, da det ville have været en stor tort for hende om Esther, der kun havde været forlovet så kort, havde fået bryllup før hende. Under bryllupsmiddagen gik brudeparret rundt og hilste på alle gæsterne. For Esther og mig var festen jo af særlig stor interesse, da vi snart selv skulle have bryllup. Da vi hegne på hotellet drøftede fester, og jeg bemærkede at køld maynaisse ikke forekom mig særlig festlig, sagde svigermor:"Den var ganske uspiselig". Hvor det lignede svigermor.

Dagen efter brylluppet rejste jeg til Moesgård. Under kantonnemente havde jeg fået underretning om det 3. barns fødsel (Niels) og uanmeldt begav jeg mig nu over til Moesgård for at hilse på familien. Jeg stod af i Struer, da jeg havde al mulig respekt for vejen fra Hjerm til Moesgård ved vintertid. Vejen fra Struer var upåklagelig, men jeg fik vel rigeligt med regn. Jeg så ingen mennester uden for gården, men da jeg bankede på døren fra entreen til Evalds stue, hørte jeg hans stemme sige: Værs god. Han troede det var forvalteren fra Ausumgård, der ville aflægge et lille søndagsbesøg og blev meget overrasket, da han så, hvem det var. Snart kom Karen til. Hun var f glad ved sine tre drenge. Fødslen var gået let, men hun havde haft et slemt tilbagefald, så hverken hun eller Evald troede, at hun var kommet over det. Jeg blev kun en dags tid på Moesgård, da jeg om fredagen skulle til sølvbrylluppet og Esther, som skulle bo hos os, kom en dag før. Desuden skulle jeg også snakke med Frk. Jørgensen om noget vedrørende mine timer. At kigge indenfor på Vosborg opgav jeg, der skulle jeg jo snart holde jul.

Havde brylluppet i Århus været fornøjeligt, så var sølvbrylluppet i Odense en endnu større oplevelse, en af de smukkeste familiefester, jeg har været med til. Det var morsomt at træffe så mange af Esthers slægtinge. Først og fremmest sølvbrudeparret omgivet af deres 11 børn, der havde været 12, men en søn var død som ganske ung. De første 10 kom regelmæssigt - hveranden gang en dreng og hver anden gang en pige, men nr. 11 var en pige og den ældste af sønnerne sagde i den anledning: Den dumme tøs, den næstældste søn: Nu er det hele ødelagt. Så de mange Balslever og Fenger, også slægterne Boesen og Koch var repræsenterede -den sidste af brødrene Gabriel og Laurids Koch, af hvilke den første lige var udnævnt til biskop i Ribe. Festen blev holdt i hjemmet. Loftet blev benyttet som spisesal, tillige med et loftsværelse som anneks, hvor de yngste gæster var anbragt, deriblandt Laurids Koch og hans kone, en ung præst fra Odense, Benjamin Balslev, og Esther og jeg tilligemed en del af de balslevske børn. Da selskabet samledes i stuerne, stod vi som sild i en tønne. Jeg hilste bl. a. på Frede-

rik Balslev, onkel Laurits's ældste broder, som nu var præst i Borup på sjælland, men i en årrække havde været præst i Ulfborg, og på biskop Koch, som jeg havde kendt både fra Vejrum og fra Ribe. "Hvor er I pæne" sagde farbroder Frederik til en af de balsleveske børn, som alle optrådte i smukke, blegrøde kjoler, ganske ens. Blandt talerne hvis række åbnedes af Benjamin Balslevs far, sølvbrudgommens fætter, pastor ~~Rasmus~~ Rasmus Balslev fra Vigerslev, der som den ældste tilstedeværende Balslev talte for sølvbrudeparret, var den interessanteste den som onkel Laurits holdt for sin køne, en versificeret tale, som skildrede deres ægteskab lige fra brylluppet på Marielyst højskole ved København og videre over Århus, hvor de havde deres første hjem, Hvilsager, Vester Hæssinge til Odense. Den var meget smuk, livlig og fornøjelig. En af de sidste talere var Benjamin Balslev, som fra dørråbningen mellem løftet og annekset talte på den unge slægts vegne. Da jeg sad i annekset kunne jeg ikke se meget til, hvordan hovedbordet var ordnet, men jeg husker at onkel Laurits på sin venstre side havde tante Jessy fra Århus, hvis bordkavaller var farbroder Frederik, som talte om faster Mis's hjem på Nørrebro i København, hvor hendes mor boede som enke. Faster Mis havde på sin højre side sin plejefar bedstefar Thalbitzer, færpagter på herregården Thurebyholm, hvor faster Mis havde opholdt sig meget som ung. Han havde faster Augusta til berds, biskop Koch havde faster Ida, fru Fraes, hvis mand glimrede ved sin fraværelse, svigerfar fru Thalbitzer og pastor Boesen fra Agedrup faster Helene. Af sangene husker jeg en af Store Læs, provst Balslev fra Hårslev, med følgende strofe: Studenten værdig målem flipper høje - og søde Lulle (Ruth) med det skælmske øje, og der ses Gage (Gerhard) kigge, - så kærlig mod de små Helene nikke - Fie, Lau, Ida, Bitten, Esther - ingen ved hvem af jer der bedst er, søde børn. Mulle havde skrevet en sang om de 7 døtre - syvstjernens pris på en svensk melodi, som er bedst kendt fra slutningssangen i Hostrups Intrigerne: Så får si sommer før ret vi det ved.

En af sølvbryllupsgæsternes fornøjelser var at se vores lejlighed. Jeg kan huske, at tante Jessy var meget imponeret af den og talte med svigermor, om, at nutidens ungdom startede mere flot, end man gjorde i deres ungdom.

I november startede jeg min virksomhed på frøken Jørgensens undervisningsanstalt. Da den private latinskele som denne foretagssomme og uførfærdede dame havde oprettet som tillæg til den pigeskole, hun ~~siden~~ siden 1879 havde drevet, var af ret ny dato, var den just ikke overfyldt. I 5. klasse, hvor jeg havde latin, historie og oldnordiks var der to elever: Raimond Thierry, søn af læge Thierry på Anholt, og Aksel Balslev Wied, dattersøn af den gamle biskop i Ribe. Det var to meget elskværdige, men ikke særlig dygtige unge mennesker, Thierry var jævnt begavet men temmelig døven, og Wied var meget flitig, men en underlig trykpløse, som pludselig kunne gå i stå i sin latinske oversættelse og så ikke var til at få sat i gang igen. Det hændte undertiden, at jeg måtte opgive at eksaminere Thierry, fordi han var slet forberedt, måske slet ikke forberedt og når Wied så også gik i stå, måtte jeg selv gå videre. I andenklasse, som jeg også havde i latin, var der kun to studerende, idet klassens øvrige ~~lær~~ elever var realister, det var en livlig forsamling når de optrådte in plene i historietimerne, og den veldte mig

ret store disciplinære vanskeligheder. De københavnske firenge, som jeg havde undervist som student i velgørenhedsselskabets realskole, var gennemgående flinke og elskværdige, hvorimod elevmaterialet hos frk. Jørgensen ofte bestod af individer, som havde forsøgt sig i en eller flere skoler førend de var strandet her. En af mine kolleger, cand. phil. Holger Petersen og jeg var enige om, at hvis man passende kunne kalde eleverne i II den klasse for "de forkælede børns fagforening". I mellemklasserne var der nogle elskværdige unge piger, som det var fornøjeligt at arbejde med, så der var altså ret stor afveksling i arbejdet. Da bestyrerinden sad dårligt i det i økonomisk henseende ville hun gerne have mig til at sætte lidt kapital i foretagendet, men det ville jeg ikke indlade mig på, da jeg aldeles ikke ville have med en privatskole at gøre som fast levevej. Men dette spørgsmål, skolens fremtid, men økonomiske stilling, optog mig meget. Som løn oppebar jeg 100 kr. om måneden, hvad jeg ikke var meget, at gifte sig på, men så havde jeg omtrent lige så meget i kapitalrente, og penge var mere værd dengang. Som kollega havde jeg min skolekammerat cand. theol. Augustinus Poulsen, en gårdmandssøn fra Idum ved Holstebro, og i ham fik jeg en god ven. Han var også forlovet, han underviste især i græsk, latin i mellemklasserne og i tysk. Så var der cand. mag. Larsen, en vendelbo fra Halseggen, cand. mag. i matematik og fysik. Han var krøbling, talte meget landligt og var et udpræget stemningsmenneske. Når der dukkede en ny elev op sagde han fortrøstningsfuldt: "Det skal nok komme", men når der en tid lang intet nyt viste sig, hed det: "Det går aldrig". Hvor har Poulsen og jeg tit moret os over hans svingninger. Holger Petersen docerede tysk og fransk, var meget kolerisk, forfærdelig nervøs, men ganske pudsig. Han spiste i alle frikvarterene, først sine medbragte klemmer, i de sidste frikvarterer hvedebrød, som eleverne blev sendt i byen efter. De første måneder i Odense var jeg omtrent lige optaget af min nye gerning og tanker om det forestående bryllup. Af min brevveksling med mor fremgår det, at vi lige efter at vi i breve havde fejret årsdagen for forlovelsen, så hinanden. Vi fik en månedslov i midten af november, som lå op ad en søndag, og selvfølgelig skulle denne ferie udnyttes til en randersrejse. Jeg havde ikke meldt mit komme, rejste med nattoget og sendte om morgenen pigen ind at fortælle frøkenen, at hendes færeste var kommet, og så varede det ikke længe inden samme frøken viste sig. Jeg kan huske, at der lå megen sne i Randers medens vi i Odense ingen sne havde, og at jeg var henne i håndværkerforeningen for at læse aviser. Der traf jeg en tidligere kollega fra Randers, som var blevet folketingsmand, adjunkt Neersøe - og han, hvis politiske løbebane kun blev meget kort, var meget opfyldt af sit hverv og sagde til mig: "Jeg ser i jyllandsposten, at grev Frijs på Frijsenborg er hjemme på sit herresæde, ja det behøver jeg egentlig ikke at læse mig til, for han fortalte mig i forgårs, at han ville rejse hjem". Jeg skulle dog have at vide, at han var på talefod med danmarkss største jorddrøt. Folk kan undertiden være søde. Det er det eneste mindes, jeg har fra den rejse. Esthers helbred var ikke altid lige godt, kort efter mit besøg hos hende blev hun syg, men kom sig dog snart igen. Kort før jul kaldte frk. Jørgensen mig op til sig og meddelte, mig, at dersom jeg ikke kunne sætte lidt penge i skolen, kunne hun ikke klare terminen. Kun Esther blev indviet i denne ke-

Brylluppet var bestemt, en udsættelse af det ville vække pinlig opsigt, og vi slog os til ro med, at skolen holdt vel brylluppet over. Jeg skulle som sædvanlig holde jul på Vosborg, faster tog vist til Møesgård, men min julerejse kom til at gå om ad Randers, da der var noget vedrørende udstyrslegatet, der nødvendiggjorde min nærværelse der. Jeg rejste så igen en natte-rejse til Randers, men denne gang ventede Esther mig og stod op for at tage imod mig på banegården. Hun var imidlertid kommet ret sent af sted, og da vi ingen aftale havde om hvilken af de to veje - ovenover eller nedenunder - jeg skulle gå, valgte hver sin vej og hun traf ingen på banegården og jeg traf ingen på Fischersvej, men begav mig hen på hotel Randers, hvor jeg tilbragte min tid med at drikke morgenkaffe, inden jeg turde begive mig hen til Fengers. Afrejsen næste morgen blev lige så ufrivillig komisk. Mor var stået op og gjorde mig selskab ved morgenkaffen, jeg tager afsked med hende og begiver mig på vej til banegården og mor gik i seng igen. Da jeg var kommet halvvejs opdagede jeg at jeg havde glemt min tegnebog med mine penge under hovedpuden. Jeg gik for tilbage efter den og nåede banegården et øjeblik efter at toget var dampet af. Jeg satte mig til at skrive julekort, mens jeg ventede på det næste tog. Evald havde villet træffe mig i Sturer og sige mig en besked, ringede mor op og forespurgte om jeg ikke var startet med morgentoget. Jeg nåede først Vosborg i mørkningen juleaftensdag. Jeg var den eneste gæst og vi havde en hyggelig juleaften. På Vosborg talte vi meget bryllup i den juleferie og Smidstrup (husjomfruen) ville gerne have besked om bordplanen "hvem fru (moster) skulle have til bords, hun var ikke helt tilfreds med, at det var onkel Laurits, der skulle være fruens bordherre, jeg antager, fordi hun vidste, at ved Karens bryllup fik Clausen hende til bords, men denne gang skulle min plejemor hædres med at have brudens far til bords. Kort før jul havde svigermor været i Odense for at ordne hjemmet, og det var festligt at tage imod børsterne, men det, som betog mig allermost var dog at se Esthers cykle, som jeg kendte så godt, blive flyttet ind i det fremtidige hjem. Jeg havde ondt ved at få tid til at få mine bøger ordnet i mit nye bogskab, det eneste af herreværelsets møblement, jeg betalte (med 224 kroner), hvad svigermor var lidt utålmodig over, ellers forløb hendes besøg i skønneste harmoni, hun og faster kunne godt sammen, og svigermor og jeg har altid været fine venner, i hvert fald havde vi megen agtelse for hinanden. Da moster Christine jo skulle til bryllup i Randers den 3. januar holdt hun sit juleselskab tidligt, og jeg fik den forlystelse med. Det var forresten ikke så stort, som det plejede at være. Vi var kun 22 og spiste i spisestuen. Moster Christine udbragte min skål og jeg hendes. Dagen efter tog jeg til Møesgård og var der på Evalds fødselsdag, den 29. Denne fejrede han som sædvanlig hos naboen Jens Tinggård, som også havde fødselsdag på den dag. Det var et gevaldigt gilde. Jeg sad ved siden af præsten, paster Anthon, vi var de eneste akademikere, men matadørerne i forsamlingen var skam to hestehandlere, der naturligvis benyttede lejligheden til at gøre hestehandel med værten og absolut distancerede præsten. Torsdag den 2. januar var jeg tidligt på benene, da jeg allerede ved 6-tiden om morgenen skulle starte fra Struer og altså ved 5-tiden måtte have morgenmad. Evald var øppe,

men overlod til en karl at køre mig til Struer. Jeg havde et længere ophold i Viborg, hvor jeg fik noget frøkest og nåede til Randers ved 11-tiden. Om aftenen med syvteget kom en hel del af gæsterne, deriblandt møster Christine, faster, Evald, Karen og Balslevs, professor Fengers og farbror Ferdinand og tante Marie. Vi var et stort selskab til aften, hvor svigerfar ~~først~~ førte møster Christine til bords og jeg sad ved siden af faster Augusta og havde Mulle på den anden side. Møster Ruth, som mors bedste veninde, var kommet for flere dage siden. Om bryllupsdagen den 3. januar husker jeg intet før frokosten på hotel Randers, som de gæster, der boede på hotellet, holdt som sammenskudsgilde med faster og mig som hædersgæster. I nattens løb var der kommet flere til, således mine fætre Peter Christian og Åge (min kusine Anna var også kommet til, men hun boede hos frk. la Cœur tillige med Esthers veninde frøken Jensen fra Kolding, og disse to damer dejeunerede hos deres værtinde, og faster Sofie og pastor Kiær-schous boede hos Fengers og spiste frøkest der, Farbroder Ferdinand og tante Marie boede hos en slægtning af sidstnævnte pastor emeritus Petersen og var altså heller ikke mellem hotellets gæster, Fengers fra Århus in plene. Onkel Laurits præsederede sammen med tante Jessy, og vi havde det meget festligt, men noget benøvet var jeg ved at være genstand for så megen opmærksomhed, og aftenen før gik jeg mig en ensom tur i temmelig trist stemning, som min stillings usikkerhed for en meget stor del var skyld i. Mor så jeg efter gammel skik ikke på bryllupsdagen før i kirken. Evald og jeg var de første, der gav møde der og de 52 bryllupsgæster samlede efterhånden, morbror Vibbe havde fået det hverv at præsentere mig for den fornemste gæst stiftamtmænd v. Stemmann fra Ribe (svigerfars ide). Som de sidste kom så svigerfar med mor. De tog sig i mine øjne glimrende ud, min elskelige svigerfar med sin eneste datter, mor, så fin og skøn som aldrig før, ganske eventyrlig med et elskeligt smil ("du var en sød brud, Esther" skrev hendes kusine Mulle 25 år efter til sølvbrylluppet). Jeg vil bevare det billede af min elskede hustru til min dødsdag. Af andre episoder under gæstesamlingen, husker jeg Vibbe med svigermor og Kiær-schou med faster Sofie og Emil med frk. la Cour under den ene og frøken Ploug under den anden arm. (min sans for det let komiske fornægtede sig altså ikke trods højtideligheden). Da mor ikke var god til at stå op længe, blev vi viede siddende. Farbror Ferdinand, som aftenen før havde udbædt sig en bibel, talte om teksten: Saligt er det at give, hellere end at tage. Bedre tekst for en brudevielse kunne man ikke vælge, men jeg må sige, jeg husker ikke noget af talen. Mor og jeg kørte i grosserer Beyes fine karet til hotel Randers, hvor de øvrige efterhånden indfandt sig og lykønskede os.

Bordet var dækket således, at der var et midterbord med siddepladser på den ene side og to sideborde med siddepladser på begge sider. Ved midterbordet sad mor og jeg i midten, på mors højre side sad faster, så fulgte svigerfar, frk. Beutlich, Evald og tante Marie. På min venstre side sad svigermor, så fulgte farbror Ferdinand, møster Christine og onkel Laurits, agter han ved venstre sidebords yderside faster Sofie, pastor Scharling, faster Augusta, overlærer Kauffmann, frøken Blache, sparekassedirektør Obel, fru Hertz, Ruth, Åge Barfod, Margerthe Obel og Emil, ved venstre sidebords

inderside sad onkel Ludvig, stiftamtmandinde von Stemann, forbror Peter, frk. la Cour, Ejner Lund, frk. Ploug, Svend Fenger, Kirsten Buhl, pastor Kiærshou og frøken Jense. Ved højre sidebords inderside sad faster Mis, stiftamtmand v. Stemann, tante Jessy, mægler Hassager, fru Herforth, fru Hertz, fru Obel, Mulle og Poul, ved ydersiden pastor Folmer Nielsen, Karen, Fjordingeniør Herforth, fru Kauffmann, Peter Christian, Charlotte Lund, Vibbe, Anna Barfod, Vagn & Fenger og Ida Lassen. Vi begyndte med at synge den yndede fengerske familiesang om venskabet, Rahbæks: I ungdoms vår. Efter en sang af frk. la Cour talte pastor Scharling for brudeparret, og efter en sang af faster Augusta talte jeg og takkede på mine egne vegne svigerforældrene for Esther og på Esthers vegne hendes forældre for den lykkelige barndom og ungdom, hun havde haft i sit hjem. Så sang vi en sang af moster Christine: Hilsen fra Vøsborg, og onkel Ludvig talte for Tangerne, derefter sang vi en sang af onkel Laurits og denne talte for brudgommens ven, min plejemor. Så sang vi en sang af Ruth for Esther, og Obel talte for min fars slægt (han og far var ungdomsvenner). Så sang vi en sang af Poul og Evald talte for Fengerne, af hvilke han få sin barndom havde kendt sin mormor, en respektindgydende, noget streng dame. Endelig sang vi en lystig sang af Hertz. At bordakten begyndte med at svigerfar bød velkommen følger af sig selv. Ejner Lund spillede til sangene.

Da jeg havde åbnet dansen med Esther, trak vi os snart tilbage før at klæde os om og kørte til banegården for med natekspressen at køre hjem til Odense. Om hjemrejsen vil jeg kun bemærke, at vi begyndte på 1. kl. med en kupe før os selv, men da vi på Fyn ikke kunne få en kupe før os blev på 1. kl. foretrak vi anden klasse, som vi var ene om og ved en fejltagelse gik vi på banegården ud gennem 3. classes ventesal til den droske, der ventede os der. Det var næsten et symbol på den meget beskedne tilværelse, vi skulle føre i Odense. De to situationer fra mit bryllup, jeg tydeligst husker er Esthers indtræden i kirken som brud, og min rædsel ved faster Augustas morsomme sang ved tanken om, at når den var til ende, skulle jeg til at tale.

HJEMMET PÅ HUNDERUPVEJ 30

Egentlig skulle vi have haft bryllup den 30. december på min 26-års fødselsdag, og på buffeten i spisestuen står der stadig årstallet 1901, men da de gejstlige i familien gjorde så meget vrøvl over at skulle rejse inden nytårgudstjenesten var klaret blev vi nødt til at forandre dagen. Ved at udsætte brylluppet til 1902 forbrød vi os mod statuerne for det broch-beddalske brudeudstyslegat, som krævede, at brylluppet skulle finde sted samme år, som legatet var tildelt. Vi måtte derfor søge om dispensation, som vi da også fik. En anden følge af udsættelsen var, at vi ikke fik mere end et par hvedebrødsdage, inden jeg måtte give ~~nårskole~~ møde på skolen. Vi havde en del at ordne med hensyn til ophængningen af de mange billeder, vi havde fået til brylluppet. Af andre gaver hvis placering også måtte foretages var der en del palmer og et gummitræ, som blev stillet foran det trerammede vindue i den temmelige dybe dagligstue og der gjorde det en god virkning. Det var en god rummelig lejlighed, vi havde lejet og et smukt udstyr, mor takket være legatet og et tillæg af svigerfar medbragte, så vi begyndte vor samliv i smukke, hyggelige omgivelser. Det meste af mit møblement blev flyttet ovenpå og anbragt i de to værelser, faster havde, resten fik Evald og Karen det meste af, en enkelt bogreol beholdt jeg. Medens jeg for det nærmeste foregående afsnit af mit liv har haft en god kilde til mine meddelelser i den livlige korrespondance mellem mor og mig, der fandt sted, må jeg nu udelukkende bygge på mine erindringer og kan derfor ikke meddele så mange enkeltheder. Den første del af mit ægteskabs historie har jeg alligevel et ret klart billede af, og dette billede er meget skønt og hyggeligt. Arbejdet på skolen optog mig meget og indenfor undervisningen, var det især latin-timerne i vte kasse, der lagde beslag på min opmærksomhed. Latin var det af mine eksamensfag, som jeg havde regnet mindst med at få brug for som lærer og så er det næsten blevet mit hovedfag. Der har været tider hvor jeg har haft ca 30 timer om ugen i det, så det optog mig meget. Heldigvis var mine elever gennemgående behagelige og villige, så arbejdet som latinlærer gik godt. Jeg delte i begyndelsen faget med Poulsen således, at han havde nogle af mellemklasserne og jeg en mellemklasse og vte klasse. I denne mellemklasse afløste jeg en thoelogisk kandidat, Spandet, noget af det naiveste, jeg har truffet. Han erklærede overfor mig, at han enkelte gange overfor eleverne måtte indrømme, at han nok kunne oversætte de enkelte ord, men ikke få det til at give en mening. Det var også ham, der, da jeg sagde til ham: "Hvormange af eleverne tror De fore står salmelinierne: da lyset oprandt, som jordens bold, skal lys og gløde?" - svarede: "Ja jer forstår ikke et ord af det, men det er jo også Grundtvig, der har skrevet det". Når de 6 skoletimer var forbi, var det dejligt at komme hjem og blive modtaget af mor, gå tur med hende om eftermiddagen og skrive takkekort sammen med hende om aftenen. Hans Valeur

og Ingeborg Roepsdorff kom på visit og pastor Gjerulff og gjorde deres bemærkninger. Hans Valeur gjorde vrøvl over, at jeg havde nogle af mine skolebøger stående på min fine bogreol, men det var jo mine latinske klassikere, som jeg brugte ved min undervisning og Gjerulff savnede et gulvtæppe i døglingstuen, hvad jeg mente ikke hørte til i empirestuen, men der fik han medhold af mor, og enden på det blev, at vi fik købt et gulvtæppe. Om mine egne billeders anbringelse i soveværelset var mor og jeg i begyndelsen ganske enige, men så kom vi op at toppes over et enkelt billedes anbringelse, og enden på det blev, at vi helt opgav at hænge dem op. En dag var Ruth på besøg hos Esther, da jeg kom hjem ~~xxxx~~ - det var mig lidt af en skuffelse. Vor eftermiddagsspadseretur gik ireglen ud ad Hunderup vej, vi så på villaer og tænkte på, hvordan den villa, vi en gang skulle bygge, skulle se ud. En anelig villa med takkede gavle - Højbo - vandt især vort biflad, men da vi mange år efter - 1912 - byggede Gimsinghoved, glemte vi de takkede gavle. En gammel bekendt, som jeg fornyede bekendtskabet med var min lærerinde - Gamma - frøken Damgård - som boede i Odense og var klosterdame. Hun kom af og til hos os. Så havde vi jo Balslevs. Da vi kom til Odense, havde de hjemmeværende børn som til brylluppet havde sendt følgende telegram -: Under højroastede skrål drikker killingerne jeres skål, pyntet entredøren med en granguilante, og de var vore allerførste gæster og drak kaffehos os en af den første eftermiddage. Vi gjorde visit hos frk Jørgensen som modtog os med overstrømmende elskværdighed, og straks ~~me~~ spurgte mor om, hvad hun nu ^{villø} ~~skulle~~ undervise i, men mor vinkede straks af. Poulsen havde været forlovet i adskillige år, men turde ikke gifte sig, før han så, hvordan skolen udviklede sig. I foråret 1902 foretog mor og jeg en cykeltur til Svndborg, ~~h~~ hvor vi spiste til aften i Ringe og overnattede på højskolehotellet. Dagen ~~efter~~ efter cyklede vi rundt på Tåsinge og spiste frokost i Vemmeløv, men så blev det regnvejr, så vi måtte opgive at cykle ~~h~~ tilbage til Odense, var i kupe med Holger Petersen. En anden gang hjulede vi til Nyborg ad den nordlige vej og tilbage af den sydlige. De otte mil var vel formeget for mor. Jeg var lidt uskiær med hensyn til hjemturen, og da jeg så en sten med påskrift : 2 mil til Odense, følte jeg mig løttet, men mor gentog med forfærdelse i stemmen : " To ~~mil~~ mil til Odense " , og da hun havde ~~fået~~ fået dyr i øjet, og skulle på cyklen igen, måtte jeg sætte hende i gang. Da vi nåede hjem, gik mor i sang, og jeg måtte gå alene til Balslevs, hvor vi skulle hen om aftenen. Det var så vist ikke før at finde en passende undskyldning mor greb til nyborgturen, for ~~at~~ var der noget sted hun gerne ville hen, var det til Balslevs. Faster Mis var som den kærligste mor for den unge husfrue, der altid tyede til hende, når hun trængte til råd. Da vort husholdningsbudget var ret knapt, var det af stor betydning for hende at faster Mis også skulle spare. Hun lærte mor at bruge hestekød i stor udstrækning, og skønt mor absolut ikke var vant til at spise det,

fandt hun sig i det og klagede sig ikke over det. Når jeg nu genlæser mors breve til mig i tiden før brylluppet, hvor hun lover mig at være nøjsom, så må jeg sige, at hun holdt sine løfter og i den henseende, som i alle andre, var mig en god støtte. Noget andet er, at hun da vi fik lidt bedre kår og ikke behøvede at leve af hestekød, foretrak andre ~~kødsor~~ kødsorter.

Den 16. februar 1903 arriverede Ib. Det var en meget langvarig og besværlig fødsel. Dr Schroll, som var tilkaldt, havde ~~sat~~ sat sig i hovedet, at barnet ville blive en pige og meddelt mor det, og jeg kan endnu høre den glade overraskelse i mors stemme, da hun sagde: "Næ det er en dreng?" Han blev døbt skærtorsdag af onkel Laurits, og vi fejrede begivenheden med vort første middagsselskab. Jeg sad ved den ene bordende med svigermor ~~op~~ på min højre side, og tante Karen på venstre ~~side~~. Midt for den venstre langside sad svigerfar mellem moster Christine og Ruth; ved den anden bordende sad onkel Laurits med mor til højre og moster Dorthea til venstre og midt for den anden langside sad Evald med faster til højre og faster Mis til venstre. Jeg kan huske at onkel Laurits drak dus med mig ved bordet, Neden under os boede rektor Emeritus Peter Petersen og hans søster og husbestyrinde frk Laura. I omtale kaldtes de onkel Peter og tante Laura. Han var en anerkendt filolog, men noget skrøbelig, hvorfor man gjorde han til rektor for at han kunne have det lidt godt på sine ældre dage som han vel ikke kunne have så mange tilbage af, men han tilbragte 30 år som rektor, og ~~en~~ en årel ~~som~~ emeritus. Når vi ikke kunne få Ib til at sov på en anden måde, brugte ~~vi~~ vi at køre hans vuggeseng, der var på ruller frem og tilbage. En dag klagede tante Laura ~~til~~ til broderen over at vuggen gjorde spektakel under dette og sagde: "Det er da forfærdeligt som Tang+Petersens vugge knirker, det kunne da også gerne smøre den" - "tror du ikke, det kunne hjælpe at smøre barnet?" svarede onkel ~~Peter~~ Peter. Det var hans sidste vittighed, dagen efter døde han af et hjerteslag. En gang var nogle elever løbet ind i gymnastiksalen i et frikvater og lavede et vældigt styr. De havde sat en til at holde døren, de ville ikke have flere derind "luk op, det er mig" lød rektors velkendte nasallyd. Alle kunne snakke efter rektor og dørvagten, der torede, det far en anden elev svarede: "ja det kan gerne være, det er dig men derfor kommer du alligevel ikke ind". Endelig fik rektor maset døren op og gav synderen en lussing som han gav med strakt arm, var berømte. Til den elev, som var kommet til at slå en rude ud sagde han: "At du er en doven dreng., har jeg længe vist, at du er en dårlig dreng, erfarer jeg først nu", og så fik han en mægtig lussing. Han standsede mig en gang, og vi talte om Siesby, hvis ~~inter~~ interesse for slægtskab han karakteriserede således: "Det er jo galskab". Han døde medens vi boede på hunderupvej. Ejendommen skiftede ejer to gange, og ved det sidste skifte var det sanglæreren ved frk Jørgensens skole. ~~Hornist~~ Hornist Willumsen der blev ejer. Den ene af førstesalslejlighederne -

Petersen havde haft dem begge to - den under vores , kom ritmester Jernfeldt, som også underviste ved frk. Jørgensens skole, til at bebo, hvilket stabshornisten følte sig meget berørt over. Til ejendommen hørte et lille stykke have bag ved huset, som var delt mellem lejerne. Da vi engang havde besøg af Henriette Herfotth, skrev hun i et brev til sin mor : Nu kom Tang+Petersen op fra parken med de dejligste blomster. En skavank var der ved lejligheden, der kunne ved sammertid være meget varmt i de mod vest vendte værelser, herreværelset og dagligstuen. Jeg kan huske at vi engang havde besøg af pastor Bolmer Nielsen og måtte dagligstuen ind i spisestuen for at holde det ud, den vendte mod nordøst. Jeg kan huske en havneudvidelsesfest, der blev holdt, som Chr d. 9. overværede. Jeg var nede på havnen og overværede hans ~~ankomst~~ ankomst, hørte ham om aftenen tale til folket fra en lille altan på rådhuset og så kronprinsen køre gennem Kongensgade, og ~~tanke~~ tænkte : " Det er en gammel kronprins, vi har ". I ~~for~~ foråret 1906 døde Chr d. 9., den første, jeg kan sige det var lille Ib, som havde hørt det af ritmesterens pige. Ritmesteren underholdt mig en dag, vi fulgtes ad fra skole, med, at Fr. d. 8. ville blive en mere veltalende konge end faderen, da han som frimurer var mere vant til at tale. Ritmesteren var en meget ivrig frimurer. Hans frue var søn datter af en gammel lærer Schmidt, der vist havde virket ved Mulernes legatskole på Hunderupvej, Hun var eneste barn, og da faderen døde ordnede ritmesterens eftertænkninger. Blandt disse var et eksemplar af Molbechs danske ordbog, som ritmesteren forærede mig. Det var et stort støvne for skolegymnastik i Odense og blandt de skoler, der deltog i det, var også Ribe Katedralskole. Jeg overværede min gamle skoles optræden, sad ved siden af min gamle rektor og så Simonsen optræde med stor elegance. Rektor omtalte med stor deltagelse rektor Kraas's død. Svigerfar var til hans begravelse og besøgte ved den lejlighed også os på tilbagerejsen. Da Åge Barfod var blevet cand.jur. havde vi besøg af ham og fejrede ham med en lille middag, som Ruth og Helene Balslev, min kollega Poulsen og Anna Kaaber og hendes kæreste Oscar Kaaber deltog i. Han havde fotografiapparat med og tog nogle billeder fra vort unge hjem, som jeg er glad over at have (mit postkortalbum), to fra middagen og to andre. På det ene af disse sidste sidder mor ved sit sytøj i dagligstuen og palmernes skygge, jeg i et sofahjørne, på det andet sidder mor og jeg sammen på en bänk, som stod bag ved mit skrivebord, og Åge står med ryggen mod mit bogskab. Inden jeg blev gift, havde jeg af moster Marie fået det råd ikke at forsøge på at lade min plejemor forblive i mit hjem sammen med min kone. Jeg antager, at moster Marie, som i en lang årrække havde sin svigerinde boende hos sig, havde gjort pinlige erfaringer, som hun ville forsøge mig for. Men Ester havde aldrig, mens vi var forlovede, udtalt sig misbilligende om det arrangement, som var påtænkt, og min plejemor lod

heller ikke tilk at have været betænkelig ved det og har aldrig foreslået mig, at hun skulle rejse. Derfor gjorde jeg heller ingen skridt til at få en anden ordning af dette. Nu, bagefter, kan jeg godt se, at det havde været bedre, om min plejemor straks var flyttet til Vejle, hvor hendes mor boede, men jeg syntes ikke, at man kan forlange, at jeg dengang skulle kunne indse det, og mener, at der var min plejemor, der som den ældste, burde have kunnet indse, at det var fornuftigt, at hun træk sig tilbage. I fars testamente var det bestemt, at der fra mit 25.år skulle tilfalde hende et mindre årligt beløb, som var så stort at hun kunne klare sig selv. Da hun havde boet hos os i et års tid rejste hun på besøg hos sin familie og skrev såtil mig, at hun havde besluttet sig til at få sit eget hjem i Vejle,,Jeg kan sige, at dette skete, uden at der havde været nævneværdige sammenstød mellem Esther og faster, hvilket tjener dem begge til stor ære. Faster elskede Esther, og da jeg engang sagde til Esther, at faster og moster Dorthea var de rareste mennesker, jeg havde truffet i mit liv, sagde hun, at det også var de to rareste. hun havde truffet, De to værelser på tredje sal benyttede vi som gæsteværelser, så længe, vi fik lov til at bo på Hunderupvej.

Jeg har omtalt, at vi nedenunder os havde rektor emeritus Peter Petersen boende. Da han døde, og ejedommen, vi boede i, for anden gang skiftede ejer, og blev købt af sanglæreren ved frk Jørgensens skole, stabshornist Willusen, slog denne sig ned i en af stuelejlighederne, og i den ene af lejlighederne på førstesal, den under os, kom den førnævnte ritmester Jærnfeldt til at bo. Det var den høflige underofficeren meget kært at have en officer som lejer, og da ritmesterinden var en noget vanskelig dame, meget følsom for støj, var det ikke så nemt at bo ovenover hende, når man havde børn. Den 6. oktober 1904 arriverede Noed, og inden Finn, den 18. april 1906 kom til verden, var vi blevet sagt om, idet Willumsen sagde til mig, at han jo ikke kunne risikere, at en lejer som ritmesteren flyttede. Et halvt år efter at vi var flyttet blev ritmesteren ældste ritmester med regimentet og fik som sådan embedsbolig på rytterkasernen, og da sagde Willusen til mig : " Det skulle jeg bare have vist, så havde jeg aldrig rettet mig efter ritmesterens, eller rettere sagt hans frues luner og ladet dem flytte ".

I den tid, vi boede på Hunderupvej, til flyttedag 1906, boede vi ganske nær ved Balslevs. I de første år boede vi på samme vej - de i nr 6 - vi i nr 30. og da onkel Laurits i 1903 blev biskop og flyttede hen i den gamle ærværdige bispegård i Claragade med den store have ned mod åen med " Kingos lysthus ", var vejen til dem ~~egentlig~~ egentlig næsten den samme. Det var, som allerede nævnt, for mor af den allerstørste betydning at have faster Mis at rådføre sig med, mest om huslige anliggender og trængte hun til ro for de livlige børn, kunne hun altid tage til bispegården, enten

uden dem, eller også med dem; i begge tilfælde såp hun for at passe de kære børn, for hjemme måtte barnepogen tage sig af dem, og i bispegården var der altid en af kusinerne, der var mere end villig til at overtage dem. Emens fik mor sig en passiar med den kære faster Mis. Søndag eftermiddag var vi meget ofte bedt til kaffe hos Balslevs, jeg gad vide, hvor mange julekager, jeg har været med til at fortsætte dernede. Onkel Laurits var meget elskværdig og hyggelig, han var Ibs Gudfar og det forsted sted udenfor hjemmet, som Ib kendte var bispegården. En søndag ville han ikke sige : "Goddag, Gudfar", men da onkel Laurits meget højtideligt erklærede, at så ville han ikke have ham ved bordet, tog han ham ved hånden og vandrede af sted med ham for at finde en skammekrog, hvor han kunne stå og blive artig, var de ikke kommet ret langt, inden der lød et angstfuldt : Goddag, gudfar - og et øjeblik ~~xix xix~~ efter viste de sig begge smilende ved kaffebordet. Undertiden tog onkel Laurits ham med op på første sal og fandt ham et æble, og en dag da dette var sket kom Ib i tanke om, at også Noe burde have et æble, og sagde : ja, men Noe? - hvorpå onkel Laurits kom med ham og de gik op efter et til ham. En aften, da Ib var kommen i seng, havde han en stor sorg, ~~f~~ Han opdagede, at hans kære nissemand, en nisse med rigtig træske på, som min moster Nelly havde givet ham, var blevet glemt i Gudfars have, og nu skulle stakkels nissemand ~~ligge~~ ligge der hele natten, Der var ikke andet for jeg måtte ned i bispegården og finde den savnede, hvilket da også lykkedes mig, og Ib sov beroliget ind.

Da Poulsen, min skolekammerat og kollega ved skolen, blev gift med den rare Marie Westergård og slog sig ned langt ude på Skibhusvej i den nordlige del af byen, fik vi en fornøjelig og elskværdig familie at omgås. Han og jeg havde altid nok at drøfte angående den mærkelige undervisningsanstalt, vi virkede ved, og de mærkelige individer blandt eleverne, som efter at have forsøgt sig ved forskellige andre skoler var strandede her, og de to unge husmødre havde også mange gælles interesser. Ellers kom vi ikke meget ud, og det havde vi heller ikke råd til eller lyst til. Ingen af os var selskabsmennesker. mens vi var forlovede, bebrejdede svigermor engang mor, at hun ville knibe ud fra et selskab, hus skulle til og sagde : " Jeg vil sige dig , at når du bliver gift med Farmø, så kan du skam ikke lade være med at tage mod en indbydelse, det finder han sig ikke i ". Svigermor var ikke kår over, hvor enige vi var i det stykke, som i så mange andre.

Da vi var blevet sagt på, ,åtte vi jo se os om efter noget andet, og det var slet ikke nogen let opgave. Tilmed var jeg ene om det, da mor ventede sit tredje barn og derfor ikke knuue tage affære. Atter måtte bispegården træde hjælpende til, og både faster Mis og Ruth tog fat. Jeg tror nok det var den første, der fik opsporet Vestergade 75/1, ligesom hun i sin tid på en morgentur havde opdaget Hunderupgades vej 30/2, og den sidste

gik med mig op og så på den. Den unge fuldmægtig der viste os rundt, det var et dødsbo, der ejede ejendommen, og derfor en sagfører, der administrerede den - opfattede situationen således, at det var Ruth og mig, der skulle giftes, og sagde, da vi så på den meget smalle, men særdeles dybe dagligstue: "Ja det går jo ud over fru Balslev". Det var egentlig en højst mærkelig lejlighed. Ejendommen kaldtes amtsmandsgården og havde i gamle dage spillet en rolle i det højere fynske selskabsliv, idet landaristokratiet mødtes her til festligt samvær, og på første sal havde der været en sal med 5 fag vinduer ~~ud~~ ud til gaden og med en slægt kuppel over loftet, således at der blev højere til loftet. Senere havde man så delt den i to stuer med fløjdøre imellem. Vor lejlighed bestod af den største af disse to stuer, som altså havde 3 fag vinduer og en stue ved siden af den den omtalte meget smalle dagligstue alle tre til gården og ved siden af den et sovekammer og i et sidehus børnekammer, ~~køkken~~ køkken og pigeværelse, en mellemgang med døre til sovekammeret, spisestuen, børnekammeret og en gang bag børnekammeret, køkkenet og pigekammeret, som endte med køkkendørindgangen og endelig førte fra mellemgangen en stigelignede trappe ~~op~~ op på loftet, hvor der fandtes et pigekammer til med tagvindue. Opgangen til lejligheden var meget herskabelig gennem en dør fra ejendommens port ad brede, magelige trapper, og fra trappegangen førte døre ind til nogle værelser, som ikke hørte med til vor lejlighed, men i hvilken der stod en del møbler, som den tidligere beboer af lejligheden, frøken Schmidt, havde haft foruden den lejlighed, vi beboede; der var både den mindre del af salon og et par værelser til. Vestergade er en af hovedgaderne i Odense og vi boede således næsten i byens centrum. Når jeg gav privattimer i mit hjem, hvad jeg gjorde og disse lå mellem 5 og 6 om eftermiddagen, var der tit en sådan vognrummel, at jeg dårligtnok kunne undervise. Da gængen var meget lille, måtte jeg ved ekstratimer bøde på det. I de første år var det især privattimer i latin, der gjaldt, og der var tider, hvor jeg dyrkede dette fag i 30 timer om ugen, men da ~~latin~~ latinens ved den nye ordning af den højere undervisning i 1903 blev skubbet i baggrunden, måtte jeg søge til noget andet. Da der averteredes om privatundervisning i dansk og geografi til to nykonfirmerede piger, gav jeg tilbud og blev antaget. Det var to bourgeoisfrøner, der var blevet taget ud af skolen, da denne var dem en plage, men som mentes at trænge til lidt almindennende belæring i mundtlig dansk og geografi.

De var såmænd rigtig rare og elskværdige, ikke særlig flittige, men fandt sig tålmodigt i undervisningen og lod ikke til at kede sig mere end til husbehov. Jeg husker tydeligt mig selv siddende med dem og have nøje med at overdøve gadelarmen mens jeg udfoldede min åndrigheid. En anden indtægtskilde var Odense dagteknikum, hvor jeg blev lærer i dansk, samfundslærer og veksellære. I 3. klasse havde jeg en ugentlig time i hvilken jeg

1) gennemgik gennemgik en rettet stil, holdet var på 25 og undervisningen nærmest som i en realklasse 2) gav eleverne en ny for og 3) i resten af timen gennemgik den danske litteraturhistorie fra år 1800 i foredrags-form så den tokrone jeg honoreredes med, fordi det var en foredragstime, kom jeg ærligt til. ~~Ikke~~ I II klasse havde jeg dansk på samme måde i en time, hvor jeg foruden at tage mig af stilen skulle docere dansk litteraturhistorie indtil 1800 hver anden gang og hver anden gang indviede dem i vekselslærers mysterier, som jeg ikke selv havde noget begreb om. I første klasse havde jeg 6 timer, som bestod i diktat og samfundslære ~~og disse~~; disse voldte mig ikke store bryderier. Søndag formiddag tilbragte jeg inde i dagligstuen med at rette disse store bunke af stilebøger. Det var dog først det sidste år i Odense, jeg fik dette ben, men det var jo på en måde det værste år, da jeg skulle have disse litteraturhistoriefordrag udarbejdede.

Det var på en måde en ~~ikke~~ tilbagegang at flytte fra Hunderupvej til Vestergade, idet lejligheden her ikke var så god som vor første bolig, men den havde den fordel, at der hørte en hel rar, temmelig stor have til, som lå bagved gården til ejendommen. I haven var der et stort valnøddetræ, et arbrikostræ og buskfrugt, som kokkenhave var den ikke meget bevent, men der var dejlige roser. Lørdag eftermiddag havde jeg ingen timer og den nød vi, idet vi gik på "Elevatoren" på vester-gade og drak kaffe.

Da frøken Jørgensens undervisningsanstalt ikke syntes at have en fremtid før sig og da betalingen for arbejdet var meget ringe, idet jeg ikke drev det til mere end 1400 kroner om året for 36 timers ugentlig undervisning, hvor jeg underviste i latin, historie og oldnordisk til klassisk studentereksamen, i dansk og geografi til 4. classes hovedeksamen og i historie til præliminæreksamen, anstrengte jeg mig for at få et federe levebrød og en sikrere stilling. Uheldigvis var mine eksamensfag meget lidt efterspurgt ved de højere skoler. Da man ved den nye ordning, hvor engelsk og tysk kom til at spille en fremtrædende rolle, oftest søgte lærer i disse to fag. Latin og historie, som var hovedfagene i den gamle skole, blev sjældent forlangt, idet det første fag var blevet et bifag og det andet kunne overtages af de latinlærere, som nu blev overflødige. Dog oplevede jeg, at en ansættelse i Helsingør strandede på, at jeg ikke kunne tage græsk, da man endnu et par år manglede en lærer i dette fag, som hellere ville bortfalde ved skolen der efter 1909. Det var da i reglen dansk, jeg kunne byde på, og i 1907 var jeg ligeved at slippe ind ved Viborg katedralskole, som dansklærer, men det glippede fordi der var et par øgelstimer, som skulle besættes, og min værste konkurrent havde engelsk som hovedfag. Medens vi boede på Vestergade havde vi en tid en udmærket hjælp i mors barndormsveninde og skolekammerat Georgia Christensen. Hun var som lille pige blevet plejebarn af en onkel, Købmand Kleisdorff i Randers, i hvis gård frk laCours pigeskole holdt til, og på den måde mødtes hun og mor.

Hun er en lille smule ældre end mor, idet her er nøjagtig 2 år ældre end jeg. Det var festligt at høre hende og mor tale sammen om deres skolegang. Frk la Cours skole var en skole for det højere bourgeois pigebørn, men af økonomiske grunde måtte bestyrerinden, som for resten i mange henseende var en fortræffelig dame, optage børn fra jævner hjem. En sådan "jævnere" pige havde ~~gået~~ begået den forbrydelse at skrive noget på W C som ikke var helt passende. Følgelig måtte frk la Cour aflægge et besøg i hjemmet og påtale det passerede. Men faderen, der ikke var uddan sans for humor, sagde til bestyrerinden med et lunt smil: "Jeg troede såmænd ikke, at bette Sofie kunne være så morsom. Det eneste vi havde mod at have "tante Gokke" i huset var, at hun ~~var~~ var meget skrøbelig, og da hun var lynende energisk overkom hun en masse arbejde, men misbrugte sig selv. Mog og jeg var en kort tid sengeliggende begge to på en gang, og under reconvalescensen bestemte vi, at vi ville rejse lidt i udlandet, mens vi havde tante "Gokke" i huset til at passe børnene. Hvor var det godt, at vi var så fornuftige at tage afsted, skønt jeg stadig måtte tage op af min kapital, og der absolut ikke var udsigt til snart at få noget - ja, der var jo Viborg, men det kunne jeg jo ikke være sikker på at få, og jeg fik det heller ikke. Når vi valgte Dresden og sachsisk Schweitz som målet for rejsen, skyldtes det ~~Karl~~ Karl Gellerups smukke bog: Minna. Den havde jeg foræret mor, da forlovelsen blev deklareret, og vi havde læst den sammen. Blandt mine privatelever var den elskværdige C A Beyer, som var trafikassistent, men ville være student, hvad han også blev. Han var mig behjælpelig med hensyn til at ordne billetspørgsmålet, og gennem grosserer Løngreens i Odense fik jeg anvisning på et godt sted at bo i Dresden, hvor vi skulle være 5 døgn, Pension Lucke, Sidonienstrasse 15, ligesom han gav mig adresse på Wielands Hotel Garni i Berlin. Rejsen skulle foregå i pinseferien. En kortere årrække var pinseferien temmelig lang, idet den skulle omfatte mindst 6 hverdage. "Moster" gik ind på at ~~gik~~ skænke mig et par dage til, så at jeg var fik fra onsdag den 15 maj kl 14 til mandag den 27. maj kl 8. Vi rejste med ekspresen til Sjælland onsdag kl 15.30 og kom hjem med natekspresen fra Jylland mandag den 27. kl 4. Ruten var Odense-Roskilde-Gedser-Warnermünde-Berlin-Dresden-sachsisk Schweitz-Prag-Bøhmisk-Schwitz-Wittenberg-Berlin-Lübedh-Vamdrup-Odense. Beyer rådede os til at tage 2. klasse fra Odense til Berlin og fra Lübeck til Odense, da disse ture foregik om natten, men rejse de andre på tredje klasse. En ret detailleret skildring af ~~fx~~ rejsen affattede jeg efter min hjemkomst idet jeg benyttede min regnskabsbog som dispensation, men den vil jeg forskåne jer for og nøjes med at fortælle enkelte oplevelser. Vi rejste fra Odense til Dresden, hvor vi ankom torsdag den 16. maj kl 11 og forblev til tredje pinsedag tirsdag den 21. . Vi var ikke særlig heldige med vejret, det var temmelig køligt og noget regnfuldt men dette bevirkede, at vi havde ret nemt ved at færdes til fods, og at der ikke var overfyldt i sachsisk Schweitz, hvad der ofte er i pinsen. Vi så mangendejlige kunst i Dresden, ~~gt~~ var to gange i Dresdnergalleriet og i porcelainssamlingen, gjorde anden pinsedag en

særdeles vellykket udflugt til Meissen, hvor vi var i den skønne domkirke og på slottet Albertsburg og om aftenen gik en yndig tur i byens omegn i det herligste vej, i dagene ~~læg~~ fredag-lørdag var vi i Rathau, hvor "Minna" for en stor del foregår, Bartel, Schøndov Kūhstadt. Den første dag sejlede vi både frem og tilbage. Den anden tog vi med toget tilbage til Dresden, hvilket gik meget hurtigere. Pinedag var vi i Frauenkirche, og derefter inde at drikke chokolade på en lille obscur cafe, hvor vi morede os over en jævn, øldrikkende kone, der fuđstændig svarede til Gellerups skildring af Minnas mor. Tredåå pinedag kl 7 om morgenen kørte vi så til Prag, som vi nåede ved 11-tiden. Da vi var kommet over den sashiske-østrigske grænse vorede vi os med at iagttage forskellen på de sachiske og bøhmiske stationsforstandere. De havde alle et vist militært præg, men østrigerne var de mændre stramme, gjorde et mere kultiveret indtryk. Så var der også i Bøhmen den nationale tvedeling at lægge mærke til, idet landet havde to sprog, det tyske og det czechiske. Når vi holdt de få minutter ved bystationerne, foer nogle små piccoloer frem og tilbage af perronen med øl, råbende af fuld hals: Bier-Piro-Bier-Piro. Skønt vor kuffert havde været til tođdeftersyn ved rigsgrensen, skulle den atter ses efter ved ankomsten til Prag. Jeg havde købt mig en turistbog, og havde ved hjælp af den orienteret mig, så jeg mente jeg sagten kunne finde hotel de Sax, hvor vi agtede at slå os ned, men jeg var blevet forkert vendt, da vi gik gennem banegården, og det tog os alligevel lidt tid at finde hotellet. Vi havde ingen Hoteladresse i Prag med hjemmefra, men vi havde spurgt vor elskverdige værtinde i Dresden til råds, og hun havde nævnt "Blauer Stern" og hotel de Sax, som gode solide hoteller uden væggetøj, og da sidstnevnte var det billigste af de to, valgte vi det. Det var meget anseligt. Vi fouragerede på en restaurant, der hed "Deutsches Haus" og lå på en gade, der hed Graben. På vejen til denne restaurant kom vi forbi det fine hotel Blauen Stern, og der så vi et større selskab af officerer af meget forskellig rang og alder sidde i en meget dyb salon ved et festligt bord, således at den fine ende lå længst fra det store vindue, gennem hvilket vi en passant kunne iagttage kalaset. Nærmest vinduet sad nogle ganske unge befalingsmænd, som følte sig meget berrt ved at være i et så udsøgt ~~selskab~~ selskab og kappedes om at opføre sig på den mest slebne, korrekte måde - det var allerkærest. Prag var det, der forekom os mest ejendommeligt, mest fremmed af det, vi så på vor rejse, men det var også det sydligste punkt, vi nåede. Det sprog, der taltes mest, var det czechiske, og når man spurgte sig for om vej, fik man undertiden kun det svar: "Nicht deutch". Da vi blev vist om på Rådhuset sammen med en del andre turister, spurgte føreren os om, hvilket sprog, vi ønskede at høre, og defter det blev vi delt i to grubber. Når så den tyske havde fået den fornødne forklaring på et eller andet, sagde føreren: "Entschuldigen" og så begyndte han på det czechiske. På Hradchin, Prags gamle slot, så vi højt oppe, vist i den øverste etage, den stue, hvor ~~xx~~ vinduesudsmidningerne fandt sted 1618. Det var unægtelig en svimlende højde, og man forstår godt udsmidernes forbavselse ~~xxx~~ over, at de udsmidte kom godt fra det. Omviseren var meget velunderrettet og vidste nøjagtig

hvilket vandue Slovataog hvilket Martinik og Fanius blev smidt ud af. Vi var også i kirken og så Thycho Brahes grav. Byen er også i nogen grad præget af catholicismen, hvad helgenbillede på gader og broer med tændte lamper minder om. I den indre by så vi Karlsbroen med et smukt tårn. Vi var i Prag fra ~~den~~ 3. pinsedag kl 11 til 4. pinsedags eftermiddag, da vi tog tilbage til Bodenbach på grænsen mellem Bøhmen og Sachsen, hvor vi overnattede. Fra Bodenbach, hvor der var meget smukt, spadserede vi til en by Terchen, hvor vi nød en forfriskning og så kørte ~~vi~~ tilbage til Bodenbach med rutebil, den første biltur, vi foretog. Om torsdagen kørte vi så til Dresden, hvor vi havde et kort ophold, som vi benyttede til at gå hen til frøken Lücke og aflevere nøglen, vi havde glemt at give fra os ved vor afrejse, og tog så videre til Wittenberg,. Denne by er som Luthers by af stor interesse. I udkanten af den, nær banegården, står der et gammelt egetræ, Luthers gen, som er plantet på det sted, hvor Luther i 1520 brændte Bandbullen. På slotskirkens dør var det, han 1517 opslog sine 95 sætninger 31. oktober 1517. Ved en brand under syvårskrigen 1756-63 hjemstøttes kirke af brand og døren brændte, En pragtfuld bronzedør har nu de berømte sætninger i bronzen. Det gamle universitet, hvor Luther boede som professor, benyttes nu som "Lutherhaus", Luthermissionen, Luthers lejlighed med møbler, han har brugt, bøger, han har ejet, vises og salen, hvor han holdt sine berømte eksegetiske forelæsninger påvises også. Vi kom til byen om aftenen, boede på et ret ordinært og temmelig dyrt hotel, besøgte luthrmindeerne den næste dag og tog så ved middagstid til Berlin. Her boede vi på Frederichstrasse i Wielands ~~Hotel~~ hotel garni som var blevet os anbefalet, og havde det meget rart. Det var midt inde i byen - ikke så langt fra slottet, universitetet og Unter den Linden. Vi spiste til middag på den magtige restaurant Kempinski, maden var god og billig, men der var vintræng, og da jeg havde sat mig i hovedet, at man ikke kunne få halve flasker, bestilte jeg en hel falsk rødvin. Mor kunne langt fra drikke halvdelen, så jeg fik broderparten, hvilket bekom mig særdeles ~~meget~~ vel, men jeg så verden skønnere lys, end jeg plejede at se den, da vi forlod restauranten. Vi aflagde besøg på Kaiser Friederichsmusæet, hvor vi især beundrede ~~den~~ Frants Hals; Ammen med barnet og Albrecht Dürer; Hieronymus holtzschneider, og pergamonmusæet og var i den imponerende zoologiske have med giraffer, hvor vi fik de største portioner is, jeg nogen sinde har været ude for. Også her gav mor op og jeg fik atter broderparten. Ellers så vi på butikker, mor købte sig et kjoleliv, og vi købte nogle rejseerindringer, sådanne havde vi for resten også købt i Wittenberg, bestående i to æggebagere med billeder af henholdsvis slotskirken og Lutherhuset. Det var jo tredje pinsedag, altså en tirsdag vi rejste til Prag, onsdag tog vi til Bodenbach, torsdag til Wittenberg, fredag til Berlin, og om lørdagen tog vi til Lübeck. Da vi kom til ~~den~~ Berlin på udrejsen, var det Stettiner bahnhof, vi steg af. Da vi rejste videre til Prag, skete det fra Anhalter bahnhof og da vi startede fra Berlin, var det Lehrtes bahnhof, vi begyndte ~~den~~ rejsen fra. Det, der imponerede os mest ved Berlin var byens kolossale størrelse. Uden for Brandenburg thor ligger den noget prælendende

"Siegesalle". Fra en rotunde, i hvis midte " Siegesaüle" knejser fører en meget bred alle ned til den anden rotunde med "Rolandsbrønden", og denne alle er smykket med en række statuer af brandenburg-preussiske herskere. Fra Siegesaüle er der engod udsigt over Berlin. Det var om eftermiddagen ved 5-tåden vi forlod berlin og ret sent om aftenen den 25. maj nåede vi Lübeck og slog os ned på " Hotel Kaiserhof". Vi stod op søndag den 26. til strålende solskin. Den gamle berømte hansestad er en meget interessant by, ejendommeligt for dens profil er de mange gothiske spir på dens kirker, domkirken og Marienkirche hver med to spir og flere andre med et enkelt. Så er der travefloden med mange gamle huse omkring med mægtige gavle ud til gaden, de to morsomme byporte: Holstännerthor med to små tykke tårne og indskriften :senatus populusque l +ubercheris, der er en imitation af det berømte romerske S. P. que R, og den mere statelige burgthor, der snarere minder om Prag. Vi så det imponerende rådhus, i hvis kælder, vi spiste til aften, skipperlauget hus med det fredenhagenske værelse, som var prydet med et vidunderligt træskærerarbejde. Ved 9 - tiden om aftenen begav vi os til banegården, havde fuldstændig glemt at vi havde billet til anden klasse og var bøde af, at tredieklases kupeer var overfyldte, kom i sidste øjeblik i tanker om det, da var anden klasse også overfyldt, men så blev vi vist ind i en første classes kupe i Hamborgerekspressen. Den kørte vi så med til Oldesloh, hvor vi skulle skifte tog, der var stor trængsel og mange tog. Følgende strømmenstyrtede vi ind i den anden ende af det tog, vi lige havde forladt foer ud af det igen og fandt endelig toget til Segeberg, Her måtte vi igen skifte tog og nåede Flensborg, hvor vi måtte vente en time på toget til Vamdrup. Fortumlede og søvnige kom vi til Vamdrup, hvor en brav konduktørs: "Ja, den gennemgående vogn æ et kommen anu, men De kan jo gå ind i restaurationen " viste os, hvor vi var. Kl 4 var vi i Odense, og i den stille sammernat gik vi til vort hjem, hvor man var oppe og ventede os. Jeg gik slet ikke i seng, tiden gik med at fortælle og kl 8 stillede jeg på skolen, 400 kroner fattigere, men mange indtryk rigere, end jeg var, da jeg onsdag den 15, maj rullede fra Odense.

Jeg kommer i tanke om, at jeg har glemt en smuk oplevelse fra 1905, den mindefest, som Odense by lod afholde den 2. april 1905 på hundredeårsdagen for H C Andersens fødsel. Den blev holdt i Fyns forsamlingshus hvis store sal var fyldt til sidst plads. Der blev afsunget en kantate med tekst af Ernst von derRecke og musik af Lange-Müller og Sophus Bauditz holdt en meget beåndet festtael, som han kom særdeles godt fra. Jeg kan huske, at vi fra galleriet, hvor mor og jeg havde fået plads, kunne se komponisten og digteren sidde ved siden af hinanden, og at byens borgmester Dithmer Udtalte sin begejstring over talen til en af sine venner.

Jeg var ellers ret bekymret for fremtiden, idet den uskire stilling ved den ikke særlig gode og ret dårlige ledede skole og vanskeligheden ved at få en mere betrygget stilling tyngede mig meget. I sommeren 1900 havde mor i Soderup truffet en dame fra Kolding som betalende gæst, og hun havde fortalt mor, at der ved Kolding højere almenskole var enhøjt bedaget og ret svagelig hilstorielærer , så

at der snart måtte blive en historielærerplads ledig. Der havde ikke siden jeg blev kandidat været opslået noget embede, som fagmæssigt passende for mig, idet cand. phil. Nicolaj Hansen blev så syg, at han tog sin afsked 1. november. Embedet blev opslået med historie som hovedfag og latin eller fransk som bifag. Både fransklæreren ved frk Jørgensens skole og jeg søgte det og jeg skrev til Rektoren, Georg Bruun, og fik det svar, at han var hjemme førstkommande søndag kl 1. Forinden havde jeg anstrengt mig med at få så mange anbefalinger, som muligt, skrabt sammen. Da der drøvedes eksamen i pædagogik ved statens ~~måske~~ skoler for at komme i betragtning, havde jeg taget prøve i pædagogik og korrespondaret med docenten i pædagogik dr. Oscar Hansen, som havde givet mig skriftlige opgaver, som skrev mig en anbefaling, onkel Laurits adjunkt Herløv Møller i Odense, rektor Gemzøe i Randers, frk Jørgensen i Odense ligeså. Da jeg kom hjem ud på natten om søndagen, sagde jeg til mor: Bare jeg må få embedet, tænke jeg kan stige til 3800 kr om året. Nytårsaften meddelte rektor mig, at jeg var indstillet som nr 1, og at skolekommissionen havde fulgt hans indstilling. Lidt efter nytår 1909 blev jeg udnævnt fra 1. februar. Før jeg rejste fra Odense var jeg sammen med mor inviteret til afskedsfest af mine kollegaer. Frl Jørgensen var forhindret og min kollega Ida Balslev, men ellers mødte de fuldtalligt op, og vi havde en morsom aften med sange og taler i lange baner.

K O L D I N G - Ålykkegade

Søndag den 31. januar rejste jeg til Kolding. Vejret var udpræget vinterligt, hvad jeg konstaterede på færgen over lille bælt, men jeg passerede med en elev fra teknisk skole i Odense. I Fredericia gik jeg i forkert tog, så jeg kom en halvtime senere, en jeg ~~hænge~~ behøvede. Følgende var, at der ingen var på stationen efter mig, Jeg ~~stillede~~ stillede imod min halvkusine Anna Hagerups hjem og fik der en meget venlig modtagelse af hende og hendes mand arkitekt Andreas Hagerup, som havde været på stationen da det første tog kom. Vi spiste en god, dejlig var suppe, steg og dessert. Derefter fulgte fru Hagerup mig hen til enkefru Madvig, som havde vikarieret i vacansen fra Nikolaj Hansens død. Han gav mig så besked om hvor lang hun var kommet. Vi mødte en af mine kollegaer, translatør Heeno, en vestjyde, fra Hee sogn. Han hed egentlig Olsen, ville hedde Hee, men måtte ikke få det navn, da der fandtes en slægt Hee, som altså havde taget navn efter Hee. Så lagde Heeno anekseognet No til og fik navnet Heeno. Næste morgen stod jeg så ved morgensangen i drengenes gymnastiksal og blev af rektor Georg Bruun præsenteret som skolens nye historielærer. Jeg skulle have 11 klasse i historis, og der var kun to klasser, jeg ikke havde historie med nemlig realklasse og 5. forberedelsesklasse, den læste dr.phil Moth historie med. For resten var man på skolen optaget af, at der skulle være skolekomedie om lørdagen, og af at der var ~~inspektion~~ inspektion af engelsk-undervisningen ved professor Otto Jespersen, og det bevirkede at der bigesom blev taget mindre notes af mig, hvilket var meget behageligt

Lærerpersonalet bestod af 10 lærere og 5 lærerinder. Rektor havde jeg hilst på, herr Heene altså også og adjunkt Nissen kendte jeg en lille smule til fra studenterforeningen. Den sidste spurgte mig venligt om, hvilken klasse, jeg skulle have i første time, og da jeg svarede: "I g" sagde han: "Det er en rar klasse." Det var det også og begyndelsen på min nye virksomhed var meget tiltalende. Den anden dag, altså tirsdag, var jeg fri for undervisning i sidste time, og rektor gik så rundt med mig og gav mig besked om de forskellige klasser. Allerede midt i ugen begyndte han at høre på min undervisning. Jeg husker en historietime i 2M2. Den begyndte med at døren til naboklassen var lukket op, fordi læreren havde inspektion, og derfor kom før sent. Da han endelig kom og med et: "Undskyld" lukkede døren, skulle jeg rigtig til at tage fat. Så istemmede de bag den lukkede dør med kraftige røster en salme, da havde religion. Denne salme forstyrrede mig en hel del. Dog, alt får en ende og salmen fik det også. Men så begyndte til den anden side en grammofon at tage på vej, den decerede engelsk og engelsklæreren brugte meget grammofon ved undervisningen. Det generede mig også, og da den forstummede gik døren i den fjerne side af klassen op, og ind trådte rektor Bruun og sagde: "Jeg vil gerne høre på Dem". Da følte jeg mig som en af skønnen forfulgt mand. Rektor blev der resten af timen, og da vi fulgtes ad ned ad trappen, kunne jeg ikke dy mig, men sagde, at jeg ville gerne, at han ventede lidt med at høre mig undervise, indtil jeg var blevet lidt hjemme i klasserne. "Jeg vil følge Dem som en skygge i den første tid" sagde rektor, men De ved jo, jeg er en gammel rotte og altså godt kan forstå begyndervanskeligheder. En af aftnerne i den første uge bad han mig til te. Jeg var eneste gæst, hans frue var en slskelig dame, og han var meget venlig og vi talte skole næsten hele aftenen. Mandag aften, altså den første skoledags aften, holdt L. J. Koch foredrag om ægteskabet, og jeg var efter ægteskabet hjemme med ham hos hans svigermor, der boede på Castenskjøldsvej, og havde en meget hyggelig aften. Jeg boede de første nætter på højskolehjemmet, og der spiste jeg hele tiden til familien kom herover, men jeg fandt mig snart et værelse på Låsbyhus, hvor jeg boede rigtig rart. Det var hos en høgholder Jrgensen, der virkede hos Bichardt. Mange år senere traf jeg ham og hans kone ved en studenterfest, hvor deres datter var en af de nybagte studenter. I pensionatet på højskolehjemmet, hvor vi var en fast kreds af kostgængere, der mødtes hver aften, traf jeg en af mine klassekammerater fra Ribe, dyrlæge Okholm, som jeg ikke havde set siden han tog præliminæreksamen 1891. En af de kolleger, jeg først kom i forbindelse med uden for skolen, var Brusenderff. Da de ventede familieforgøelse i en nær fremtid, inviterede han mig til kaffe i den første eller anden uge, jeg var ved skolen. Han boede i Ålykkegade, jeg vidste, at denne gade lå i den vestlige del af byen, men jeg var så vaggvittig at lede efter den sønden for åen, så det varede temmelig længe, inden jeg fandt den gade, hvor vi fik vort første hjem i Kolding. Jeg gik rundt og gjorde visitter. Hos min kerde kollega, dr. Moth, som jeg havde set, da han disputerede for doktorgraden, vankede der straks kaffe. Det var Moth's livdrik og man kunne ikke komme i hjemmet der på visit uden kaffe. Hos pladsinspektøren, translatør Helst, skolens ældste lærer, blev jeg, da jeg spurgte, når han var at træffe, straks inviteret til i stedet for at gøre visit at spise til aften. Han var en ældre mand, der havde været ved skolen

fra midten af halvfjerserne, hans børn var voksne, så han boede alene sammen med den rare, men stokdøve "mutter". Han havde mange børn og havde haft meget små kår, havde haft privattimer, som honoreredes med 50 årer i timen, havde revisionsarbejde i landmandsbanken og båret sine trange kår med et frejdigt sind. Nu var han velstillet, gik med cylinderhat og nød sine forbedrede omstændigheder i allerhøjeste grad. Han forklarede mig straks den aften, at det var dumt at spare sammen til børnene, da disse alligevel, når man var død, kun ville sige om arven: "Tænk, var der ikke mere". Holst's livshistorie var følgende. En tysk læge på tønderegnen blev kaldt til en syg mand og gav kenens besked om hans kost: "De kan gige ham noget huudsup". Da han kom igen og spurgte til patientens befindende, sagde kenen: "Jøw tak. De er da møj bejer, men - og her brød hendes tårer frem - de va endda stræng mæ Perle". Hun troede, at det var huudsuppe, manden skulle have, og så måtte livkøsteren lade sit liv. Han sagde om rektor Bruun, at det var den fjerde rektor, han sled på, men ham fik han ikke slidt op. Han underviste i tysk og skrivning. Øverlæreren hr. Jessen, var også gammel ved skolen, idet han havde virket ved den lige fra den genoprettedes 1880. Holst havde virket ved "Vejle amts højere realskole", som den kaldtes i perioden 1855-80. Han var cand. polyt. og underviste i matematik og fysik, en fint dannet, meget elskværfig kollega, men ikke nogen dygtig og energisk lærer, Skolearbejdet kedede ham, han var glædest, når han efter skoletid gik hjem. Særlig var det ham en fryd at gå hjem lørdag kl. 1-30, men mandag morgen mødte han utidig og gabende. Han var næstkommanderende på skolen, fungerede som rektor, når Bruun havde forfald, men også dette gjorde han uden større interesse, han nød så vist ikke at spille rektor. Han og Bruun sympatiserede ikke og omgikkes ikke privat. Inspektrisen, frøken Lorenzen, udførte derimod sit arbejde med stor iver, var meget talende og fortalte glimrende historier. Hendes oplevelser blev ikke kedeligere ved hendes frems tilligg af dem. Hun forstod udmærket at tale med forældre, og man fandt hende ofte i strøgtiden på et gadehjørne i livlig samtale med en far eller mor. Hun havde virket ved skolen siden begyndelsen af skoleåret 1900-1901, og havde således arbejdet under Sigurd Müller i dennes sidste skoleår. Hendes fag var dansk og religion og geografi. Hun var meget selskabeligt anlagt og kendte mange mennesker, var rar og gæstfri og hjælpsom. Hun havde tidligere boet hos Heenos. Hr. og fru Heeno var meget økenemiske og holdt et meget nøjagtigt regnskab over deres udgifter. En aften diskuterede ægteparret det kære regnskab, men ø ve, der manglede 10 ører i kassen. Denne kalamitet optog dem så meget, at frk. Lorenzen, da de blev ved at ævle om den sølle tigrer til sidst tilbød at indskyde de manglende kontanter, når de så ville lade være at snakke mere om dem. De tog imod tigren, men havde meget ondt ved at slippe under-skudsaffæren. Da der blev indført en forbedring i lærerindernes kår, skildrede frk. Lorenzen tre af sine kvindelige kollegers måde at tage denne begivenhed på således: Den fromme frk. Lauridsen sagde med tårer i øjnene: "Hvilken lykke for mig". Den flotte fru Kyster, som afløste frk. Carl Hansen, slog i bordet og sagde: "Sikken et gilde, jeg skal holde". Frøken Thora Jakobsen sagde kun: "Sikken et skat jeg kommer til at betale. Jeg er ikke helt vis på, at de pågældende har sagt dette, men det er en fortræffelig

karakteristik af dem. Inspektricen boede sammen med sin gamle mor, som døde hos hende. Efter moderens død var hun friere stillet. Hun yndede at invitare sine venner til spadsereture til restauranterne i byens nærhed, hvor hun så trakterede sine gæster. Særlig holdt hun meget af det nu nedlagte "Idyl" ved Dalby mølle. Hun blev husven hos os og mødte trefast på vore bryllupsdage.

Det faldt os derfor naturligt, at bede hende være så fadder til Ebbe. Hun fortalte mig noget om Holst, som hun havde i kikkerten. En gang skulle han på en tur til København i en eller anden anledning, og det underholdt han frk. Lorenzen om ude på pladsen, hvor de begge inspicerede. Så kom rektor en dag ud på pladsen og sagde til Holst: "Det bliver mærsemt for Dem herr Holst, at se hvor byen har udviklet sig i de mange år, siden De var der sidst". "Ja jeg er glædet mig sgu allerede til at spise til aften hos Wivel". Det kippede i rektor, som just ikke havde tænkt på de kulinariske nydelser, men da Holst på med mere alvor sagde, at der var een ting til, han glædede sig til, nemlig at se hans søn. Da Holst imidlertid så meget højtideligt sagde: "Vagtparaden", kunne rektor ikke mere, men listede af, hvorpå Holst skildrede frøken Lorenzen, hvor rørt han havde været ved at høre gardens musik. Samtidig med frk. Lorenzen var Thau kommet til skolen som 23-årig seminartist. Han var, da jeg kom først og fremmest lærer i forberedelsesklasserne, og han indtog en særstilling med hensyn til løn, men arbejdede sig op til lønmæssig sidestilling med de andre.

Han var en dygtig, afholdt, respekteret lærer, men ikke mærsemt at tale med. Han var to år yngre end jeg, så jeg har aldrig været yngste lærer i Kolding.

Heene var på alder med Jessen og fagkollega med ham, idet de begge var matematiklærere. Foruden matematik decerede Heene også engelsk. Af uddannelse var han seminarist, han stammede fra Hee, hvade i sine unge dage været på Staby højskole hos enkel Albrecht og fra 1880 havde han undervist på skolen i Kolding. Hans kone var fra Ribe og var født Rudolphe. Han var en jævnt dygtig lærer, havde let ved at omgås eleverne. Han var et roligt gemyt, i reglen i godt humør. Fru Heene havde tidligere haft gymnastik med pigerne.